

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В
ОНТОГЕНЕЗІ: ВІД МЕТОДИКИ ДО МЕТОДОЛОГІЇ**

**ТЕЗИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

13-14 вересня 2018 рік

МЕЛІТОПОЛЬ

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету математики, інформатики та економіки (протокол 1 від 12.09.2018 р.)

Редакційна колегія:

АРАБАДЖИ О.С. – кандидат географічних наук, доцент, проректор із заочної форми навчання;

Члени оргкомітету:

АФАНАСЬЄВА Л.В. – завідувача кафедри соціології, кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології;

БУКРЕЄВА І.В. – кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології;

ГЛЕБОВА Н.І. – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології, заступник декана з науково-дослідної роботи та міжнародного співробітництва факультету інформатики, математики та економіки;

ГЛИНСЬКА Л.Ф. – кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології;

МОЛОДИЧЕНКО В.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти

Формування стратегії міжнародної комунікації особистості учня в онтогенезі: від методики до методології : тези міжнародної науково-практичної конференції (13-14 вересня 2018 р., м.Мелітополь) / за заг. ред. Афанасьєва Л., Глебова Н. - Мелітополь : Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2018. -

Означена проблематика знайшла відображення у збірнику матеріалів конференції “Формування стратегії міжнародної комунікації особистості учня в онтогенезі: від методики до методології”, в якому викладені особисті розмірковування та активні соціокультурні практики небайдужих людей щодо такої досить актуальної і нагальної теми як міжнародна комунікація, взаємопорозуміння та злагода.

Відповідальність за зміст, достовірність фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів. Редакційна колегія може не поділяти світоглядних переконань авторів і не несе відповідальності за надану ними інформацію.

Абдуллаєв А.,
старший викладач кафедри
теорії і методики фізичного виховання і
спортивних дисциплін
Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Б. Хмельницького

Ребар І.,
старший викладач кафедри
теорії і методики фізичного виховання і
спортивних дисциплін
Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Б. Хмельницького

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ ЮНИХ БОРЦІВ

Недостатня техніко-тактична підготовка в юнацькому віці не дозволяє прогресувати в юніорському віці, так як фундамент майбутньої техніко-тактичної майстерності закладається саме на етапі базової підготовки. Також це пов'язано з тим, що в тренувальному процесі підлітків необхідно враховувати як анатомо-фізіологічні особливості організму, що росте в пубертатному періоді, так і біомеханічні, педагогічні та психологічні фактори [1,с.68-76; 3,с.387-390].

Виховання морально-вольових якостей особистості юного покоління є актуальним в усі часи. На формування особистості впливає не тільки навчально-виховний процес, а й соціально-економічна ситуація в країні. З відходом старої системи змінилися моральні цінності. Перед педагогічною наукою стали актуальними пошуки нових методів виховання учнів [4,с.309-310].

В сучасній боротьбі спостерігається тенденція омолодження учасників змагань різного рівня. Спортивна боротьба ефективно впливає на фізичний розвиток учнів. Оволодіння елементами єдиноборств створює хороші можливості для придбання дітьми життєво необхідних рухових умінь і навичок, розвитку фізичних якостей, закладає фундамент для подальшого зростання спортивної майстерності [7].

В юному віці відбуваються значні зміни в житті дитини, змінюється його соціальний статус – він стає учнем, прийшовши в спортивну секцію – він стає спортсменом, бере участь в змаганнях, вступає в протиборство з суперником, освоює нові для нього види діяльності. Для дітей на даному життєвому етапі спорт всього лише гра. Але за цією ігровою діяльністю ховаються великі зміни, що відбуваються в психіці дитини. Відбувається формування його особистісних якостей.

Особливо слід вказати на те, що при початковій підготовці дітей найдоцільніше застосування щадного режиму фізичних навантажень в ігровій формі. Треба пам'ятати, що боротьба в дитячому віці – це перш за все гра, що протікає на гострому емоційному тлі. Загальне фізичне навантаження на навчально-тренувальному занятті не повинне бути максимальним для дитини. При визначенні величини навантажень слід прагнути до того, щоб, ідучи після заняття зі спортивного залу, юні борці відчували бажання потренуватися ще трохи. Цим методичним прийомом досягаються відразу дві мети: запобігає дуже небезпечно для зростаючого організму фізичне перенапруження і попереджається почуття пересичення заняттями [6].

У спортивній боротьбі фізичні якості проявляються в певних рухах, тому при вихованні цих якостей забезпечується розвиток фізичних здібностей в рамках рухових навичок, більш-менш відповідних специфічних дій борця.

Успішна підготовка борців будь-якого рівня неможлива без ретельного обліку основних тенденцій в розвитку боротьби, які з достатньою точністю можна встановити при аналізі структурних компонентів змагальної діяльності борців [5].

Для досягнення високих результатів на змаганнях борцям необхідно до заданого терміну досягти оптимального стану тренуваності. Досягнення такого стану можна здійснити шляхом перекладу систем організму з одного (початкового) стану в інше (заданий) шляхом впливу на організм борця тренувальним навантаженням різної переважної спрямованості. Такий

переклад є управлінням підготовленістю спортсмена, яке можливо при наявності кількісних і якісних характеристик стану тренуваності спортсменів [2].

Література:

1. Абдуллаєв А.К., Ребар І.В., Горшкова І.В. Психолого-педагогічні основи спортивного отбору. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. №6. 2011. С.68-76.
2. Абдуллаєв А.К., Ребар І.В. Теорія і методика викладання вільної боротьби: навчально-методичний посібник. – Вид. 2-е, перероб. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2018. 299 с.
3. Лябах Н.В., Непша О.В. Особливості впливу фізичних вправ на організм в оздоровчому тренуванні. *Сучасна наука: тенденції та перспективи*: матеріали регіональної internet-конф. молодих учених (15-19 травня 2017 р.). Мелітополь. 2017. С.387-390.
4. Непша О.В., Ушаков В.С. Фізична культура як середовище виховання школярів. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*. Бердянськ. 2017. С.309-310.
5. Пакулін С.Л. Вдосконалення техніко-тактичної та психологічної підготовки борців вільного стилю [Електронний ресурс]/С.Л. Пакулін, К.В. Ананченко, Є.В. Ручка//Траектория науки. – 2016. – Т. 2, « 12. – С. 9.1-9.12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_12_20.
6. Пістун А. І. Спортивна боротьба: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Львів: «Тріада плюс». 2008. 864 с.
7. Ткаченко С.В. Організація та проведення занять зі спортивної боротьби: навч. посіб. для студ. пед. вузів спец. «Фізичне виховання». Чернігів: ЧДПУ. 2009. 72 с.

Авер'янова Н.,
кандидат філософських наук,
науковий співробітник
Центру українознавства
філософського факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСТВА

Проблема зміцнення національної ідентичності гостро стоїть в Україні, яка в умовах бездержавності та колонізації, що довгий час тривали на теренах нашої країни, позбавлялася власних історії та культури. Посилюють необхідність зміцнення національної ідентичності і сучасні події, пов'язані з неприхованою російською агресією проти нашої держави. Зміцненню національної ідентичності суттєво сприяє консолідація українства, яка формується як ідея, що об'єднує всі політичні партії, громадські організації та соціальні суб'єкти довкола цінностей українців для забезпечення поступу української нації і міжнародної злагоди в Україні. Козловець М. А. зазначає, що творення національної ідентичності є своєрідним індикатором, який дає можливість судити про характер і спрямованість процесів суспільної консолідації, інтеграції соціальних суб'єктів у політичну структуру суспільства і про вектор розвитку зовнішньої політики [3, с. 89]. Основні чинники, які впливають на формування національної ідентичності – спільна територія, культура, мова, релігія, історична пам'ять, єдиний економічний простір, закони і обов'язки у суспільстві. Серед них значне та особливе місце належить історичній пам'яті, тісний взаємозв'язок якої з національною ідентичністю не викликає сумнівів, бо, як підкреслював Т. Кузьо, втрата історичної пам'яті найбільше руйнує національну свідомість; немає пам'яті – немає ідентичності, немає ідентичності – немає нації [8, с. 200]. «Історична пам'ять є центральним компонентом національної ідентичності» («historical memory is a central component of national identity») [8, с. 201], вона відіграє одну з визначальних ролей у процесах консолідації

українства. Історична пам'ять передає від минулого до сьогодення матеріальні артефакти (пам'ятки мистецтва, наукові та архівні матеріали, літературні та філософські тексти, ін.). Вона охоплює знання та спогади про витоки, ставлення і розвиток свого етносу, про видатних особистостей нації та про їхні визначні діяння. Проте «історична пам'ять не є історією чи історичним знанням, а передусім властивістю соціальної групи чи спільноти шукати обґрунтування свого існування та “інакшості”. Тобто, історична пам'ять в тому сенсі, який їй надається в сучасному суспільстві, є перш за все феноменом суспільної (колективної) свідомості, а як така – залежною від тих провідних сил, котрі цю спільноту очолюють і спрямовують. Іншими словами, історична пам'ять – це мета і результат інтегративних процесів певної спільноти – групи, корпорації, стану, нації, держави» [1, с. 219]. Колективні уявлення про знаменні історичні події та про видатних особистостей стають підґрунтям групової ідентичності, що дає можливість ототожнювати себе за принципом «свій – чужий».

Оскільки в нашій державі акцентування на певних подіях історичного минулого призвело до суспільної напруги (наприклад, питання, що стосувалися Голодомору 1932 – 1933 рр., діяльності Української повстанської армії, революції 1917 р. та ін.), то можна говорити про те, що державна політика щодо історичної пам'яті не врегульована і позбавлена системності. Така роз'єднаність українського суспільства багато в чому пояснюється об'єктивними причинами, серед яких – колоніальний статус України в минулому, довготривала територіальна роздільність України і входження її в склад різних імперій, що, звичайно, відбилося на формуванні свідомості та ментальності українців. Так, сприймання в минулому населенням Західної України в більшій мірі культури поляків, румунів, угорців, а Східної – переважно російської культури, призвело до різних, часто кардинально-протилежних, поглядів на минуле та майбутнє нашої держави.

На сході і півдні України більша частина населення перебуває в контексті імперської історичної пам'яті, що виявляється в ностальгії за СРСР чи Російською імперією. Імперська історична пам'ять закладає базис для розвитку комплексів месійності та обраності в історичному процесі, наслідком яких є асиміляція історичної пам'яті народів, що входять в склад цієї імперії. Упродовж часів незалежності України культурні цінності радянського чи неоімперського зразка активно підкріплювалися російськими ЗМІ. Вміло керуючи свідомістю людей через засоби масової інформації та використовуючи спеціальні маніпулятивні технології Російська Федерація і в наші дні утверджує в свідомості українських громадян проросійські геополітичні орієнтації, нав'язує міфи про «історичну єдність українського та російського народів», міфологеми «русского мира», «слов'янської єдності», «західну» розбещеність та ін. Так, станом на 2013 р. 61% росіян Україну не вважали закордонною державою [5, с. 166]. Зміни у свідомості російських громадян щодо України відбулися лише після подій 2013 – 2014 рр. Проте вже у лютому 2018 р. опитування Всеросійського центру вивчення громадської думки показало – 40% росіян впевнені, що дружні стосунки України та Росії відновляться [6]. А директор Міжнародного інституту новітніх держав Олексій Мартинов підкреслив, що росіяни вірять у кращі стосунки з Україною, бо вважають, що «ми – один, фактично обставинами розділений народ» [2]. При цьому формування Росією власного іміджу як могутньої держави, що захищає своїх громадян та етнічних росіян на чужих територіях, переконує російське населення в справедливості влади Російської Федерації, обстоюванні нею демократичних принципів, прав і свобод.

Неоімперське мислення проросійських українців негативно впливає на процес формування національної ідентичності, відповідно і на процес консолідації українства. Суттєвим є й те, що самі українські політики за всі роки постколоніальної доби «свідомо і цілеспрямовано використовували феномен історичної пам'яті як знаряддя для маніпулювання суспільною свідомістю, як певну політичну технологію» [4, с. 37], що роз'єднувало

українську націю. Таким чином, для об'єктивного висвітлення історичних подій як в науковій літературі, так і в ЗМІ, потрібно залучати фахівців – істориків, філософів і культурологів. Це дуже важливо, адже дослідження засвідчують, що в наш час історична пам'ять спільноти формується передусім через засоби масової інформації, шкільні підручники, твори мистецтва, а не через фахові наукові видання. Так, російські вчені та інші зарубіжні дослідники у своїх працях продемонстрували, що інформацію про минуле більшість пересічних громадян отримують з підручників (у рамках загальної шкільної освіти), але фактично основними джерелами інформації з історії є телебачення та кінофільми (підручники – 77%, кінофільми – 70%, телепередачі – 66%, журнали і газети – 45%, мемуари та художня література – 43%, музеї та екскурсії – 36%, розповіді людей старшого покоління – 35%, радіопередачі – 24%, спеціальна історична література – 23%, сімейні архіви – 6%, інше – 3%. Слід зауважити, що була можливість вибирати зі списку кілька варіантів відповідей) [7, с. 4].

Отже, зміцнення національної ідентичності безпосередньо пов'язане з актуалізацією історичної пам'яті, з її консолідуючими можливостями. Українство, незважаючи на інформаційні війни та жорстку війну за мізки й душі українців, повинно зберігати на основі історичної пам'яті свою культуру, мову, територію. Необхідно розгортати фахові дискусії в мас-медіа щодо історичних подій, фактів і особистостей, які викликають неоднозначне ставлення до себе та провокують конфлікти в українському соціумі. Політика щодо історичної пам'яті, насамперед, має спрямовуватись на підтримку стабільності у суспільстві, не допускати надмірну політизацію історичних подій, а повинна збалансовувати бачення історичного минулого окремих регіонів з загальнонаціональним баченням.

Література:

1. Зашкільняк Л. О. Історична пам'ять та історіографія: методологічні аспекти взаємодії // Національна та історична пам'ять. Збірник наукових праць. – Вип. 2. – К.: ДП «НВЦ Пріоритети», 2012. – 412 с.

2. Известия: Около 80% россиян хотели бы нормализации отношений с Украиной [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://wciom.ru/index.php?id=238&uid=8962>
3. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації. Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с. – С. 89.
4. Луцишин Г. І. Державна політика історичної пам'яті як чинник консолідації українського суспільства / Г. І. Луцишин // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ, 2015. – №8(124). – С. 33 – 38.
5. Общественное мнение – 2014. Аналитический центр Юрия Левады («Левада-центр»). Ежегодник / Составитель и ответственная за выпуск Н. Зоркая. – Москва: Левада-центр, 2015. – 234 с. – С. 166.
6. Россия – Украина: четыре года после Майдана [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=8953>
7. Савельева И. М., Полетаев А. В. Социальные представления о прошлом: источники и репрезентации. – М.: ГУ ВШЕ, 2005. – 52 с.
8. Kuzio Taras. Ukraine. State and national building. Routledge Studies of Societies in Transition. – London and New York: Routledge, 1998. – 298 p.

Андрюкайтене Р.,
доктор соціальних наук,
Маріямпольська колегія, м. Маріямполь, Литва
Олексенко Р.,
д. філос. н. професор
Таврійський державний агротехнологічний університет

КУЛЬТУРНЕ ПЛАНУВАННЯ «МІСЬКОЇ ЕКЗИСТЕНЦІЇ» ЯК СПОСОБУ САМОПІЗНАННЯ МІСЬКИХ ГРОМАД ТА ФОРМУВАННЯ ЇХ ІМІДЖУ

Культурне планування «міської екзистенції» як способу самопізнання міських громад та іміджуїї екзистенції дедалі більшого значення набуває у культурологічних та емпіричних соціальних дослідженнях. Вже перші

публікації 90-х років і висновки з досліджень процесів соціокультурної ідентифікації міських громад як специфічних модусів існування дають змогу наблизитися до більш адекватного пізнання соціальної трансформації міської спільноти, її інноваційного розвитку, що дає можливість перетворити місто в соціокультурно-економічний КОСМОС, зробити місто унікальним, своєрідним і відомим. Всебічного аналізу ця проблема зазнала у працях: В. П. Андрущенко, В. Г. Воронкової, Є. І. Головахи, О. Г. Злобіної, С. А. Макеєва, В. Л. Оссовського, А. О. Ручки, М. О. Шульги. Дослідники одностайні у тім, що важливу роль у формуванні комфортного соціального середовища міста можна індексувати через громадську думку територіальної громади, де на основі тісних соціальних зв'язків більшою мірою воно само організовується, взаємно проникаючи в усі сфери буття [4].

Адже, територіальною громадою мешканці міста стають лише тоді, коли вони починають діяти не як населення, а як організована спільнота універсально-гармонійна – суб'єкт прийняття важливих доленосних для міста рішень в умовах невизначеності і нестабільності, хаосу і порядку, самоорганізації особистості, що діє в умовах мережевого простору. Врахування громадської думки територіальної громади при прийнятті важливих для міста й городян рішень, контроль за ефективністю виконання поставлених цілей, виступають [3] основою стабільності та важливим інститутом формування в місті громадянського суспільства. Впродовж останнього десятиріччя в Україні (як і на всьому «постсоціалістичному» просторі Східної Європи та СНД) [1] відбувається глибока соціальна трансформація: утворюються нові політичні та економічні еліти, середні та маргінальні верстви, що відзначаються різною мірою солідарності, зближення та відчуження між собою, які спільно працюють на розвиток міста, його інвестиційної та інноваційної привабливості, реалізації інноваційної моделі. Політична та економічна ситуація в країні вимагає від кожного відповіді на запитання «Хто Я?», «Хто ми?», внаслідок чого загострюється проблема особистісної й соціальної ідентифікації. Завдяки культурі людське

існування людей в міському просторі стає одночасно і соціальним, культурним, тобто людина здійснює свої функції в межах того соціокультурного простору, в якому знаходиться. У динамічному за своїм розвитком суспільстві, яке звільнюється від нав'язуваних згори соціально-політичних та ідеологічних стереотипів мислення, докорінно змінюється сама постановка цієї проблеми, так як необхідно сформулювати імідж міста, як своєрідне «обличчя», що є сукупним уявленням філософів, соціологів, менеджерів, маркетологів.

Очевидно і те, що місцеві громади, в яких ми живемо, закриті чи відкриті, нудні чи цікаві, сповнені життя чи занепаді, задоволені чи розчаровані, або – ж не в останню чергу – бідні чи багаті, також залежать від того, як певне місто чи містечко ставиться до культурних питань і формує свою міську культуру, яка забезпечить гідні умови для появи і розвитку креативних особистостей, створення різних механізмів підтримки стартап-проектів, включаючи в себе перетворення в культурному плануванні міста.

В останні роки «Повістка для культури на 21 століття» репродукує одну з найуспішніших моделей з інтеграції принципів широкої участі в практику міського планування. Це перший документ міжнародного рівня, що закликає до відстоювання пріоритетів культурного розвитку на місцевому рівні. На світ він з'явився в 2004 році в рамках Всесвітнього Форуму місцевих органів влади щодо підтримки соціального включення в Порту-Алегре, і тепер слугує базовим документом для діяльності всесвітньої організації «Союз міст і муніципальний утворень» (United Cities and Local Governments (UCLG)). Лейтмотивом документу є положення: культура поряд з соціальною складовою, економікою та навколишнім середовищем є базовою умовою сталого розвитку міста та особистості. Це положення констатує інший підхід до міської культури, що включає в себе можливі точки росту у вигляді нових підходів і парадигм. Креативність «міської екзистенції» - (лат. creatio - створення) – це виявлення творчої, новаторської діяльності міської громади, що окреслює творчі здібності індивідів, що характеризуються

здатністю до продукування принципово нових ідей і розвитку інноваційності, культурності, креативності.

Обтяженість міського бюджету витратами на культуру за залишковим ознакою замінюється розвитком економіки культури. У зв'язку з цим, зазначена Повістка звертає увагу на необхідність розробки нових індикаторів розвитку культури і пропонує активне використання проектного підходу в сфері культури, оскільки у культурній політиці прийшло розуміння, що різноманітні форми повсякденного існування різних соціальних груп, породжує нові культурні феномени і вимагають адміністративної реакції на них, оскільки інтеграція маргінальних субкультур і сьогодні залишається одним із найскладніших завдань розвитку культурного середовища міст, що сприяє оформленню міського простору, вирішуючи проблеми екологічного, економічного, соціального, культурного розвитку, здійснюючи вплив на розвиток міської культури та її громадян. Однак в істотній мірі саме труднощі в її вирішенні і абсурдність бюрократичної реалізації подібної демократичної політики привели до переосмислення самої культурної демократії [5], що сприяє диверсифікації культури та інновацій, залучення найбільш талановитих професійних менеджерів-інноваторів, здатних упроваджувати інновації для перетворення міста, акцентувати увагу на соціальних та культурних змінах.

Очевидно, що таке розуміння культурної політики ґрунтується на теоретико-прикладних дослідженнях про соціальний капітал і його значенні для розвитку регіону [2]. Піонером у цих дослідженнях виступив у 70-ті роки Роберт Патнем, а далі їх доповнили теоретичні вишукування в області розвитку громадянського суспільства. Не випадково, що один з найавторитетніших дослідників феномену креативних міст вводить індекс "3Т" – Технології-Талант-Толерантність, для характеристики [6] моделі інновацій та соціальних і культурних перетворень може, що може стати основою розвитку конкурентоспроможного міського простору.

Характерною особливістю культурного розвитку міста як підходу в культурній політиці має стати не тільки розуміння важливості його, а й у включенні різних аспектів розвитку культури практично в усі розділи соціально-економічного плану розвитку міста. Більш того, має сенс зробити цю процедуру інтерактивною – відкритою не тільки для обговорення, але і для участі в формуванні фонду самих городян. Така залучення населення і влади в спільну роботу являє собою, з одного боку, реальний механізм формування міської ідентичності, а з іншого – побудови позитивного образу міста. Процедура такого формування повинна бути формалізована і відпрацьована адміністративно і юридично, оскільки місто стає володарем певних брендів. Однак інструментарій породження такої міської унікальності залежить тільки від здатності городян до колективної творчості. Власне без цієї здатності немає міста. Зміна культурної політики може докорінно змінити відповіді на подібні питання, оскільки люди живуть у багатовимірному соціальному просторі. У ньому, безумовно, є два істотні виміри: побутовий та буттєвий. Перший визначає умови їх побуту, другий – сенс існування. Вони взаємно доповнюють один одного і взаємодіють [7]. Оскільки високі смисли "підтягують" побут, добре організований побут – вимагає відповідних смислів. Ідея культурної екзистенції міста включена як базовий елемент в культурну політику і в більш широкий контекст, що дає можливість показати проект майбутнього міста, запропонувати нові смисли, які в змозі підтягти культуру міста до висоти нових смислів. Лінійна програма соціально-економічного розвитку повинна бути змінена і доповнена проривними культурно-креативними проектами, навколо реалізації яких, формується креативна група прориву, концентруються ресурси. Успішна реалізація таких проектів призводить до мультиплікативного ефекту, що роблять місто неповторним та привабливим для інвесторів, від яких залежить інноваційний розвиток міста та добробут громадян, в результаті чого у місті культивується інноваційна діяльність, яка сприяє соціальним та культурним змінам. Проектувальна модель

(праксеологічна) міста доповнює концептуальну, зливається в конструктивно-творчій методології, яка поєднує теорію і практику і розвиває культуротворчість «моделі міської екзистенції» громади.

Література:

1) Афанасьєва Л. Міжкультурний діалог в контексті єднання України / Л. Афанасьєва, Є. Музя, К. Колева, Р. Олексенко // Українознавчий альманах. - 2017. - Вип. 21. - С. 15-20.

2) Афанасьєва Л. Интеркультурность как успешная модель развития поликультурного городского сообщества / Л. В. Афанасьєва, Р. І. Олексенко // Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos. – 2018. – С. 6-13.

3) Афанасьєва Л. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста / Л. В. Афанасьєва, Р. І. Олексенко // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії – 2018.- Вип. 18. – С. 40 - 47.

4) Афанасьєва Л. В. Роль соціокультурного середовища в модернізації сучасного українського міста / Л. В. Афанасьєва // Наукові праці Сер.: Соціологія. – 2014. – №. 234, Вип. 222. – С. 70-74.

5) Катаев С. Л. Социокультурный капитал города: монография / С. Л. Катаев, Л. В. Барзенкова-Мясникова // – Запорожье: КПУ, 2012. –152 с.

6) Зеленов Л.А. Соціологія міста: Навч. посіб. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 182 с.

7) Черкасов А. Сравнительное местное самоуправление: теория и практика. – М.: Форум-Инфра, 1998. – 158 с.

Андрющенко А.,
студентка МДПУ
імені Богдана Хмельницького

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ МЕНТАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ПОЛІЕТНІЧОГО МІСТА

Множинність чинників формування і функціонування усталених міських спільнот, що обумовлена складними історичними шляхами і містить

у собі економічні, соціальні, культурні, науково-освітні, традиційно-побутові та безліч інших компонентів розвитку, що ставить перед сьогоднішнім надзвичайно складне завдання забезпечення наукового обґрунтованого супроводу цих процесів. [2] Філософсько-антропологічні виміри ментального простору міста базуються на результатах археологічних, етнологічних, етнографічних, лінгвістичних, соціологічних, психологічних, психофізіологічних, компаративних дослідженнях [5].

Філософсько-антропологічні виміри ментального простору міста розглянуті М. Шелером, який визначав філософську антропологію як модифікацію філософської концепції, яка охоплює людське буття (існування) у всій його повноті, визначає місце і ставлення людини до світу, репрезентується у матрицях культури [1].

Х. Плеснер продовжив розробку філософсько-антропологічного напрямку. Він запропонував розглядати людину як частину загальної проблеми світотворення, поставивши завдання досягнути природну сферу людини, а не обмежуватися вивченням його тільки в якості суб'єкта духовної творчості і моральної відповідальності.

У книзі «Філософська антропологія» Б. В. Марков дає відправну точку до розгляду проблеми людини як основної для цього філософського напрямку. «У філософії і гуманітарних науках людина визначається як носій розуму, він принципово відрізняється від тварин своєю розумністю, що дозволяє стримувати і контролювати тілесні потяги і інстинкти. Люди буквально всьому повинні були навчитися самі і все, що вони вміють – це продукт культурного розвитку, виховання та освіти. Людиною не народжуються, а стають». І можна продовжити цю думку тим, що міською людиною, городянином теж стають в процесі взаємодії людини і міського середовища.

Семіотичний аналіз символічного простору міста як теорія науки про знаки і знакосистеми розглядаються знаки і символи у комунікаціях міського простору. Знакова систем характеризується певним модусом і передає

специфічний смисл, заміщає, інтерпретує структури–моделі об'єктивної дійсності і фіксує відносини між ними [6].

У містах, особливо, в їх архітектурі, ми стикаємося з подібного роду семіотичними еволюційними рядами: змінами архітектурних стилів, збереженням або, навпаки, перебудовами наявних споруд і т.п. [4] У них можна спостерігати послідовність заміщення одних об'єктів іншими, при якому нові предмети і явища зберігають старі назви та позначення, наповнюючи новим змістом. Зміна архітектурних стилів, розвиток і зміна утилітарних і символічних предметів всій міського середовища та повсякденного вжитку, соціально-структурні зміни – всі вони зберігають «семіотичну» історичну пам'ять. Архітектура як матриця мистецтва репродукує ансамблі, будівлі, споруди, які необхідні для онтологічно-повсякденних потреб людини і слугує прагматичним естетично-духовним, соціокультурним потребам людини.

Найбільш близька до такого розуміння міських просторових знаків та їх інтерпретації городянином позиція У. Еко. Він вважає, що «однією з областей, в яких семіологія найбільше затребувана часом і життям, є архітектура. Саме в архітектурних спорудах з найбільшою, можливо, силою втілюється суперечливість семіотики як організації життєвого простору людини, культури, і цивілізаційного розвитку суспільства в цілому».

Знаки і символи виступають не тільки віддзеркаленням вже існуючих об'єктів, вони разом з їх осмисленням створюють особливий знаковий світ. Місто і міський простір надають великі можливості для людини прочитувати його за допомогою символів і знаків, і, в свою чергу, нагороджувати такими символами і знаками міський простір. Іконічний знак (архітектурний, в тому числі), не тільки інформує, але має розпорядчу функцію.

Семіотика дозволяє людині маркувати міський простір, що оточує його. Це семіотичне кодування закріплюється в мовних знаках, в трансляції історичної пам'яті, а також у сприйнятті людиною сьогодення, а також одночасно – майбутнього і минулого.

У семіотичних знаках міста кодується сприйняття і розуміння людиною навколишнього його середовища, надання йому певних смислів, розрізнення власного особистого індивідуального простору і його співвідношення з простором Іншого, з простором Усіх, з об'єктивувати простором поселення. Тому-то для дослідження міста необхідно звернення до дослідження семіотичного сенсу міського простору.

На думку Лін Лофланд, «міське життя стало можливим завдяки впорядкуванню міського населення на вигляд і розташуванню в просторі таким чином, що люди у місті можуть дізнатися про навколишніх, просто дивлячись один на одного» [7].

В міському просторі умовно можна виділити такі виміри: персональний, тілесний простір; приватний закритий простір (обмежується правами власності та контролюється власником (наприклад, приватне житло); суспільний простір – простір, який група сприймає як свій [7].

Завершуючи побіжний огляд наведених вище культурологічно-соціологічних концептів і підходів до культурологічних характеристик міста, зазначимо, що саме рівень соціалізації і комунікативної активності не лише пов'язує між собою розрізнені міські осередки, виконуючи логістичну функцію, а й відіграє соціально значущу роль інтеграції міського населення, забезпечує середовище для комунікації та взаємодії. Ментальність городян позначається на пристрої міста, його незалежності, могутності, багатства, краси, унікальності [3].

У вказаному сенсі власне суспільний простір і визначає суть міста, відображає його суспільний прояв і є місцем обговорення суспільно значущих питань. Ментальна картина міста – це його особлива атмосфера, наповнена тими смислами, які містить саме місто, і тими значеннями, які надає місту і його частинам чоловік. Значення можуть носити надособистісний, офіційний (релігійний і адміністративний центр, зручне географічне положення, добре укріплена фортеця тощо) або глибоко особистісний характер (улюблене місто, рідний, пам'ятний яким-небудь

значущою подією) [4]. Психологічна оцінка і сприйняття міського середовища задається самою людиною і виражається у змісті ментальної картини міста, яке з часом може змінюватися. Культурологічні і соціально-філософські дослідження стверджують, що задоволеність життям, самореалізація індивідів залежать і від загального середовища міста, створюваного вчинками та емоціями людей. Зростання населення, розвиток комунікаційних мереж ведуть до змін у звичках, почуттях, характерах людей. Спираючись на цінності середовища, міський мешканець створює свої цінності з печаткою еволюційної новації.

Отже, активне, багатоманітне та культурне життя, доступне й відкрите для представників усіх місцевих груп і субкультур, становить важливу частину соціальної структури, що визначає дієздатність і привабливість місць проживання – пропоновану певною місцевістю якість життя, завдяки чому саме культурні аспекти побутування значною мірою і роблять окрему людину мешканцем певного міста чи місцевості. Головним рушієм і джерелом розвитку особистості є щастя людини, її творчий (креативний) потенціал, відтак першочергової уваги набуває інструментарій Індексу щастя та Індексу людського розвитку. Зі свого боку, Індекс добробуту використовується для перевірки адекватності оцінки попередніми індексами.

Розвиток культур є важливим каталізатором стимулювання творчості та винахідливості людини. Зовнішнє міське середовище зумовлює капіталізацію нових ідей в інноваціях. Комплексно і об'єктивно оцінити ефективність зусиль країни та міста у розвитку інновацій дає змогу Глобальний і інноваційний індекс [6]. Таким чином, метальна картина міста базується на людиноцентричному підході з врахуванням мегатрендів і цілей тисячоліття.

Література:

1) Афанасьєва Л. Міжкультурний діалог в контексті єднання України / Л. Афанасьєва, Є. Музя, К. Колева, Р. Олексенко // Українознавчий альманах. - 2017. - Вип. 21. - С. 15-20.

- 2) Афанасьєва Л. Интеркультурность как успешная модель развития поликультурного городского сообщества / Л. В. Афанасьєва, Р. І. Олексенко // Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos. – 2018. – С. 6-13.
- 3) Афанасьєва Л. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста / Л. В. Афанасьєва, Р. І. Олексенко // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії – 2018.- Вип. 18. – С. 40 - 47.
- 4) Афанасьєва Л. В. Роль соціокультурного середовища в модернізації сучасного українського міста / Л. В. Афанасьєва // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія]. Сер.: Соціологія. – 2014. – №. 234, Вип. 222. – С. 70-74.
- 5) Воронкова В.Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісн. ЗДІА. — Вип. 37. — 2009. — С.16–32.
- 6) Воронкова В.Г. Планування та прогнозування в умовах ринку. – Навчальний посібник / під ред. д.ф.н., проф. В.Г. Воронкової. – К.: ВД «Професіонал», 2010 – 352с.
- 7) Жулькевська О. В. Суспільний простір міста як об'єкт соціологічного вивчення та емпіричний референт соціальних змін / О.В. Жулькевська, М.В. Грищенко //Соціологічні студії. – 2012. – №. 1. – С. 61-66.

Атаманчук О.,
аспірант кафедри педагогіки та
педагогічної майстерності,
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ОЦІНКА НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ТА КОМУНІКАЦІЇ

Під навчальними досягненнями школярів у розумінні сучасної освітньої парадигми слід розуміти не тільки (і не стільки) проявлені знання, вміння і навички предметного характеру, скільки досягнення в діяльності

учнів із самоосвіти, саморозвитку, самотворення себе як особистості. Для оцінки зазначених досягнень учнів необхідно спостереження за їх діяльністю в моніторинговому режимі, яке передбачає отримання деякої управлінської інформації. Процес це важкий, тривалий, оскільки в педагогічній практиці поки не сформувався пріоритет самоосвіти, не розроблені критерії оцінки діяльності учня як суб'єкта власного розвитку.

Але оцінка навчальних досягнень школярів залишається проблемою тому, що в практиці цілі навчання формулюються виключно в загальних, абстрактних категоріях: «сформувати знання про ...», «розширити кругозір про ...», «вивчити питання ...». Вельми рідко зустрічаються конкретні вимірювальні цілі, які описують результат, що перевірявся в конкретній оціночній ситуації. Це одна з головних причин, що не дозволяють колективу конкретної школи узгодити єдиний підхід до оцінки навчальних досягнень школярів на різному предметному змісті.

Застосовувані системи контролю і оцінки результатів навчання в навчальних закладах виконують нормативну, інформативно-діагностичну та контрольню-заохочувальну функції. Нормативна функція включає в себе оцінку досягнень кожного учня щодо затвердженого державою освітнього стандарту та адміністративний контроль якості роботи викладачів. Інформативно-діагностична функція забезпечує основні моменти сутнісного зв'язку між усіма учасниками освітнього процесу, змістовну і емоційну рефлексію учнів, а також педагогічну рефлексію викладачів. Контрольно-заохочувальна функція, в свою чергу, спрямована на підвищення мотивації учнів у навчальній діяльності. Додатково до цього в даний час системи контролю і оцінки результатів навчання все в більшій мірі виконують функцію комунікативної між усіма учасниками освітнього процесу. Дві останні функції, підставою для проведення комунікації між учасниками освітнього процесу.

Діюча система оцінювання академічних успіхів учнів природним чином містить в собі вимоги до професійного рівня викладачів. Адже учні

можуть розраховувати на відмінні або хороші досягнення тільки за умови, якщо їхні вчителі досконало володіють «викладаються науками» в «з'єднанні з полум'яною любов'ю» до них. Навчальний процес, орієнтований на глибоке розуміння досліджуваних проблем, передбачає можливість індивідуального академічного співробітництва викладачів і учнів.

Об'єктивна оцінка академічних успіхів - це підсумок багатопланової взаємодії того, суб'єктів освітнього процесу в умовах академічного середовища. Очевидно, що це складна і неоднозначна задача, і доцільність використання тієї чи іншої шкали оцінок залежить не тільки від змісту і трудомісткості освітньої програми, а й від цілей і завдань навчального процесу. Кожна оцінка досягнень учнів повинна супроводжуватися вербальним описом, гармонізованим з метою освітньої програми. Залежно від того, на досягнення яких завдань орієнтована освітня програма, зміст одного і того ж рівня оцінювання може бути різним. Так, наприклад, в разі академічної спрямованості програми при проектуванні оціночних засобів необхідно в першу чергу передбачити оцінку здатності учнів до творчої діяльності, їх готовності вести пошук рішення нових завдань, пов'язаний з недостатністю конкретних спеціальних знань і з відсутністю загальноприйнятих алгоритмів. Якщо ж освітня програма має практичну спрямованість, то в процесі контролю засвоєння учнями окремих модулів, дисциплін або проходження ними практик повинні враховуватися всі види зв'язків між включеними в них знаннями, вміннями, навичками. Це дозволяє оцінювати не тільки їх якість, але і ступінь загальної готовності випускників до майбутньої професійної діяльності. Організація і зміст освітнього процесу стають в даний час все більш різноманітними і варіативними. Тому оцінка академічних досягнень не може бути стандартною, безвідносною, безумовною. При цьому головним завданням оцінювання результатів освоєння освітніх програм має бути визначення глибини і обсягу індивідуальних знань, виявлення характеру особистих зусиль учня, сприяння коригуванню його мотиваційної сфери відповідно до постійно

оновлювальної «академічним зразком», а також досягненнями інших учнів. І, нарешті, оцінка повинна впливати на траєкторію подальшого академічного розвитку.

Окремо вважаємо необхідним наголоси на можливості оцінювання в організації спілкування з всіма учасниками освітнього процесу, якими в сучасній школі виступають окрім традиційно вчителя та учнів, вчителя та адміністрації, батьків, представники вищих навчальних закладів та стейкхолдери. Саме доброзичлива оцінка навчальних досягнень учня та його індивідуального зростання має стати джерелом радості для батьків, впевненості у кращому майбутньому їх дитини.

Нагальною потребою сучасної школи є проведення моніторингу навчальних досягнень школярів, результати якого доцільно використовувати для організації комунікації всіх учасників освітнього процесу.

Література:

1. Бельчев П.В. Атаманчук, О. М. (2016) Контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за допомогою онлайн ресурсу Plickers. Актуальні питання формування професіоналізму майбутніх педагогів: матер. Всеукр. дистанційної наук.-практ. конф. 12-16. Режим доступу: <http://eprints.ttm-ua.net:81/1116/>

Атаманюк Ю.,
магістрантка МДПУ
імені Богдана Хмельницького

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ, ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

Європейська цивілізаційна орієнтація розвитку України зумовлює активну участь її громадян у процесах державотворення. З огляду на це значення волонтерської діяльності як чинника суспільного прогресу важко переоцінити. Водночас ступінь генезису суспільства безпосередньо пов'язаний із рівнем розвитку освіти й науки [1]. Безумовно, обидва фактори,

взаємодоповнюючи та збагачуючи один одного, формують суттєвий агент впливу на цивілізаційні процеси та розвиток державного управління ними. Дослідження та практика волонтерської діяльності свідчать про те, що нерідко вона застосовується як форма та метод професійної підготовки майбутніх фахівців. На думку І.Беха, важливо вчасно сформувати образ майбутньої професійної діяльності студентської молоді під час навчання та окреслити перспективу майбутнього життєвого шляху [2, с. 269].

Ступінь готовності майбутнього спеціаліста до виконання професійних обов'язків визначається рівнем сформованості його професійних і особистісних якостей. Сучасний етап розвитку людства висуває вимоги комплексності в підготовці фахівців як синтезу знань, умінь, навичок і професійно-етичних якостей, що є важливим показником ґрунтовності й усебічності підготовки спеціаліста. Тому волонтерську діяльність молоді розглядають як одну із складових фахової підготовки психолога, соціального працівника, юриста, медика тощо.

Волонтерський рух є, по суті, частиною кожної цивілізації та будь-якого суспільства. У загальному розумінні – це той внесок, який робиться людьми на засадах добровільної діяльності, без матеріального заохочення, для добробуту і процвітання суспільства. Ця діяльність може набувати різних форм: від повсякденних форм взаємодопомоги до спільних дій психологів і соціальних працівників під час кризи.

Кожна людина, яка живе в суспільстві, намагається зайняти в ньому певне місце, свідомо керуючись тими вимогами, які суспільство висуває до кожного з його членів. Волонтерська діяльність дає молоді можливість самореалізувати себе, удосконалити індивідуальні якості та властивості особистості, відкрити внутрішні резерви людини. Тому волонтерську діяльність розглядають як соціально-психологічне явище. З одного боку, волонтери надають соціально-психологічну допомогу тим, хто її потребує, а з іншого – вони починають розуміти свої особистісні недоліки й проблеми, поступово їх долаючи і стаючи цілісними особистостями.

В основі волонтерства лежить розуміння себе та впевненість у своїх силах. Нині необхідність у волонтерстві зростає як ніколи. У зв'язку з посиленням впливу на найуразливіші групи населення таких світових проблем, як винищення довкілля, зловживання наркотиками, загроза поширення СНІД/ВІЛ, постала нагальна проблема в тому, щоб волонтери взяли на себе частину відповідальності за розв'язання соціально-психологічних проблем суспільства [4].

На сьогодні в Україні більшість аспектів роботи волонтерів при її неосвяженості залишаються невизнаними, оскільки в багатьох випадках їхня діяльність здебільшого має неофіційний і неструктурований характер. Це пов'язано ще й з тим, що волонтерство в нашій країні почало розвиватися 10 років тому, тоді, коли за кордоном воно має давню історію

Останнім часом в Україні активно стимулюється благодійна та волонтерська діяльність, які визнані на державному рівні, та знайшли своє підтвердження в законах України „Про благодійництво та благодійні організації”, „Про соціальні послуги”, „Про волонтерську діяльність” та ін. Відомо, що у соціально-педагогічній сфері працюють волонтери з числа учнівської та студентської молоді, які під час роботи набувають знань, умінь та професійних навичок.

У науково-педагогічній літературі існують різні трактування поняття „виховання”. Так, дослідниця Н.П. Волкова вважає, що виховання – це спеціально організований соціально-педагогічний процес створення оптимальних умов для формування здорової людини як особистості; вплив вихователя на вихованця з метою формування у нього бажаних якостей.

Теперішня волонтерська діяльність учнів до того ж забезпечує набуття молоддю соціального досвіду, засвоєння духовних досягнень українського народу, сприяє формуванню розвинутої духовності й загальної культури, що цілком відповідає завданням навчально-виховних закладів. Особливо актуальним це є з огляду на певні соціальні втрати й труднощі, якими супроводжується сьогодення: зростання рівнів дитячої

безпритульності, злочинності, наркоманії, посилення соціального розшарування в молодіжному середовищі тощо. Це свідчить про різнобічність впливу волонтерської діяльності на особистості дітей, на їх свідомість, почуття й поведінку, отже, виконує важливу виховну функцію.

Участь у волонтерському русі молоді дає можливість їй самореалізувати себе з однієї сторони, відчутти себе причетними до участі у державних справах з другої сторони.

Волонтерська робота як складова частина процесу соціалізації дає можливість молоді включитися до всієї сукупності соціальних ролей, норм і поведінкових стереотипів суспільства; ознайомлює із загальною культурою й специфічними субкультурами певного соціуму. Вона сприяє розвитку різних соціальних ролей шляхом примірювання їх на себе, порівнювання, відповідного вибору: аніматора (організатора, модератора, координатора діяльності з розробки, створення, реалізації різноманітних соціальних проектів); соціального організатора, менеджера, завдання якого – бачити реальну мету, планувати етапи її досягнення, проводити моніторинг процесу змін і оцінку результатів; залучати громадян до розвитку, навчання засобами сучасних технологій; ініціювати участь дітей та дорослих у добродійних справах; упроваджувати різноманітні масові форми соціальної роботи, як, наприклад, благодійні акції, фестивалі; представляти інтереси громади в органах влади; вести переговори, встановлювати ділові стосунки; педагога (ця роль вимагає сформованості таких якостей, як: емпатія (співпереживання), повага (прийняття тих, хто навчається), щирість (відкритий прояв своїх почуттів), конкретність комунікації (точний опис почуттів і переживань тощо).

Волонтерська робота спонукає людину до активної взаємодії із соціальним середовищем, до становлення тривалих взаємин із представниками різних соціальних груп суспільства, що сприяє засвоєнню соціального досвіду. Цей досвід можна набути в окремих громадських організаціях, у студентських волонтерських групах і об'єднаннях. Тому

волонтерство можна визначити як засіб виховання й соціалізації особистості, соціальної взаємодії, саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації та підготовки до здорової професійної діяльності, до успішної життєдіяльності молоді людини в умовах сучасного суспільства[5].

Література:

1. Здіорук С. І. Формування єдиного відкритого освітньонаукового простору України: оптимальне використання засобів забезпечення випереджального розвитку : аналіт. доп. [Електронний ресурс] / С. І. Здіорук, А. Ю. Іщенко, М. М. Карпенко. – К., 2011. – 43 с. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Science_educationale2f67.pdf

2. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади : навч.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.

3. Борбич Н. В. Тенденції розвитку соціального виховання в сучасній науці / Н. В. Борбич // Вісн. Запоріж. нац. ун-ту. – 2008. – № 1. – С. 30–33.

4. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19 квіт. 2011 р. № 3236-VI [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>

5. Основи волонтерської роботи : програма тренінгу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.volunteer.kiev.ua/pages/Programa_navchannya

Афанасьєва Л.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології
МДПУ імені Богдана Хмельницького,
директор центру соціологічних досліджень

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ СПІЛЬНОТИ МЕЛІТОПОЛЯ ЯК МЕДІАТОРИ ІНТЕРКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА ДІАЛОГУ

Сьогодні Мелітополь – гостинна перлина Приазовського краю – місто, багато в чому схоже на інші українські міста: історично

багатонаціональне, з успішним промисловим минулим і численними проблемами нового часу. Його неповторна аура, притаманна перехрестю різних культур і народів має свою унікальну історію, що ведеться від часів заснування на місці колишніх ногайських поселень. Історія Мелітополя наводить немало відомих прикладів успішної реалізації життєвих планів працьовитих і креативних особистостей різних національностей у нашому краї. Релігійні громади на теренах міста сьогодні репрезентують вірники православної, греко - та римо-католицької, протестантської, мусульманської, караїмської, іудаїстської, буддистської, крішнаїтської конфесій. До безсумнівних культурних переваг Мелітополя слід віднести й добросусідські відносини та взаємоповагу представників його близько 100-та національностей, народностей і етнічних груп. Найважливішою віхою розвитку багатонаціонального Мелітополя стала його участь в Програмі Ради Європи «Інтеркультурні міста», прийнятої в 2008 році, що спричинилась усвідомленням потреби вдосконалення підходів міської громади до формування образу інтеркультурного міста. На практиці це означає визнання цінностей різних культур та їхніх прав брати участь у створенні спільної ідентичності, яка визначена різноманітністю, плюралізмом і повагою до прав і основних свобод людини [2].

В імплементації Мелітополя, як інтеркультурного міста, значну роль відіграють медіатори, свого роду посередники, які не тільки налаштовані на співробітництво, а й спільно беруть на себе відповідальність за прийняття рішень та їхнє виконання, допомагають знайти взаємоприйнятний варіант вирішення певної ситуації, що склалася. В нашому дослідженні ми розкриємо конструктивну роль національно-культурних товариств як медіаторів, що сприяють не тільки етнічного/культурного змішування спільнот, а й солідарності та консолідації громади.

Наразі у місті зареєстровано 22 громадських організації національно-культурної спрямованості, об'єднані ще з 2000 року в Спілку громадських організацій «Рада національних товариств». Спілка має на меті поєднання

зусиль її членів для реалізації спільних інтересів: сприяння збереженню культурної самобутності етнічних спільнот України та гармонізації міжнаціональних і міжконфесійних відносин в місті на засадах принципів демократії, рівноправності, поваги до національної гідності. Поглибленню демократичних засад культурного розвитку та міжнаціональній злагоді в громаді міста сприяє робота Координаційної ради національно-культурних товариств – постійно діючого консультативно-дорадчого органу при виконавчому комітеті Мелітопольської міської мерії. Тому не випадково Мелітополь став одним з перших українських міст, що активно прагне удосконалюватись і формувати міське середовище згідно європейських стандартів відкритого демократичного суспільства, спираючись на історичний досвід своєї багатокультурної громади [1].

Культурно-духовні практики мелітопольської громади є традиційною складовою її етнокультурного буття. Спільно відзначають в Мелітополі і татарський Сабантуй та Хидирлез, і мусульманський Новруз, і молдавський Мартішор, і болгарську Мартеницю. Особливо яскравим прикладом цих практик є загальноміське свято Інтеркультурний Великдень, присвячене Воскресінню Христовому. Свято започаткувало в Мелітополі й традицію спільних Церковних служінь та міжцерковних спілкувань вірян різних християнських конфесій, знайомлячи його мешканців з різними традиціями і звичаями святкування Великодня, що сприяє формуванню в мелітопольському співтоваристві духовно-моральної атмосфери поваги прав людини, збереження своєї етнокультурної ідентичності, зміцнення атмосфери міжнаціонального миру і громадянської злагоди.

Представники національно-культурних спільнот є найактивнішими ініціаторами заходів щодо встановлення пам'ятних знаків історичним особам, діяльність яких пов'язана з інтеркультурним розвитком регіону та оновленням топоніміки мелітопольського краю в рамках процесу декомунізації. Місто повертає свою непересічну історію: багато вулиць Мелітополя перейменовані в честь відомих земляків і визначних

особистостей – меценатів Іллі Стамболі та Миколи Філібера, воїнів Амет-Хана Султана та Михайла Кравця, філософа Дмитра Донцова, професора Йосифа Танатара. Місто засвідчує свою пошану етносам, які найбільшою мірою на різних відтинках часу спричинилися до його розвитку новітніми найменуваннями багатьох своїх вулиць – сьогодні на мапі міста, крім Скіфської, є Болгарська, Єврейська, Грецька, Ногайська тощо. Ми впевнені, що історично знаковим для майбутніх поколінь мелітопольців стане і те, що найдовша й одна з центральних вулиць нашого міста, на якій знаходяться і Центр національних культур, і Мелітопольська міська єврейська община, і мусульманська мечеть, і християнська харизматична Церква «Нове покоління», можливо єдина в світі відтепер носитиме назву Інтеркультурної. Як став гордістю Мелітополя і візитівкою міста сьогодні перший і поки-що єдиний в Україні Інтеркультурний музей Мелітополя, що давно є робочою платформою міського міжкультурного діалогу і традиційним місцем проведення багатьох форумів та заходів етнокультурного і краєзнавчого виховання, заслужено входячи і до списку головних туристичних об'єктів міста. Роки тому ініціюючи його створення, меценат Юрій Макаров мотивував свою пропозицію перетворення заснованого ним караїмського національно-культурного музею «Кале» в Мелітопольський інтеркультурний наступним чином: «вивчаючи традиції свого, найменш чисельного народу в Україні, і, можливо, в світі, я дізнався, що у караїмів було важливе правило: гахам (лідери караїмського народу) при переїзді народу до нового місця проживання попередньо вивчали традиції, звичаї та обряди народів і народностей, що проживають на цій території. Тому у караїмів ніколи не виникало проблем зі своїми сусідами, де б вони не жили. Ось ці, дуже хороші традиції ми і хочемо відродити в нашому Мелітополі. Я твердо дотримуюсь точки зору, що якщо народи і народності незалежно від їх релігійних переконань і культурних відмінностей разом збираються і спілкуються між собою, пізнають ближче культуру і звичаї один одного, то ніколи ці народи і народності не воюватимуть один з одним, а будуть жити в

Єдиній Україні». Знаменно, що саме в цьому музеї засвідчили глибинність духовних начал громадянського єднання своїх етнічних спільнот мелітопольці одноставною підтримкою кримсько-татарського етносу у зв'язку з анексією Криму 2014 року в Зверненні представників «Ради національних товариств»: «Ми – Мелітопольці. Ми - жителі нашого рідного багатонаціонального міста Мелітополя, ми – українці, росіяни, кримські татари, болгары, євреї, чехи, поляки, німці, караїми, білоруси, греки, вірмени... Ми – православні, католики, християни, мусульмани, іудеї... Ми – громадяни Соборної та самостійної УКРАЇНИ, в якій ми спілкуємось різними, рідними нам мовами і мислимо вільно разом з нашими братами і сестрами з різних куточків України. У НАС ЄДИНА ЦІННІСТЬ - ЛЮДСЬКЕ ЖИТТЯ І ВІЛЬНА ЄДИНА УКРАЇНА! Ми закликаємо всіх поважати суверенний вибір українського народу і зробити все можливе для збереження єдності України!». Щирість почуттів містян всіх етносів у осуді свавільних і злочинних дій російських владців проти України і кримсько-татарського народу засвідчують і незмінно велелюдні мелітопольські загальноміські мітинги Єднання та автопробіги до Чонгару, що проводяться щорічно 18 травня у день річниці депортації кримських татар з Батьківщини – в знак історичної пам'яті та солідарності з ними. І ця атмосфера взаємопідтримки – чи не найзнаменніший приклад Інтеркультурності в дії.

Вже третій рік поспіль мерією підтримується Проект, ініційований «Мелітопольською міською єврейською громадою» , згідно якого на час літніх канікул в дитячо-підлітковому таборі денного перебування «Мозаїка» діє Інтеркультурна група, де дітям та підліткам прививаються навички інтеркультурної комунікації. Відвідини інтеркультурних заходів у громадах національно-культурних товариств міста, закладах культури та освіти, інтеркультурному музеї «Кале», допомагає згуртовувати дітей різних національностей, стимулювати інтеркультурні зв'язки і взаємодію представників різних культур.

Зазвичай, в рамках реалізації Плану інтеркультурної інтеграції, Рада національних спільнот Мелітополя щорічно проводить одно чи дводенний Звітний захід. Однак, з цього року кримськотатарська спільнота «Азат», єврейська община й україно - білоруське культурно - освітнє товариство "Сузір'я" виступили з ініціативою провести «Тижні національних культур» й тим саме збільшити кількість заходів, спрямованих на зміцнення культурного розмаїття в різних мікрорайонах міста: це й науково-практичні конференції та круглі столи, й виставки книг чи показ мультиплікаційних фільмів в бібліотеках, й кращі практики роботи мовних факультативів при загальноосвітніх закладах, чи етнотовариствах, й інтерактивні тренінги, чи майстер-класи, й молодіжні танцювальні флешмоби прапорів, й кулінарні батли між національно-культурними товариствами, й звичайно ж святкові Звітні концерти.

Можна приводити безліч прикладів, й все ж підсумовуючи слід зазначити, що Мелітопольці різних національностей – власною людяністю, взаємоповагою і ставленням до свого міста, як місця, де зустрічаються їх рідні культури, змогли зорганізуватись і втілити своє невід'ємне право на власний вибір, потверджуючи тим самим, що сузір'я народів і культур міста – це не менше багатство, ніж унікальна природа нашого степового краю.

Секрет успіху Інтеркультурного Мелітополя у тому і полягає, що саме завдяки об'єднанню зусиль управлінської команди, творчому і громадянськи-відповідальному підходу жителів міста Інтеркультурність є сьогодні повноправним соціальним пріоритетом його розвитку та невід'ємною складовою культури і способу життя містян. І дуже символічно, що парсипативні практики сучасного інтеркультурного Мелітополя є втіленням гуманістичних візій всесвітньовідомого нашого співвітчизника Г. Сковороди про «нрави і права» кожного міста, які, на його думку мають наповнюватись і підтримуватись «спорідненою працею» його мешканців задля добробуту і благополуччя [5].

Література:

1. Афанасьєва Л. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста / Л. В. Афанасьєва, Р.І. Олексенко // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії – 2018.- Вип. 18. – С. 40 - 47.
2. Афанасьєва Л. Інтеркультурне місто як модель інтеграції українських спільнот у сучасний європейський простір / Л. Афанасьєва, К. Рубікондо – Хованова // Українознавчий альманах. – 2016. - Випуск 18. – С. 13-17.
3. Воронкова В.Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісн. ЗДІА. — Вип. 37. — 2009. — С.16–32.
4. Воронкова В.Г. Планування та прогнозування в умовах ринку. – Навчальний посібник / під ред. д.ф.н., проф. В.Г. Воронкової. – К.: ВД «Професіонал», 2010 – 352с.
5. Молодиченко В. Міжкультурна компетенція і компетентність у сучасній соціальній комунікації / В. Молодиченко, Л. Афанасьєва // Versus. – 2016. - № 8. – С. 24-31.

Бессараб Н.,
науковий співробітник
відділу інноваційної діяльності та
дослідно-експериментальної роботи
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Аналіз теорії та практики виховання толерантності учнівської молоді дає підставу стверджувати, що ця проблема привертає постійну увагу не тільки науковців України, а й дослідників інших країн світу (Л.Бармер, В.Безкоровайна, О.Волошина, М. Гасанов, О.Грива, М.Дедюліна, Л. Засєкіна,

Е.Койкова, О.Леонтьєв, В.Мухтерем, О.Першукова, С.Роман, О.Савченко, П.Степанов, Н.Федотова та ін.).

У науковій літературі існують різні підходи до визначення цього феномену, але основний зводиться до того, що толерантність розглядається як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, визнання багатовимірності людської культури, відмова від зведення різноманіття до однаковості або до переваги якоїсь однієї точки зору. Враховуючи особливості нашого дослідження, ми вважаємо, що толерантність можна трактувати як доброзичливе і терпиме ставлення до чогось. Її основою є відкритість думки та спілкування, особиста свобода індивіда та цінування прав і свобод людини. Толерантність означає активну позицію особистості, а не пасивного ставлення до навколишніх подій.

Толерантність стала невід'ємною частиною в освітньому процесі учнів різних вікових категорій іноземним мовам, особливо актуальною ця проблема є стосовно початкової школи. Адже саме початковий етап є базисом для мотивованого навчання іноземної мови впродовж усього періоду її вивчення. Зокрема, формуванню толерантності учнів на уроках англійської мови сприяють знання про культуру Англії, зацікавлене спілкування та свобода думки й переконань. Адже володіння іноземною мовою, як засобом міжкультурного спілкування, неможливе без паралельного вивчення саме відповідної культури [6. с.44].

Навчання іншомовного спілкування в контексті діалогу культур передбачає взаємозалежне вирішення пізнавальних, навчальних, розвиваючих і виховних завдань. *Пізнавальний* (культурологічний) аспект передбачає активізацію наявних у досвіді учнів знань про культуру англійських країн (використання прикладів іноземної мови - пісні: «Head, Shoulders, Knees and Toes», «Little Snowflake», вірші: «Tick-tock, tick-tock, Says the clock. Tick-tock, tick-tock, What you have to do - Do quick!», казки: «The three little pigs», «Cinderella», тощо), знайомство з англійською культурою та культурами англійських країн шляхом порівняння набутих

раніше знань і понять із заново отриманими, зі знаннями про свою країну, свій регіон, про себе самих (теми «About myself», «My Friend», «My Family», «My Toys»).

Навчальний сегмент спрямовується на розвиток в учнів здібностей представляти свою країну і культуру в умовах іншомовного і міжкультурного спілкування (теми «Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії», «Лондон», «Україна»).

Розвиваючий вимір розрахований на розвиток базових компетентностей (загальнокультурної, ціннісно-сислової, навчально-пізнавальної, інформаційної та комунікативної).

Виховний аспект передбачає формування в учнів уявлень про діалог культур який свідомо обирається життєвою філософією, що вимагає від його учасників поваги до інших культур; мовної, етнічної та расової терпимості, готовності до вивчення культурної спадщини світу, духовного збагачення досягненнями інших культур [7, с.150]. Ми спрямовували нашу роботу на більш глибоке усвідомлення багатющої, різноманітної і неповторної української культури шляхом вивчення культури англomовних країн, виховання почуття патріотизму, гордості за свою країну, потреби і здатності до співпраці та взаємодопомоги.

Вирішення завдань з розвитку міжкультурної толерантності нами досягається у процесі проведення різноманітних виховних заходів - тижнів англійської та української мов, засвоєння додаткових інформаційних текстів; презентації дітей про події, які їм видалися цікавими в школі, місті; лінгвістичних диктантів, вікторин, кросвордів; сімейних конкурсів, свят, спільних екскурсій тощо. Важливою умовою успішного оволодіння іноземною мовою на початковому етапі є вивчення ілюстративних матеріалів з полікультурною тематикою, проведення тематичних заходів, присвячених знаходженню спільного та відмінного у рідній та іноземній культурах, профілактичних бесід на патріотичні теми, функціонування різноманітних гуртків та факультативів з метою «входження» особистості в

соціокультурний простір на правах компетентного і творчого представника. Корисною є організація систематичного повторення вивченого матеріалу, яке доцільно здійснювати в такий спосіб, щоб поступово в учнів розвивалися уміння аналізувати, систематизувати, моделювати, абстрагувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки. Цьому сприяють схеми-моделі для освоєння граматичного матеріалу, регулярного його повторення і закріплення.

За результатами нашої практичної роботи найбільш ефективними шляхами формування міжкультурної толерантності учнів початкової школи на уроках іноземної мови вважаємо наступні:

- спеціально підібраний зміст тексту (про різні культури та зв'язки між ними) – «English Songs for Kids and Children», «Welcome to Great Britain», «Travelling Around Great Britain», «Kiev is Our Capital», «My English Lesson», «Travelling»;
- тематичні позакласні заходи - «We love and learn English», «The Talent Show», «Who knows English better?», «Welcome to Ukraine», «Funny English», «A Friend in Need is a Friend Indeed», «Tea Ceremony in England», «Snow White»;
- віртуальні екскурсії до англійських країн – «Sights of London», «London Eye», «Buckingham Palace», «The British Museum», «Trafalgar Square»;
- ілюстративний матеріал – мапи, фотографії, картинки, відеоматеріали, книги, журнали, листівки;
- фільми, мультфільми іноземною мовою – «London is the capital of Great Britain», «Maisy Mouse», «Martha Speaks», «Winnie-the-Pooh», «Hello Happy Rhymes», «Mickey Mouse Clubhouse», «Talking Tom and Friends Animated Series», «Casper the friendly ghost»;
- музика видатних композиторів – Джона Айрленда, Джона Баррі, Генрі

Джекмена, Артура Дервіла, Лорда Бернерса, Джона Періша, Генрі Перселла, Піта Таунсенда та ін.

Для успішної реалізації освітньо-розвивального потенціалу вивчення англійської мови необхідно, щоб процес залучення учнів до вивчення предмета одночасно розширював світогляд дітей, давав змогу глибше розуміти власну культуру, її роль у духовному й моральному розвитку людства та удосконалював рівень володіння іноземною мовою, що вивчається [5, с. 98]. Метою такого підходу є виховання духовно-моральних якостей учнів, гуманного ставлення до представників інших народів та їхніх культур, формування умінь налагоджувати міжкультурні зв'язки, представляти країну на відповідних зустрічах, ставитися з повагою до духовних цінностей інших культур та ін. Як свідчить наша дослідницька робота, така мета може бути досягнута тільки при розвитку в учнів навичок толерантного ставлення до представників інших культур, соціокультурної компетенції, оскільки компетенція передбачає виховання комунікативно активної особистості, здатної забезпечити гідне міжкультурне спілкування, діалог культур, який у свою чергу зумовлює знання власної культури й культури країни, мову якої вивчаємо.

Отже, на основі проведеного нами дослідження ми переконались у тому, що в процесі вивчення іноземної мови можна створити новий покращений світ для своїх вихованців, а за допомогою толерантного ставлення до інших культур привернути увагу, налагодити доброзичливі толерантні зв'язки з представниками інших народів. Толерантність є компонентом життєвої позиції особистості, яка має сформовану систему цінностей та інтересів і готовність їх захищати не тільки на рівні своєї культури, але й культур інших країн.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф.Бацевич. – К.: Довіра, 2007. – 205с.

2. Грива О. А. Соціально-педагогічні основи формування толерантності у дітей і молоді в умовах полікультурного середовища / О. А. Грива. - К., 2005. - 228с.
3. Безкоровайна О. В. З педагогікою толерантності в третє тисячоліття / О. В. Безкоровайна // Педагогіка толерантності. – 2003. – № 3 (25) – С. 4–11.
4. Волошина О. Проблема формування толерантності в сучасних педагогічних дослідженнях / О.Волошина // Рідна школа. – 2007. - № 3. – С.4-6.
5. Першукова О. Сприяючи міжкультурному вихованню / О.Першукова //Іноземні мови. – 2011. - № 1. – С.96-105.
6. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі. Навчальний посібник /С.В.Роман. - К.:Ленвіт, 2005. – 206с.
7. Barmer L. Culture and Communication Intercultural Communication in the Global workplace / Journal of business communication, pp. 141 – 161.

Білогур В. ,
доктор філофських наук, професор кафедри теорії і
методики фізичного виховання та
спортивних дисциплін МДПУ імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ СПОРТУ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Створення української суверенної національної держави викликало до життя багато наукових і політичних дискусій щодо української національної ідентичності.[9] Багато авторів порушували та порушують питання про можливість існування нації без відчуття колективної приналежності до неї членів спільноти та духовного зв'язку між ними, що формуються спільною історією та культурою. Також багато уваги приділяється соціокультурним механізмам, здатним сприяти появі відчуття приналежності до національної спільноти. Чи не найменш розглянутою залишається сфера людської активності, про яку фахівці стверджують, що саме вона не в останню чергу сприяла виникненню національних ідентичностей сучасних розвинених

держав – націй. Йдеться про спорт. Ця стаття має на меті ввести в український науковий дискурс поняття про спорт як про потужний чинник формування національної ідентичності та про його націєтворчий потенціал в Україні [6].

В Європі, починаючи з 50–70–х років, спортивна культура стала предметом дослідження представників багатьох гуманітарних наук [11]. Спорт як соціокультурне та політичне явище є предметом інтересу багатьох науковців. Серед них можна назвати С. Бейнвела, М. Діресона, В. Моргана, Х. Ейхберга, Н. Еліаса, Н. Трентера, К. Пасьєлло, Е. Франке, В. Звереву, Д. Харитонову, С. Абдулкаримова та ін. Аналіз існуючої літератури дозволяє виділити такі напрями у вивченні спорту як соціально–політичного явища: спорт в давніх цивілізаціях; спорт в епоху Середньовіччя; спорт як чинник становлення національних ідентичностей епохи Модерну; національні спортивні системи та спортивні політики сучасних держав світу, наднаціональні спортивні політики; історія спорту в національних державах; історія окремих видів спорту; спорт як чинник здійснення внутрішньої та зовнішньої політики; вплив глобалізації на спорт [1].

Спорт є одним з найяскравіших і найпопулярніших національних перформансів. Спорт, внесений в матрицю національної ідентичності, дозволяє транслювати локальні події в події внутрішньонаціонального і навіть глобального масштабу. До того ж саме спорт дозволяє виразити національну ідентичність на глобальному рівні». Крім цього, як зазначає К. Леш, «спортивні змагання також закладали основу національної величі». Таким чином, до соціальних практик, що активно сприяють формуванню уявлень про націю (освіта, культура, медіа) [10] та за допомогою яких люди конструюють уявлення, що впливають на їх самосприйняття та поведінку, додається спорт. «Саме тому спорт, який є засобом репрезентації індивідів та спільнот, виявився особливо важливим в процесі формування ідентичностей та «винайдення традицій»», – зазначається в енциклопедії «Британіка» [2].

Оскільки нація – категорія політична, то, безумовно, спорт не може

бути відділений від політики. «Після того, як відбулася «спортивна революція», поняття «великий спорт» стало частиною поняття «велика політика», – зазначає С. Бейнвел. – Відтворюючи Олімпійські ігри, П'єр де Кубертен хотів, щоб вони були позбавленими політичного виміру та принесли мир на планету. Але ситуація швидко вийшла з під контролю, і політика національних урядів стала швидко залежною від спорту» . Безперечно, спортивні події світового рівня впливають на процеси конструювання національної ідентичності. В середині держави національні уряди використовують їх для пропаганди таких цінностей, як мультикультуралізм, толерантність, солідарність, командний дух та дисципліна. В дослідженнях, присвячених цьому аспекту спорту, енциклопедичним прикладом є Австралія, яка сьогодні загально визнано належить до найпотужніших спортивних держав світу. Дослідники Д. Фрезер та К. Макмагон зазначають: «Австралійці люблять спорт, і ця любов до спорту залишається центральною в більшості побудов, які стосуються сучасної національної ідентичності країни. Спорт залишається ключовим елементом у формуванні австралійської національної ідентичності [7]. Оскільки австралійці є відносно невеликою та молодого нацією, що конкурує економічно та політично потужними державами з тривалою історією та усталеними культурними традиціями, спорт є тією сферою, в якій може бути продемонстрований об'єднуючий потенціал національного духу». Американські дослідники історії спорту теж стверджують, що «від моменту свого відновлення в 1896 році Олімпійські ігри служили американській культурі ареною для виявлення національного героїзму та доблесті [3].

Протягом 20-х років Олімпійські ігри стали, принаймні для Сполучених Штатів, видовищем, яке одночасно розкривало та формувало могутню національну ідеологію. Олімпійські ігри надали спільноті той дискурс, в якому американці змогли розповідати про себе своїм співгромадянам та світовій аудиторії. Багата спортивна лексика, змішана з політичними та соціальними символами заповнила спортивні сторінки

американських газет та журналів, створюючи імідж нації, яка зобов'язана вижити після Великої Депресії 1930–років» . М. Діресон зазначив: «У 1932 Сполучені Штати приймали літні Олімпійські ігри у Лос– Анджелесі. Саме вони були тим вододілом, після якого американська нація почала самовизначатися. З розвитком процесів глобалізації спорт загалом і футбол зокрема тільки посилюють своє значення у світі як фактори, що сприяють збереженню національної ідентичності. Незважаю чи на розвал Вестфальської системи міжна родного порядку, як зазначає А. Мартінелі, «поки що нація та національна держава залишаються найважливішим джерелом ідентифікації для особи» . Навіть з огляду на появу номадичної ідентичності, тобто ідентичності осіб, які постійно пересуваються світом та поз бавлені стійкої національної приналежності, для абсолютної більшості мешканців планети національна держава залишається необхідною умовою існування, розвитку та прихистком від глобальних негараздів. Тому глобалізація не здатна позбавити спорт локалізації та націоналізації, і сучасні тенденції його розвитку як ніщо інше віддзеркалюють суперечливість цього процесу, якому деякі дослідники схильні дати альтернативну назву «глокалізація». Потрібно визнати: як нація не може існувати без спорту та спортивних героїв, так і історія нації не може існувати без національної спортивної історії. Сьогодні здійснюються певні дослідження щодо історії та сучасного стану українського спорту. Але їх масштаб не відповідає справжній ролі спорту в долі української нації [4].

Спортивна культура в нашій державі сягає глибини віків, тому історія українського спорту, як і історія української держави загалом, ще тільки має бути осмислена та написана. Постає також питання: що знає українська молодь про історію спорту своєї держави? Чи включена історія спорту в національний історичний наратив та історичну пам'ять? Оскільки ці перемоги належать конкретним спортсменам, саме вони відіграють неабияку роль у процесі створення національної ідентичності як національні спортивні герої. «Вони втілюють надії цілої країни, а їх поразки насправді є

уособленням поразок нації. Нація переживає їх разом з ними, а їх перемоги сприймаються як національні тріумфи». – зазначає Дж. Харріс [5] – Переможці спортивних змагань стають національними героями та улюбленцями спільноти та починають з подвійною силою уособлювати тріумфальну національну міфологію та єдність нації, що здатна піднятися над соціальним, економічним та політичним поділом». Український спорт може стати потужним чинником формування національної ідентичності, можливості якого треба використовувати щонайповніше. Україна має достатньо спортивних досягнень для того, щоб пишатися ними. Зважаючи на неабияке значення спорту для формування нації та національної ідентичності та велику спортивну історію України має сенс створення музею українського спорту на зразок австралійського. Спорт залишається дзеркалом почуттів щодо нації, але одночасно він має геополітичний вимір [8]. І в цьому вимірі спорт повинен працювати на Україну.

Література:

1. Абдулкаримов С. А. Спорт и культурная идентичность в обществе: история и современность / С. А. Абдулкаримов // Этническое обозрение. – 1994. – № 5.
2. Энциклопедия олимпийского спорта: в 5 т. / [П. М. Азарченков, В. В. Аксютин, Ж. А. Белокопытова, В.И. Бобровник, В. Г. Богуславский]. – К. : Олимпийская литература, 2002. – Т. 5 : Олимпийский спорт в Украине. – 2002. – 527 с.
3. Зверева В. Телевизионный спорт / В. Зверева // Логос – 2006. – № 4.
4. Коваль О. Олімпійські ігри у велику політику / О. Коваль // Дзеркало тижня. – 19 липня – 1 серпня 2008. – № 27 (706).
5. Конгресс США рассмотрит резолюцию о переносе сочинской Олимпиады–2014 в другую страну [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.newsru.com/world/15aug2008/usa_sochi.html

6. Білогур В.Є. Філософія спорту як новий науковий напрямок і нова навчальна дисципліна / В.Є.Білогур // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]. - Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, – 2013.- Вип. 54. – С.138-154.

7. Білогур В. Є. Світоглядні орієнтації сучасної студентської молоді в контексті вибору духовних пріоритетів / В. Є. Білогур // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 49 (№ 7). – С. 496-503.

8. Білогур В., Корж Н., Сметанін С., Мазін В. Передумови формування ціннісного ставлення у студентів технічних спеціальностей ЗНТУ до самостійних занять фізичною культурою та спортом / В. Білогур, Н. Корж, С. Сметанін, В. Мазін // Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. – Львів : ЛДУФК, 2011. – Т. 2. – 302 с.

9. Волков О. Г., Землянський А. М., Олексенко Р. І., Рябенко Є. М. Філософія: навчальний посібник-практикум. МДПУ імені Богдана Хмельницького. – Мелітополь, 2017.

10. Олексенко Р. Мовна ідентичність як засіб самовизначення та самоідентифікації в умовах посттоталітарного суспільства / Р. Олексенко, Ю. Ситник // Ukrainian professional education = Українська професійна освіта : науковий журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2017. – Вип. 1. – С. 16-23.

11. Воронкова В.Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісн. ЗДІА. — Вип. 37. — 2009. — С.16–32.

Бірюк Д.,
аспірант кафедри педагогіки і педагогічної

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ МАБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ І СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ОСВІТЯНСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Одним із завдань, що стоять перед освітою України, є її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти в широкому соціально-економічному контексті. Ця обставина актуалізує дослідження умов досягнення балансу внутрішніх і зовнішніх чинників реалізації педагогічного менеджменту в сучасному педагогічному університеті XXI століття, як центру виховання інтелектуальної й культурної професійної еліти будь-якого сучасного суспільства. До стратегічних орієнтирів гармонійного розвитку особистості учня слід віднести систему підготовки педагогів до виконання ними функцій освітніх менеджерів в умовах інтернаціоналізації вітчизняного освітнього простору. Складовою частиною цієї гострої теоретичної і практичної педагогічної проблеми у сучасних умовах виступає викладання в різнорідному навчальному середовищі, в умовах спільного перебування особистостей різних культур, національностей, етносів і релігій у єдиному навчальному контексті. Педагогічна професійна освіта України отримує значний поштовх у цьому напрямку завдяки можливості втілення інновацій, напрацьованих у освітянському полі об'єднаної Європи [2]. Ця обставина актуалізує дослідження умов досягнення балансу внутрішніх і зовнішніх чинників реалізації педагогічного менеджменту в сучасному педагогічному університеті XXI століття, як центру виховання інтелектуальної й професійної еліти будь-якого сучасного суспільства [1, с.197]. У цьому контексті до надзвичайно актуальних соціальних площин докладання освітянського менеджменту слід віднести потребу формування у студента педагогічного закладу як майбутнього менеджера освіти усталеної орієнтації на загальнолюдські, громадянські, національні, крос-культурні та професійні цінності. Це означає доповнення методологічного принципу культуровідповідності принципами культуродоцільності та педагогічної

етики і такту, виходячи з розширення сутнісних соціокультурних характеристик суспільства [4].

Зарубіжні дослідники з приводу полікультурної освіти зазначають, що це аж ніяк не нова проблема, тому що «держава із самого початку була багатонаціональною, багатомовною і багатокультурною», тому учителю необхідно розуміти природу крос-культурних розбіжностей і знати, як вони іноді можуть уплинути на встановлення або, навпаки, порушення взаємин і взаєморозуміння [5, р.178]. Шляхи реалізації вказаних вимог дозволяють стверджувати, що одним із завдань європейської освіти є формування нового типу умінь – ефективного співробітництва у багатокультурному контексті, що на практиці означає створення загального духовного поля, характерними ознаками якого є сукупність загальних ціннісних орієнтацій, інваріантної частини змісту освіти, сучасних педагогічних технологій, які характеризують процес передачі поколінню молодих європейців досвіду попередніх поколінь (традиційне навчання) і процес відкриття нового досвіду, стимулювання змін в існуючій культурі (інноваційне навчання).

Оскільки сьогодні багато вітчизняних вчителів, завдяки відкритості європейського суспільства, стають суб'єктами міжнародних відносин, учасниками загальних проєктів і діяльності, вони повинні не тільки спілкуватися на побутові теми, але й аналізувати професійні проблеми, розробляти загальні практичні рішення, оцінювати результати спільної діяльності і формулювати спільні плани. Усе частіше педагогічна компетентність і майстерність учителя мають на увазі володіння декількома іноземними мовами, вміння використовувати їх при спілкуванні і в навчальному процесі. Безперечним є той факт, що мова є провідником культури і служить засобом вивчення чужої культури і пропаганди своєї власної. Реалізація вимоги вивчення іноземних мов сьогодні значною мірою знімає особистісні обмеження з комунікативних можливостей учителя, сприяє формуванню такої важливої соціально-психологічної його якості, як комунікативна компетентність, наявність якої наразі вважається необхідною

для успішного функціонування в європейському суспільстві. Сучасна мобільність європейців, можливість вільного пересування за кордонами своєї країни, працевлаштування, участь у різних багатонаціональних творчих колективах вимагають від учителя не тільки знань іноземних мов і комунікативних умінь, але й умінь знаходити "спільну мову", толерантно ставитися до інших висловлювань, ідей, культур, рас тощо. Однак навіть сучасні перспективні плани і програми освіти розвитку крос-культурних компетентностей виявляються важкими для реалізації без відповідної підготовки вчителів, покликаних реалізувати їх на практиці, адже поряд зі знанням іноземних мов набуває важливого значення знання історії, географії, культури як окремих країн, так і загальноєвропейського контексту, в якому кожний європеєць зміг би визначити своє місце і вплив свого народу і своєї культури на європейську.

Оскільки організаційно-педагогічні умови реалізації менеджменту розглядаються з позиції діяльнісного підходу, який відображає насамперед умови як ситуації в яких здійснюється навчально-виховна діяльність педагога і навчальна діяльність студента на технічному рівні, що реалізується педагогом, але регламентованих і контрольованих адміністрацією на управлінському рівні, то власне педагогічний аспект організаційно-педагогічних умов представлений у вигляді чинників педагогічної ситуації включає:

- власне педагогічний процес, в основі якого лежить діяльнісний підхід до управління формуванням культури потреб студентів вузу, що включає:

- переробку змісту професійної підготовки фахівців у ВНЗ з метою актуалізації знань, які впливають на формування соціально значущих потреб, як складової частини культури потреб;

- об'єднання навчальної та позанавчальної діяльності студентів вузу та застосування методів активного навчання;

- забезпечення задоволення соціально значущих потреб студентами вузу через залучення їх до відповідних видів діяльності при об'єднанні навчальної та позанавчальної діяльності [3, с.22].

У вказаному контексті українська вища школа здійснює трансформацію фундаментальної, загальнотеоретичної і спеціальної підготовки випускників, веде пошук нових форм навчання і умов розвитку особистісних та професійних якостей кожного студента.

Педагогічний менеджмент дозволяє сьогодні викладачеві самостійно відбирати цілі і зміст освіти, методи навчання, форми організації діяльності відповідно до особистісних особливостей і потреб студентів. З іншого боку, рівні сформованості управлінської культури студентів педагогічного вузу мають визначаються за допомогою розгалуженої системи критеріїв (комунікативний, соціальний, освітній), розроблених на основі діагностики соціально значущих потреб (культури спілкування, культури пізнання, культури самовираження, культури самоствердження), із застосуванням методик, що дозволяють діагностувати рівень формування цих потреб [3].

Вказане дозволяє висувати, що в реалізації освітянського менеджменту міжкультурна комунікація мабутнього вчителя в сучасних практиках потребує визначення сукупності достатніх, сприятливих умов і зміщення завдань освітнього процесу з питань навчання в бік дослідження взаємодії учасників процесу навчання, оскільки такі заходи націлені на вдосконалення безпосередньо навчального процесу за допомогою введення в нього нових педагогічних технологій, спрямованих на підвищення навчальної мотивації студентів, їх пізнавального інтересу.

Література:

1. Бірюк Д.О. Інноваційні підходи як стратегія й педагогічна умова реалізації менеджменту у вітчизняних вищих педагогічних освітніх закладах початку ХХІ століття. *Інноватика в вихованні*: зб. наук. праць / упорядник Б.О. Петренко. Рівне :РДГУ, 2016. Вип. 3. С. 195–208.

2. Гармонізація культурно-освітнього простору вищої школи: проблеми та перспективи: монографія / за заг. ред. В.В Молодиченка. Мелітополь – Сідельце: вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, вид-во Природничо-гуманітарного університету, 2014. 274 с.

3. Гуменюк О.Є. Я-концепція: монографія. Тернопіль: Наук. думка, 2003. 186 с.

4. Кендзьор П.І. Полікультурне виховання учнів у системі діяльності загальноосвітнього навчального закладу (теорія і методика): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07. К., 2017. 39 с.

5. Grant N. Intercultural education in the UK. *Intercultural education. World year book of education 1997* / ed. D. Coulby. London: Kogan Page, 1997. P. 178–191.

Богослав І.,
заступник директора з методичної роботи
Тарасенко О.,
вчитель англійської мови,
Мелітопольський НВК №16

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ І УЧНІВ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На сучасному етапі українського державотворення реалізація основних положень компетентнісного підходу є одним з шляхів реформування освіти, що сприяє формуванню педагога й випускника Нової української школи. За визначенням Європейського Парламенту та Ради Європи молодь повинна володіти громадянською, соціальною, інформаційно-комунікаційною, мовною, культурною компетентностями, які забезпечують можливість творчого розвитку серед різних культур та здатність до навчання протягом усього життя. **Актуальність** нашого дослідження полягає в прагненні реалізувати шляхи розвитку Нової української школи, охарактеризувати та обґрунтувати досвід моделювання полікультурно-освітнього збагачувального середовища, що сприяє розв'язанню в пошуково-дослідницькому режимі

проблеми «Формування міжкультурної комунікативної компетентності педагогів й учнів». На засадах інноваційних технологій заклад упроваджує багатомовну освіту, що впливає на соціалізацію школяра і його становлення як активного громадянина, сприяє самостійному вивченню мов упродовж життя.

Наукова новизна визначається:

- створенням інноваційної моделі простору закладу освіти (НВК №16) для формування міжкультурної комунікативної компетентності в умовах полікультурного середовища;
- розробкою ролі міжкультурної комунікації в середовищі учнів, батьків і педагогів, які представляють різні етноси та релігійні конфесії, що мають першочергову значущість у поліетнічному та полікультурному суспільстві;
- визначенням сутності феномену «полікультурно–освітнього збагачуючого середовища», його впливу на основні параметри діяльності педагогічного та учнівського колективів, на формування особистісних сенсів та ціннісних орієнтацій.

У процесі перевірки створеної моделі полікультурно-освітнього збагачуючого середовища на практиці важливе значення має **індивідуальність учителя**, який формує досвід. Педагог, який володіє свободою самовираження, уміє керувати власним розвитком, може спрямувати свої творчі сили на пошук нових шляхів навчання і виховання учнів. З метою залучення вчителів НВК №16 до пошуку творчого професійного шляху, набуття власного «почерку» з 2015-2016н.р. упроваджено **курукулум** як модель професійного зростання. Індивідуальний курикулум допомагає педагогу визначити свої сильні й слабкі сторони, постійно формувати в собі внутрішній стрижень особистісного зростання, що є неодмінною умовою досягнення професіоналізму. Вибір зазначеної моделі професійного зростання педагога НВК №16 зумовлено вимогами часу. Курикулум, порівняно з традиційним планом самоосвіти, надає ряд переваг.

Відомо, що інновації в професійній діяльності сприймає лише незначний відсоток колективу. У кожному закладі освіти є вчителі-новатори, які прагнуть відійти від традиційних технологій навчання, упроваджують нововведення, створюють епізодичний імідж школи. Але реформування освітньої галузі змінює цей стереотип. До реалізації завдань Нової української школи повинен бути готовий кожен освітянин без винятків. Саме застосування курикулуму як моделі професійного самовираження педагога дозволяє залучити до процесу самопроекування кожного члена педколективу.

Курикулум професійного зростання педагога НВК №16 складається з таких базових компонентів:

- 1) цілі професійного самовдосконалення;
- 2) змістові основи самоосвіти;
- 3) педагогічні стратегії (методи, форми організації самоосвіти, необхідні для досягнення поставлених цілей);
- 4) критерії оцінки власної діяльності.

Творчою групою НВК №16 створено модель інноваційної діяльності педагога, яка розроблена на засадах рефлексивно-діяльнісного, соціально-психологічного, індивідуально-творчого підходів (за рекомендаціями вчених В.А.Сластьоніна, Л.С.Подимової).

У контексті освітніх інновацій у навчальному закладі особливе місце займають концепції, що пов'язані з поняттям середовища полікультурного освітнього простору, які теоретично і методично обґрунтовані. Такий полікультурний освітній простір є багатоваріантним, що забезпечує вільний розвиток школяра в освітньому процесі.

Полікультурно-освітній простір – це розвивальна цілісність, структурні компоненти якого використовуються суб'єктами освітнього процесу для засвоєння і трансляції гуманістичних цінностей.

У числі освітніх інновацій особливе місце посідає концепція, що визначає роль полікультурно-освітнього середовища та мультикультурного

простору у формуванні особистості. Концепція полікультурного освітнього середовища поглиблена поняттям «збагачуюче» - ПКОЗС (полікультурно-освітнє збагачувальне середовище), яке не тільки відкриває нові можливості, але й висуває підвищені вимоги до особистості, до його здібностей самоорганізації, самоосвіти, саморозвитку. Однією з умов інтеграції освіти України з європейською є розвиток її інформаційного простору. До найважливіших стратегій розвитку держави відносять інформатизацію суспільства, підготовку здобувачів освіти до життя в інформаційному суспільстві та створення умов для учнівського спілкування в режимі on-line.

Розвиток нетворкінгу зі школами – партнерами через широку онлайн-мережу, можливість участі у чатах, обговоренні проблем, висловлюванні свого ставлення до запропонованих дискусійних питань; використання мовних ігор сприяло підвищенню мотивації до засвоєння іноземного мовного матеріалу та подальшого його використання в спілкуванні з однолітками з усього світу. Перспективність використання мережевих технологій, зокрема e-Twinning Plus, PASCH-net тощо, на відміну від традиційних методів навчання полягає у створенні умов для спілкування школярів з однолітками усіх країн світу у режимі on-line.

Лінгвістичний клуб «Поліглот» - важлива складова у формуванні полікультурного простору НВК №16. Мета діяльності клубу – ознайомлення учнів інтеркультурного НВК №16 з культурою іншомовних країн та вдосконалення їхніх мовленнєвих навичок шляхом спілкування з носіями мови. Шкільний клуб – це освітній простір, який відкриває дорогу до дорослого життя, сприяє відчуттям радості пізнання і спілкування. Плідна співпраця з волонтерами Корпусу Миру США в Україні сприяла залученню учнів до активної участі у таких заходах, як «Жива бібліотека», «Клуб юних лідерів та волонтерів», тренінг «Профілактика ВІЛ/СНІДу», «English +» тощо. У співпраці з волонтерами Корпусу Миру США в Україні, які після завершення своєї служби підтримують зв'язок з колективом НВК №16 та

лінгвістичним клубом, зокрема в онлайн-режимі, започатковано «Школу волонтерів».

Інноваційною складовою полікультурного простору є мовний табір як засіб формування міжкультурної компетентності учнів.

Програма мовного табору була складена таким чином, щоб щоденна діяльність дітей забезпечила вдосконалення різних аспектів володіння мовою та формування МКК. Кожен день мав свою тему – від побутових (їжа, одяг та стилі тощо) до соціальних (захист природи, життя в майбутньому тощо).

На початку зміни діти отримали спеціально розроблений «Щоденник» (робочий зошит). Протягом перебування у таборі діти записували в щоденник нову лексику різними мовами, творчі письмові завдання, враження про контакти з новими друзями. Розвитку креативних якостей сприяли підготовка музичних номерів, театральних вистав, випуск газети табору англійською мовою тощо. Відповідно до тематичних днів систематично проводилися вікторини, квести, конкурси, творчі лабораторії, мовні майстерні, рольові та лінгвістичні ігри, екскурсії до етнічних локацій англійською мовою.

Іншою інноваційною складовою полікультурного простору є «Тиждень проектів», під час якого створюються умови для участі в проектній діяльності класних керівників, учителів учнів та батьків школи. Мета «Тижня проектів» – підвищення проектної культури всіх суб'єктів освітнього процесу, практичне моделювання проектної форми організації позанавчального процесу, формування міжкультурної комунікації.

За 5 років під час «Тижня проектів» було розроблено й презентовано 20 проектів, спрямованих на формування навичок МКК. Практичний досвід діяльності НВК підтверджує результативність застосування методу проектів для організації такої співпраці учасників проекту, де відбувається справжнє взаєморозуміння під час акту міжкультурної комунікації, яка вимагає неординарних особистих якостей, здатності до самопізнання, до вмілого та толерантного сприйняття історичної спадщини і своєї і чужої культури. В

такій діяльності усі ці ознаки наявні, і ми отримали особистість – посередник між культурами, яка здатна подивитися “зсередини”, що вкрай необхідно для розуміння культурних цінностей та емоційного співчуття щодо іншої мовно-культурної системи. Посередник грає роль з’єднувального елемента між різними культурами та мовами, презентуючи їх у позитивному світлі і, таким чином, скорочуючи дистанцію, даючи іншим учням нову можливість познайомитися з іншою культурою. Найцікавішими проектами можна назвати «Навчаймося разом. Болгарія», «Навчаймося разом. Чехія», «Навчаймося разом Німеччина», «Навчаймося разом. Польща», «Навчаймося разом. Словаччина», «Навчаймося разом. Корея», «Калейдоскоп культур», «Шкільне Євробачення», «Пізнаємо Європу разом», «Моя школа – інтеркультурна», «Мелітополь – інтеркультурна столиця України», «Життя без конфлікту», «Полікультурне спілкування». Дуже важливо навчити учнів толерантної поведінки. Перш за все, такий стиль поведінки ми очікуємо від учителя. Толерантний педагог усвідомлює, що його сприймають як взірць, опановує й використовує відповідні навички для розвитку діалогу й мирного вирішення конфліктів; заохочує творчі підходи до вирішення проблем; забезпечує умови для спільної конструктивної активності учасників освітнього процесу й для особистісних досягнень, не підтримує агресивну поведінку або загострене суперництво; сприяє залученню учнів і батьків до прийняття рішень і розробок програм спільної діяльності; вчить критично мислити й цінувати позиції інших; чітко формулює власну позицію в суперечливих питаннях; цінує культурну різноманітність і створює умови для визнання культурних відмінностей і їх проявів у житті.

Створена в НВК «Шкільна служба порозуміння» не тільки допомагає вирішувати міжособистісні конфлікти, а й розуміти процес медіації та ролі медіатора в ньому, отримати засоби комунікації для перенесення фокусу на взаємовигідні рішення та відпрацювати техніки ефективного медіатора.

Результати, отримані в процесі пошуково-дослідницької діяльності
НВК № 16

1. Створено полікультурне освітнє збагачувальне середовище закладу освіти.
2. Розроблені рекомендації по впровадженню мережевих технологій на прикладі платформи e-Twinning Plus в освітній процес та критерії оцінювання рівня сформованості комунікативної компетентності учнів 3-11 класів (автори вчителі англійської мови Савченко Н.М., Тарасенко О.В.).
3. Створено систему формування міжкультурної компетентності учнів через участь у реалізації національних та міжнародних проектів за підтримки Британської Ради, Євросоюзу, Корпусу Миру США, освітніх програмах корпорації Intel та ін. Такі проекти передбачають виконання завдань і спілкування учнів у реальному (face-to-face) та віртуальному (online) режимі.
4. Систематична участь у Європейській програмі e-Twinning Plus сприяє формуванню у учнів розуміння природи конфліктів, важливості їх вирішення, поняття взаємозалежності й універсальності прав людини і дитини, а також усвідомлення відповідальності за слова, рішення та дії в локальному та глобальному масштабі, розвивають навички полікультурного спілкування, толерантного ставлення один до одного, сприяє опануванню культурного іншомовного та Інтернет - спілкування тощо.
5. Освітній процес НВК №16 доповнено діяльністю літнього мовного табору.
6. Створено умови для розвитку МКК учнів та вчителів у рамках реалізації постійнодіючого українсько-польсько-німецького проекту «З двох роби три». З 2014 року в ньому взяли участь 64 учні та 7 вчителів.
7. Проведено 2 міні-Ed Camp (не)конференції на базі НВК № 16 для освітян Запорізької області, 2017р., 2018р. Загалом у 2х заходах формату EdКемп взяли участь 230 педагогів.
8. Створено «Шкільну службу порозуміння» або «Школу медіації».

Здобутки педагогічного колективу Мелітопольського НВК №16 ММР ЗО висвітлено в методичному журналі «Директор школи» видавництва ТОВ «Шкільний світ» №11-12, 2018р. та представлено наIX Міжнародній виставці «Сучасні навчальні заклади - 2018» у номінації «Упровадження сучасних

засобів навчання, проектів, програм і технологій для вдосконалення та підвищення ефективності освітнього процесу», Київ, 2018р., Срібна медаль

На сучасному етапі колектив НВК №16 працює над зміцненням шкільної автономії, демократизації освітнього процесу та шкільного простору, налагодженням партнерських стосунків між шкільною та місцевою громадами, формування компетентної особистості, яка має навички життєвого проектування, високий рівень комунікативної та полікультурної компетентності, в рамках Програми підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа», яка реалізується Європейським центром ім. Вергеланда у співпраці з МОН України та Радою Європи. Колектив НВК №16 отримав сертифікати, що засвідчують реалізацію шкільних проектів з метою запровадження демократичних змін у школі, участь у II етапі проекту «Найбільший урок у світі» та підтримку Глобальних цілей сталого розвитку, організацію і проведення Всесвітнього Дня Гідності тощо.

Література:

1. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
2. Концепція «Нова школа : Простір освітніх можливостей»: проект для обговорення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
3. Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі засобами позакласної роботи : лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-5301 від 27.07.2012 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/30473/.
4. Бахов, І.С. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур / І.С. Бахов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. - № 2. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_2_3.

5. Бацевич, Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. Бацевич. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/slovnyk>.
6. Гриньова, О. Літні мовні табори : нові підходи до освітнього процесу / О.Гриньова, Л.Коробченко, І.Целиковська // Завуч. – 2017. - № 12 (606). – Вкладка. – С.1-16.
7. Кашкин, В.Б. Введение в теорию коммуникации / В.Б. Кашкин. – Воронеж : Изд-во ВГТУ, 2000. – 170с.
8. Козловська, Г.В. Актуальність проблем міжкультурної комунікації в сучасних умовах / Г.В. Козловська // Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент зб. наукових праць. Вип. 7. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – С. 42-51.
9. Лабунець, Ю.О. Міжкультурна комунікація як засіб розуміння ментальних особливостей різних культур / Ю.О. Лабунець // Вісник психології і педагогіки. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua/>.
10. Манакін, В.М. Мова і міжкультурна комунікація / В.М. Манакін. – К.: Академія, 2012. -144с.
11. М'язова, І.Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» / І.Ю. М'язова // Філософські проблеми гуманітарних наук. – 2006. - № 8. – С. 108-113.
12. Осипов, П.І. Міжкультурна комунікація : проблеми і перспективи: Матеріали міжнародної наукової конференції / П.І. Осипов. – Миколаїв : МДП, 2011. – С.48-54. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/zbirnuku/7/8.pdf>.

Брендлігтенер К.,
пологовий будинок,
Швейцарія

СОЦІОКУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В СИСТЕМІ КОМУНІКАТИВНО-АДАПТАТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ

СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Політична та економічна нестабільність, що характерні для сучасної України, сприяє формуванню міграційних потоків з України, а основними факторами впливу на рівень трудової міграції українців за кордон в умовах європейської інтеграції в сучасній політико-економічній ситуації є демографічна ситуація, рівень безробіття, розмір заробітної плати, міграційна політика, а також політична ситуація в Україні та світі.

В свій час, я закінчила Мелітопольський педагогічний університет імені Богдана Хмельницького в 2002 році, філологічний факультет німецька-англійська та зарубіжна література. Поїхала до Німеччини вдосконалювати мову по молодіжній програмі Опер. Була в сім'ї м. Франкфурт-на Майні, ця сім'я дала дуже добрі рекомендації. Після закінчення контракту, вступила на навчання: нульовий курс в університеті (Австрії, м.Лінц).

Життя в Європі не є простим навіть для корінного населення, не кажучи про українців. Їм доводиться ледве не щодня виборювати місце під сонцем, доводити, хто ти, який ти, звідкіля. Так склалося життя: вийшла заміж, живу в Швейцарії, в мене дві доньки.

Це дуже гарна країна, бо незалежна з 1291 року, багатонаціональна, проїзжаючи нею, можеш побачити прапори різних країн.

В дитячого садочку, куди ходили мої доньки, керівництво та виховательки проводили дні національної культури. Всі їм дуже вдячні, бо була нагода презентувати свою родину.

Наша родина підготувала: великий плакат з фотокартками, прапор, герб України, моя мама привезла український костюм (її бабусі) йому вже більше як 100 років, була замість експонату в цьому вбранні; наліпили вареників з картоплею, капустою; розповідали історію нашої країни, читали вірші, співали пісні, діти уважно та захопливо слухали.

А в мене була одна думка, чого наші дівчата повинні народжувати чужій країні дітей й жити хоч і в цивілізованій країні, но на чужині.

Люди – це найбільше багатство якої країни! Хто з дівчат (з моїх знайомих) не взяв швейцарське громадянство, ще є надія повернутися до дому, в багату, сильну правову державу.

Букрєва І.,
кандидат філософських наук,
доцент МДПУ
імені Богдана Хмельницького

АКТУАЛЬНІСТЬ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Процеси мультикультурації та регіоналізації поставили існування сучасного світу в пряму залежність від того, наскільки успішно зуміють ужитися між собою різні, в тому числі й етнічні спільноти, що спираються на відмінні один від одного, а часто й протилежні культурні цінності. Однозначного ставлення до феномену культурної взаємодії та взаємозв'язку немає і не може бути в силу багатозначності самої культури. В усьому світі історія взаємодії культур завжди включала в себе дві яскраво виражені тенденції: перша - обумовлює прагнення будь-якої культури відчувати і зберігати свою самобутність, а інша - забезпечує спільне існування різних культур і відображає фактори, що мають універсальне значення. Перша тенденція відстежується коли ми говоримо про національні особливості, специфіку кожної окремо взятої культури та народу. Більше того, ідентифікація людини з певним народом, а значить і з культурою, являє собою складну систему зв'язків, де географія, клімат, історія країни, національний характер, мова як частина культури відіграють у кожному окремому випадку свою специфічну та унікальну роль. При цьому немає пріоритетів зазначених зв'язків. Водночас, як у будь-якому явищі навколишньої дійсності, збереження національної культури містить у собі як позитивні, так і негативні сторони, які приховують можливості і ризики.

Специфіку другої тенденції в значній мірі обумовлюють конкретні історичні умови, а саме процеси міграції, асиміляції, глобалізації тощо.

Прояв обох тенденцій можна простежити у всіх сферах життя. Освіта не є виключенням, і в сучасну епоху все більш виявляє специфічні риси, що носять міжкультурний характер. Сучасна освіта набула нових сенсів і стала предметом досліджень у педагогічній науці та впровадженні в практику середньої та вищої освіти – полікультурну, мультикультурну компоненту. Вочевидь формується новий тип культури, який може бути диференційований як інтеркультура, бо сучасне життя не залишає шанс на моноетнічність, змішуючи народи та етнічні групи - від специфіки світової економіки до переоцінки ролі громадських інститутів. Людство вимушено «вчитися жити» в нових умовах багатонаціональності та полікультурності. Е.Ласло наголошує, що ці процеси охопили всю планету і виражаються в залежності держав і спільнот один від одного в контексті економічного та екологічного благополуччя і територіальної безпеки [1]. З існуючих понять та термінів, що пояснюють дані явища, найбільш адекватним, на нашу думку, є термін «інтеркультура». «Інтер» у перекладі з латині означає «між». Сутність феномену взаємодії культур у форматі «між», на наш погляд, відповідає такому розумінню та визнанню взаємодії та взаємозв'язків, що виникають між сучасними культурами. Навчання у моделі інтеркультурної взаємодії передбачає формування усвідомлення особливостей власної культури, знання та розуміння цінностей, набуття навичок міжкультурної поведінки, крос-культурної компетенції, що допомагають ефективно взаємодіяти у глобальному масштабі. В даному контексті термін «інтеркультура» наближається до поняття «міжкультурна комунікація».

Наявність на обмеженій території різних культур, різних світоглядів, різних поглядів на життя та необхідність і неминучість їх взаємодії у повсякденному житті роблять нагальним завдання дослідження міжетнічних відносин з метою недопущення виникнення конфронтацій, протистоянь та конфліктів.

Особливо проблема міжкультурних відносин загострюється у підлітковому віці, бо нове покоління зростає і соціалізується в умовах

культурного різноманіття, в якому все частіше виникають прояви нетерпимості, етнічної ксенофобії, а іноді й екстремізму. Особливої ваги формування толерантності набуває в умовах багатонаціональних груп і колективів, де треба не допускати ситуацій прояву нерівності дітей у правах й обов'язках. Різномовність у середовищі учнів часто призводить до вибірковості у спілкуванні, національної ізоляції груп та окремих їх членів. Відмінність національно-етнічних особливостей, яким учні часто надають оцінний характер, а також специфіка сімейних установок, традицій накладають певний відбиток на поведінку і на взаємовідношення дітей з оточенням.

З метою виявлення особливостей сприйняття представників етнічних спільнот в середовищі учнівської молоді Центр соціологічних досліджень МДПУ провів опитування старшокласників міста Мелітополь. Результати виявили, що учнівська молодь показала достатній рівень толерантності. Так, 83,7% респондентів згодні з твердженням, що про людину треба судити за її моральними і професійними якостями, а не за національною ознакою; 97,7% вважають, що людина повинна з повагою відноситися до думки іншої людини, навіть якщо вона є представником іншої національності чи віросповідання. 90,5% респондентів впевнені, що традиції, звичаї, релігія інших народів заслуговують на повагу, навіть якщо вони здаються не зрозумілими, 88,4% – згодні з тим, що народи не можна ділити на хороші та погані, бо в кожному народі є погані та хороші люди.

Припущення про те, що ті старшокласники, які беруть участь в інтеркультурних заходах, які проводить школа, отримала підтвердження. Так, якщо школа розробляє проекти з презентації культур різних народів і в такий спосіб популяризує інтеркультурність, то 85,7% старшокласників не відчують дискомфорту, якщо з ними поруч представники інших етнічних спільнот. Класні години з питань толерантності та міжетнічного спілкування теж позитивно впливають на культуру толерантності. Серед тих старшокласників, у кого постійно проводяться такий вид позакласної роботи,

66,7% зазначили, що вони відчують себе комфортно поряд з представниками інших етнічних спільнот [2].

Постійне повсякденне спілкування з представниками етнічних спільнот (спільна праця, дозвілля, заняття спортом, туризмом, відвідування культурних заходів) теж підвищує рівень толерантності: серед тих, хто проводить дозвілля з представниками етнічних спільнот декілька разів на місяць 88,9% не відчують ні якого дискомфорту поруч з ними, і жоден респондент не висловився проти того, що в його місті (домі) живуть люди іншої національності чи віросповідання.

Отже, інтеркультура – складний самоорганізуючий феномен взаємодії культур у сучасному світі, що характеризується стохастичністю, непередбачуваністю, взаємовпливом, єдністю конфлікту та діалогу. Взаємодія обов'язково передбачає вплив, тому, робиться акцент на синергетичності інтеркультури, можливістю її розвитку внаслідок відкритості системи, припливу енергії ззовні, нелінійності внутрішніх процесів, появі особливих режимів загострення та наявності сталого стану. Синергетична основа інтеркультурної взаємодії може стати засадничою у вивченні даного явища в різних контекстах, одним з яких є сучасний освітній простір, що несе в собі міжкультурні тенденції, які вимагають розуміння, аналізу та втілення в освітній діяльності.

Література:

1.Ласло Э. Пути, ведущие в грядущее тысячелетие. Проблемы и перспективы. [Электронный ресурс]. - URL: http://vivovoco.astronet.ru/VV/-PAPERS/HISTORY/VV_HI16W.HTM

2. Соціологічне опитування «Особливості міжетнічної толерантності учнівської молоді загальноосвітніх шкіл міста» // Центр соціологічних досліджень МДПУ ім.Б.Хмельницького, 2016.

Вельчева Л. Г., к.б.н., доцент
Пюрко О. Є., к.б.н., доцент
МДПУ ім. Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕНІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ БІОЛОГІЇ

Масштабні зміни, які відбуваються в освітній системі України, носять системний характер та передбачають послідовний перехід до компетентнісної моделі освіти. До причин, що стимулювали процеси модернізації української освіти, можна віднести:

1) необхідність осмислення специфіки процесу навчання в умовах «економічних знань»

2) спроби привести освіту у відповідність з потребами сучасного ринку праці [2].

Новий підхід в освіті передбачає використання нових ефективних методик навчання та перевірки ефективності навчання. Оскільки новим результатом навчання буде вже не придбання головним чином абстрактних знань, вмінь та навичок, а усвідомлений досвід діяльності, який забезпечує конкурентоспроможність випускників шкіл, і здатність використовувати його на практиці, тому домінуючими компонентами навчального процесу мають стати практика та самостійна робота, які підготують випускників до вирішення життєво важливих та професійних проблем. Відповідно, методи та форми навчання повинні бути підпорядковані не навчальному змісту, а використовуватися як самостійні засоби досягнення певних педагогічних цілей [1].

Переорієнтація біологічної освіти на компетентнісний підхід дозволяє акцентувати увагу педагогів на формуванні конкурентоспроможної, всебічно розвинутої особистості учня.

Комунікація в міжкультурному контексті визначається як взаємодія індивідів, які є носіями різних культур, кожен з яких має свою мову, типи поведінки, ціннісні установки, звичаї і традиції. У цій взаємодії поведінка індивіда зумовлена його приналежністю до певної соціокультурної і мовної спільності

Соціокультурні знання формуються в результаті соціального та особистого досвіду індивіда і складають фонові знання про світ. Справа в тому, що представники інших культур у процесі спілкування ведуть себе по різному і незнання особливостей національно-культурної специфіки призводить до комунікативних невдач і конфліктів. Найчастіше комунікативні конфлікти виникають у поведінковій сфері, що включає невербальні засоби спілкування, народні традиції, манери привітання та інше.

Комунікація є однією з важливих життєвих потреб людини. Її цілі, зміст і способи здійснення накладають свій відбиток на формування людини, на суспільну свідомість і культуру, на систему життєвих цінностей та ідеалів, на саме її індивідуальне і суспільне буття. Все це передбачає не тільки подолання мовного бар'єру, але й формування готовності до міжнародного діалогу, розуміння культурної самобутності інших людей, визнання правомірності іншого бачення реальності й оволодіння новою концептуальною картиною світу, що вможливило розуміння соціальної дійсності й культури.

На території Бердянського району проживає велика кількість національних меншин: болгари, греки, євреї, поляки, білоруси, татари, грузини, армяни, азербайджанці, молдовани, румини, росіяни. І тому за основу розвитку міжкультурних компетентностей ми узяли, рослини, які є національними або пов'язані з ними культурні звичаї різних національностей.

Нами був розроблений дидактичний пакет з методики формування міжкультурної компетентності в 6 класі, який реалізувався в темі «Рослини» згідно нового державного стандарту освіти у загальноосвітніх школах. Впровадження розроблених методик, методичних рекомендацій, планів конспектів уроків в навчальний процес та визначення їх педагогічної ефективності здійснювалося під час викладання біології учням 6 класу

Андрівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Бердянської районної ради Запорізької області.

Проведення психолого-педагогічного експерименту включало анкетування та бесіди в контрольному та експериментальному класах Андрівської ЗОШ. В результаті роботи рівень здатності до міжкультурної комунікації підвищився на 65%. До початку експерименту у дітей переважали знання з культури власного народу, після було відмічено підвищення рівня знань з культури інших народів які також проживають на території України. Це дає змогу розвивати комунікативні здібності учнів, зацікавленість культурою інших народів.

Література

1. Мацумото Д. Психология и культура [Електронний ресурс]. / Дэвид Мацумото. - Питер, 2003. -718 с. - Режим доступу: http://krotov.info/lib_sec/13_m/maz/umoto_0.htm 9.

2. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія/ Ю. М. Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.

Вишневська Л.,
практичний психолог
Київської міської дитячої клінічної лікарні № 2

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ПІДЛІТКІВ В КОНТЕКСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Людині, напевно, простіше було б жити та взаємодіяти з іншими людьми, будувати свої відносини, якби у світі утвердилася одна культура. Очевидно, за цієї умови не було б такої кількості розбіжностей, конфліктів, ксенофобії, расизму, тощо. Однак, інтеграційні процеси, які проходять в сучасному суспільстві, глобальні зміни в культурі, політиці та економіці, які супроводжуються одночасно зближенням і роз'єднанням культур, привели до виникнення міжкультурних, міжетнічних і міжконфесійних конфліктів.

Не аналізуючи досить глибоко проблеми міжетнічних конфліктів, зазначимо, що всі вони є наслідком відсутності, або нестачі знання та полікультурної освіти. «Відмінність національно-етнічних особливостей, яким учні надають оцінний характер, а також специфіка сімейних настанов, традицій накладають певний відбиток на поведінку й взаємини дітей з оточенням» [6].

Й, на наш, погляд, щоб протидіяти негативним проявам міжетнічних відносин, міжкультурну компетентність слід формувати у особистості ще в молодому віці [1].

Перш за все, зазначимо, що специфіка молоді полягає в тому, що вона є групою, яка шукає своє місце в суспільстві, відкриває і приймає життєві істини і цінності, формує своє ставлення до життя [3]. З одного боку, для неї характерна соціальна незрілість, несформованість ціннісних орієнтацій, нездатність повною мірою адекватно прогнозувати наслідки своїх дій і вчинків, агресивність, соціальна апатія, байдужість, пасивність, безвідповідальність, конформізм, споживацтво, відмова від традиційних моральних і культурних цінностей. З іншого, молоді люди не тільки поступово вливаються в ряди більш дорослого покоління, а й самі беруть активну участь у суспільних процесах, що відбуваються в країні. Тому, на наш погляд, так важливо вийти на прогноз міжетнічних відносин в майбутньому, щоб зрозуміти чи зможе молоде покоління протиставити етнічному націоналізму громадянську націю і цивільний націоналізм, в якому пріоритет прав залишається за особистістю, а не за нацією [3, с. 54].

Зазначимо, що світовою і вітчизняною наукою різні теоретико-методологічні аспекти окресленої теми досліджуються досить активно. Так, проблема міжетнічних відносин молоді знайшла широке висвітлення у психолого-педагогічних працях.[2] Зокрема, в них розглянуті такі аспекти: основи культури компромісу, міжкультурного діалогу (І. Бех, П. Бергер, Т. Лукман, М. Мід, А. Шютц); основи комунікаційних процесів, способів і засобів міжкультурної взаємодії здійснили російські дослідники –

М. Василик, М. Вершинін, Т. Волошинова, В. Павлов, В. Петров, С. Гурієва та ін. Українські вчені – Л. Аза, О. Вишняк, Є. Головаха, Н. Костенко, М. Наумова, А. Ручка, Л. Скокова, В. Степаненко, М. Шульга та інші досліджують проблеми спілкування в багатонаціональному просторі сучасної України. Проблемам конфліктної поведінки підлітків присвячено чимало досліджень вітчизняних і зарубіжних психологів: це праці С.Л.Рубінштейна, А.Н.Леонтьєва, А.А. Реана, М.Р.Гинзбург, З. Фрейда. Психологічні особливості підліткового віку цікавили Е. Шпрангера, який показав кризу, пов'язану з прагненням звільнитися від дитячої залежності. Вітчизняні психологи та педагоги наголошують на вагомості проблеми виховання толерантності, підкреслюючи при цьому роль педагога. У професійній діяльності учителя важливе значення має спрямованість педагогічного процесу на формування у школярів стійких духовно-моральних цінностей, на що звертають увагу О. Абдулліна, Н. Боритко, С. Вашуленко, І. Гавриш, І. Зязюн, С. Мартиненко, О. Савченко, С. Сисоєва та інші.

В сучасних умовах міжкультурна комунікація учнівської молоді посилюється зростанням впливу мас-медіа, стереотипами освітнього середовища, культивацією масових культурних потреб.[5] В даному дослідженні мова йтиме про психологічну, глибинну спроможність прийняття підростаючим індивідом Іншості, що визначає його поведінку і корелює з його переконаністю в усталеності загальнолюдських цінностей.Й важливим аспектом соціально-психологічного спілкування виступає взаєморозуміння. [4] Його можна розглядати як внутрішню основа процесу спілкування, яке сягнуло високого рівня розвитку. Здатність людини до розуміння інших людей виступає як раціональна основа процесу міжособистісного спілкування, якому підпорядковані засоби вираження і передачі психічного стану взаємодіючих індивідів.Але, на превеликий жаль, досить часто таке ставлення проявляється лише в Деклараціях. На практиці в загальноосвітніх закладах існують проблема інтолерантності та ксенофобії, коли частина підлітків з острахом та відчуженням ставиться до певних груп

учнів, які відрізняються зовнішньо, культурно, релігійно, ментально. І в результаті “Інші” часто піддаються осуду, як мінімум, або й фізичному насильству. [7]

Слід зазначити, що особливою більшою гостротою потенційні протиріччя проявляються якщо в самому класі є підлітки, що належать до значно розрізняючим культурам. Діти з сімей етнічних меншин піддаються значному ризику стигматизації та переслідування з боку однолітків в школі в формі так званого булінгу. Булінг або цькування - це спосіб самоствердження однієї людини або групи за рахунок систематичного приниження іншої людини або групи. Нівелювання ризиків булінгу вимагає активної протидії всім видам насильства, відкидання, інтолерантності силами педагогічного, батьківського та учнівського колективів.

В зв'язку з цим виникає необхідність здійснення профілактики міжетнічних конфліктів через розвиток міжкультурної компетентності підлітків за допомогою психолого - профілактичних програм, спрямованих на зниження конфліктності, розвитку комунікативних навичок і збагаченню знань про культуру та традиції інших народів, культур, релігій. Тому, психолого-педагогічну роботу слід вести одночасно на декількох рівнях: загальношкільному, рівні класу (групи) і на індивідуальному рівні - з агресором (буллі) і жертвою. Активно слід залучати й батьків до участі в програмі. [8] Соціально-педагогічні та психологічні програми профілактики булінгу, ксенофобії слід спрямовувати на створення особливого шкільного середовища, яке характеризується позитивним інтересом і залученням дорослими, жорсткими рамками і обмеженнями на користь прийнятної поведінки.

Таким чином, основні завдання психолого-педагогічного супроводу даної категорії дітей пов'язані зі створенням умов для надання адресної спеціалізованої професійної психологічної, педагогічної, медичної допомоги; формування комунікативної компетентності і здатності протистояти маніпулятивному впливу; оптимізації сімейного виховання і дитячо-

батьківських відносин у напрямку довіри, емоційної близькості і взаєморозуміння; подолання негативних наслідків психотравмуючих подій; розвитку етнічної, культурної та міжкультурної компетентності на основі позитивного ставлення до інших етнокультурних груп і оволодіння вміннями ефективного міжкультурного спілкування; формування психолого-педагогічної компетентності батьків та родичів. Набуті ж і закріплені на практиці соціально-особистісні навички міжкультурної комунікативної компетентності дозволяють молодій людині в процесі міжкультурного спілкування вибирати потрібні засоби відповідно до соціокультурних контекстів, створювати дискурси, обирати стратегії і тактики спілкування, прийнятні для досягнення поставлених цілей, що підвищує ефективність міжкультурної взаємодії.

Література:

1. Афанасьєва Л. Міжкультурний діалог в контексті єднання України / Л. Афанасьєва, Є. Музя, К. Колева, Р. Олексенко // Українознавчий альманах. - 2017. - Вип. 21. - С. 15-20.
2. Афанасьєва Л. В. Етнокультурний ландшафт: категоріальний концепт / Л. В. Афанасьєва, М. В. Елькін // Етнокультурний ландшафт Північного Приазов'я. – Сімферополь : Таврія, 2004.
3. Афанасьєва Л. В. Особенности этнической толерантности молодежи в контексте украинского регионального поликультурного социума / Л.Афанасьєва, И.Букреева, Л.Глинская, А.Орлов //Социологические исследования. 2013.- №7. - С.52-58.
4. Афанасьєва Л. В. Принцип полікультурності як основа цивілізаційного розвитку сучасного суспільства / Л. В. Афанасьєва, Р.І. Олексенко // Науково-практичний журнал «Актуальні проблеми філософії та соціології». – 2018. – №. 22. – С. 3-6.
5. Афанасьєва Л. Интеркультурность как успешная модель развития поликультурного городского сообщества / Л. В. Афанасьєва, Р.І. Олексенко // Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos. – 2018. – С. 6-13.

6. Афанасьєва Л. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста / Л. В. Афанасьєва, Р.І. Олексенко // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії – 2018.- Вип. 18. – С. 40 - 47.

7. Букреєва І. Толерантність як світоглядна компонента виховання учнівської молоді / І.Букреєва, О.Ченцов // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. - № 2(17). – С.21-25.

8. Коулман Джон. Капитал социальный и человеческий // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 122-139.

9. Молодиченко В. Міжкультурна компетентність і компетентність у сучасній соціальній комунікації / В. Молодиченко, Л. Афанасьєва // Versus. – 2016. - № 8. – С. 24-31.

10. Флорида Р. Большая перезагрузка. Как кризис изменит наш образ жизни // Классика-XXI. – №1. – С.240.

Глебова Н.,
кандидат соціологічних наук,
доцент МДПУ
імені Богдана Хмельницького

СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНО-ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ

Соціальна компетентність фахівців в професійно-освітніх практиках виступає важливим чинником формування успішних моделей реалізації професіоналізму, а соціальні аспекти в структурах продуктивної взаємодії стають об'єктом соціального конструювання з боку самих професійних груп, що вимагає розуміння цих процесів і розроблення моделі аналізу й побудови стратегій розвитку соціальної компетентності професійних груп та її апробації [2]. Більшість моделей виявлення соціальних компетентностей ґрунтуються на засадах психології комунікації, моделюючи генезис соціально компетентної поведінки як раціонального процесу, що йде за

циклом управління [4], або регуляції індивідом своєї поведінки шляхом порівняння бажаного(цільового) стану з реальним (поточним) станом. Однак більшістю практичних досліджень [1] не розрізняється компетентність як потенціал, і як поведінка, що ускладнює її розгляд як постійного атрибуту через «абстрагування стосовно різних ситуацій», асимілюючи в індивідуальних структурах параметри-цінності, що стосуються різних компетенцій і можливості розрізнення загальних та специфічних соціальних з урахуванням специфіки ситуацій [5]. Проникнення в сутність цих феноменів у межах комплексного дослідження дає можливість порушити питання ціннісно-мотиваційних настанов в контексті сучасних освітніх реалій в процесі фахової підготовки професійних груп [3].

Аналіз уявлень про соціальну компетентність фахівців водного транспорту досить складний. Справа в тому, що в сфері професійної практики, на відміну від теорії, термін і поняття соціальної компетентності поки що не прижились. Якщо поняття «компетентність» в галузевому експертному середовищі є достатньо поширеним, то розуміння «соціальності» в контекстах професійних взаємин потребує ужитку опосередковуючих понять. Більш вдала, на нашу думку, тактика – отримати дані про компетентність фахівця водного транспорту як проявів певних особистісних якостей в певних ситуаціях взаємодії, а потім, скориставшись консенсусним теоретичним критерієм, виокремити з загального масиву дані власне про соціальну складову компетентності.

Наші дослідницькі інтерв'ю, що проводилося у вітчизняних підрозділах підприємств з працевлаштування фахівців водного транспорту (фахівців морського транспорту), розташованих в місті Одесі. будувалися як уточнююча бесіда про те, яким уявляється опитуваним соціально «компетентний фахівець» галузі водного транспорту. До вибірки увійшли 40 фахівців рівня управління (капітани, старші помічники капітана старші механіки, другі механіки) і працівники відділу кадрів крьюінгових компаній. Вік опитаних фахівців – від 31 до 59 років із середнім стажем роботи на

посаді 6 років, загальний досвід роботи в морській індустрії – 19 років. Всі респонденти – чоловіки, які мають закінчену вищу морську освіту, громадяни України.

Фахівці морських спеціальностей (що знаходяться на момент опитування у відпустці, що не працюють в кадровому агентстві) в результаті обговорення виділили чотири групи базових компетентностей морського фахівця, з їх точки зору, пов'язані з ефективністю трудової діяльності: професійна підготовка; дисциплінованість; навички командної роботи; лояльність до компанії роботодавця. Ключовим чинником в оцінці професійної компетентності морського фахівця є, на загальну думку, відсутність аварійних подій в його роботі – «безаварійність», і, як наслідок – безпека команди (пасажирів). Експерти по-різному оцінювали важливість різних компетентностей для судноводіїв і механіків. Персоніфікована ефективність трудової діяльності судноводіїв пов'язувалася з наступними чинниками: перспективою кар'єрного зростання судноводія; бажанням співпрацювати; кооперацією з управлінським персоналом компанії; лідерськими навичками; станом здоров'я в цілому; власною ініціативністю; лояльністю; професійним рівнем; психологічною сумісністю; виробничою дисципліною.

Визначаючи традиційні базові професійні характеристики особистості фахівця морського транспорту – дисциплінованість, професійний рівень, відповідальність і комунікативні навички, і запит на особистісні якості морських фахівців (судноводіїв, механіків) багато експертів (опитувані) формулювали узагальнено – товариськість, стресостійкість, сміливість, готовність до ризику і співпраці з незнайомими людьми в незнайомих обставинах, прагнення до нормативно визначеної поведінки, хороший самоконтроль і адекватна самооцінка.

Індивідуальні ряди названих експертами якостей компетентного фахівця утворюють специфічні «вузли», «синдроми», які змістовно розрізняються і зводяться, очевидно, до уявлень про типові функціональні командні ролі.

Найпоширеніше розуміння ключової – керівної функції фахівця командного рівня є традиційним для всіх опитаних працівників галузі морського транспорту і опирається на практику погодження думок, точок зору членів команди щодо розвиненості навичок фахівця для успішної координації дій колективу та продукує компетентнісне уявлення щодо значимих для діяльності колективу судна особистісних якостей керівника: впевненість у собі, і своїх діях; спокій у надзвичайних ситуаціях, вміння викласти свою думку і прислухатися до думки інших, самоконтроль і врівноваженість; неупередженість; цілеспрямованість; об'єктивність. Лідерська функція морського фахівця проявляється у спонуканні команди до дії, до досягнення поставленої мети. Прояви лідерства описуються як динамічність, прагнення випереджати конкурентів, енергія, готовність до виклику, мотивування екіпажу та підтримка командного духу.

В описах компетентних механіків частіше зустрічається вказівки на координуючу функцію, а в описах компетентних судноводіїв – на лідерську (мотивуючу). Можливо, це пов'язано з тим, що у механіків більше свободи в прийнятті рішень через меншу кількість контактів з офісом судновласника з питань технічного обслуговування. Більш часті посилення на лідерські якості судноводіїв в порівнянні з механіками пояснюються, як нам здається, специфікою професійної діяльності судноводіїв, а, саме, необхідністю отримати результат в певні терміни, що не підлягають перегляду.

З високою часткою ймовірності можна також припустити, що чим вище товариськість, м'якість і емоційна чутливість морського фахівця, чим вище його здатність чуйно реагувати і підтримувати командний дух, тим вище його оцінюють і товариші по службі і керівники. Наведене положення виглядає парадоксально, і викликає сумнів, в зв'язку з морської традицією авторитарного стилю управління. Отримані дані дозволяють припустити, що жорстке адміністрування часто або не відповідає характеру вирішуваних виробничих завдань, або є надмірним, а значить і не ефективним, що, в свою чергу, формує запит на чуйного і орієнтованого на розумні потреби команди

керівника. Такі фахівці викликають довіру у членів екіпажу. На уточнююче питання про те, які саме якості спонукають опитуваних до довіри, частіше за інших називались чесність, доброта, порядність. Другими за значимістю є комунікативні якості морського фахівця, що заслуговує на довіру – відкритість в спілкуванні, чуйність, дружелюбність, щирість. Наступними найбільш важливими для довіри в екіпажі представляються старанність, працьовитість, сумлінність.

Капітан судна, який заслуговує на довіру в екіпажі характеризується, перш за все, особливостями спілкування з членами екіпажу: чуйністю до них, розумінням, турботою про них. Другими за значимістю є моральні якості капітана судна – чесність, справедливість, доброта. Безвідносно до теми довіри, називалися й інші моральні якості, як фактори ефективності взаємодії членів екіпажу: правдивість, мужність як сміливість відстоювати свої цінності, відповідальність в міжособистісних відносинах, самокритичність, великодушність як вміння «увійти в становище» і здатність прощати помилки, недоліки. Зауважимо, що нормативність поведінки у вузькому сенсі слова (як відносини в жорсткій ієрархічній структурі, директивно-субординативних) і толерантність, шанобливе ставлення до різних культур, рас, релігій – аспекти компетентності, які опитувані вважають очевидними.

Зазначимо найчастіше згадувані прояви негативних якостей: недбале і / або несумлінне виконання своїх обов'язків; нехтування встановленими правилами та інструкціями; амбітність (потреба в успішності, досягненні більшого, заснована на підвищених вимогах до життя); авторитарність (завищене прагнення до лідерства, прагнення максимально підпорядкувати колектив або колег своєму впливу); нездатність до нестандартних рішень; низький рівень комунікативних і управлінських навичок і т.д. Прояви вказаних негативних якостей опитані фахівці найчастіше відмічали в таких особистісних рисах як: агресивність; завищена самооцінка; неоперативність в прийнятті рішень; загальмованість, байдужість; нестача витримки, запальність; зайва самовпевненість; неухважність; потурання недолікам,

недбалість. До особистісних властивостей, наявність яких для морського фахівця командного складу протипоказана, найчастіше відносяться також: підвищена особистісна тривожність, яка веде до загальмованості діяльності; запізнювання реальних управлінських дій в екстремальних ситуаціях; нездатність самостійно прийняти рішення, постійне «смикання» вищого начальства; нездатність делегування повноважень; неухильне дотримання інструкцій і приписами, в тому числі в нестандартних, екстремальних ситуаціях, що вимагають зміни звичного алгоритму дій, і т.п.

Таким чином, отриманий масив даних про загальну компетентність фахівця водного(морського) транспорту дозволив нам виділити перспективу дослідження динаміки видозмін ціннісно-мотиваційних, смислових та комунікаційних настанов соціальної та професійної адаптації особистості фахівця, що укладають важливий соціально-психологічний конструкт розвитку особистості і ефективного вирішення соціально значущих завдань професійної діяльності в майбутньому.

Література:

1. Байков Ю. Н. Диагностика социальной компетентности. Результаты апробации диагностического комплекса [Текст] / Ю. Н. Байков, Д. Е. Егоров // Журнал прикладной психологии. - 2002. - № 6. - С. 12-24.
2. Козик С. В., *Профессионально важные качества судоводителя и их формирование*, Учеб.-метод пособие, СПбГУВК, СПб., 2013, 134 с.
3. Glebova, N. (2018). Social competency of the professional groups of water transport experts: constitutionalization of a sociological research. Sociological discourse. European political and law discourse. 5. 2. Praha: Berostav Družstvo. 239–252.
4. Hinsch, R., Pfingsten, U. (2007) *Gruppentraining sozialer Kompetenzen (GSK): Grundlagen, Durchführung, Materialien*. Weinheim: Beltz.
5. Kanning U.P., Horenburg, M. (2014). Social Competence – an Overview of Contemporary Research and Practice. Visnyk Odes'kogo

nacional'nogo universytetu. Psychologija, 19, 2, 141–153. Retrieved from URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_psi_2014_19_2_17.

Глинська Л.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології МДПУ
імені Богдана Хмельницького

ЕТНОМОВНА СИТУАЦІЯ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ РЕГІОНІ

Одним з найвизначніших людських витворів, значним надбанням людства й універсальною реальністю суспільного існування є мова. Кожна мова є надбанням певного народу. Вона не лише найпотужніший засіб спілкування, знаряддя думки, а й дух народу, його історія і водночас необхідна умова існування не лише культури народу, а і його самого. Мова є засобом духовного формування особистості. У ній зафіксовано історичний досвід попередніх поколінь, неповторний менталітет етносу, його духовне надбання. Вона допомагає краще зрозуміти людину в її минулому і сьогодні.

Мова, крім цього, є важливим засобом консолідації народу. Вона є основою духовного життя народу. Без мови взагалі не може існувати людське суспільство, оскільки вона невіддільна від народу – носія мови.

Мова – це характер народу. У ній відображаються його національні звичаї, побут, нахили. Мова – це ще й історія народу. Від найдавніших часів предки залишали у мові свої глибокі сліди. У мові відображається і пам'ять народу, бо майбутнє виростає з минулого.

Актуальність обраної тематики зумовлена значущістю мови як важливого чинника національної самоідентифікації та етноконсолідуєчим засобом й визначається важливістю на сьогодні додаткового зосередження уваги на проблемі мовного питання в поліетнічному регіоні.

Тенденції етномовного розвитку України, роль мови як етнічного маркера, інтегруюча роль мови у суспільстві, причини та фактори двомовності стали предметом аналізу у працях Л.О Ази, Л.Т.Масенко, М.М. Губогла, Г.М.Захарової.

У роботі ми намагалися з'ясувати особливості етномовної ситуації як складової міжетнічної взаємодії у одному з таких поліетнічних регіонів як Мелітопольщина. У самому Мелітополі та районі проживають представники майже 100 національностей, функціонує 22 національно-культурних товариств. Розмаїттям культур та багатонаціональністю міста зацікавилися представники Ради Європи, які визначили Мелітополь інтеркультурним містом.

Інтеркультурне місто, за визначенням Л.Афанасьєвої, «це спільнота, в якій культурне розмаїття вважається цінною якістю і в якій превалюють принципи взаєморозуміння, взаємної поваги та рівності. Соціальна структура та щоденна взаємодія такої громади – представників різних етнокультурних груп та корінних жителів – визначаються взаємністю, справедливістю, повагою, прийнятністю, розумінням, свободою, розмаїттям, бажанням співпрацювати і мирно співпроживати» [2, с. 4].

При вивченні мовної ситуації її окреслюють як сукупність усіх мов, які використовуються в регіоні для забезпечення комунікації на всіх суспільних рівнях. Якщо на певній території поширені дві або кілька мов, то для дослідження мовної ситуації важливо визначити ступінь поширеності кожної мови, а також їхні оцінювальні характеристики.

Звернемося до емпіричних даних одного з соціологічних досліджень, проведеного за участю автора. Результати опитування показали, що 55,2% респондентів ототожнюють себе з певною національністю за знанням рідної мови. Отже, мова, якій надається перевага, є суттєвою ознакою культурної орієнтації людини, її включенням в певне соціокультурне середовище.

У регіоні добре знають свою мову, за результатами опитування, 83,8% росіян, 80% вірмен, 78,1% українців, 53,8% болгар, 50% чехів, 41,9% кримських татар, 40% греків. Однак, спілкуючись між собою, більшість респондентів віддають перевагу російській мові, зокрема, 99,9% кримських татар, 90,2% греків, 90,0% чехів, 78,6% болгар, 78,1% українців.

Українською мовою спілкуються лише 31,9% українців, 14,3% болгар, 10% вірмен, 9,1% чехів, 8,6% кримських татар.

Катастрофічне становище з рідною мовою склалося у караїмів. Чисельність їх незначна і продовжує зменшуватись. Представники старшого покоління, які досконало володіли караїмською мовою, пішли з життя. Тому зараз національно-культурне товариство караїмів приділяють значну увагу відродженню рідної мови.

Відродженню мов національних меншин нині тісно пов'язано з діяльністю національно-культурних товариств. При всіх громадах створені і функціонують недільні школи, що ставлять за мету вивчення рідної мови, історії, культури

У чехів донедавна розмовляли рідною мовою в основному представники старшого покоління, і то більше у спілкуванні між собою. У змішаних сім'ях зараз переходять на спілкування як правило, російською мовою. Молодь значно рідше спілкується рідною мовою, а деякі представники молодого покоління взагалі не володіють рідною мовою. Проте, останнім часом, у зв'язку з розширенням взаємовідносин із Чехією, у окремих представників молоді підвищився інтерес до вивчення чеської мови.

До війни мелітопольські євреї розмовляли на їдиш, але досить часто переходили на спілкування російською мовою. У повоєнні роки рідна мова поступово була забута. І тільки в останнє десятиліття спостерігається повернення до рідної мови.

Болгари, завдяки своїй чисельності, зуміли зберегти рідну мову до нашого часу. Не лише старики, а й представники молодшого покоління добре володіють болгарською мовою і нерідко вживають її у повсякденному спілкуванні. Останнім часом, завдяки постійним взаємовідносинам з Республікою Болгарією, яка відряджає викладачів болгарської мови, налагоджене вивчення болгарської мови майже в усі болгарські села та міста Запоріжжя. Крім того, налагоджене вивчення болгарської мови у двох вищих

навчальних закладах – Мелітопольському та Бердянському педагогічних університетах...

Відродженню національних мов останнім часом приділяють значну увагу і школи м.Мелітополя. Оскільки у багатьох школах навчаються діти різних національностей, організовуються факультативні заняття по вивченню національних мов, історії та культури окремих народів, що проживають на цій території.

Слід відзначити, що мова для більшості молоді не є основним чинником національної самоідентифікації. Більшість з них (54 %) вважає, що можна бути українцем і не розмовляючи українською мовою. Звичайно, мова відіграє значну роль у національному самовизначенні, однак історично склалося так, що в нашому регіоні значущість української мови дещо нижча російської.

У сімейному спілкуванні більшість населення (55,6 %) розмовляє переважно російською мовою. 36,8 % респондентів спілкуються як українською так і російською мовою, залежно від обставин, 22,8 % віддають перевагу українській мові.

І хоча поняття «рідна мова» не завжди відображає реальну мовну поведінку, вона так чи інакше, як зауважує соціолог Л.Аза, залишається значущим етнічним символом та ідентифікатором [1, с.187].

Дещо відмінна етномовна ситуація серед учнів у закладах освіти. Так, рідною українську мову вважають 66,3 % опитаних, російську визнали рідною 27,5 % учнів, а от 1,9 % вважають рідною як російську так і українську.

Слід зауважити, що серед тих, хто не вважає українську мову рідною, 74,7 % вільно розмовляють нею, 18,8 % опитаних розуміють українську мову, але не розмовляють, а таких, що взагалі не розуміють не виявлено.

А от спілкуються учні вдома і на вулиці в основному все-таки російською (81,1 % та 83,5 % відповідно). Українською ж учні спілкуються в офіційно-діловій сфері та в школі (64,1 % та 42,5 % відповідно), а 18,2 %

спілкуються в школі російською і українською мовами. Відрадно, що більшість опитаних (76,6 %) бажають покращувати володіння своєю рідною мовою.

Розвинута поліетнічність в даному регіоні звичайно відображається на всій культурі і побуті його жителів. Зрозуміло, що в таких умовах виникають проблеми взаємної адаптації представників різних національностей. Тому посилення міжетнічної взаємодії стає дедалі характернішою рисою нинішнього етапу розвитку українського поліетнічного суспільства. Проте ця тенденція за різних соціальних умов здатна проявитися досить неоднозначно. Вона може виступати однією з необхідних закономірностей здійснення інтеграційних процесів, сприяти формуванню громадянського суспільства, а може виявитися джерелом загострення етнокультурних суперечностей. Тому для поліетнічного соціуму, який утворює все населення поліетнічного регіону, дуже важливим і по суті головним є збереження миру, взаєморозуміння, високого рівня толерантності, поваги до інших народів і культур, взаємопідтримки і допомоги у розвитку власної культури, мови, традицій.

Саме тому у Мелітопольському регіоні приділяється велика увага формуванню міжкультурної комунікації. Робота, яка проводиться серед учнівської молоді у закладах освіти у межах дослідно-експериментальної роботи за темою «Створення навчально-методичних засад формування у дітей навичок міжкультурної комунікації в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах Запорізької області на 2015-2019 роки» дала свої плідні результати.

Зокрема, щодо вміння знаходити спільну мову з однолітками іншої національності, то кількість таких збільшилася у порівнянні з 2016 роком на 3,3 %, а тих, кому важко було знаходити спільну мову з представниками іншої національності в 2016 році було 4,7 %, а в 2018 стало 1,4 %. Деяко збільшилася й кількість учнів, які хотіли б навчитися вмінню спілкуватися з людьми іншої культури (відповідно 74,2 % в 2016 році та 77 % в 2018).

Збільшилася також і кількість опитаних учнів, яким стали відомі особливості культури і мови своєї національності (353,9 % до 75,1 % в 2018 році).

Важливо відмітити, що й інтерес до особливостей культури представників іншої національності також зріс. Так, якщо в 2016 році 18,8 % опитаних хотіли б вивчати особливості культури народу, представники якого навчаються з ними, то в 2018 році таких стало уже 27,4 %.. Збільшилася й кількість тих учнів, які зрозуміли, що участь у шкільних міжкультурних заходах зближить людей та допоможе уникнути конфліктів (відповідно 54,7 % в 2016 році та 71,0 % в 2018 році).

Отже для забезпечення ефективності спілкування між представниками різних культур недостатньо подолання лише мовного бар'єру. Для цього потрібно подолати бар'єр культурний, адже мова є дзеркалом культури. В ній відображається не тільки реальний світ, що оточує людину, не тільки реальні умови її життя, але й суспільна свідомість народу, його менталітет, національний характер, спосіб життя, традиції, звичаї, мораль, система цінностей, світовідчуття, бачення світу. Тому саме взаємовідносини і взаємодія мови і культури відіграють найважливішу роль для удосконалення форм і ефективності спілкування , а їхнім ігноруванням пояснюється багато невдач у міжнародній і педагогічній практиці.

Література:

1. Лариса Аза. Етномовна диференціація в Україні: регіональні особливості. *Культура – суспільство – особистість*/ (Ред. Л. Скокова).. К., 2006. С.179-200.

2. Афанасьєва Л.В.Програма «INTERCULTURAL CITIES» як стратегічна модель розвитку українських поліетнічних міст. *Гендер і євроінтеграційні прагнення України. Матеріали міжнародної наукової конференції*. Дніпропетровськ, 2016. С.4-7.

СТАНОВЛЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ САМОИДЕНТИФИКАЦИИ БОЛГАРСКОЙ И ГАГАУЗСКОЙ ОБЩИН В АКИМОВСКОМ РАЙОНЕ ЗАПОРОЖСКОЙ ОБЛАСТИ

В условиях поликультурного общества особое место занимает вопрос самоидентификации многих народов, численность которых в государстве Украина, особенно на юге, невелика. Акимовский район в этом плане не исключение. В нем живут порядка 50 национальностей. Болгары и гагаузы в районе ввиду длительного пребывания в украино- и русско-язычной среде значительно утратили свою национальную идентичность. Исследованиями их истории и культуры на протяжении 150 лет практически никто не занимался. О литературных источниках говорить вообще не приходится.

Поэтому цель данной работы: проследить во времени возрастание среди современных болгар и гагаузов, проживающих в Акимовском районе тягу к самоидентификации.

Заинтересованность в Акимовском районе болгарской культурой и языком началось с 1989 года. В Акимовской средней школе №1 открываются факультативы, где учащиеся под руководством Ивана Ивановича Гогунского изучают болгарский язык. Первым результатом интереса к болгаристике в районе стало участие делегации из Акимовки в фестивале, который состоялся в марте 1989 года в селе Лозоватка Приморского района. А уже 21 мая этого же года в Акимовке проводился фестиваль национальных культур, посвященный дню славянской письменности [5].

В 1990-х годах Акимовская гимназия в рамках районной программы развития образования на 1992-1995 годы становится центром, где школьниками изучается болгарский язык факультативно. Его преподавание ведет Красимира Марулевска. Успешно сдавшие экзамены по болгарскому языку выпускники получали возможность обучаться в вузах Болгарии. По

инициативе заведующего отделом образования Акимовской райгосадминистрации А.Г. Сярова и преподавателя болгарского языка К. Марулевской 20 марта 2000 года в Акимовской средней школе №2 проводится методический семинар «Методы и приемы изучения болгарского языка». В работе семинара принимали участие доктор педагогических наук Национального института Болгарии госпожа Росица Пенкова, возглавлявшая в то время центр по изучению болгарского языка в Бердянском, Приморском, Приазовском и Акимовском районах. С ней прибыли преподаватель болгарского языка украинско-болгарского лицея в Приморске госпожа Дарья Чернев и директор лицея Дмитрий Иванович Тимашков [1, с.199]

В сентябре 2002 года Акимовку, посетила делегация областного общества украинско-болгарской дружбы во главе с руководителем Иваном Георгиевичем Миглевым.

Возрастает интерес в Акимовском районе к немногочисленному народу – гагаузам. В 1988 году впервые с целью изучения культуры переселенцев-гагаузов приезжала этнографическая экспедиция из Молдавии. На основании ее материалов имя жительницы села Александровка Евдокии Ильиничны Бозаджи включено в учебники истории Гагаузии (Гагауз-Йери) как исполнительницы старинных уже утраченных гагаузских песен [1; 2; 4]. Но в Акимовский район материалы данной экспедиции не переданы.

В 2011 году в Акимовке побывала снова этнографическая экспедиция из Гагаузии под руководством гагаузского этнографа и писателя Степана Степановича Булгара. Исследователи работали в районном историко-краеведческом музее и в сопровождении его директора посещали семьи гагаузов. Особый интерес делегация проявила к деятельности краеведа, гагауза по национальности Николая Михайловича Курдинова, проживающего в Акимовке [2; 3]. Он – автор нескольких книг по истории Акимовского края, в том числе и культуре гагаузов [4]. Н.М. Курдиновым в фонды районного музея переданы уникальные предметы гагаузского быта –

рушники, скатерти, одежда. Они вышиты руками его матери Тудоры Занфировой (Курдиновой) в начале XX века.

В 2011 году представители делегация из Гагаузии, посетив Акимовский районный историко-краеведческий музей, были удивлены предметами быта гагаузов XIX века, которые постоянно экспонируются в зале этнографии, многие из которых уже трудно увидеть в музеях самой Гагаузии. Здесь же в экспозиции музея и старинная болгарская керамика.

17 мая 2012 года в Акимовском районе создана местная ячейка-филиал Всеукраинской общественной организации «Союз гагаузов Украины». Председателем ячейки избран Владимир Никитович Бабов из села Черноземное. Согласно утвержденному Уставу в задачи Акимовской районной ячейки входит удовлетворение и защита законных социально-экономических, творческих, возрастных, национально-культурных, образовательных и других интересов и потребностей своих членов. На организационном собрании ячейки по просьбе гагаузов края вопросы возрождения и пропаганды их культурно-исторического наследия в Акимовском районе делегированы В.Н. Гнедашеву – директору Акимовского районного историко-краеведческого музея. Создана и действует в Акимовском районе местная организация этнических болгар, возглавляемая Иваном Степановичем Станчевым. Болгарская и гагаузская общины поддерживают тесные связи с исторической родиной.

Возрастает интерес к культуре болгар и гагаузов со стороны отдела культуры и туризма Акимовской райгосадминистрации и органов местного самоуправления. В этой связи в 2013 году прошла встреча представителей болгарской и гагаузской общин с работниками культуры и средств массовой информации, в ходе которой обсуждались ключевые вопросы активизации культурно-просветительской деятельности и национальных традиций.

Усиливается интерес к культуре гагаузских переселенцев Акимовщины в научных кругах Украины, в том числе и тюркологов мира. В январе 2016 года Акимовский район посетила гагаузско-турецкая научная экспедиция под

руководством Сергея Васильевича Келиогло (председатель Союза гагаузов Украины) и при участии ученого-лингвиста из Турецкой Республики господина Бюлянта Хюнерли. Их встречал Акимовский поселковый голова Н.И. Захаров и директор Акимовского районного историко-краеведческого музея. Гости в подарок получили книгу об Акимовке, а акимовцы – переводы на гагаузский язык стихов Т. Шевченко и Л. Украинки.

В районном краеведческом музее состоялось знакомство с духовным и материальным наследием гагаузского народа. В селах ученые в сопровождении директора музея встретились с представителями гагаузского населения района – носителями традиций и языка: в поселке Акимовка, селах Александровка, Волчанское, Большая Терновка. Многие – потомки переселенцев XIX века. Встречались и с семьями гагаузов-переселенцев уже нынешнего времени (то есть 1990-х годов) в селе Максима Горького. Участники научной экспедиции посетили краеведа Н.М. Курдинова и познакомились с его работой по сбору материалов о культуре гагаузов Северо-Западного Приазовья. Встречи состоялись в гагаузских семьях Бабовых, Каранастас, Греджевых, Кеменчеджи, Пантелеевых, Ириоглу, Карасени, Стаевых Жупановых, Дойковых, Бойштян, Ивановых.

В результате данной экспедиции было собрано очень много просто уникальной информации по истории, традициям, фольклору и лингвистике. Интереснейшие детские игры показала Матрена Степановна Каранастас, спел гагаузские и болгарские песни Николай Павлович Ириоглу, о сохранившейся свадебной обрядности гагаузов рассказала Надежда Григорьевна Греджева, а Виталий Иванович и Ефросинья Степановна Дяковы продемонстрировали традиции гагаузского застольного гостеприимства. Многие из старинных семейных традиций вспомнила и поведала своим гостям Раиса Федоровна Федоренко (Бозаджи). А Евдокия Ивановна Кеменчеджи, не смотря, что ей 16 февраля 2016 года исполнялось 100 лет поразила ученых знанием старинных гагаузских пословиц и поговорок, народного юмора, а главное – не тронутым временем языком гагаузских переселенцев XIX века.

Важен и интересен еще один факт поликультурности в Акимовском районе. Настоятель Свято-Казанского храма в поселке Акимовка протоиерей Димитрий Арабаджи по национальности болгарин из Одесской области.

Акимовский районный историко-краеведческий музей поддерживает отношения с Болгарским национальным обществом города Мелитополь.

Частые гости районного музея – осознавшие себя болгарами жители Акимовского района и выехавшие в последнее время в Болгарию.

Бурный всплеск самоидентификации болгар и гагаузов на Акимовщине пошел после издания в 2017 году многолетней исследовательской работы В.Н. Гнедашева «Болгарские переселенцы в Акимовском районе» [2]. В основу первой аналитической книги положена история болгарских переселенцев в Акимовском районе и их вклад в хозяйственно-культурную составляющую края.

Таким образом, благодаря выходу представителей болгарской и гагаузской общин Акимовского края на путь познания своей истории, проникновению в их среду родных национальных традиций из исторической родины, проведение культурно-просветительской деятельности Акимовского районного историко-краеведческого музея и краеведов активизировались процессы национальной самоидентификации болгар и гагаузов особенно среди интеллигенции. И здесь важными моментами есть расширение обоюдодоинтересных и плодотворных контактов, инициативность самих национальных общин, а также понимание и поддержка со стороны органов местного самоуправления.

Література:

1. Гнедашев В. Акимовка: История. Люди. Судьбы. – Мелитополь: ООО Издательский дом Мелитопольской городской типографии, 2013.

2. Гнедашев В. Болгарские переселенцы в Акимовском районе: История сел, ими основанных, а также судьбы людей, в этих селах проживающих. – Мелитополь, 2017.

3. Курдінов М. Мої роки – моє багатство. – Мелітополь, 2007.

4. Курдінов М. Ми – гагаузи. – Мелітополь, 2006.

5. Газета «Слово трудівника», 27.05.1989.

Горушкіна А.,
студентка МДПУ
імені Богдана Хмельницького

АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА НАЯВНОСТІ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ТВАРИНИ НА ВУЛИЦЯХ МІСТА МЕЛІТОПОЛЯ

За оцінками соціологів, наша країна – в списку світових лідерів за кількістю безпритульних тварин. За різними даними, кількість вуличних собак може досягати 10-20 тисяч на місто, при цьому приблизно 40% від їх загальної кількості – це дворняжки. Згідно за даними Washington Post про кількість домашніх собак і кішок, які проживають в 54 країнах світу, Україна входить в десятку країн – лідерів за кількістю собак взагалі і безпритульних – зокрема.

Мною було проведено соціологічне дослідження на тему: «Проблема безпритульних тварин очима мелітопольців». З метою оцінити рівень відповідальності жителів міста Мелітополя за приручених тварин, було поставлено запитання: «Чи доводилося Вам виганяти тварину з дому?». Серед 60 опитаних, 85% опитаних відповіли, що їм ще ніколи не доводилося виганяти тварину з дому, а 15% довелося це зробити.

Відношення до братів наших менших визначає рівень гуманності суспільства. Бездомні собаки й коти іноді потребують підтримки людини, яка здатна прийти на допомогу в складних ситуаціях, коли їм загрожує небезпека. Людина повинна бути гідною довіри, яку тварини, на жаль, не відчують по відношенню до неї. В житті безпритульних тварин є безліч складних ситуацій, таких, як: зміни умов природи, різне похолодання, посушливість, повінь та інше. На сьогодні проблемою є відношення містян, та й взагалі людей до братів наших менших у таких ситуаціях. Людина повинна допомагати тваринам у міру своєї можливості. Таким чином, можна зробити висновок, що тварини потребують допомоги людини. Приютивши,

або, хоча б підгодувавши, ми вже допомагаємо. Головне, щоб у людей відкрилося якесь почуття, співчуття по відношенню до тварин.

Основна причина стрімкого зростання кількості собак на вулиці – це неправильне поводження людей з тваринами і відсутність стерилізації. В Європі та Америці ці два пункти давно головні. Якщо тварина не є племінною особиною з родоводом, то господар зобов'язаний стерилізувати її відповідно до Конвенції про гуманне ставлення до тварин. А у нас (75%) багато хто не стерилізує, нібито піклуючись про здоров'я тварини. Але це дурниці! На сьогодні в Україні з'явилося безліч волонтерів, які займаються цією проблемою. Єдиний ефективний метод по зменшенню чисельності безпритульних тварин – їх стерилізація. Сьогодні, у міру зростання любові до домашніх тварин, прямо пропорційно зростає і кількість бездомних. Люди, заводячи собаку, не віддають собі звіт у відповідальності, яку на себе беруть. Господарі не стерилізують своїх тварин, через що у сміттєвих баків з'являються коробки з цуценятами та кошенятами. Причому чисельність малюків набагато перевищує кількість потенційних господарів. Тимчасовий притулок вони знаходять в квартирах і будинках волонтерів, обладнаних платних переутримуваннях.

До речі, стерилізованих собак в Україні – близько 40%. У більшості міст нашої країни бездомних собак не стерилізують, а присипляють – це не тільки жорстоко, але, з іншого боку, призводить до появи в місті хижаків, зокрема, лисиць. Адже собаки – стайні тварини, які мітять і охороняють свою територію, що запобігає появі хижаків і інших бездомних тварин. У свою чергу, стерилізовані і вакциновані тварини не принесуть шкоди людям. Але для ефективності програми стерилізація повинна проводитися одночасно по всій країні.

Відповідно до Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» [1], тварини – біологічні об'єкти, що належать до фауни:

сільськогосподарські, домашні, дикі, у тому числі домашня і дика птиця, хутрові, лабораторні, зоопаркові, циркові.

Визначення поняття «безпритульні тварини» також міститься в Законі України «Про захист тварин від жорстокого поводження». Безпритульні тварини – домашні тварини, що залишилися без догляду людини або утворили напіввільні угруповання, здатні розмножуватися поза контролем людини [1]. Безпритульні тварини є складовою частиною тваринного світу. Безпритульні тварини однозначно являються одним із компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей. [2]

Відповідно до статті 180 ЦК України [3], тварини є особливим об'єктом цивільних прав, на них поширюється правовий режим речей.

Великий відсоток від загальної маси безпритульних тварин складають особини, що були залишені власниками напризволяще на вулицях міста у кращому випадку або вивезені за межі населених пунктів і великою загадкою залишається мотивація, яка сподвигла їх на цей крок. У Європейській конвенції про захист домашніх тварин [4] передбачена пряма заборона залишення домашньої тварини без нагляду її власника.

Законодавством України передбачена відповідальність за жорстоке поводження з тваринами та порушення правил їх утримання. Так, у статті 299 КК України [5] та 154 КУпАП [6] передбачені санкції, але, на жаль, вони не лякають як власників, так і сторонніх осіб і не можуть виконати превентивну функцію, яка була закладена у дані статті законодавцем.

Крім того, необхідно зробити загальнообов'язковим правилом для всіх власників тварин реєстрацію домашніх улюбленців у єдиній державній базі цих тварин. Відповідно до Закону України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин» [9], єдиний державний реєстр тварин – електронна база даних про ідентифікованих тварин, їх власників, господарства, переміщення, забій, утилізацію, загибель таких тварин. За допомогою такої бази у разі порушення чинного законодавства можна накладати санкції на порушників, а також це носитиме превентивний характер, оскільки самі ж власники будуть вже підконтрольні суб'єктам державної влади, які наділені певним колом

повноважень у сфері захисту прав безпритульних тварин також це надасть змогу контролювати умови перебування тварин, а це, у свою чергу, породить можливість уникнути проблем у майбутньому, усунути вже існуючі та виправити наслідки, викликані ланцюговою реакцією

Література:

1. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21 лютого 2006 № 3447 – IV // Відомості Верховної Ради. – 07.07.06. – № 27. – Ст. 230.

2. Всесвітня Хартія природи від 1 січня 1982 року: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_453/print1329863386597189.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435 – IV // Відомості Верховної Ради. – 03.10.03. № 40. – Ст. 356.

4. Європейська конвенція про захист домашніх тварин від 13 лютого 1987 року: [Електронний ресурс] / Європейська конвенція про захист домашніх тварин. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=994_a15.

5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341 – III // Відомості Верховної Ради. – 29.06.01. № 25. – Ст. 131.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073 – X // Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.85 № 51. – Ст. 1122.

7. Про міліцію: Закон України від 20.12.90 № 565 – XII // Відомості Верховної Ради УРСР від 22.01.91 № 4. – Ст. 20.

8. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 04.06.09 № 1445 – VI // Відомості Верховної Ради від 16.10.09 № 42. – Ст. 1578.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ХЕРСОНЩИНИ

В останні десятиріччя у світі та Європі зокрема, все більшого визнання і прихильності набуває концепція багатофункціонального розвитку сільської місцевості. Її сутність полягає у необхідності забезпечення належних умов для розвитку села та сільського способу життя у декількох напрямках. При цьому особлива увага звертається на невиробничу діяльність, оскільки виключно аграрне виробництво не може забезпечити гармонійного довілля та матеріальних благ сільським мешканцям. Важливим напрямом реалізації такої стратегії є розвиток сільського туризму. Крім того, він забезпечує підвищення зайнятості сільських жителів, зростання трудового потенціалу села, розбудову благоустрою сільських населених пунктів.

В Україні сільський зелений туризм, екотуризм та аграрний туризм оцінюється та досліджується як один із пріоритетних напрямів забезпечення комплексного розвитку сільських територій та збільшення ємкості регіональних продовольчих ринків. У своєму функціонуванні він орієнтується насамперед на ті регіони країни, де існують відповідні рекреаційні ресурси та соціально-економічна потреба у цьому виді господарювання. Повною мірою до таких регіонів належить Херсонська область, де є сприятливі рекреаційні та культурно-історичні ландшафти; значна приморська та прирічкова берегова лінія. При цьому економіка регіону ґрунтується переважно на аграрному і промисловому виробництві. Сільський туризм не конкурує, а доповнює традиційні напрями та форми господарювання, де використовуються просторові природні та культурно-історичні ресурси [1].

Позитивний ефект сільського зеленого туризму в тому, що він має вплив на вирішення багатьох економічних і соціальних проблем села. Вони

полягають передусім у розширенні сфери зайнятості сільського населення, дає селянам додатковий заробіток. Розширюються можливості зайнятості фермера не лише у виробничій сфері, а також в сфері обслуговування. При збільшенні числа відпочиваючих потреба у різноманітненні способів задоволення індивіда просто необхідна, в свою чергу, це дає стимул розвитку деяких сфер послуг, особливо: транспортних, відпочинково-розважальних, служб побуту, зв'язку, торгівлі [2].

Сільський зелений туризм як вид підприємницької діяльності має особливе значення для розвитку аграрної економіки держави. Він сприяє прискореному розвитку сільських територій, зростання рівня добробуту сільського населення, диверсифікує сільськогосподарське виробництво та забезпечує вирішення низки інших завдань.

Тісна взаємодія міських туристів із традиційною сільською культурою веде до глибшого розуміння та поваги до народної української культури, сприяє самоідентичності особистості, призводить до формування її національно-патріотичної свідомості.

Якщо враховувати на даний час складну економічну ситуацію в Україні, то розвиток такого напрямку туризму не потребує значних капіталовкладень, оскільки передбачає застосування вже існуючої інфраструктури сільських поселень. Особливо цікавим відпочинок на селі тоді, коли до програми долучаються екскурсійні маршрути, завдяки яким розкриваються витoki та джерела народної культури та мистецтва, літератури та української духовності. Тобто ознайомлення з численними центрами народних художніх промислів, вишивання, гончарства, ткацтва, малярства, різьблення по дереві, лозоплетіння. А проживання у колі сімей сільських робітників дає змогу брати участь у народних святах та особисто ознайомитись з етнографічними особливостями окремих регіонів [4].

Суттєву роль відіграє розвиток сільського зеленого туризму у підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Готуючись приймати і обслуговувати відпочивальників, члени селянських родин

мимоволі змушені поповнювати свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни і санітарії, приготування їжі тощо, а спілкування з гостями розширює їх кругозір, дає змогу зав'язати нові знайомства і підтримувати зв'язки з метою формування сталого контингенту потенційних споживачів туристичних послуг. Таким чином, комунікативність стає атрибутом нової якості людського капіталу, що формується в домогосподарстві, залученому у сферу надання послуг, та одночасно є сталим чинником для перспективи розвитку [5].

За останні два десятиліття зусиллями Спілки СЗТ України, органів влади, громадських організацій за підтримки міжнародних фондів сформувався ринок пропозицій відпочинку в селі, є попит на гостинність сільського населення, на ознайомлення з історико-культурною спадщиною, традиціями та ремеслами. Сучасні економічні умови сприяють збільшенню кількості місцевих мешканців, які мають бажання і фінансову спроможність скористатися послугою сільського зеленого туризму [3].

Література:

1. Географія Херсонщини: навчальний посібник / Пилипенко І. О., Мальчикова Д. С., Єрмакова С. Л. та інші. - Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2007. - 221 с.
2. Розвиток сільського зеленого туризму як важливий чинник подолання бідності у сільській місцевості // [Електронний ресурс] <http://www.br.com.ua/referats/Tourism/19100.htm>.
3. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. – <http://www.greentour.com.ua>
4. Сільський туризм, агротуризм, екотуризм і зелений туризм // [Електронний ресурс] <http://ua.textreferat.com/referat-1024-5.html>.
5. Херсонщина запрошує: Художній фотоальбом. - Херсон: вид - во "Наддніпряночка", 2008. - 384 с., іл.

Грабовська І.,
кандидат філософських наук, старший науковий співробітник
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

Польова Г.,
викладач-методист
ДНВЗ «Київський енергетичний коледж», м. Київ

Талько Т.,
кандидат філософських наук, доцент
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара, м. Дніпро

Щербак Н.,
доктор історичних наук, професор
КІ інтелектуальної власності та права «Одеська юридична академія», м. Київ

ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАЙБУТНЄ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНЦІВ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Низка соціологічних досліджень, проведених навесні-влітку 2018 р. доводить, що вибір спільного європейського майбутнього і відповідна ідентифікація абсолютної більшості населення України як європейців стали незаперечним, більше того, незворотнім фактом сучасної української дійсності. Відомий український соціолог Є. Головаха стверджує, що при будь-яких політичних розкладах в країні орієнтація українців на євромайбутнє залишиться незмінною. «Прозахідна орієнтація стає елементом політичної свідомості». Науковець зазначає, що «...визначилася більш-менш чітко прозахідна орієнтація, а ось східна, яка завжди переважала західну, має сьогодні не більше, ніж чверть підтримки, 20-23%, а вже курс на Захід підтримує 52—58% населення. Це суттєві зміни, і останні чотири роки ситуація не змінюється. Такі дані свідчать про усталеність поглядів. Чому я можу так стверджувати? Бо, наприклад, раніше, коли люди розчаровувались у владі, а в нас це було, є і думаю вкотре буде, то змінювалися й геополітичні орієнтації. Спочатку підтримали Ющенка з його прозахідним курсом, але він не продемонстрував достатньої професійної компетентності, тоді обрали Януковича з орієнтацією на схід. Теперішня влада втрачає рейтинги, але орієнтація на Європу у людей не зміниться. Тобто це вже не залежить від

актуальної політичної ситуації, а стає елементом політичної свідомості» [9].
Додамо, і фактом утвердження колективної ідентичності – «європеєць».

Як відомо, під колективною ідентичністю в сучасній науці розуміється певний образ, уява, «...котрий група конструює відносно самої себе і з яким ідентифікують себе всі члени групи. Колективні рівні ідентичності об'єктивно та нерозривно пов'язані з індивідуальними, на якому відбувається формування індивідуальної тотожності, встановлюються емоційні зв'язки індивіда з усталеними у суспільстві політичними та соціальними інститутами, - зазначає Л. Угрин. – Колективна ідентичність як сукупність уявлень формує узгоджену, солідарну позицію та мотивацію індивідуальної й групової поведінки та діяльності по реалізації стратегії загальносуспільного розвитку, національних інтересів, іншими словами – формує образ колективного «Я»» [8, с. 341]. Особливого значення при конструюванні колективної ідентичності набуває такий механізм, як *формування нового знання*. Тому важко переоцінити внесок освітніх інституцій країни у процес вироблення спільної тожсамості [4].

Дослідник В. Андрусів констатує: «Нові пояснення та знання, які можуть створюватись навмисно для формування нової групи їх носіїв, укладаються в дискурс і можуть бути почерпнуті з нього. Наступним кроком в конструюванні нової колективної ідентичності є поширення цього дискурсу, що потребує доступу до основних каналів комунікації в суспільстві. І нарешті, третій крок – це створення умов, в яких нове знання буде реалізовуватись, і перетвориться в ідентичність» [1]. Цілеспрямоване виховання не лише національної, але і цивілізаційної – європейської колективної ідентичності, насамперед, у школі дозволить українцям уникнути багатьох проблем та бід, наприклад, розколу країни.

Сьогодні можна повністю погодитись із тими дослідниками ідентичностей, які стверджують, що «формування ЄС є показовим і успішним прикладом конструювання нової колективної ідентичності. Групі політиків вдалось створити наднаціональні інститути, які виконуючи

протягом тривалого часу виключно економічні функції, створили певний ступінь ідентифікації між представниками різних націй і досягнули необхідного рівня легітимності, щоб бути пріоритетними в окремих політичних та суспільних сферах» [1]. Тому, зрештою, і для України перспектива бути в єдиному спільному європейському домі є найбільш привабливою, ніж будь-яка інша [3]. Роздумуючи над «українськими дороговказами на роздоріжжях цивілізації», Б. Гаврилишин писав: «Для того, щоб не просто вижити, а здобути гідне життя у цьому світі, Україні потрібно напружити всі свої сили. Але насамперед треба добре зрозуміти, що наразі потрібно українському суспільству, щоб воно змогло ефективно функціонувати і розвиватися у всіх сферах своєї життєдіяльності» [2, с. 58]. На думку ряду науковців, вже «на світанку незалежності у переважній більшості жителів України та її еліти не було сумнівів щодо доцільності вступу до Європейського Союзу. Тоді це було визнано стратегічною метою» [6, с. 633]. І все ж за різними аналітичними прогнозами, вступ до ЄС залишається для українців досить далекою перспективою і сьогодні.

Сучасна Україна вже має власну історію конструювання європейської ідентичності. Не останнє місце у ній займає історія проектування українського майбутнього. За попередні роки української незалежності різні групи українських інтелектуалів на Батьківщині та в діаспорі, а також прихильників чи противників незалежної України по всьому світові намагались створити і створювали різні проекти майбутнього країни та держави. У даному випадку мова йде про політичний проект, хоча за роки новітньої української незалежності в наукових колах розглядались і проблеми екологічного, енергетичного, етнолінгвістичного, культурного тощо майбутнього [5]. Зрештою, всі проекти звелись до чотирьох основних: 1. Україна стає повноцінним членом європейської співдружності, подолавши остаточно вади постколоніального періоду власного існування та перетворившись на цивілізовану європейську сучасну демократичну незалежну соціальну державу. 2. Україна стає частиною нової імперії Кремля

та складовою «руського мира». 3. Україна орієнтується тільки на власні сили, стає незалежною від Сходу та Заходу і не входить ні до яких більш глобальних альянсів. 4. Україна йде у Європу разом із демократичною Росією. Що стосується останнього проекту, саме життя довело його утопічність (Росія не змогла перетворитися на демократичну державу), хоча за ним стояли досить впливові політичні сили як в Україні, так і в РФ.

На початку української незалежності існувала низка концепцій щодо дво/багатовекторності політики української держави. Як серед так званих «пересічних» громадян, так і серед політичного істеблішменту великої популярності набула ідея інтеграції до ЄС чи, принаймні, тісна співпраця з країнами Євросоюзу та поступове зниження значення Росії у всіх сферах українського буття. Такі погляди оформилися у вигляді ємкої формули, що стала назвою книги другого українського президента Леоніда Кучми «Україна – не Росія!». Вже тоді Україна могла розпочати рух у напрямку створення спільного європейського майбутнього з іншими країнами-членами чи претендентками на членство в ЄС. І все ж з цілої низки причин цього не відбулося. Серед причин, що заважали успішному реформуванню постколоніальної України за західноєвропейськими зразками було чимало як об'єктивних, так і суб'єктивних, пов'язаних, зокрема, не лише з економічним спадком советської імперії, але і з ментальними особливостями людини «постсоветського типу».

Щодо третьої позиції варто відзначити, що ідея позаблокового статусу України, рівновіддаленої/рівнонаближеної як від/до Заходу, так і від/до північного сусіда – Росії - була достатньо популярною як серед аналітиків, так і серед певних політичних кіл протягом майже усього часу української новітньої незалежності, аж до подій Єврореволюції, яка поклала край двовекторності української політики.

Варто погодитись із тими науковцями, які доводять, що Україна як порубіжна країна в разі неприєднання до впливових світових союзів буде постійно знаходитись у загроженому стані, адже «специфічними

закономірностями, що характеризують країни порубіжжя, є геополітична нестабільність. Періодичні втрати політичної незалежності, у тому числі й унаслідок завоювання неєвропейськими країнами, виникнення синтетичних (кресцивілізаційних) соціокультурних форм та хвилі деєвропеїзації» [7].

І оскільки країна в ході Єврореволюції та подій гібридної війни, розв'язаної проти неї Росією, остаточно відмовилась від спільного імперського майбутнього чи то у складі єдиної неподільної Росії, чи у статусі частини «руського мира», як найбільш перспективне майбутнє варто розглядати її шлях у Євросоюз. Саме внаслідок процесу приєднання до ЄС Україна може стати в реальному майбутньому повноцінним членом європейської співдружності, подолавши остаточно вади постколоніального періоду власного існування та перетворившись на цивілізовану європейську сучасну демократичну незалежну соціальну державу з домінуючою колективною європейською ідентичністю.

Література:

- 1.** Андрусів В. Конструювання колективної ідентичності: виклики глобальним державам / Віктор Андрусів. - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://politiko.ua/blogpost68429>
- 2.** Гаврилишин Б. Українські дороговкази на роздоріжжях цивілізації / Богдан Гаврилишин // Сучасність, №10, жовтень 2007. – С. 58 – 64.
- 3.** Грабовська І. Цивілізаційний підхід у контексті сучасних викликів українству / Ірина Грабовська // Мостяев О. Цивілізації, Європа, українство: історико-типологічний підхід / Олександр Мостяев; передм. І. Грабовської. – К.: Міленіум, 2018. – С. 5 – 27.
- 4.** Грабовська І.М. Роль держави у вихованні українського патріотизму / І.М. Грабовська // Zbiór artykułów naukowych recenzowanych. (31.07.2018) - Warszawa, 2018. – С. 57 - 59.
- 5.** Грабовская И.Н. Украина в ситуации цивилизационного выбора: постколониальная специфика / И.Н. Грабовская // Философия и ценности

современной культуры: материалы Международной научной конференции, Минск, 10–11 октября 2013 г. – Минск : БГУ, 2014. – 783 с. - С. 538-541.

6. Крисаченко В.С., Степико М.Т., Власюк О.С. та ін. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / В.С. Крисаченко, М.Т. Степико, О.С. Власюк та ін. – К.: НІСД, 2004. – 648 с.

7. Мостяєв О. Цивілізації, Європа, українство: історико-типологічний підхід / Олександр Мостяєв; передм. І. Грабовської. – К.: Міленіум, 2018. – 324 с.

8. Угрин Л. Колективна ідентичність: конструювання в контексті відносин з Іншими / Леся Угрин // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2015. Випуск 7. - С. 340 – 348.

9. Юлія Довгайчук. Як змінюється суспільство. Євген Головаха — про президентські вибори, стан соціології та роль ЗМІ / Ю. Довгайчук. - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobysci/yak-zminuyetsya-suspilstvo>

Дика А.,
магістрант
Запорізький національний технічний університет

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ КРЕАТИВНОСТІ В КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИКАХ ДИТЯЧИХ ІГОР: МОЖЛИВОСТІ І МЕЖІ

В «Енциклопедії обдарованості, креативності та таланту» (2009) відмічається, що креативність включає в себе два аспекти: 1) продукт творчості, який завжди є оригінальним, якому властива новизна, незвичність, унікальність; 2) він є не просто оригінальними, але й дієвим, ефективним, здатним добре вбудуватися в когнітивну карту особистості, знайти свою когнітивну, культурну, соціальну, ринкову нішу [3, р.200-201]. Дитяча гра як креативний продукт пов'язана з тим, що особистість повинна мати відкритий розум (open mind), оригінальність мислення, здатність відступати від стандартів сприйняття, мислення і дії, здатність думати мисле-образами, метафорами, мати гнучкість мислення, ризикувати, мати інтуїцію, творчу

уяву і фантазію. Креативність на рівні дитячої гри, вимагає фантазії, є основою для інновацій. Термін креативність походить від англ. creativity і лат. creatio – породження, творчість [4, р.9].

Можливості дитячої гри, якою б за змістом вона не була, - це «мисленнєвий» чи «духовний експеримент», який експериментує з матеріалом, який йому надано, артикулюючи свій досвід, адаптуючись до середовища; це здатність людського роду і розуму у тому числі до виживання. Діти – ідеальні мисленні експериментатори, які живуть у світі фантазії, занурюються у світ вигаданих світів, у яких можливим є все, що може уявити дитячий творчий дух. Герда Біннінг, Нобелівський лауреат з фізики (1986) намагався розкрити природу креативності. Для цього він взяв образ піраміди як найкращу модель того, згідно з якими механізмами виникає нове. Природа будує свою піраміду складності, просуваючись до більш складних і малоймовірних форм і структур (антропний принцип). Людська творчість, на його думку, є «відкриття можливостей для нових одиниць взаємодії» і «зростання деякої піраміди» [1, р. 29]. Можливості сутності розуму в його самопокладанні, самодобудові, самофантазії, самовибору, щоб стати самим собою. Самодобудова має місце у візуальному сприйнятті дитини, а на мові науки синергетики – розпізнаванні образів, робота синергетичного комп'ютера, про який пише Г.Хакен [5, р. 159].

Не випадково самодобудова лежить в основі інсайту, творчого пориву, інтуїції, фантазії, які спрацьовують на рівні дитячої гри. Відбувається компенсація ланок, яких не вистачає, «перекидання мостів», самодобудова цілісного образу гри. Думки набувають структури і ясності, добудовуються, інтуїція (холістична) як цілісне схоплення на відміну від логіки, яка є аналітичною. На першопочатковому етапі роботи з інтуїцією при дитячій грі відбувається максимальне розширення креативного поля пошуку і максимально можливе включення різноманітності можливого знання, необхідного при грі. Можливості сходяться на тому, що урівноважується головне і неголовне, істотне і неістотне, тобто відбувається радикальна

переоцінка пізнавальних цінностей в контексті тієї творчої цілі, яка є основою гри та продуктивного вибору ідеї. Досягнення творчої цілі одночасно означає будову цілого, тому креативність людини включає в себе здатність бачити ціле і формувати його з частин, які знаходяться у процесі упорядкування. Це говорить про можливість синтетичної діяльності, яка необхідна навіть дитині у незрілому віці. Творча уява є мисленням дивергентним, а для вирішення стандартних завдань необхідне конвергентне мислення, у ході застосування якого здійснюються переходи від висхідних проблем через ряд передписаних операцій до єдино правильних рішень. На відміну від конвергентного, дивергентне мислення дозволяє здійснити пошук у різних напрямках від висхідної проблеми, щоб запропонувати багато можливих ідей та їх комбінацій, які можуть стати рішеннями проблеми. Шлях творчості в тому, щоб віддатись у владу хаосу, а потім від нього перейти до порядку і творчості [2, р. 183.].

Творча активність людини потребує особливих стадій та періодичної активації постійно при сутнього у шарах підсвідомого і випадкового, хаотичного, спонтанного, нічим не детермінованого руху розуму. Перебування свідомості у стані мислеобразів, подорож у глибини свого духу – це спосіб експериментування з грою, проектування (особистого і соціального), «робота творчої продуктивної уяви» (І.Кант), «зіткнення зі світом, в якому все інакше» (А.Шюц). За І.Кантом, уява як продуктивна здатність свідомості у створенні матеріалу іншої природи, який дає йому природа [6, с.330]. Дитяча гра – це різновид фізичної та інтелектуальної діяльності дитини, що надає можливість самореалізації, виявити свої потаємні сили, що виходять за межі його актуальних соціальних релей. Гра – одне з ключових понять культурних практик. У широкий науковий обіг термін «гра» був введений Хейзінгою у книзі «Homo Ludens»(1938), а сучасний стан звернення до гри як феномена направлений на розширення культурних практик та залучення індивідів до творчої фантазії та уяви. Гра розуміється також як «форма існування людської свободи (Сартр), як

«самооцінна діяльність, що втягує особистість у свою орбіту, яка перевершує дійсність» (Ортега-і-Гассет). Дитяча гра – це багатогранне поняття, що означає особливий тип світорозуміння і сукупність певних форм людської діяльності, що передбачають залучення імітації, наслідування, фантазії. Вища цінність гри – у самому творчому процесі, що розвиває особистість, робить її творчою, активною, емоційною, яка виходить за межі дозволеного і моделює реальність, сприяє соціалізації і є сферою емоційно насиченої комунікації. Гра має цінність у якості елемента творчого пошуку культурних практик, що формують цінності творчого пошуку та ймовірнісних моделей досліджуваних явищ. Гра – це один з видів активної діяльності людини, що сприяє народженню нового, активує синтетичну здатність дитини в його цілісній діяльності і мислення, породження холістичного (цілісного) бачення проблеми, в основі якого поєднання частин в єдине ціле, що є результатом творчої уяви і фантазії.

Одним із завдань даного дослідження – виявити методологію аналізу креативності в культурних практиках дитячих ігор. Найбільш витребуваними для аналізу даного феномена є методи культурології - діахронічний і синхронічний, порівняльно-історичний, архітектурно-функціональний, типологічний, семіотичний, психологічний тощо. Одним з методів, що глибоко проникає в суть проблеми, є *феноменологічний метод*, який звернений до вивчення структур свідомості, механізмів креативної особистості – процесу феноменологічного конструювання ідеальних предметностей, тобто смислів. Рефлексивна діяльність свідомості виступає операційною базою «створення смислів гри». Процес гри як процес творчості змінює структуру особистісного досвіду дитини та структуру особистості його як творця. У якості провідного методу ми використовуємо функціональний аналіз для такого предмету як ігротехнічна робота. Використовуючи генетичний принцип, можна розглянути вимоги гри та її необхідних внутрішніх характеристик. В контексті структурно-

функціонального аналізу виокремлюємо ігрові групи, що мають сформулювати основні вимоги гри до ігротехніки та її культурних практик.

Основна риса ігротехнічної роботи в її антропо-орієнтованому підході до учасників гри, підключенні дітей до мислєдїяльнїсної пїдготовки ігротехніки до конкретної гри. Безперечно слїд знати замисел гри, її цїлі, завдання, продуктивнї виходи. Гра – це свого роду синтез ігрових та методологїчних функцїй, якї визначають її ігровї форми. Велику роль вїдїграє комунїкативнїй метод, вїд якого залежить спїлкування учасникїв, гри, подолання конфлїктних ситуацїй та устремлїння до толерантностї. Рефлексивно мисленнєвї пїдходи сприяють рефлексивному аналізу всїх алгоритмїв гри та активїзацїї всїх мисленнєвих процесїв. Акцентуємо увагу і на культурно-їсторичному пїдходї до вивченнї сутностї гри, що лежить в основї творїв Ф. Шиллера, І. Канта, Й. Хейзїнги, Г. Гессе, Е. Кассїрера, М. Бахтїна, А.Лосєва, М. Мамардашвїлї та їнших. Представникї даного напрямку вважали гру джерелом і вищим проявом всїєї людської культури. Душевнї властивостї людини – уява і розум забезпечують можливїсть сприйняття прекрасного. Саме на феноменї естетичного зосереджується соцїальна природа гри. Натуралїстичнїй напрямок робїт в дослїдженнї гри представлено роботами Г. Спенсера, К. Грооса, якї гру уявляють як властивий людському органїзму бїологїчний процес, що дозволяє перетворювати природнї їнстинкти до гри в культурнїй процес. Математико-комбїнаторну їнтерпретацїю феномена гри розробляли Дж.Нейман і О. Моргенштерн, згїдно уявлєнь яких гра – це основа економїчної поведїнки людей. В контекстї психологїї гру розглядали Е. Берн, З. Фрейд, В. Вундт, В. Дїльтей, У. Мак-Дауголл, Л. Вїготський, Д. Ельконїн та їншї. Для них гра – це, перш за все, те, що їстотним чїном характеризує людину, що укорїнено у несвїдомому. Людина вїдтворює вїдносини, здїйснює дїї, але не з реальним об'єктами, а лише з їх значеннями, виходячи за межї можливого.

Таким чїном, методологїя аналізу креативностї в культурних практиках дїтячих їгор, використовуючи всї пїдходи – вїд

соціоантропологічного і соціокультурного до натуралістичного, математичного і психологічного свідчить, що гра – це складний соціальний і культурний феномен, націлений на створення альтернативного простору, суть якого в задоволенні біологічних, психологічних, естетичних потреб. Гра потребує створення інтерактивного середовища і підключення всіх мислєдїяльнїсних форм розвитку особистості (репрезентації, уяви і змагання). Останнім часом в умовах інформаційного суспільства з'явилося ігрове (ігротехнічне) товариство, що включає спеціалістів, які практикують використання ігор, ігрових методів у різних сферах суспільного життя - економіці, педагогіці, психології, дизайні. З'явилися поняття – рефлексивна гра, інноваційна гра, дитяча гра, що в значній мірі розширяє поле діяльності вчених щодо вивчення феномена гри. Гра – це матриця активності та діяльності суб'єкта, що проявляються в алгоритмах самої ігрової практики, націленої на саморозвиток, самопрезентацію, самостановлення дитини та її творчо-креативний процес.

Література:

1. Binning G. Aus dem Nichts. Über die Kreativität von Natur und Mensch. München, 1989. P. 29
2. Chaotic Cognition: Principles and Applications / Ed. by R.Finke and J.Bettle. Mahwah (NJ), 1996. P. 183.
3. Encyclopedia of Giftiness, Creativity, and Talent / Ed. by B.Kerr. Los Angeles, 2009. P. 200–201.
4. *Hentig von H.* Kreativität. Hohe Erwartungen an einen schwachen Begriff. München, 1998. P. 9.
5. Haken H. Synergetics of the Brain // Matter Matters? On the Material Basis of Cognitive Activity of Mind. Berlin, 1997. P. 159.
6. Кант И. Соч. Т. 5. М.: Мысль, 1966. С. 330.

Добровольська Л.,
кандидат педагогічних наук, доцент МДПУ
імені Богдана Хмельницького
Окса М.,
кандидат педагогічних наук, професор МДПУ
імені Богдана Хмельницького

ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ПЕРЕБУДОВИ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Міжкультурне виховання і освіта з виходять з фундаментального методологічного принципу, який гласить про те, що у всіх і кожного є культура як стиль життя, як сукупність менталітету, традицій, аргументу, акценту, діалекту, стилю одягу і зачіски, кухні, правил поведінки, пісень, наспівів, сказань, літературних символів, родо-статевих і фізичних даних, відносин, моральних та етнічних цінностей, освіти, трудових навичок, вірування, тільки вона – культура – різна. Не добра вона і погана, висока і низька, повноцінна і неповноцінна, розвинена і нерозвинена, цивілізована і примітивна і різна, несхожа одна на одну, яка має свої позитивні і негативні якості, достоїнства і вади, сильні і слабкі сторони. Сутність корінної перебудови діяльності школи і вишу та педагогічного спілкування є вибір і використання системи заходів з збереження становлення учня як суб'єкта педагогічних взаємодій (замість існуючого – об'єкта виховання). Теза Г.С.Костюка про те, що людина виступає суб'єктом власної діяльності у тому випадку, якщо вона «цю діяльність планує, передбачає її результат контролює і несе за неї відповідальність» [5, с.156] розкриває сенс здійснення якісно нового педагогічного керівництва і спілкування у розвитку особистості того хто навчається.

При цьому, основні психологічні умови організації педагогічного спілкування якісно нового рівня в навчально-виховному процесі полягають в такій його побудові, яка забезпечує кожному учню можливість і необхідність вибору цілей своєї навчально-пізнавальної та трудової діяльності, її планування, організацію, здійснення і самоконтролювання на основі всебічної й щоденної допомоги та сприяння всього педагогічного колективу.

Згідно даних наших досліджень, дидактичними умовами здійснення такого підходу до побудови навчально-виховного процесу і педагогічного спілкування є організація міждисциплінарного навчання і спілкування. Сьогодні освіта носить переважно предметний характер, не дозволяючий в необхідній мірі формувати в учнів наукову картину світу, наукове мислення, здатність до вирішення нестандартних життєвих задач, методів самоконтролю й самооцінки своєї діяльності. Міждисциплінарне навчання здійснюється за допомогою систем міжпредметних, комплексних, цікавих для учнів завдань. В психолого-педагогічній літературі доведено значення структурування змісту освіти, яке забезпечує генералізацію знань та вмінь учнів, котрі виконують комплексні міжпредметні творчі завдання. Разом з тим, використання таких завдань у навчанні не оправдано мало (хоча вчителі-новатори широко і успішно їх застосовують). Новий методологічний підхід до побудови педагогічної взаємодії з учнями в процесі навчання, як пише І.П.Аносов, передбачає: в додаток до одно предметного навчання – розробку, планомірне використання, діагностику якості виконання та корекцію методів виконання учнями систем обов'язкових міжпредметних творчих (проблемних завдань, які ускладнюються в міру переходу від класу в клас) навчальних основ, узагальнюючих на міжпредметній основі засвоювані ними знання і способи дій, що забезпечують можливість зробити учням вибір завдання, планувати, сам організувати і самоконтролювати свою діяльність у процесі виконання завдань; створення атмосфери престижності виконання таких завдань і всебічна планомірна педагогічна допомога учням у процесі їх вирішення (починаючи від стимулювання пізнавальних інтересів, допомоги у виборі завдань, підборі літератури, формування відповідних засобів пізнання і вирішення та закінчуючи формуванням оціночних дій учнів у процесі виконання завдань) – все це забезпечує узагальненні педагогічні основи організації спілкування учителів і учнів, їх тісну взаємодію на міжпредметній основі (що зараз практично не має місця); аналіз індивідуальних особливостей пізнавальної діяльності учнів у процесі

вирішення нетрадиційних задач, вибір педагогічно адекватних корекційних впливів; розвиток і корегування способів спілкування та взаємодії учнів та вчителів у процесі вирішення таких задач, що дозволяють удосконалювати рівні здійснення педагогічного спілкування у навчальному закладі [1, с.154]. Виявлено, що навчання, організоване з урахуванням названих положень розвиває здібності учнів до вирішення складних навчально-пізнавальних трудових і життєвих задач за рахунок широкого використання педагогічного спілкування, забезпечує можливості активного пошуку, переконструювання і використання доцільних способів і засобів, формує адекватні плануючі та само оцінюючі компоненти діяльності та спілкування, сприяє творчому розвитку особистості тих хто навчається.

Культурно-освітній простір України характеризується складністю та різноманітністю виховних традицій, етнокультурних утворень, навчально-виховних закладів, форм взаємодії суспільно-політичних організацій і школи. Сучасні положення етнокультурології та етномистецтвознавства є основою моделювання освітніх систем з урахуванням реальних умов дійсності. Важливість полікультурної освіти проглядається і в сучасних концепціях освіти і виховання на Україні. Надаючи пріоритети українській національній культурі, в документах зазначається, що одним із принципів формування всебічно розвинутої особистості є прилучення дітей до вивчення історії рідного краю, його фольклору, побуту, художньо-естетичних традицій, «аккумуляція художнього досвіду поколінь певного регіону, етнічної групи, народу в цілому», «рівноправність інонаціонального й національних компонентів» [3,4], прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій всіх народів, що населяють Україну [3,6], «розвиток загальноосвітніх навчально-виховних закладів, у яких навчаються діти національних меншин і проведення їх мережі у відповідність з національним складом регіонів України» [3,6], «формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки,

підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється, виховання людини демократичного світогляду, яка поважає громадянські права і свободи, традиції народів і культур світу, національний, релігійний мовний вибір кожної людини» [6].

Звернення уваги учнів не лише на спільне в культурі різних етнічних спільнот – чим більше вони дізнаються про індивідуальні особливості інших культур, тим зрозуміліше їм будуть чужі вчинки, погляди. Розуміння – запорука злагоди. Слід завжди знаходити в глибинах кожної етнокультури підстави толерантності, взаємоповаги та терпимості. Наприклад, у приказках, казках, побуті. Особливе місце в цьому належить традиціям – своєрідним способам нагромадження соціального досвіду людей, умовою розвитку культури. У контексті сказаного зрозумілим є те, що вищим виховним потенціалом наділене мистецтво з притаманними йому можливостями формувати свідомість і підсвідомість, інтелектуальну, емоційно-чуттєву та вольову сфери, моральне і фізичне здоров'я людини. Інтеркультурність дає змогу збагнути дітям на основі власного досвіду, що всі культури породили подібні форми мистецького вираження. Мистецтво – це ідеальний посередник для спілкування, найвірніший шлях до відкриття, визнання й оцінки різних культур. Мистецтво – це своєрідне віддзеркалення цивілізації, універсальний спосіб мислення, здатний формувати людину розумну і духовну. Цінності мистецтва важливі також з огляду на сучасне існування дітей і молоді в полікультурному просторі. Завдяки універсальності художньо-образної мови, вони загодовують і передають зрозумілу для різних народів інформацію, дають змогу вступати в невербальний діалог з різними культурами минулого і сучасності, розуміти інших і розширювати таким чином свій власний духовний світ. Таким чином, сучасні культуротворчі процеси в Україні, потреба в людині гуманній, духовній, толерантній, здатній до співпраці на світовому рівні віддають пріоритети художньо-естетичному вихованню, що ґрунтується на найголовніших принципах демократизації, природо- та культуровідповідності, органічному поєднанню універсального

(загальнолюдського), національного (державного) і регіонального (етнолокального, краєзнавчого). Високий рівень культури спілкування педагога виступає істотною умовою оптимізації навчально-виховного процесу, детермінує соціально-психологічний клімат у виховному колективі, міцність і конструктивність міжособистісних відносин, забезпечує комфортність спілкування у системі «вчитель-учень» - стресостійкість самого педагога. Разом з тим практика роботи школи свідчить: найбільш утруднення учителів-початківців пов'язані саме з комунікативним боком педагогічної діяльності, що є наслідком недостатньої зорієнтованості навчального процесу вишу на формування культури професійно-педагогічного спілкування майбутніх вихователів. Лише в останній час у низці педвищі країни почав активно напрацьовуватись позитивний досвід (спецкурси та факультативи з проблем педагогічного спілкування, педагогічної техніки). Віддаючи належне проведеній практиці, неможна не вказати і на її слабкі боки – відсутність єдиних концепційних основ і, як наслідок, емпіризм і еkleктика у відборі змісту, засобів і методів підготовки. У більшості випадків точка упору в основному робиться на питанні, як готувати (методичне забезпечення, форми праці тощо), і недостатньо уваги надається обґрунтуванню того, що саме і чому необхідно формувати у особистості майбутнього вчителя як суб'єкта комунікативної діяльності. Погано розроблений понятійний апарат: основні визначення, покликані характеризувати систему підготовки, не уявленням у їх співвідношенні та взаємозв'язку. В міру квалого наукового забезпечення ефективність суттєво знижується. Таким чином, чітко проявляється протиріччя між наявністю певного досвіду, практичної підготовки майбутніх учителів до педагогічного спілкування і його недостатнім теоретичним мисленням. Які можливі підходи до вирішення проблеми концепційної обґрунтованості системи професійної підготовки вчителя до педагогічного спілкування? Які основоположні категорії повинні бути покладені в теоретико-методологічний базис такої системи? Що вважати критеріями її оптимальності?

Відзначимо перш за все три моменти, принципово важливих, на наш погляд, в пошуку відповіді на виниклі запитання. По-перше, вказана система повинна будуватись за цільовим принципом, добре перевіреному і «працюючому» в подібного роду побудовах. Причому ціллю функціонування цієї системи повинне виступати формування культури спілкування педагога, оскільки культура спілкування – це якісна, багатомірна і універсальна характеристика особистості як суб'єкта спілкування, котра об'єднує діяльність спілкування та його спрямованість цілісно, завжди виявляє не лише здібності, але й ідейно-класові позиції та потреби «носія» культури. Ця ціль в її розгорнутому вигляді (тобто як багатоманіття структурних елементів у їх системності) і представляє зміст підготовки майбутніх педагогів до професійного спілкування.

По-друге (і це логічно випливає з попереднього твердження), стає зрозумілим, що під час розробки теоретичних основ формування особистості вихователя як суб'єкта спілкування базовим, ключовим повинне виступати об'ємне і конструктивне поняття «культури педагогічного спілкування» як інтегральний еталон соціальної та професійної зрілості педагога в сфері спілкування. Всі інші поняття або ж: 1) стоять рангом вище на ієрархічній понятійній драбині і в міру цього занадто абстраговані для конкретної цілі, що має місце в нашому випадку; або 2) виступають як складові структурні одиниці культури особистості в сфері спілкування (наприклад, «знання», «уміння», «потреби», «настанови» тощо) або 3) як її емпіричний прояв і наслідок («комунікативна активність», «такт», «стиль», тощо).

По-третє, рівень розвитку культури спілкування конкретного вчителя, що отримуємо на «виході» системи підготовки майбутніх фахівців до професійно-педагогічного спілкування, може слугувати узагальненим критерієм ефективності функціонування цієї системи.

На основі сказаного стає доцільним висунути низку передбачень:

1. Існуюча технологія підготовки вчителя виключає його формування як суб'єкта педагогічної діяльності та педагогічного спілкування. В даний

час в педуніверситеті засвоєнню підлягає низка поодиноких формально-логічних понять відносно навчально-виховного процесу. Причому ці поняття первісно відчужені від суб'єкта засвоєння.

2. Протиріччя між педагогічним спілкуванням та діяльністю може бути вивчене в генетичному, функційному і особистісному аспектах. Для його подолання необхідно виявити: а) структуру узагальненого способу рішення педагогічних задач, а також б) вихідну форму сумісної продуктивної педагогічної діяльності.

3. Привласнення педагогічної діяльності можливе посередністю навчально-педагогічної діяльності студента та підвищенням рівня оволодіння ним професійно-педагогічним умінням спілкування.

Література:

1. Аносов І.П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект / Іван Павлович Аносов. – К.: Твім інтер, 2003. – 391 с.
2. Афанасьєва Л.В. Місце ціннісних орієнтацій в утвердженні життєвих пріоритетів студентської молоді / Л.В.Афанасьєва, Л.Ф.Глінська, З.О.Мітяй // Постметодика. – 2002. - №7-8 (45-46). – С.15-19.
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.)// Освіта. – 1993. - №44-46.
4. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – К.: Освіта, 1992. - №5.
5. Костюк Г.С. Психологія / Г.С.Костюк. – К.: Рад.школа, 1968. – 571 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХХІ столітті. – К.:Шкільний світ, 2001. – 24 с.

ГАСТРОНОМІЧНИЙ ТУРИЗМ, ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНІЧНИХ ТРАДИЦІЙ

Сьогодні гастрономія виступає в якості доволі евристичного концепту, що дає змогу побачити неймовірно інформативну деталізацію суспільного життя будь-якої епохи, історичного періоду, сучасного етапу. Гастрономія в такому ракурсі, як «мікроскоп» діагностики різних станів суспільства, напрочуд активно досліджується в багатьох країнах світу, проте у вітчизняному науковому дискурсі ця проблематика все ще займає периферійні місця. Подібна ситуація є похідною поліфонічних обставин і причин, починаючи від, з одного боку, історичного минулого, в якому гастрономічний жанр розцінювався в якості низького, а з іншого, – продовжуючи зацікавленістю вітчизняних науковців, насамперед, питаннями політичного та економічного упорядкування суспільного життя.

Хоча на сучасному етапі доволі популярною стає думка, що справжня історія відбувається, так би мовити, в межах «хроніки узбіччя», а саме: в сімейношлюбних, побутових відносинах, гастрономічному просторі тощо, тобто в повсякденному житті людини. Зважаючи на це, дещо змінюються фокуси дослідницького інтересу, в тому числі й у вітчизняній соціології. У цілому ця робота присвячена вирішенню важливого наукового завдання, а саме: через соціологічну діагностику та відповідну деталізацію важливих для нас шуканих величин, передусім, у гастрономічному вимірі організації життя сучасного суспільства (українського зокрема), показати, що гастрономія – це, перш за все, суспільний феномен, а практики та системи харчування є продовженням соціокультурного контексту, іншими словами, тими конструкціями, на яких фіксуються різноманітні формати інституціоналізації соціальних відносин і процесів. Крім того, одним із наскрізних завдань цього дослідження було показати як через демонтаж небажаних контурів

гастрономічного можна підвищувати якість життя «середньої» особи зокрема та модернізувати суспільство в цілому.

Незважаючи на те, що обрана проблема є малодослідженою в українському теоретичному та емпіричному дискурсах, західні вчені вже зробили багато впевнених кроків до ефективного руху в обраному напрямі. Так, реальний зв'язок між гастрономічною культурою і процесами соціальної стратифікації демонструє французький дослідник Ф. Бродель у праці «Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм XVI–XVII ст.». Безумовно, варто зосередити увагу на донедавна маловідомій праці Г. Зіммеля «Соціологія трапези», монографії П. Сорокіна «Голод як фактор. Вплив голоду на мотиви поведінки людей, соціальну організацію та суспільне життя» та на інших релевантних рукописах, а також на доволі змістовній роботі сучасних італійських соціальних дослідників А. Капатті та М. Монтанарі «Італійська кухня. Історія однієї культури».

Досліджуючи гастрономічну культуру, відповідні детермінанти суспільного життя, варто виокремити наукові, публіцистичні та художні дослідження, в яких йдеться про деякі особливості гастрономії бідних у ретроспективному та сучасному контекстах. Можна фіксувати окремі спроби (свідомі/несвідомі) виокремлення через методологію ідеальних типів М. Вебера та соціологізм Е. Дюркгейма впливу гастрономічної культури (або окремих форм її прояву) на певні сфери життя суспільства (економічну, демографічну тощо).

Вочевидь доцільно сказати про працю американського журналіста, вченого М. Курланскі «Всесвітня історія солі». У ній автор розповідає про особливий вплив білих кристалів, упродовж їх поширення гастрономічним простором людського універсуму, на різноманітні соціальні події, процеси. Американський вчений у своїх дослідженнях не втомлюється промовляти, що «їжа – головна діяльність людства й одна з найхарактерніших прикмет культури». До речі, М. Курланскі вже тривалий час досить систематично й плідно працює над подібними проблемами. Так, слід згадати його

дослідження «Тріска: біографія риби, що змінила світ». У своїх гастрономічних і кулінарних розвідках М. Курланські виразно окреслює рельєфні зв'язки між їжею та суспільним життям. На його думку, скажімо, «звичайні» устриці можуть бути промовистим віддзеркаленням найхарактерніших деталей у соціальній історії міста на Гудзоні.

Література:

1. Александр Д. Новое теоретическое направление в социологии: одна из интерпретаций / Д. Александр // Зарубежная социология XX века : [хрестоматія ; тексти / отв. ред. В. Г. Городяненко]. – Днепропетровск : ДНУ, 2001. – С. 272–278.
2. Артюх Л. В. Культура української їжі / Л. В. Артюх // Українська культура. – 2007. – № 4. – С. 13.
3. Бьянкини А. Французская гастрономическая культура вошла в список всемирного наследия ЮНЕСКО [Електронний ресурс] / А. Бьянкини. – Режим доступу : <http://www.ambafrance-by.org/spip.php?article2223>
4. Вебер М. Основные социологические понятия. О некоторых категориях понимающей социологии / М. Вебер // Западноевропейская социология XIX – начала XX века. – М. : Наука, 1996. – С. 455–506.
5. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / М. Вебер ; [пер. з нім.]. – К. : Основи, 1998. – 534 с.
6. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен // Економічна соціологія : [хрестоматія / уклад. канд. соціол. наук В. В. Ніколенко ; за ред. проф. В. Г. Городяненка]. – Д. : Вид-во ДНУ, 2013. – С. 23–48
7. Вербенець О. Г. Обряди і страви Святого Вечора / Ольга Вербенець, Віра Манько. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – Львів : Свічадо, 2013. – 200 с.
8. Вербицька Г. Л. Проблеми бідності та рівня життя населення України / Г. Л. Вербицька // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : [вісн. нац. ун-ту «Львівська політехніка» /

відп. ред. О. Є. Кузьмін]. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2010. – № 691. – С. 305–309.

9. Вітер В. Перспективи подолання бідності та зростання добробуту населення України / В. Вітер // Україна: аспекти праці : [наук.-екон. та сусп.політ. журн.]. – 2011. – № 6. – С. 18–26.

10. Головаха Е. И. Философия путешественника [Електронний ресурс] / Е. Головаха // День : [газета]. – № 142. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/obshestvo/filosofya-puteshestvennika>.

Євдокімов О.,
магістрант МДПУ
імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

В сучасному демократичному світі здоров'я людини відноситься до вищих життєвих цінностей і проголошується соціальною нормою, а здоровий спосіб життя став визнаватися як основа повноцінної життєдіяльності особистості. Однак, перехід до нових стандартів життя в умовах глобального розвитку людства підвищили вимоги до витривалості і адаптаційним здібностям людини. Розвиток технологій, руйнуючих здоров'я, погіршення соціальних умов проживання, ускладнення навчання, постійне збільшення психологічних і фізичних навантажень дали підставу стверджувати, що підростаюче покоління виявилось найбільш вразливою частиною українського суспільства. Держава, визнаючи здоров'я дитини основоположним елементом у збереженні здорової нації поставило завдання по його розвитку перед системою державного утворення, після чого формування і розвиток здорового способу життя стали сприйматися в педагогічній науці як основа збереження дитячого здоров'я, а рівень фізичного, психологічного та соціального розвитку учня став бути індикатором його корисності для суспільства в майбутньому.

На жаль, на сучасному етапі розвитку української системи освіти умови і організація навчального процесу, програми та вимоги до знань в повній мірі не відповідають фізіолого-гігієнічним нормативам. Не враховуються, також, психологічний клімат в учбових закладах, індивідуальні особливості розвитку дітей та молоді, їх соціальне становище та рівень сімейного виховання.

В обставинах, що склалися, при організації навчально-виховного процесу потрібно вирішувати такі завдання:

1) зниження негативного впливу системи освіти на здоров'я учнів, пов'язане з ростом обсягу знань і посилення вимог до їх засвоєнню;

2) збереження здоров'я учнів, як основної умови суспільного розвитку і процвітання;

3) формування основних компонентів здоров'я учня для задоволення його фізіологічних, психологічних і моральних потреб в майбутньому;

4) прищеплення учню ціннісного ставлення до особистого здоров'я та здоров'я оточуючих, формування і розвиток мотивації до ведення здорового способу життя, що дозволить йому зберегти фізичне, психічне і моральне здоров'я в дійсній демократизації і наступної життя.

Вибір теми дослідження «Соціальні аспекти здорового способу життя в українському освітньому просторі» породжений поруч істотних протиріч:

1) між загальноприйнятими методами і засобами виховання і відсутністю науково обгрунтованого мобільного методичної системи формування та розвитку здорового способу життя підростаючого покоління;

2) необхідністю системного підходу в вивченні проблеми формування і розвитку здорового способу життя учнів і відсутністю її історико-педагогічного аналізу;

3) несприятливим впливом сучасного навчально-виховного процесу на здоров'я учнів і відсутністю педагогічних умов його збереження і розвитку;

4) сформульованими уявленнями про здоровий спосіб життя і відсутністю методологічних основ селекції педагогічних методів і прийомів у створенні ефективної глобальної методичної системи їх реалізації;

5) зовнішньою привабливістю в рекламі продуктів харчування, ліків, різної алкогольної продукції і відсутністю пропаганди дбайливого ставлення до здоров'я та ведення здорового способу життя.

Виділені протиріччя свідчать про те, що сучасна система освіти поки що не готова виконати одну з основних завдань – ростити здорове покоління дітей.

Єфименко І.,
директор централізованої бібліотечної
системи відділу культури
Мелітопольської ради Запорізької області

БІБЛІОТЕКИ В ІНТЕРКУЛЬТУРНОМУ МІСТІ

З метою активізації участі у спільній Програмі Ради Європи та Європейської Комісії «Інтеркультурні міста» громадськість міста Мелітополя разом з міською владою першою серед інших українських міст розробила та затвердила «План міжкультурної інтеграції міста Мелітополь на 2015-2020 роки», де одним з виконавців було визначено Централізовану бібліотечну систему відділу культури Мелітопольської міської ради.

В рамках реалізації Плану публічні бібліотеки міста проводять різноманітні інформаційно-культурні заходи, які сприяють налагодженню міжкультурних контактів серед містян незалежно від їхньої національності та віросповідання. Найпоширенішими формами популяризації національних культурних цінностей є книжкові виставки, літературно-музичні вечори, круглі столи та зустрічі з відомими людьми з числа національних меншин.

Тісна співпраця книгозбірень з національно-культурними товариствами дозволяє організовувати у вітринах та читальних залах бібліотек змістовні та яскраві виставки-інсталяції, які презентують не лише книжкові видання, зокрема й мовами національностей міста, а також предмети побуту, світлини,

листи, вироби народних промислів тощо. Наприклад, на базі Центральної міської бібліотеки ім. М. Лермонтова були організовані виставка-презентація «Рецепти національної кухні народів Приазов'я», панорамна виставка «Беларусь ты моя, синеокая» (в рамках місячника білоруської культури), «Скорбота народу» (до річниці трагічних подій в історії кримськотатарського народу), «З Елладою в серці» (до Дня незалежності Греції), фотосушка «Родини Мелітопольського краю» та ін.

Одним з пріоритетних напрямів інтеркультурної інтеграції Мелітополя є посилення відчуття соціальної солідарності між мелітопольськими сім'ями, які мешкають в одному мікрорайоні. Зважаючи на цінність особистого спілкування з цікавими людьми, можливість зламати свої стереотипи, надзвичайно потрібним і актуальним заходом є проект «Жива бібліотека», що вдало втілюється книгозбірнями міста. Кейси в форматі «Живої бібліотеки» з представниками ВПО, національно-культурних товариств «Тут мій край, моя родина – наша слава Україна!» проходять щоквартально в ЦМБ ім. М. Лермонтова, Центральній дитячій бібліотеці ім. А. Гайдара («Мальвіна»), бібліотеці-філії ім. Т. Шевченка.

В межах роботи Креатив-лабораторії «Культура народів рідного краю» при дитячій бібліотеці «Мальвіна» проходять зустрічі юних мелітопольців з представниками національних спільнот міста «Моя мелітопольська родина». Про історію, звичаї, мову, вірування різних народів нашого краю школярі дізнавалися від представників товариства за німецьку самобутність «Відергебурт», національно-культурного караїмського товариства «Джамаат», Україно-Польського культурно-освітнього товариства «Полонія», місцевої єврейської общини, культурно-просвітницького чеського товариства «Богемія», товариства греків «Еллада», комітету сприяння поверненню кримських татар на історичну батьківщину «Азат», товариства болгарської культури «Балкани». На майстер-класах інтеркультурного ярмарку «В слові «Ми» – сто тисяч «Я», що також проходив в рамках

креатив-лабораторії, юні читачі мали змогу долучитися до виготовлення витворів багатонаціонального декоративно-ужиткового мистецтва.

В 2016 р. Центральна міська бібліотека ім. М. Лермонтова стала учасницею проекту «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках», організованого Українською бібліотечною асоціацією за підтримки програми Європейського Союзу «Еразмус+ (Жан Моне)». Відкриття Пункту європейської інформації на базі бібліотеки надало можливість популяризувати європейські цінності та ідеї євроінтеграції серед місцевої громади та залучати до діалогу багатонаціональну громаду м. Мелітополя. Зокрема, разом з Центром болгаристики та лекторатом болгарської мови при МДПУ ім. Б. Хмельницького, Клубом болгарської літератури та історії, товариством болгарської культури «Балкани» проведено міжнародну славістичну конференцію «Terra Slavica – Area Cognitionis / Славянский Мир – Территория Знания», вечір пам'яті Національного героя Болгарії Василя Левського, свято «Баба Марта» тощо.

В двох бібліотеках (ЦМБ ім. М. Лермонтова та філії ім. М. Горького) працюють Клуби німецької мови.

У міських бібліотеках проводяться презентації книг авторів різних національностей: О. Гончаренка, В. Калаянова, А. Сеїтмуратової, Н. Чорнобривцевої, Н. Мациєвської, І. Дерменжі та інших.

Публічні бібліотеки Мелітополя - це центри громадського життя, центри інноваційного розвитку громади. Послугами Централізованої бібліотечної системи користуються усі верстви населення міста: діти, юнацтво, студенти, викладачі, громадські активісти, люди старшої вікової категорії, внутрішньо переміщені особи тощо.

Для зменшення соціальної дистанції між вимушеними переселенцями та городянами бібліотеки ЦБС реалізували низку проектів на підтримку внутрішньо переміщених осіб та підвищення рівня толерантності до них в Мелітополі. У 2014 році за підтримки міської влади та однієї з громадських

організації міста був реалізований пілотний проект «Мелітопольський контактний центр для тимчасових переселенців з південного сходу України». В 2016 році завдяки гранту німецького товариства міжнародного співробітництва «GIZ» та фінансовій підтримці місцевої влади у п'яти публічних бібліотеках міста, які територіально розташовані у різних мікрорайонах, створено інформаційно-контактні центри для тимчасових переселенців. Тут організовані безкоштовні тренінги з комп'ютерної грамотності та тренінги з працевлаштування; бібліотека допомагає в розшуку близьких та родичів через соціальні мережі та надає можливість безкоштовного спілкування через Skype; допомагає в оформленні електронних перепусток у зону проведення АТО, створенні особистих кабінетів для оплати комунальних послуг тощо. Крім цього, в Центральній дитячій бібліотеці обладнано спеціальний дитячий куточок, в якому перебувають під наглядом діти вимушених переселенців в той час, коли їх батьки користуються послугами інформаційно-контактного центру.

Жарков В.,
магістрант МДПУ
імені Богдана Хмельницького

ІНТЕРКУЛЬТУРНЕ МІСТО ЯК ТОЧКА ВІДЛІКУ КУЛЬТУРНОГО БУТЯ

Останніми роками дослідники все активніше вдаються до розгляду соціокультурного простору [5] міста з позицій соціально-філософського підходу, що включає в своє дослідницьке поле антропологічні, етнічні, культурні, аксіологічні компоненти історії людства.

Американський економіст, розробник теорії креативного класу, Р. Флорида називає місто одним з найбільш видатних винаходів людства. На його думку, місто – це справжній магнетрон творчості й тому саме міський простір стає останнім часом головним об'єктом вивчення філософів та економістів, політологів і соціологів, урбаністів, тощо. Міський простір несе в собі всі проблеми, протиріччя і можливості, з якими стикається і які

відкриває для себе в 21 ст. людство в цілому і окремі нації. Сучасне місто представляє собою динамічне середовище, яке здатне змінюватись у залежності від існуючої факторної обумовленості, як зовнішнього так і внутрішнього характеру. Тому, процеси, що відбуваються у міському середовищі та завдяки яким формуються уявлення про те чи інше місто, представляють значний дослідницький інтерес. В рамках вивчення проблем культурної модернізації міського соціокультурного простору філософська антропологія знаходить практичне і навіть емпіричне значення, що виражається в конкретизації її проблематики, – зосередженості на вивченні діяльності та ментальності громади в міському середовищі.

Вивчення особливостей розвитку міста сьогодні важливе як ніколи, оскільки фактори, що впливають на формування його культурного простору за допомогою активності городян, засвоєння елементів комунікаційної культури, зумовлюють суб'єктно-об'єктні відносини, які згодом і визначають рівень розвитку громадянського суспільства в державі. На нашу думку дослідження різноманітних аспектів міського життя та його специфіки на сучасному етапі розвитку вітчизняного державотворення, враховуючи тенденції до децентралізації влади, робить дану розвідку своєчасною та актуальною [3].

Підкреслимо, що культурне мапування – один із активних підходів до розвитку культури завдяки відкритості та залученню громади до розробки культурної політики міста [4,8].

Методологічну основу роботи становлять праці: Р. Барта, М. Бахтіна, Ф. Броделя, Х. Гадамера, Л. Гуревича, С. Іконникової, М. Кагана, В. Лелеки, Б. Маркова, Х. Плеснера, П. Рікьора, В. Розіна, П. Сорокіна, Ю. Степанова, Л. Тидмана, Б. Успенського, М. Шелера, Ф. Шлейєрмахера, Л. Афанасьєвої, Р. Олексенка, О. Деміхова, Г. Фесенка та інших.

В умовах глобальних перетворень і зумовлених ними конфліктів пріоритетним напрямом у сфері міської культури постає розв'язання локальних проблем збереження національних і регіональних культурних

особливостей за допомогою інформаційно-комунікативної складової соціокультурного простору міста [6].

Сучасне українське суспільство у русі свого змінювання набуває чинність як полікультурне [3]. Найбільш значущими в цьому контексті є етнічні, мовні, культурно-історичні та регіональні розрізнення.

Наразі міста-учасники інтеркультурних мереж обирають шлях від толерантної рівноваги до інтеркультурного розвитку і, за твердженням міжнародних експертів, представляють собою «модель управління етнокультурним розмаїттям», послуговуючи позитивним прикладом для інших міст в плані побудови позитивних стосунків між людьми різних національностей, конфесій, культур. Звичайно, що на міському рівні, подібний стратегічний підхід може бути досягнутий лише шляхом мобілізації всіх адміністративних одиниць і професійних спеціалізацій, та при широкому залученні громадянського суспільства. Адже стратегія повинна охоплювати всі сфери діяльності [7] міста, його політику й залучати установи та громадян до досягнення загальних цілей. Цей підхід також потребує відданих справі лідерів.

Нинішні, надзвичайно складні обставини життя України [1] в умовах зовнішньої агресії та окупації її територій, що породили таке явище, як внутрішні біженці й вимушені переселенці, вказують на необхідність активізувати органи місцевої влади до роботи над забезпеченням належних умов економічної, соціальної та етнокультурної інтеграції його мешканців для подолання спільних загроз, а також задля забезпечення жителів міста, біженців, переселенців, та представників етнічно-конфесійних спільнот належними умовами проживання в соціокультурному просторі. Саме тому наразі так важливо взяти до уваги урбаністичну модель інтеркультурної інтеграції, сумлінно протестовану, відредаговану та визнану за її ефективність багато чисельними містами-учасниками Програми, при розробці нинішніх стратегій управління українськими містами.

Практичний досвід мережі інтеркультурних міст вказує на те, що сильними стають виключно саме ті інтеркультурні міста, які успішно заохочують громадян, що походять з різних міст, до виявлення їх інноваційного потенціалу і здатності використовувати ресурси, вміння і творчість їх населення для підвищення привабливості міста та залучення нових інвестицій і можливості працевлаштування. В процесі реалізації багатьох аспектів міжкультурної політики стає очевидним, що такі заходи, як вказані в програмі "Інтеркультурне місто крок за кроком: Практичне керівництво для застосування в міській моделі міжкультурної інтеграції" сприяють взаємодіючому та всебічному розмаїттю місцевих спільнот, і передбачають, зокрема, зміцнення громадського дискурсу, що підкреслює спільні цінності і прагнення до побудови плюралістичної і різноманітної міської ідентичності; політику, установи і послуги, адаптовані до різноманітних громадян, міжкультурну компетенцію місцевих чиновників і мешканців міста та їх активну участь в місцевому управлінні.

Таким чином, міжкультурний простір можливостей, який створюється в інтеркультурних містах завдяки новій стратегії, сприяє впровадженню нових форм ефективного управління на місцевому рівні, об'єднанню зусиль різних секторів, мобілізації внутрішніх ресурсів і досягненню результатів, які впливають на поліпшення якості життя городян, трансформації взаємин між культурними спільнотами і формування міської політики.

Міжкультурна стратегія розвитку міст, випробувана і розвинена в рамках програми Ради Європи «Інтеркультурні міста», дозволяє сьогодні впроваджувати нові прийоми управління, громадської участі, міжсекторної взаємодії, проектних підходів, тощо для успішного майбутнього розвитку, а співпраця з існуючими мережами та об'єднаннями міжкультурних європейських міст, відкриває можливості успішної співпраці, обміну досвідом та ідеями міжкультурної інтеграції. [8]

Література:

- 1) Афанасьєва Л. Міжкультурний діалог в контексті єднання України / Л. Афанасьєва, Є. Музя, К. Колева, Р. Олексенко // Українознавчий альманах. - 2017. - Вип. 21. - С. 15-20.
- 2) Афанасьєва Л. Интеркультурность как успешная модель развития поликультурного городского сообщества / Л. В. Афанасьєва, Р. І. Олексенко // Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos. – 2018. – С. 6-13.
- 3) Афанасьєва Л. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста / Л. В. Афанасьєва, Р. І. Олексенко // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії – 2018.- Вип. 18. – С. 40 - 47.
- 4) Афанасьєва Л. В. Роль соціокультурного середовища в модернізації сучасного українського міста / Л. В. Афанасьєва // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія]. Сер.: Соціологія. – 2014. – №. 234, Вип. 222. – С. 70-74.
- 5) Волков О. Г., Землянський А. М., Олексенко Р. І., Рябенко Є. М. Філософія: навчальний посібник-практикум. МДПУ імені Богдана Хмельницького. – Мелітополь, 2017.
- 6) Воронкова В.Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісн. ЗДІА. — Вип. 37. — 2009. — С.16–32.
- 7) Ортіна Г. В. Стратегія антикризового регулювання реального сектору економіки / Г. В. Ортіна // Економіка та держава. – 2015. – № 8. – С. 13–16.
- 8) Афанасьєва Л. В., Букрєєва І. В., Глебова Н. І., Глинська Л. Ф. (2016). План міжкультурної інтеграції міста Мелітополь на 2015-2020 рр.

Заєць Н.,
магістрантка МДПУ
імені Богдана Хмельницького
Ткач Ю.,
магістрантка МДПУ
імені Богдана Хмельницького

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Положення національної і полінаціональної стратегії виховання молодого покоління актуалізуються сьогодні в контексті прийняття Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти на період до 2029 року «Нова українська школа», яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року [2].

Дослідження міжкультурних відмінностей, усвідомлення необхідності вирішення питань щодо співвідношення культури та комунікації, їх взаємозв'язку та взаємовпливу були представлені філософами ще з античних часів. Однак, розгляд явищ культури та комунікації у їх нерозривному зв'язку здійснюється, зокрема, у працях педагогів і філософів XVII–XX ст.

Саме поняття міжкультурної комунікації виникає в середині XX століття.

Серед вітчизняних дослідників феномену міжкультурної комунікації В. Андрущенко, Н. Висоцька, О. Гриценко, І. Дзюба, П. Донець, В. Євтух, А. Єрмоленко, Г. Касьянов, М. Кушнар'ова, Л. Нагорна, А. Приятельчук, М. Обушний, П. Скрипка [4, с. 7 - 10].

Розвиток сучасної початкової освіти обумовлена переорієнтацією всієї системи освіти на європейські підходи і має бути спрямована на формування необхідних компетентностей. Зміна соціокультурної парадигми багатонаціональних країн та України змушує замислитися про можливі

шляхи досягнення взаєморозуміння та неконфліктного співіснування носіїв різних культур.

Важливим завданням вчителя залишається сьогодні розвиток у молодших школярів здатності до співпраці, діалогу, навичок міжкультурної комунікації, формування толерантності, терпимості до чужої думки, вміння спілкуватися.

Звернення до нової наукової парадигми в педагогіці та психології навчання, а саме формування навичок міжкультурної комунікації, зумовлене розширенням ділових контактів України, появою нових сфер і напрямів професійної діяльності, які призвели до радикальних змін вимог, що висуваються перед фахівцем в межах вищої професійної освіти.

Міжкультурна комунікація це спілкування, що відбувається в умовах, які так відрізняються від культурно обумовлених традицій у комунікативній компетенції її учасників, що ці відмінності суттєво впливають на успіх і невдачу комунікативної події. Комунікативна компетенція визначається як використання знань символічних систем та правил їх функціонування, а також принципів комунікативної взаємодії, що використовуються під час спілкування.

Міжкультурна комунікація розглядається і як соціальний феномен, сутність якого полягає у конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур (національних та етнічних), субкультурами в межах чітко визначеного просторово-часового континууму[1, с. 29-46]. У центрі міжкультурних взаємодій перебуває людина як носій загальнолюдських культурних особливостей.

Деякі вчені розуміють значення міжкультурної комунікації – як спілкування носіїв різних культур, які послуговуються різними мовами. Коли людина опиняється в іншому культурно-мовному середовищі, вона відчуває так званий «культурний шок» через недостатнє знання національних цінностей і законів спілкування носіїв інших культур і мов.

Щоб уникнути усіх непорозумінь потрібно мати вагомі знання тієї чи іншої культури, потрібна відбуватися взаємодія між культурами [3, с. 297].

До 2017 року в Державному стандарті початкової загальної освіти України полікультурний елемент повністю відсутній у таких освітніх галузях, як «математика», «мистецтво» та «технології». В інших освітніх галузях полікультурний зміст освіти ґрунтується більше на національному, громадянському вихованні.

З впровадженням концепції нової української школи ми маємо можливість побачити реалізацію міжкультурного компонента у навчальних програмах і навчальному матеріалі, змісті підручників.

Аналіз змісту навчальних програм та планів-конспектів уроків початкової школи свідчить, що полікультурна освіта здійснюється лише частково, основним змістом якої є виховання патріотизму, любові до свого рідного краю, його традицій, історії, норм, ідеалів, моральних цінностей. Тематика уроків відображає самотність українського народу. В українських школах полікультурний аспект освіти частіше зустрічається на уроках читання та англійської мови. На уроках читання діти знайомляться не лише з історією свого краю, але й з історією різних країн світу (Біблійні сюжети, міфи народів світу), з устроєм життя та ментальності різних народів, етносів, але зміст підручників має бути спрямованим на інтегрування полікультурного матеріалу.

Треба сказати, що проведений нами аналіз державного стандарту початкової загальної освіти, навчальних програм орієнтовано на національну українську культуру, незважаючи на те, що майже всі початкові школи поліетнічні. Деякі елементи, які представлені в змісті навчальних програм мають нецілеспрямований, несистематичний характер.

Вирішення цих проблем можливо при дотриманні відповідних умов:

- зміст навчальних планів з наукових позицій враховує особливості дітей різних національностей та етносоціумів у полікультурному суспільстві;

- особистість школяра є не тільки об'єктом, але й суб'єктом педагогічного процесу, що відповідає його інтересам і потребам, національно-психологічному складу;

- освітній процес розглядається як складне історичне та етнопедагогічне явище, що являє собою сукупність історичних, соціальних, психологічних, етнокультурних явищ, як єдність середовища та учня.

Тому метою полікультурного середовища є не тільки забезпечення суспільної освіти, але й прилучення дітей до рідної мови, історії, етнокультури, духовних цінностей, виховання в них культури міжнаціональних відносин, толерантності. Для цього потрібна розробка моделі навчального плану, який зберігає єдність освітнього простору на основі державних стандартів і створення сприятливих умов для засвоєння культурно-освітніх цінностей етносів для духовного розвитку й самореалізації особистості.

Література:

1. Донець П.М. Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики / П.М. Донець. – Харьков: Штрих, 2011. – 384 с.

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. - Розпорядження КМУ затверджено 14.12.2016р. Режим доступу -<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016>

3. Молодиченко В. В. Освіта, як цінність: зміна пріоритетів в епоху глобалізації/ В. В. Молодиченко// Гілея: зб. наук. пр./ гол. ред. М. В. Вашкевич. – 2009. – Вип. 25. – С. 294-301.

4. Якса Н.В. Міжкультурна взаємодія суб'єктів освітнього процесу: Навчальний посібник. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 312 с.

Іваненко В.,
старший викладач кафедри
теорії і методики фізичного
виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького

Купрєєнко М.,
асистент кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького

СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Виникаючі в сучасному суспільстві зміни в соціальній та політичній сферах мають все більш високі вимоги до здібностей людини пристосовуватися до нових явищ сучасної дійсності. Особливе значення в розвитку особистості в даній історичній обстановці відіграє фізичне виховання. Фізичну культуру і спорт вчені виявили не тільки як елемент способу життя в цілому культури і суспільства, а й як засіб фізичного розвитку, виховання і зміцнення здоров'я. Спортивна діяльність є чинником формування духовних і моральних основ людини. З точки зору явищ суспільного життя, фізична культура – це соціальний, ідеологічний інститут, що сприяє всебічному розвитку особистості, ролі людського фактора в процвітанні та розвитку культури. Правильне розуміння проблем фізичного виховання і культури, в їх єдності і суперечностях дозволить значно збагатити знання підростаючого покоління [2,с.105-107; 3,с.209-310; 4,с.180-182].

Популярність теми дослідження спорту є найважливішим фактором і областю розширення соціокультурного потенціалу суспільства. У ньому можуть бути реалізовані значні, але дуже різні частини цього потенціалу, фізичні, творчі і розумові здібності людини, особистісно-моральні якості (високі і низькі), мистецькі обдарування. З іншого боку, спорт парадоксальний, розвиває людину багатогранно і в той же час частково, здійснює людино-творчість і не перешкоджає регресії особистості, стимулює і миролюбність, і агресію. Але саме тому, що спорт є однією з

найважливіших сфер самоствердження особистості, він володіє такою високою значимістю і привабливістю [1].

Існують наступні види масового спорту: дитячо-юнацький, професійно-прикладний, аматорський і оздоровчий. Будучи також підсистемою фізичної культури, спорт виступає і як спосіб реалізації її основних функцій, зокрема забезпечує власними засобами соціальну потребу людини в розвитку його тіла. У спорті людина реалізує наявні задатки і здібності, що розвиваються на різних рівнях своєї тілесної організації анатомічному, фізіологічному, психічному, соціально-психологічному, нормативно-аксіологічному, когнітивному. Завдяки включенню людини в різні сфери фізичної культури і спорту у нього поліпшуються морфологічні характеристики тіла, розкриваються функціональні резерви організму, розвиваються особистісні якості залучення ж в спортивну діяльність допомагає актуалізувати приховані часом для самого індивіда можливості. Спорт для нього, таким чином, стає різновидом творчої діяльності, областю самовираження, способом боротьби з несприятливим впливом стресів, областю підготовки до інших видів діяльності, тому, на даний час все більшою мірою усвідомлюється висока цінність спорту, зростає його роль в житті людини і суспільства [1].

Спорт, особливо сьогоденній, – дуже складне і важливе соціальне явище, що залучає завдяки цьому в свою сферу величезну кількість самих різних людей, об'єднаних певною мірою подібною спрямованістю до фізичного вдосконалення. І в цьому найбільша цінність спорту він допоміг людству збагнути, що тіло – це цінність, зробивши його прекрасним і сильним. Фізична культура і спорт є формою соціального впливу на біологічний, за своєю природою, розвиток організму людини. Людина також існує в певній культурі, дотримується прийнятих для даної культури цінностей, які присутні і в спорті.

Таким чином, біосоціальність в даному дослідженні розглядається з точки зору орієнтованості на систему цінностей та ідеалів тієї чи іншої

культури в спорті. Спорт пронизує всі рівні сучасного соціуму, надаючи широке вплив на основні сфери життєдіяльності суспільства. Він впливає на національні відносини, ділове життя, суспільне становище, формує моду, етичні цінності, спосіб життя людей.

Спорт сьогодні - це головний соціальний фактор, здатний протистояти навалі дешевої культури і поганим звичкам, це найкраща «брязкальце», яка зможе відволікти людей від нинішніх соціальних проблем. Це, мабуть, єдиний «клей», який здатний склеїти всю націю воедино, що не вдається ні релігії, ні тим паче політикам.

Дійсно, спорт має потужну соціалізуючу силу. Політики давно розглядають спорт як національне захоплення, здатне згуртувати суспільство єдиною національною ідеєю, наповнити своєрідною ідеологією, прагненням людей до успіху, до перемоги. Соціологічні опитування населення, особливо молоді, що займається спортом, показують, що спорт формує початкове уявлення про життя і світ.

Література:

1. Абдуллаєв А.К., Ушаков В.С., Ребар І.В. Олімпійський та професійний спорт. Мелітополь: ФОП Силаєва О.В. 2017. 76 с
2. Іваненко В.В., Купрєєнко М.В. Як зберегти своє здоров'я ? *Філософія здоров'я – здоровий спосіб життя – здорова нація*: зб. ст., тез і доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон: ХДАУ. 2018. С.105-107.
3. Непша О.В., Ушаков В.С. Фізична культура як середовище виховання школярів. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*. матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (20-21 квітня 2017 року): збірник тез. Бердянськ: БДПУ. 2017. С.309-310.
4. Непша О.В., Суханова Г.П., Іваненко В.В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві. *Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді*: матеріали регіональної науково-практичної

конференції студентів і молодих учених (02 грудня 2016 р.). Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. С.180-182.

Ідрисов Б.,
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології МДПУ
імені Богдана Хмельницького

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ

Современная система образования характеризуется необходимостью применения новых подходов в подготовке специалиста, позволяющих трансформировать приобретенные в процессе обучения знания и умения в профессиональные качества. Соответственно данным требованиям, компетентностный подход в конце XX – начале XXI столетий признается в качестве основной концепции обучения, а компетенции и компетентность становятся ключевыми понятиями, отражающими конечную цель профессионализации личности.

Актуальность исследований вопросов коммуникативной компетентности получила свое отражение в работах таких ученых как С. Адам, В. Бетхер, П. Сперроу, Г. Халаж, Н. Хомский, Р. Уайт и других исследователей. Однако, несмотря на большое количество научных публикаций, многие аспекты профессиональных коммуникаций остаются достаточно проблематичными, что вызвано как нечетким содержанием либо отсутствием единых критериев определения качества, так и вопросами взаимосвязи между результатами обучения и содержанием компетенций. Данные противоречия привели к необходимости методологических разработок по определению критериев качества подготовки будущих специалистов и, соответственно, стандартов профессиональной компетентности. Для решения этой задачи представлен «Социолингвический метод определения уровня коммуникативной компетентности студентов», в основу которого положены следующие принципы отбора компетентного

претендента, представленные в 1973 году в работе Д. МакКлелланда «Тестирование: компетенции против интеллекта»:

- 1) проведение экспертизы «требования к деятельности – оценка компетенций субъекта», так как общепринятое психодиагностическое тестирование «параметры методик – характеристики субъекта – прогноз успешности деятельности» не отвечает правильности выбора претендента;
- 2) компетенции должны быть измеримыми и надежно различать лучших работников от посредственных [5, с. 1-14].

Целью и задачами разработки предложенного нами метода являются: определение уровня коммуникативной компетентности будущих социологов и выявление степени их готовности к конкретной исследовательской деятельности в качестве интервьюеров. Уровень усвоения профессиональных знаний, умений и навыков определяется с помощью системы оценивания ECTS, где представлена следующая шкала коммуникативной компетентности:

- 1) коммуникации, не отвечающие требованиям общения даже на бытовом уровне;
- 2) словарный запас, достаточный лишь для бытового общения;
- 3) необходимо дальнейшее развитие знаний и умений в профессиональном и бытовом общении;
- 4) развитые коммуникативные знания, умения и навыки, требующие дальнейшей корректировки и усовершенствования;
- 5) сформированная коммуникативная компетентность [3, с. 33-42].

Согласно предложенному методу, уровень коммуникативной компетентности будущих социологов определяется по формуле:

$$X_{кк} = 100 - (Y + Z), \text{ где } X_{кк} = X_1 + X_2.$$

Оценивание проводится поэтапно, в форме самостоятельной работы студентов. Так, на первом этапе преподавателем предлагается блок из 10 ключевых понятий темы исследования (либо модуля, если оценивание является элементом учебного процесса). К каждому из них студенты должны

найти 10 синонимов либо их аналогов, набирая в общей сложности 100 баллов (1 синоним – 1балл).

На втором этапе будущие социологи должны самостоятельно соотнести найденные ими аналоги по графам в следующем порядке:

- 1) X_1 – научные понятия, применяемые не только в социологии, но и в других отраслях научного познания по данной тематике;
- 2) X_2 – нормативные слова и словосочетания, используемые в межличностном повседневном общении (данный фактор является немаловажным, так как интервьюеру необходимо общаться с представителями различных социальных групп, где респондент может элементарно не понять научные дефиниции или обороты в стиле арго);
- 3) Y – молодежные жаргонизмы и зарубежные слова-заимствования;
- 4) Z – слова и словосочетания из языка представителей различных субкультур (например, асоциальная лексика).

На третьем этапе студенты дают оценку собственной коммуникативной компетентности, проведя элементарный арифметический подсчет синонимов либо аналогов предложенных понятий по графам, где совокупности X_1+X_2 являются положительными характеристиками (компетентность), а $Y+Z$ – отрицательными (некомпетентность) [2, с. 61].

Выявленный уровень коммуникативной некомпетентности студентов позволяет преподавателю сформулировать следующие задачи формирования и развития коммуникативной компетентности социолога:

- 1) определение нормативных правил применения личностных коммуникаций в различных ситуациях профессиональной деятельности;
- 2) развитие самостоятельности в применении коммуникативных умений в ситуациях преодоления недоступности и неискренности респондентов;
- 3) донесение до сознания будущих социологов особенностей социального и речевого поведения в интервьюировании представителей различных социальных групп [4, с. 126-132].

«Социолингвистический метод определения уровня коммуникативной компетентности студентов» обладает определенным потенциалом в использовании как в перспективе оценки сформированных коммуникативных компетентностей, так и для профессионального отбора при выполнении определенного вида работ.

Литература:

1. Ідрісов, Б. Визначення компонентів системної підготовки майбутнього педагога в контексті компетентнісного навчання / Б. Ідрісов // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – Мелітополь, 2016. - №1(16). – С.143-151.

2. Ідрісов, Б. Формування комунікативної компетентності студентів – майбутніх соціологів як можливостей підвищення якості інтерв'ювання / Б. Ідрісов // Соціологічні студії. – Луцьк:, 2016. – № 1(8). – С. 58-64.

3. Ідрісов, Б. Педагогічні можливості формування і розвитку комунікативних компетенцій у майбутніх учителів / Б. Ідрісов // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Л.: Львів. політех., 2016. – №1. – С. 33–42.

4. Идрисов, Б. Коммуникативная компетентность студентов-социологов: теоретические и методологические аспекты анализа // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – Випуск 38. – Харків, 2017. – С. 126-132.

5. McClelland, D. Testing for competence rather than for intelligence / D.C. McClelland // Harvard: American psychologist, 1973. – 28(1). – Pp. 1-14.

Идрисова Н.,
специалист высшей категории,
кандидат педагогических наук
ООШ №1, г. Мелитополь, Украина

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ В ФИЗИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ ШКОЛЬНИКОВ

Актуальность темы исследования. Анализ современных научных

работ показал необходимость активного применения средств межкультурной коммуникации в физическом воспитании школьников, так как именно данный контекст обучения позволяет наиболее эффективно формировать толерантность отношений между представителями различных культур.

Работы таких зарубежных и отечественных ученых как Ю. Близнюк, А. Головченко, В. Леонова, В. Лях, Г. Олпорт, К. Роджерс, Э. Сутич и Р. Шнейдер представляют несомненный практический интерес в воспитании учащейся молодежи. Однако, актуальность данной проблемы сохраняется, а вопросы социально-психологического развития личности школьника остаются нерешенными, что и стало причиной нашего исследования.

Необходимость решения данных проблем впервые рассматривалось в 1986 году в Оттаве на I международной конференции по определению стратегических ориентиров в вопросах сохранения здоровья подрастающего поколения. Результаты форума дали импульс к развитию концепции «teaching-learning», направленной на развитие физических, психических и социальных качеств индивида на протяжении всей жизни. Данная теория базируется на активном использовании в физическом воспитании антрополого-онтологических факторов и социально-психологического выбора [2, с. 23].

Именно поэтому видится необходимым поэтапное воспитание межкультурной коммуникации средствами физической культуры. Целью подобного моделирования учебно-воспитательного процесса является удовлетворение требований общества к адекватному выполнению здоровой личностью своих статусных социальных ролей [4, с. 33-42; 5, с. 47-55]. Подобный контекст соответствует личностно-ориентированному обучению физической культуре и отвечает целям и задачам компетентностного обучения, что получило свое отражение в рис. 1.

Рис. 1. Модель поэтапного воспитания школьников физической культуре в контексте социального развития личности школьника.

Видится необходимым выделить тот факт, что на каждом этапе социально-психологического развития личности проявляются собственные уникальные противоречия и проблемы физического воспитания. Так, на I этапе, в младших классах обучения отображаются статусы ребенка и ученика, а через систему запретов и поощрений прививаются основные нормы и правила толерантного поведения в обществе, формируя, таким образом, нормативную модель поведения. Именно в возрасте 6-10 лет проявляются и противоречия между семейными и школьными нормами воспитания, где поведенческая субкультура взрослых проецируется на детей и становится для них нормой. Соответственно, в целях успешного

воспитания возникает необходимость использования в младших классах межкультурных коммуникаций в применении оздоровительно-адаптивной модели физической культуры, активно применяя в игровой форме адаптивно-развивающие и корригирующие методы различных народов. Данное сочетание удобно своей универсальностью, так как в младших классах отсутствуют выраженные половые различия [5, с. 47-55].

На II этапе развития ценностно-нормативной системы личности школьника средних классов, вырабатываются и развиваются социально-психологические реальная и идеальная модели поведения. Так, реальная модель проявляется в осознании школьником своего социального и экономического и положения, той страны, к которой принадлежат его семья и ближайшее окружение, с соответствующими атрибутами стиля жизни (культурными этническими и религиозными традициями, условиями проживания, питанием, одеждой и отдыхом). Данное понимание проявляется в 10-11 лет при переходе из младшей в среднюю школу, когда большинство украинских школьников начинают воспринимать бедность как образ жизни, в средних классах (12-13 лет) стоят перед выбором, а в старших классах средней школы (14-15 лет) начинают вести здоровый или нездоровый образ жизни.

Идеальная модель отражает жизненные перспективы и конвенциональные ожидания подростка, и показывает степень и глубину его личностного развития, адекватность желаний, устремлений и толерантность в поступках, возможности дальнейшего жизненного роста и желание изменить свой социальный статус, формируются устойчивые образцы для подражания. Для многих школьников в 14-15 лет здоровье начинают осознаваться как экономическая ценность, дающая возможность улучшить свое материальное и социальное положение во взрослой жизни. Модель, таким образом, отображает уровень развития моральных и психических качеств, что в условиях личностно-ориентированной парадигмы обучения является одним

из ключевых компонентов в системе физического воспитания адекватной личности.

Для эффективного взаимодействия реальной и идеальной моделей ценностно-нормативной системы личности школьника необходимо применение методов межкультурной коммуникации в построении физического воспитания на основе социально-ориентированного подхода в обучении с применением оздоровительных и спортивно-рекреативных методов различных народов. Так, представляется целесообразным применение в переходном 5 классе элементов социально-ориентированных и оздоровительно-адаптивных моделей физической культуры; в 6-7 классах методов социально-ориентированной модели и личностно-ориентированных элементов физического воспитания; в 8-9 классах использование сочетания методов социально-ориентированных и спортивно-рекреативных моделей.

На III этапе у учащихся старших классов проявляется модель поведения, характеризующаяся сформированностью жизненных установок и соответствующим им толерантным поведением по отношению к представителям различных культур, так и особенностями гендерных различий. Поэтому, в 10-11 классах обучения целесообразно активное применение методов межкультурных коммуникаций в личностно-ориентированном физическом воспитании во взаимосвязи со спортивно-рекреативными и нетрадиционными элементами физической культуры [3, с. 33-42; 5, с. 47-55]. Данное сочетание представляется оптимальным для девушек и юношей 15-17 лет при формировании собственного стиля во взрослой жизни [6, с. 145-150].

Выводы и перспективы дальнейших исследований. Анализ результатов проведенного исследования показывает, что для воспитания здорового члена современного общества необходима переориентация на личность школьника как на субъект социальных отношений. Именно поэтому, автором предложена модель физического воспитания личности на

различных этапах обучения в школе, где активно применяются методы межкультурной коммуникации.

Литература:

1. Леонтьев, А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – М.: Изд-во Академии Педагогических Наук РСФСР, 1959. – 496 с.
2. Панина, Н. Избранные труды по социологии: В трех томах. – Том I. / Н. Панина. – К.: Факт, 2008. – 472 с.
3. Ідрісов, Б. Педагогічні можливості формування і розвитку комунікативних компетенцій у майбутніх учителів // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2016. – № 1. – С. 33-42.
4. Ідрісов, Б. Коммуникативная компетентность студентов-социологов: теоретические и методологические аспекты анализа // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – Випуск 38. – Харків, 2017. – С. 126-132.
5. Ідрісова, Н.О. Педагогічне моделювання як умова формування здорового способу життя школярів / Н.О. Ідрісова // Наукові записки: зб. наук. ст. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – Випуск 115. – С. 47-55.
6. Ідрісова, Н.О. Формування здорового способу життя в учнів середньої загальноосвітньої школи (кінець ХХ - початок ХХІ століття): дис. ... канд. пед. наук 13.00.01 / Н.О. Ідрісова. – Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького. – Мелітополь, 2015. – 201 с.

Карабанов Є.,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту
старший викладач кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького
Непша О.,
асистент кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному освітньому просторі України перед закладами вищої освіти (ЗВО) стоїть завдання підготовки фахівців, здатних здійснити професійне спілкування в умовах подальшої глобалізації та інтернаціоналізації економіки і суспільства. Активується академічна мобільність студентів і викладачів, все більше число університетів набуває міжнародного характеру, що інтегрує в міжнародні та міждержавні контакти. Звідси і посилюється в сучасній науці інтерес до процесу взаємодії і взаємовпливу [2]. Комунікативні навички та міжкультурні знання покликані допомогти випускникам вищої школи ефективно соціалізуватися в суспільстві і бути конкурентоспроможними на сучасному ринку праці. Вкрай важлива здатність людини до вільної комунікації і адекватних дій в тій чи іншій міжкультурній ситуації. Міжкультурна комунікація розглядається як взаємодія індивідів, груп або організацій, що належать до різних культур [1,с.128-141].

Програми сучасних вищих навчальних закладів повинні передбачати навчання міжкультурної поведінки, де чільним стає рівноправність всіх культур. Міжкультурні контакти в рамках навчального процесу повинні зачіпати всі сторони життя [3]. Фізична культура завжди була значущим суспільно-політичним і культурним засобом комунікації. Де, як не на заняттях з фізичного виховання студентами можуть в повній мірі проявлятися толерантність, повага один до одного?

Засоби фізичної культури, основним з яких є фізичні вправи, займають особливе місце серед методів оволодіння міжкультурними комунікаціями. Виконуючи фізичні вправи і різні завдання в парах, малих і великих групах, в командах, створюється особливий психологічний мікроклімат, що сприяє взаємодії студентів один з одним, що підштовхує їх до взаємодопомоги, взаємовпливу один на одного. Згуртованості та організованості в значній мірі сприяють ігрові види спорту, де при безпосередньому контакті студентів, створюється атмосфера спілкування [5,с.123-127; 7,с.108-109].

Змагальний момент грає величезну роль у розвитку готовності студентів до міжкультурної комунікації. Беручи участь і готуючись до змагань різного рівня, будь то змагальна діяльність між курсами і факультетами, або ж змагання міжнародного класу, нинішня молодь вчиться спілкуванню, довірі, терпимості, толерантності та прийняття іншої культури. Мають велике значення і секційна робота кафедри фізичної культури. Об'єднуючи студентів за інтересами, видів спорту, тренери і педагоги сприяють співробітництву між людьми і народами, незалежно від національної, етнічної, релігійної та соціальної приналежності, сприяють формуванню загальнолюдських якостей особистості майбутнього фахівця. Похвали, схвалення, критичні зауваження і настанови педагога також є необхідними ланками в освітньому процесі, направленому на розвиток міжкультурної комунікації [4,с.226-229; 6,с.30-33].

Можна констатувати, що на сьогоднішній день студенти не володіють глибокими знаннями і достатніми навичками міжкультурної комунікації. Вони слабо усвідомлюють свої і чужі національно-культурні особливості, не завжди готові будувати відносини з представниками іншої культури на основі терпимості і миролюбства. В освітньому процесі ЗВО не приділяється належної уваги вихованню у студентів толерантності та поваги до інших культур.

Аналізуючи все вищесказане, можна зробити висновок про те, що в сучасній педагогічній теорії назріла необхідність розробки системи з

розвитку готовності студентів до міжкультурної комунікації в освітньому процесі ЗВО. Важка, але від цього не менш цікава, завдання для педагога щодо забезпечення міжкультурного навчання і виховання студентів у ЗВО, в тому числі і на заняттях з фізичної культури. У той же час актуалізація міжкультурної тематики можлива лише при відповідній підготовці педагога. Лише високий ступінь міжкультурної компетентності студента дозволить коректно і ефективно обговорювати дану проблему.

Література:

1. Аксьонова В.І. Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2011. Вип. 45. С. 128-141.

2. Карабанов Є. О. Оптимізація професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх фахівців агропромислового виробництва: автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02. Дніпро, 2017. 22 с.

3. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». К., 2008. 18 с.

4. Непша О.В., Купреєнко М.В., Непша О.В. Вікові особливості студентів спеціальностей вищих навчальних закладів на заняттях фізичною культурою. *Історико-географічний дискурс проблем геосфери*: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. С. 226-229.

5. Непша О.В., Суханова Г.П., Ушаков В.С. Українські народні рухливі ігри як засіб національно-патріотичного виховання учнів на уроках фізичної культури та позаурочний час. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи*: Переяслав-Хмельницький, 2016. Вип. 5. С.123- 127.

6. Непша О.В., Суханова Г.П. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою. *Фізичне та*

спортивне виховання у вищих навчальних закладах. Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. С.30-33.

7. Ушаков В.С. Шляхи формування фізичної культури особистості студентів вищих навчальних закладів. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Т.2. Бердянськ: БДПУ, 2018. С.108-109.

Карабанов Є.,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту
старший викладач кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького

Єфремов А.,

магістр МДПУ
імені Богдана Хмельницького

Керімов А.,

магістр МДПУ
імені Богдана Хмельницького

Лічний Є.,

студентка МДПУ
імені Богдана Хмельницького

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

В даний час поняття здоров'я включає комплекс факторів, технічних і соціальних, які формують стан індивідуального благополуччя і комфорту, хоча зовсім нещодавно здоровим вважався той, у кого не було фізичних недуг.

Серед факторів способу життя, які формують здоров'я людини, особливе місце займає рухова активність, регулярний руховий режим, від якого в значній мірі залежать рівень і гармонійність фізичного розвитку людини, функціональний стан організму. На основі цього можна судити про морально-вольові і ціннісно-мотиваційні якості особистості. Питання рухової активності, її норми хвилює медиків, фізіологів, біологів, спеціалістів з фізичної культури і спорту. Хоча деякі рекомендовані показники можуть не

збігатися, напрямок рекомендацій одне: необхідно створити умови для того, щоб рухова активність була набагато вища [2,с.134-136; 5,с.137-140].

Така активність людини формується під дією фізичного виховання. Функціональність фізичної культури як форми рухової активності у формуванні здорового способу життя полягає в тому, що її засоби дозволяють розвивати не тільки фізичні якості та рухові навички, а й формують у людини ставлення до себе, свого тіла, сприяють вихованню морально-вольових якостей і актуалізують потребу в зміцненні здоров'я людини і громадського здоров'я в цілому [10,с.90-92; 11,с.30-33].

Рухи – важливий природний стимул життєдіяльності організму, тренування різних його органів і систем. Завдяки рухам підвищується загальний життєвий тонус, зростає працездатність, людина краще переносить навантаження, вона більш стійка до хвороб. Справа в тому, що рух сам по собі вимагає певного енергетичного забезпечення, а також злагодженої роботи різних органів і систем. Завдяки рухам розвивається здатність організму змінювати при необхідності рівень обмінних процесів, накопичувати «про запас», для майбутніх рухів, енергію і пластичні речовини; зростає економічність роботи тіла. Рухи сприяють кращому утворенню білка. Слідство: посилення зростання, збільшення м'язової маси і сили м'язів (при цьому слід мати на увазі, що помірні динамічні навантаження – біг, спортивні ігри – сприяють збільшенню зростання в довжину; а силові – боротьба, штанга, сповільнюючи ріст кісток в довжину – збільшують їх поперечні розміри, масивність) [3,с.433-435; 4,с.246-247; 6,с.387-390; 9,с.100-104].

Все це дуже сприятливо позначається на загальному стані, самопочутті, зовнішньому вигляді і можливостях людини – силі, спритності, рухливості, витривалості.

Хоча рух – вроджена потреба організму, своєчасний і правильний розвиток рухів (з усіма супутніми цьому сприятливими наслідками)

можливий лише за певних умов, воно вимагає цілеспрямованих зусиль, система яких і отримала назву фізичного виховання.

Сутність фізичного виховання можна звести до двох основних принципів [1,с123-126; 7,с.309-310]:

– по-перше, це регулярні вправи різних груп м'язів, суглобів і зв'язок – в результаті вони діють найкращим чином і погодженням;

– по-друге, це певне навантаження, що тренує ті системи, які забезпечують рух – дихальну, серцево-судинну, поліпшує обмін речовин і енергії.

Як зазначав засновник вчення про фізичне виховання П.Ф. Лесгафт, «нерідко доводиться бачити поєднання розвиненої розумової діяльності з досить слабким тілом. Але таке порушення гармонії в будові і оправленні організму не залишається безкарним – воно неминуче тягне за собою безсилля зовнішніх проявів: думка і розуміння можуть бути, але не буде належної енергії для послідовної перевірки ідей і наполегливого проведення та застосування їх на практиці».

Іншими словами, фізична активність людини, яка зіграла провідну роль в його еволюції, в даний час набуває біологічну і соціальну актуальність.

Фізична активність як основа формування рухових умінь і навичок, розвиває і вдосконалює, перш за все, фізичний компонент здоров'я людини. Але фізична культура як феномен загальної культури унікальна. Саме вона є природним містком, що дозволяє з'єднати соціальне і біологічне в розвитку людини. Вплив природних факторів на розвиток фізичного потенціалу людини має об'єктивний характер, але його специфіка полягає в тому, що він може посилюватися або послаблюватися в залежності від людини, яка може свідомо впливати на хід цього об'єктивного процесу, спираючись на пізнання його законів і сутності.

Отже, фізична культура з властивим їй дуалізмом може впливати на стан організму, психіки, статусу людини. Таким чином, керуючись діалектичною взаємодією біологічного і соціального в інтересах всебічного

розвитку особистості, фізична культура неминуче впливає на інші аспекти здоров'я людини [1-12; 12,с.3].

Література:

1. Дубяга С.М. Роль фізичної культури для дітей молодшого шкільного віку. *Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті*. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2017. С.123-126.

2. Карабанов Є.О., Купреєнко М.В., Непша О.В. Формування культури здоров'я в процесі фізичного виховання школярів. *Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті*. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2017. С. 134-136.

3. Купреєнко М.В., Непша О.В. Використання фізкультурно-оздоровчих технологій в оптимізації рухової активності студентської молоді. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи*. Баку –Ужгород – Дрогобич: П'єрвіт. 2017. С.433-435.

4. Купреєнко М.В., Непша О.В., Ушаков В.С. Використання освітньо-розвиваючих та оздоровчих видів гімнастики на уроках фізичної культури. *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах*. Дніпро: СПД «Охотнік». 2017. С.246-247.

5. Ковальчук О.В., Непша О.В. Здоровий спосіб життя як складова культури здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл. *Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті*. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2017. С.137-140.

6. Лябах Н.В., Непша О.В. Особливості впливу фізичних вправ на організм в оздоровчому тренуванні. *Сучасна наука: тенденції та перспективи*. Мелітополь, 2017. С. 387-390.

7. Непша О.В., Ушаков В.С. Фізична культура як середовище виховання школярів. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*: збірник тез. Бердянськ: БДПУ. 2017. С.309-310.

8. Непша О.В., Суханова Г.П., Іваненко В.В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві. Роль освіти у формуванні життєвих

цінностей молоді. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. С.180-182.

9. Непша О.В., Суханова Г.П., Ушаков В.С. Атлетична гімнастика як засіб розвитку силової підготовки студентів-юнаків вищих навчальних закладів. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту*: збірник наукових праць. Харків: ХДАФК, 2018. С.100-104.

10. Непша О.В., Суханова Г.П., Ушаков В.С. Формування навичок здорового способу життя учнів молодших класів засобами фізичної культури. *Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах*. Житомир: ПП «ДжіВіЕс». 2018. С.90-92.

11. Непша О.В., Суханова Г.П. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою. *Фізичне та спортивне виховання у вищих навчальних закладах*. Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. С.30-33.

12. Щербань Л. Взаємозв'язок фізичного і духовного виховання. *Педагогічна газета* 2001. №5 (83) (травень). С. 3.

Кіян О.,
кандидат педагогічних наук, завідувач
сектору експериментальної педагогіки,
ДНУ «Інститут модернізації освіти»

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку нашого суспільства докорінно змінилися вимоги до виховання молодого покоління, яке вступає в самостійне життя. Як організувати процес виховання учнів? Яким змістом його наповнити? Як сформувати принципи та ідеали громадянина України? Такі питання хвилюють учителів - практиків, вихователів, науковців, керівників освіти, які прагнуть побудувати українську національну школу. В Концепції «Нова українська школа»

зазначено, що головна мета української системи освіти, що центральне місце в системі освіти належить середній школі. На відміну від університету, в школі ще можна вирівняти дисбаланс у розвитку дітей. Світогляд закладається саме в сім'ї та школі, сформувати покоління, здатне вчитися впродовж життя, створювати та розвивати цінності громадянського суспільства. Саме життя вимагає від сучасної школи формування людини, яка б уміла будувати гідне життя у гідному суспільстві, формування сучасного світогляду, ідей, поглядів та переконань, що базуються на ключових надбаннях вітчизняної і світової культури, принципах гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь.

Проблема громадянського виховання не нова. Вона має тривалу історію, спроби її обґрунтування, визначення основних складових знаходимо ще в працях видатних представників античної думки. Що ж стосується слов'янського світу, то виховання громадянськості як головної складової менталітету українців, сягає коріннями часів Київської Русі.

Одним із визначальних напрямів формування толерантного освітнього простору у закладі загальної середньої освіти є науковий підхід до організації всього освітнього процесу, належне методичне та інформаційне забезпечення сприйняття та глибоке усвідомлення ідей педагогіки толерантності та формування громадянських компетентностей на засадах педагогіки партнерства.

Формування громадянських компетентностей - важливе завдання всієї системи виховання, мета якої - поєднання індивідів з колективом. Це зумовлює пошук нових підходів до вирішення проблем виховання молодших підлітків, в умовах взаємодії сім'ї і школи, адже стверджувати нові форми життя здатна особистість, яка соціалізується у сучасних умовах, набувала б відповідних рис і якостей, які характеризують її як громадянина.

Як свідчать дослідження, науковці, педагогічні колективи різноманітних суб'єктів освітньої галузі активно працюють над створенням такої моделі вихованості учня, яка б давала змогу в майбутньому вирішувати

складні питання її життєвого шляху, успішно досягати особистісних і суспільних цілей.

Одним із запитів сучасного українського суспільства є формування у молодого покоління, зокрема, в учнів молодшого підліткового віку патріотичних якостей і соціальної відповідальності. Процес становлення України, як суверенної, правової, демократичної держави, зорієнтованої на інтеграцію в європейське співтовариство вимагає від освітньої галузі пошуку шляхів виховання особистості, якій властиві морально-духовні цінності, готовність стверджувати їх своїми вчинками, справами та конкретною діяльністю.

У складних умовах сьогодення: політичної, економічної, духовної кризи особливого значення набуває громадянське виховання, оскільки нехтування цим питанням впливає на економічний, духовний стан суспільства, створює реальну загрозу національній безпеці держави.

Саме тому в освітньому просторі України об'єктивно виникло соціальне замовлення освітянам – сформувати свідомого громадянина, особистість з притаманними їй громадянськими і соціальними компетентностями.

Актуальність завдання формування громадянських компетентностей визначається процесом відродження нації. Для України, яка є поліетнічною державою, громадянське виховання відіграє особливо важливу роль ще й тому, що воно покликане сприяти формуванню соборності України. На освіту покладається завдання, пов'язане з формуванням громадянської компетентності особистості, розвитку в неї таких якостей, як соціальна активність, відповідальність, повага до прав людини, до інших культур.

Науковий підхід до процесу формування особистості – громадянина передбачає, що дія загальних закономірностей розвитку громадянськості опосередковується впливом конкретно-історичних умов життєдіяльності даного суспільства загалом і кожного з його членів зокрема.

Ефективність формування громадянських компетентностей – як і в багатьох інших особистісних характеристик – значною мірою визначається реалізацією у освітньому процесі діяльнісного підходу, згідно з яким у структурі особистості виникають і закріплюються перш за все ті новоутворення у «конструюванні», яких індивід викладає свої почуття, власну працю, енергію, конкретну дію, проявляючи цілеспрямовану активність. Отже, особистість громадянина формується за умови його реальної включеності у діяльність, коли апробуються, перевіряються на практиці відповідні громадянські цінності. У формуванні громадянських компетентностей особливого значення набуває особистісно зорієнтований підхід, коли в центрі освітнього процесу стоять інтереси дитини, її потреби та можливості, права окремих індивідів, його суверенітет. Лише через таку ієрархію ціннісних підходів як людина (особистість) – народ (культура, історія, освіта) держава (суспільство) можна реалізувати перспективу й демократичну модель виховання в дусі громадянськості.

Принципи самоактивності й саморегуляції сприяє розвитку в учня молодшого підліткового віку суб'єктивних характеристик, формує здатність до критичності та самокритичності, до прийняття самостійних рішень, що поступово виробляє громадську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію у діях та вчинках. Спільна робота закладу освіти і родини ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки: пріоритетності сімейного виховання, громадянськості, демократизму, гуманізації взаємин педагогів і батьків, ретроспективності, педагогізації батьків.

Основну роботу з батьками школа проводить через батьківські об'єднання, які мають різні назви - батьківські комітети, ради, конгреси, асоціації, асамблеї, президії, клуби. Кожне з таких об'єднань має свій статут (положення, регламент, план), яким визначаються головні напрями діяльності, права та обов'язки учасників освітнього процесу. У багатьох

випадках складається єдиний план спільної діяльності сім'ї, школи і громадськості.

Сучасний етап розвитку України, як самостійної незалежної держави, вимагає від інститутів соціалізації врахування ряду загальнопедагогічних чинників формування громадянських компетентностей. Мова іде про новий підхід до мети, змісту і структури формування громадянських компетентностей закладами загальної середньої освіти України на засадах педагогіки партнерства. Розуміючи, що вирішальну роль у досягненні повноцінності та завершеності формування громадянських компетентностей відіграють об'єктивні чинники – соціальні, економічні, правові, культурницькі, ми вважаємо, що школа вже нині може зробити вагомий внесок у формування громадянськості учнів. Робота ця повинна проходити через реалізацію потенціалу нового змісту освітнього процесу. Зміст, форми і методи освітнього процесу повинні сприяти тому, щоб кожна зростаюча особистість була психічно інтегрована тільки з Української державою, та мають застерезувати міжгромадянські і міжетнічні конфлікти, випадки громадянської непокори та інші негативні прояви суспільного життя.

Особливості змісту формування громадянських компетентностей на засадах педагогіки партнерства визначають вибір методів, технологій та виховних моделей. Важливим є відповідність мети і завдань освітнього процесу технологіям, що використовуються. Як зазначає видатний вчений-психолог, академік І.Д. Бех, що будь-який виховний вплив чи виховна технологія має педагогічну доцільність лише у тому випадку, якщо вона спричинила зміни у життєвому світі та духовному досвіді вихованця.

Сім'я була, є і залишається джерелом людського життя. В сім'ї плекаються всі складові усвідомленого громадянина. Українська сім'я вже вкотре адаптується до нових умов, зберігаючи найвищі ідеали - віру в свою високу духовність та сім'ю, що завжди була міцною фортецею захисту особистості. А цілеспрямована взаємодія вчителів і батьків є запорукою успіху у нелегкій справі формування громадянських компетентностей. Наше

спільне завдання на засадах педагогіки партнерства - виховання нової генерації українців, захист соціальних інтересів підлітків та їх громадянських прав.

Використана література:

1. Алексєєва О. В. Формування громадянської позиції сучасної молоді / О. В. Алексєєва // Педагогіка і психологія.- 2006.- № 2.- С. 31-35.
2. Баранова А. В. Державна виховна політика як складова політичної діяльності держави / А. В. Баранова // [http:// www.dy.nayka.com.ua](http://www.dy.nayka.com.ua).
3. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико- технологічні засади: / І.Д. Бех- Наук. Видання. – К.: Либідь, 2003-280 с.
4. Завалевський Ю.І., Прокопович Ю.А., Сагарда В.В. Громадянська освіта і громадянське виховання в закладах освіти /Ю.І. Завалевський Ужгород, 2004.- 48 с.

Кірсєва О., магістрантка МДПУ
імені Богдана Хмельницького

ДИТЯЧІ ЦЕНТРИ РОЗВИТКУ ЯК ДОДАТКОВЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ – ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ АМБІЦІЙ

В даний час роль системи додаткового навчання в підготовці підростаючого покоління до дорослого життя істотно зростає. Вона покликана вирішити найважливішу соціальну проблему, пов'язану з виявленням та розвитком тих задатків і здібностей дітей, які забезпечать їх стійкий саморозвиток в дорослому житті.

Актуальність вивчення додаткового навчання дітей викликана тим, що в умовах прискорення темпів суспільних змін з'являються принципово нові вимоги до навчання і виховання нового покоління. Ще порівняно недавно головним завданням соціалізації дітей і підлітків було забезпечення успішного оволодіння ними культурою, яка була створена за багато тисячоліть існування людства.

Батьки, вчителі вимагали від дітей повного засвоєння тих цінностей, якими керувалися діди і прадіди. Виховання будувалося на відтворенні давно вироблених людством, конкретним етносом норм і правил взаємодії з природним і штучно створеним людьми світом. Така система виховання не вимагала врахування індивідуальних особливостей дітей, які не орієнтували їх на придбання навичок самостійного розвитку на основі наявних базових знань і навичок [2, с. 201].

Ще на початковому етапі становлення змісту додаткового навчання дітей склалася певна традиція, пов'язана з досвідом розвитку дітей із заможних родин. Протягом багатьох століть формувалося уявлення про те, що дитину треба навчити грати на якомусь інструменті, танцювати, займатися фізичними вправами, що зміцнюють її силу. Інших умінь до повсюдного поширення машин і механізмів від людини не було потрібно. Тому в установах додаткового навчання дітям пропонувалося займатися в спортивних секціях, вчитися грати на музичних інструментах, співати, малювати. Ніхто не замислювався про те, наскільки цей набір гуртків дозволяє розкрити задатки і здібності переважної більшості дітей різного віку.

Система діяльності дитячих центрів розвитку – це педагогічно організований освітньо-виховний процес соціалізації і особистісного зростання дітей.

Особливостями організації діяльності центрів розвитку є:

- велика свобода педагогів у виборі програм, форм і методів роботи;
- більш індивідуальний підхід до проведення занять (облік індивідуальних особливостей дітей);
- можливість залучати кваліфікованих фахівців;
- відсутність примусу;
- велика різноманітність прийомів і методів роботи.

Розвиток творчості дітей стимулюють такі форми організації діяльності:

- творчі завдання;
- ігрові елементи;
- заняття-казки;
- підготовка і проведення вистав і театралізованих вистав, свят, ярмарки, виставок творчих робіт.

Вся система додаткового навчання будується на розвитку тих задатків, які є у дітей різного віку. Добровільність занять є суттєвою перевагою цієї системи над обов'язковою дошкільною і шкільною освітою. Тому гуртки і секції повинні враховувати різноманіття природних схильностей дітей, створюючи можливості для розкриття внутрішнього потенціалу особистості. Людина поступово під керівництвом фахівця розвиває те, що може стати в майбутньому основою її ефективної професійної діяльності.

В даний час соціум зацікавлений не тільки в тому, щоб кожна дитина освоїла в процесі соціалізації загальні для всіх норми і правила. Розвиток трудових асоціацій, населення регіонів, країн залежить від того, наскільки успішно виявляються і реалізуються індивідуальні здібності конкретної особистості. Вперше в історії суспільство прямо зацікавлене в цілісному розвитку підростаючого покоління. Кожен його представник повинен отримати можливість знайти в собі щось цінне, що забезпечить вирішення актуальних соціальних проблем.

Одним з ефективних шляхів вирішення проблеми творчого розвитку особистості дитини виступає інтеграція основного та додаткового навчання, реалізація особистісно-орієнтованого і особистісно-діяльнісного підходів, здатних зіграти в житті дитини значну роль в досягненні нею вершин свого творчого розвитку, у визначенні життєвого шляху.

Характеризуючи систему додаткового навчання (СДН), Березина В.А. розглядає важливий принцип класифікації напрямків у додатковому навчанні. Відповідно до нього в даний час додаткове навчання дітей розвивається за п'ятьма основними напрямками: художньо-естетичний,

технічна творчість, фізкультурно-спортивна робота, еколого-біологічний, дитячий туризм і краєзнавство [1, с. 18].

Таким чином, система додаткового навчання дітей представляє складну педагогічну систему. Під додатковим розуміється мотивоване навчання за рамками основної освіти, що дозволяє людині придбати стійку потребу в пізнанні і творчості, максимально реалізувати себе, самовизначитися предметно, професійно, особистісно.

Література:

1. Березина В. А. Дополнительное образование детей в современных условиях / В.А. Березина // Нормативные документы образовательного учреждения. – 2006. - №3. – С. 17-19.

2. Буйлова Л. Н. Особенности анализа дополнительного образования детей / Л.Н. Буйлова // Проблемы современного образования. – 2007. – № 51. – С. 200-208.

Кірсанова С.,
старший викладач кафедри початкової освіти
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Різноманітність сучасного світу, зростаюче значення міжнародних, міжрегіональних і міжнаціональних комунікацій зумовлює сьогодні вірний підхід до побудови міжособистісних взаємин, що є майже не головним фактором ефективного вирішення багатьох проблем цивілізації.

Поширення процесів глобалізації та певною мірою пов'язане з цим збільшення кількості конфліктів на міжетнічному ґрунті зумовлюють загострення уваги до розвитку полікультурної освіти, яка стала невід'ємним складником державної політики сучасної України. Орієнтація країни на загальноєвропейські рекомендації та вимоги щодо організації освітнього

процесу у закладах освіти передбачають реформування вищої школи, модернізацію полікультурної підготовки фахівців.

Значні соціально-економічні і політичні перетворення в українському суспільстві, що відбуваються останнім часом, інтенсивне розширення міжнародної співпраці, посилення національної самосвідомості українського народу, зміна соціального статусу багатьох людей актуалізують потребу у висококультурному фахівцеві, який спроможний орієнтуватися в цьому [4, с. 210-214].

Науковим підґрунтям у вирішенні даної проблеми виступають дослідження філософів (В.П. Андрущенко, В.Г. Кремінь, О.О. Потебня та ін.); психологів (І.Д. Бех, В.О. Моляко та ін.); педагогів (Н.М. Бібік, Н.Й. Волошина, М.С. Вашуленко, О.В. Пометун, М.Г. Стельмахович, Б. М. Ступарик, О.В. Сухомлинська та ін.).

Вивчення педагогічної літератури з досліджуваної проблеми показує, що категорію полікультурної освіти було визначено такими вченими О.В. Дубовик, В.С. Болгаріна, І.Ф. Лощенова та ін.

Дослідження поняття міжособистісної взаємодії має давню історію (Ш. Амонашвілі, О. Бодальов, Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський та ін.) і не втрачає своєї актуальності (В. Андрущенко, Л. Велитченко, І. Зимня, М. Касьянов, Г. Ковальов, В. Маралов, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Орлов, В. Петровський, К. Романов, В. Серіков, В. Сітаров, І. Якіманська та ін.).

Внутрішньоособистісну основу міжособистісної взаємодії в умовах полікультурного середовища, на нашу думку, становить толерантність як утвердження множинності та різноманіття буття, визнання невідворотності співіснування відмінностей, активна позиція особистості проти утиску, свідомий і ціннісно-усвідомлений особистісний вибір [3].

Процес формування міжособистісної взаємодії як інтегративної властивості особистості, є складним, багатоаспектним та багатофакторним. Він має ґрунтуватися на застосуванні загальнодидактичних принципів і

конкретизуватися специфічними принципами: визнання індивідуальних інтересів особистості, вагомості й значущості національних цінностей, психолого-педагогічного скерування взаємин, прогнозування подальшої взаємної співпраці тощо.

Формування міжособистісних взаємин в умовах полікультурного середовища закладу вищої освіти передбачає створення умов для гуманізації взаємин між викладачем і студентами, вияв довіри, поваги до особистості, глибокого розуміння її індивідуальних рис і можливостей, запитів та інтересів, становлення взаємин співробітництва, особистісно орієнтованого підходу у формуванні культури взаємин. Такий підхід передбачає ставлення до кожного студента як до неповторної особистості, суб'єкта вільного розвитку, визнання його прав [1, с. 127]. Узагальнюючи вищевикладене, зазначимо, що формування міжособистісної взаємодії студентів в умовах полікультурного середовища закладу вищої освіти є складовою високої професійної культури студента а отже, і його готовності до майбутньої професії загалом.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади: Навч. - метод. видання. – К.: Либідь, 2003.

2. Волик Л.В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до полікультурного виховання учнів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України. – К., 2005. – 20 с.

3. Габдрахманова Ф. М. Модернизация образования личности в условиях поликультурного общества / Ф. М. Габдрахманова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.google.com.ua/search?sourceid=navclient&aq>

4. Молодиченко В. В. Ціннісний контекст духовного світу сучасної студентської молоді/ В. В. Молодиченко// Мультиверсум: філософ. альманах: зб. наук. пр./ гол. ред. В. В. Лях. – 2009. – Вип. 80. – С. 207-217.

Колева К.,
професор Шуменського університету
імені Єпископа Костянтина Преславського,
лектор болгарської мови, літератури і культури
Центра Болгаристики МДПУ імені Богдана Хмельницького

СТРАТЕГИЯ БОЛГАРИИ В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ В ЦЕНТРЕ БОЛГАРИСТИКИ МДПУ

Известно, что Мелитополь – один из немногих городов Украины на территории которого успешно проживают более 100 национальностей. Он не случайно стал одним из первых украинских городов, активно стремящихся изменить существующие стереотипы многокультурного города. Моделью для такого изменения стали принципы интеркультурализма и европейские образцы построения городского сообщества нового типа. Вместе с тем, город смог предложить сообществу межкультурных городов свои собственные, устоявшиеся традиции демократического управления культурным разнообразием, что и послужило причиной приглашения его громады к участию во многие проекты.

Важнейшей вехой развития Мелитополя является его участие в программе Совета Европы «Интеркультурные города», принятой в 2008 году и охватывающей сегодня весь европейский континент, от Атлантического побережья до Урала, и посвящённой решению проблем как исторического разнообразия, так и современным миграционным процессам, обозначившим новые проблемы и вызовы, тем самым давшим импульс межкультурным инициативам в городских полиэтнических пространствах.

На территории современного города Мелитополя многочисленно представлены поселения украинцев, россиян, болгар, поляков и многих других. История таврических болгар, тогда ещё Мелитопольского и Бердянского уездов Таврической губернии, прослеживается с апреля 1861-го

года. Для задунайских болгар были выделены земли в Приазовье. Постепенно количество болгар в Мелитопольском регионе становилось все меньше и меньше, тогда было принято решение создать болгарское общество.

История возникновения самого Мелитопольского общества болгарской культуры «Балкан» лежит в 90-х годах, когда в городе Мелитополе постепенно стали появляться национально-культурные общества разных народов мира. Уже в 1995-ом году Мелитопольское общество болгарской культуры «Балкан» получило государственную регистрацию как юридическое лицо. Болгарское общество особенно активно в последние года. Болгарское дружество «Балкан» ведет активную деятельность в городе.

Десять лет назад в МДПУ им. Богдана Хмельницкого создан Центр болгаристики, а пять лет раньше до этого – Лекторат болгарского языка, литературы и культуры с преподавателем из Болгарии. В МГПУ проходят факультативные занятия по болгарскому языку.

Одна из актуальных задач лектората – осуществлять национальную и европейскую политику среди диаспоры в сотрудничестве с местными образовательными и культурными институциями.

Важный результат активной деятельности Мелитопольской болгаристики с болгарскими институциями – факт, что весной 2017 года чрезвычайный и полномочный Посол Республики Болгария в Украине Красимир Минчев открыл в МГПУ первый в Украине лингафонный кабинет болгарского языка. Он превратился в своеобразным Болгарским культурным институтом, а Центр болгаристики – в авторитетным образовательным, научным и методическим фактором в регионе и в стране в контексте нового Закона об образовании с 5-ого сентября 2017 года.

Приоритет в деятельности Центра болгаристики – активная внеаудиторная работа со студентами, деятельность направленную на развитие молодежи города и приобщение прежде всего молодых людей в городе и регионе к европейскими ценностями. Болгарский кабинет является

территорией толерантности, межкультурности, инноваций в образовании, науке и культуре.

При МДПУ им. Богдана Хмельницкого функционирует студенческое дружество «Св. Кирилла и Мефодия». Для студентов и докторантов желающих изучать болгарский язык открывается множество возможностей: бесценный опыт участия в форумах, конференциях, круглых столах; знакомство не только с другим языком, но и другой культурой в целом, изучение народных песен и танцев, знакомство с национальными и религиозными праздниками; чтение оригиналов литературы, а не адаптированных учебников; обмен опытом между болгарской и украинской стороной; летние практики для студентов; экскурсии в Республику Болгария и многое другое.

В первой половине 2018 г. Болгария занимала пост государства-председателя Европейского Союза. Одним из приоритетов председательства - работа с зарубежной болгарской диаспорой. Специальное место занимает Черноморский регион.

Поддержка существующей европейской интеграционной модели, как метода преодоления проблем, соблюдение целостности и единства ЕС с сохранением преемственности, предсказуемости и стабильности – таковы основные темы болгарского председательства.

Зарубежные болгары – посланники Болгарии для поддержки её инициатив. В работе с диаспорой - внимание на традициях, языке и большом культурном потенциале Болгарии, которая занимает третье место в мире по количеству и разнообразию культурно-исторических памятников.

Во время председательства в ЕС. Вице-президент Болгарии в ходе выступления на Национальном форуме болгар «Миссия – наследство» обратилась к диаспоре: «Мы рассчитываем на вас..., что вы нам поможете и будете нашими посланниками, будете говорить от имени Болгарии в тех странах, где вы живёте, представлять мировой общественности нашу национальную культуру во всех её проявлениях».

Амбиция Центра болгаристики быть одним из локаций продуктивных идей в области межкультурной коммуникации, особенно в плане обучения и методики, обеспечена профессионалистами и информационными ресурсами современного уровня, гарантия для устойчивого развития.

Література:

<http://bnr.bg/ru/post/100801598/predsdatelystvo-bolgarii-v-sovete-es-prioriteti-i-politiki>

<http://btvnovinite.bg/article/bulgaria/izvan-predelite-na-balgarija-zhivejat-mezhdu-8-i-9-mln-balgari.html>

<http://www.dnes.bg/politika/2017/05/18/bylgarite-zad-granica-poslanici-na-shefstvoto-ni-na-es.341485>

Котова О.,

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького

Лябах Н.,

студентка магістратури спеціальності «фізична культура»
природничо-географічний факультет
МДПУ імені Богдана Хмельницького

Асланова В.,

студентка магістратури спеціальності «фізична культура»
природничо-географічний факультет
МДПУ імені Богдана Хмельницького

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА
ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

В даний час все більше людей, і зокрема молодь, долучаються до самостійних або організованим формам занять фізичними вправами, застосовуючи різні засоби фізичної культури.

Студентський вік можна охарактеризувати як заключний етап поступального вікового розвитку психофізіологічних і рухових можливостей організму. Молодим людям в цей період необхідно володіти певними фізичними здібностями для напруженої навчальної праці та активної

суспільно-політичної діяльності. Саме тому фізична культура і спорт стають для них найважливішим засобом зміцнення здоров'я, природною, біологічною основою для формування особистості, ефективної навчальної праці, оволодіння наукою і професією. Зміцнення здоров'я, правильний фізичний розвиток, підвищення розумової і фізичної працездатності, розвиток основних рухових якостей (сили, спритності, витривалості), виховання дисциплінованості, відповідальності, розвиток прагнення бути здоровим, бадьорим, доставляти радість собі і оточуючим [1,с.141-142].

В даний час є ряд актуальних питань, пов'язаних зі спортивним вихованням молоді. До таких питань (проблем) можна віднести: проблеми, пов'язані з тим, як почати тренування, інтенсивність тренування, правильне харчування, програма і режими тренування [4,с.387-390].

Фізичне виховання в університеті передбачає різноманітне використання засобів фізичної культури, спорту і все повинно організовуватися згідно фізичного стану, розвитку і підготовленості студентів. Показником ефективності режиму і програми тренувань у ВНЗ буде підвищення загальних фізичних даних студентів, підвищення нормативних результатів і поліпшення самопочуття. Як відомо в процесі початку тренувань з'ясовується, що студенти відрізняються один від одного за рівнем розвитку фізичних даних. Найчастіше з'ясовується, що студенти з розвиненими швидкісними і силовими якостями відстають в таких проявах фізичного навантаження, як витривалість. А у студентів з хорошою витривалістю не вистачає навичок швидкості і сили. І в цілому на початковому етапі виховання фізичного навантаження результати студентів виявляються слабкими, що говорить про слабку зацікавленість до спорту або відсутність бажання ним займатися. У зв'язку з цим необхідно розробити режим і програму тренувань, щоб поліпшити загальний фізичний стан студентів, який допоможе поліпшити самопочуття і працездатність [3,5,8].

У процесі фізичного виховання у вищій динаміка рівня фізичної підготовленості студентів має позитивну тенденцію на першому і другому

курсах, потім відбувається стабілізація і навіть деяке зниження рівня. Одним з тих, що відстають, аспектів фізичної підготовленості студентів є рівень розвитку швидкісних якостей [5,с.226-229].

Розробка режиму і програми тренувань. Спочатку необхідно виділити студентів з яскраво вираженими швидкісно-силовими якостями і вираженими якостями витривалості відповідно (табл. 1).

Таблиця 1

Процентне співвідношення навантажень

Для студентів з швидкісно-силовими якостями необхідно розподілити навантаження в наступному процентному співвідношенні				
вид навантаження	аеробне навантаження	силове навантаження	розвиток гнучкості і спритності	швидкісне навантаження
Відсоткове співвідношення	60%	15%	10%	15%
Для студентів з розвиненими якостями витривалості розподілити навантаження в наступному співвідношенні				
вид навантаження	аеробне навантаження	силове навантаження	розвиток гнучкості і спритності	швидкісне навантаження
Відсоткове	25%	30%	10	35%

співвідноше ння			%	
--------------------	--	--	---	--

Таким чином, шляхом усунення ефекту лімітуючого фактору підвищуються загальні фізичні здібності людини.

Для розгляду і вирішення основних проблем фізичного виховання і розвитку студентів необхідно *виділити основні аспекти організації тренувального процесу* [4,с.387-390]:

1. Визначення мети. Першим і найважливішим аспектом є визначення мети. Як було описано вище необхідно виділити переваги і недоліки фізичних здібностей студентів і розподілити навантаження відповідно до таблиці 1, для усунення лімітуючого фактору, який обмежує загальні фізичні здібності. Складання плану тренувального процесу. Необхідно правильно розподілити тренування по днях тижня з урахуванням різних типів навантаження. Тобто – визначити, вид навантажень в певний день. У нашому випадку можна розбити швидкісно-силові навантаження і навантаження на витривалість на два тренувальних дня.

2. Вибір вправ, кількість і порядок виконання. Це основний аспект організації тренувань. Вони залежать від будови тіла, здоров'я і від безлічі інших чинників.

3. Тривалість тренувань. Відпочинок між підходами. Відновлення. Даний аспект є не маловажним, бо не правильний розподіл відпочинку і надмірна старанність може призвести до перетренованості і як наслідок до втрати здоров'я або відсутності будь-якого бажання тренуватися.

4. Бажання тренуватися. Ключовий аспект в організації занять, необхідний для досягнення мети. Необхідно зацікавити студентів, розповісти про плюси розвитку загальних фізичних здібностей.

Основні рекомендації. Початкова програма і режим тренувань, як було сказано раніше, розраховується приблизно на 1 рік занять, протягом цього часу вона прогресивно видозмінюється. Потрібно використовувати різноманітні вправи, так як організм швидко звикає до одноманітних занять і

ефективність тренінгу знижується. Приступаючи до занять не можна намагатися максимально навантажити себе з першого тренування, потрібно збільшувати інтенсивність поступово. Саме такий підхід дозволить адаптувати організм до навантажень, зміцнить здоров'я і дозволить виробити установку на тренінг.

Отже, для розвитку загальних фізичних здібностей, які сприяють поліпшенню самопочуття, спортивних навичок і збільшення продуктивності необхідно правильно розробити програму і режим тренувального процесу. У статті описаний можливий розподіл навантажень з усуненням лімітуючого фактору, що дозволить досягти вище сказаних цілей, тобто поліпшити загальні фізичні здібності.

Здоров'я студентської молоді – проблема не тільки медична, а може бути, більшою мірою, педагогічна. Здоровий спосіб життя не можна придбати раз і назавжди на якомусь етапі виховання і розвитку особистості. Спосіб життя може бути здоровим тільки тоді, коли він розвивається, доповнюється різними новими, корисними для здоров'я елементами, звичками і тим самим вдосконалюється [1,2,6,7].

Література:

1. Котова О.В., Сергєєв В.В. Формування культури здоров'я у студентів вищих навчальних закладів в умовах навчально-виховного процесу. *«Філософія здоров'я – здоровий спосіб життя – здорова нація»*. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ». 2018. С.141-142.

2. Купреєнко М.В., Непша О.В. Використання фізкультурно-оздоровчих технологій в оптимізації рухової активності студентської молоді. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи*: збірник матеріалів II-ої Міжнародної науково-практичної конференції. Баку-Ужгород-Дрогобич: Пóсвіт. 2017. С.433-435.

3. Купреєнко М.В., Непша О.В. Самоконтроль студентів під час занять фізичною культурою і спортом на секційних заняттях. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку*: Зб. наук. праць.

Переяслав-Хмельницький. 2016. Вип. 27. С.368-369.

4. Лябах Н.В., Непша О.В. Особливості впливу фізичних вправ на організм в оздоровчому тренуванні. *Сучасна наука: тенденції та перспективи*: матеріали регіональної internet-конф. молодих учених (15-19 травня 2017 р.). Мелітополь. 2017. С.387-390.

5. Непша О.В., Купреєнко М.В., Ушаков В.С. Вікові особливості студентів спеціальностей вищих навчальних закладів на заняттях фізичною культурою. *Історико-географічний дискурс проблем геосфери*. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. С. 226-229.

6. Непша О.В., Суханова Г.П., Іваненко В.В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві. *Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді*. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. С.180-182.

7. Непша О.В., Суханова Г.П. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою. *Фізичне та спортивне виховання у вищих навчальних закладах*. Запоріжжя: ЗНТУ. 2017. С.30-33.

8. Непша О.В., Суханова Г.П., Ушаков В.С. Атлетична гімнастика як засіб розвитку силової підготовки студентів-юнаків вищих навчальних закладів. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту*: збірник наукових праць. Харків: ХДАФК. 2018. С.100-104.

Кучеренко Г.
магістрантка МДПУ
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ У ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ НАСЕЛЕННЯ

Процес модернізації українських бібліотек, що розпочався у 90-ті роки минулого сторіччя, і нова соціально-культурна парадигма їхнього розвитку є головними стимулами інноваційних змін у бібліотечній справі. Інноваційні перетворення стосуються всіх напрямів бібліотечної діяльності,

зачіпають усі сфери функціонування бібліотек і, в першу чергу, комунікативні зв'язки із зовнішнім середовищем. Паралельно з цим здійснюється активне організаційно-технологічне оновлення бібліотечної системи. Сьогодення впливає на функції бібліотек, трансформує їхню соціальну роль у суспільстві.

Зазнають змін існуючі стереотипи стосунків бібліотек і суспільства, дедалі більше на перетворення бібліотечного середовища впливає процес інформатизації.

У нових технологічних умовах бібліотеки є активними суб'єктами цього процесу. Залучаючи широке коло користувачів до роботи у новому комунікативному форматі, у тому числі мережевому використанні інформаційних ресурсів, бібліотеки сприяють поступовому формуванню у різних верств населення інформаційної свідомості.

Виконуючи свою головну місію, що полягає у збиранні, зберіганні, виробництві, розповсюдженні та використанні загальнодоступної інформації, бібліотеки об'єктивно сприяють її перетворенню в цінний національний ресурс, від якого залежить сталий розвиток суспільства. За висновками експертів, роль бібліотек у збереженні національних інформаційних ресурсів і забезпеченні загального доступу до них із використанням Інтернет-технологій буде постійно зростати. Сьогодні спектр інформаційних послуг і продуктів, які бібліотеки пропонують населенню, розширюється. Все більше уваги приділяється створенню фактографічних баз даних із соціальних, правових, економічних питань, проблем місцевого самоврядування, підприємницької діяльності, соціокультурного розвитку регіонів, краєзнавства. У практику роботи бібліотек поступово, впроваджуються аналітичні методи перероблення інформації - готуються інформаційні дайджести, аналітичні добірки, які створюються на основі текстових фрагментів документів. Бібліографічна інформація поступово стає допоміжним засобом так званого „внутрішнього" використання або інструментом орієнтації у мережевих ресурсах, але не є кінцевим

результатом інформаційного обслуговування, в якому все більшого значення набувають саме аналітичні та повнотекстові матеріали [1].

Електронні технології дозволяють реалізувати комплексний підхід до вирішення інформаційних завдань. Користувач може отримати повний комплект різноманітних інформаційних матеріалів, у тому числі й Інтернет-ресурси, а також консалтингові послуги.

Останнє десятиліття в історії України позначено глибокими перетвореннями в усіх сферах суспільно-політичного та економічного життя. Демократизація суспільства, перехід до ринкових економічних відносин, широка інформатизація на основі впровадження новітніх електронних технологій поставили перед усіма суспільними інститутами, зокрема – бібліотеками, важливу проблему вибору шляхів їх адаптації до сучасних вимог.

Тим часом, в умовах перехідного періоду зростає роль саме універсальної бібліотеки тому, що вона обслуговує всі верстви населення, задовольняючи універсальні потреби і запити (на документ, інформацію, книгу, широкий спектр інших бібліотечних послуг) на основі універсальних фондів і розгалуженої системи доступу до комп'ютерних мереж.

Крім того, бібліотеки поступово стають системною складовою соціокультурної інфраструктури регіонів, формуючи навколо себе особливе культурне й інформаційно-комунікативне середовище. При цьому значну увагу вони приділяють як національній культурі, так і формуванню культури міжнаціональних відносин [2].

Сьогодні бібліотеки відіграють велику роль у становленні громадянського суспільства. Залучаючи населення до багатьох своїх заходів і акцій, вони сприяють підвищенню соціальної активності людей, формують у них громадянську свідомість, допомагають створювати особливий суспільний мікроклімат у регіоні свого впливу. В невеликих, за чисельністю жителів, містах та багатьох селах, де не залишилося жодних культурних закладів, крім бібліотек, вони стають центрами суспільного життя, де

мешканці не тільки отримують інформацію і проводять своє дозвілля, але й обговорюють нагальні проблеми своєї „малої батьківщини". На жаль, не всі сільські мешканці мають таку можливість, тому, що з 28 504 українських сіл тільки у 15 044 є бібліотеки.

Нова соціокультурна ситуація, викликана змінами політичного і соціально-економічного характеру, обумовила модель діяльності публічної бібліотеки. Найдемократичніший соціальний інститут країни, бібліотека, максимально наближена до повсякденного життя населення, яку відрізняє яскраво виражена соціальна функція. Саме вона має стратегічну можливість поліпшувати якість життя і демократичні можливості громадян інформаційного суспільства. Вона надає вільний рівноправний доступ до високоякісної інформації. Стає для місцевих жителів вікном у світ знань, надає можливість для безперервної освіти. Допомогає самостійно приймати рішення, реалізувати культурні потреби особистості і соціальних груп. Реалізує право людини на вільний, всебічний розвиток особистості, яке гарантоване Конституцією України [4].

Так змінюється місце бібліотеки в культурно-освітній та інформаційній інфраструктурі регіону, її роль в громадському та політичному житті, в розвитку місцевого самоуправління, формуванні соціальної активності населення.

1. Бібліотеки завжди були провідниками культури суспільства.

2. Бібліотеки представляли політику держави, надавали інформаційну підтримку владним структурам всіх рівнів. Сьогодні вони стають посередниками між адміністрацією та населенням, бо з одного боку бібліотека формує громадську думку і доводить її до влади, з іншого - інформує громадськість про діяльність місцевої влади.

3. Посилюється соціальна функція публічних бібліотек, набагато більше уваги приділяється питанням повсякденного життя пересічного громадянина.

4. Так вона стає інформаційним центром, необхідним абсолютній більшості населення. Інформаційна функція стає пріоритетною, відмінною рисою якої є аналіз, обробка, оперативне доведення до користувача. Інформація стає товаром, який має бути концептуального, фактографічного характеру, що узагальнює вже готові результати інформаційного пошуку [3].

Література:

1. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [Текст] // ВВР, 2009, N 39, ст.557

2. Бабич В. Роль бібліотек в інформатизації суспільства і підвищенні інформаційної культури // Бібліотечна планета. - 1998. - № 1. - С. 17-20

3. Інформаційний простір бібліотеки: нові технології – нові можливості // Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського. – Режим доступу: library.kr.ua/bookexhibit/tehn.html. – Назва з екрана.

4. Рекомендації міжнародної наукової конференції: «Роль бібліотек у формуванні єдиного науково-інформаційного простору України» // Бібл. вісн. – 2006. – № 6. – 42 с.

Лійко С.,
вчитель хімії і біології,
старший вчитель
Котелевська гімназія №1 імені С.А. Ковпака

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Навколишнє середовище України знаходиться в задовільному стані. На жаль зустрічаються забруднені повітря, ґрунти, річки й озера, вода, яка непридатна до вживання, продукти харчування, що містять шкідливі для організму речовини. Планету Земля, довкілля України може врятувати діяльність людей на основі глибокого розуміння законів охорони природи, усвідомлення того, що людина - частина природи.

Одним із мальовничих куточків Полтавщини є селище Котельва, яке розміщене поблизу тихоплинної річки Ворскла, береги якої поросли високими соснами та вербами. У будь-яку пору року довколишня природа

милує око своєю чарівністю та неповторністю. Гості нашого селища завжди відмічають красу нашого краю.

Навіть звичайне спостереження за погодними умовами Котелевщини підтверджує той факт, що клімат нашого краю зазнає значних змін. Свідченням цього є і відсутність снігового покриву та відповідних температур до пори року цієї зими. Все це є негативним наслідком людської діяльності. Питання енергозбереження вже не є предметом дискусій, а стало нагальною необхідністю. У руках людства не тільки сьогодні, а й майбутнє планети.

Засоби інформації стають потужним інструментом впливу на масову свідомість, охоплюючи такий аспект інформаційно-комунікативної сфери, як інформація про природу і стан довкілля, про екологічні ризики та небезпеки. Оскільки зв'язок між доступністю інформації та суспільною реакцією на неї не є лінійним і очевидним, постає питання про необхідність подолання розриву між продукуванням і накопиченням знань про природу, довкілля, про негативні наслідки екологічних криз, з одного боку, та поширенням і засвоєнням знань – з іншого [3]. Досвід розвитку комунікацій на екологічну тематику свідчить, що позитивні історії щодо розв'язання екологічних проблем є так само важливими, як і повідомлення про екологічні небезпеки і ризики.

Розвиток екологічної культури серед учнів гімназії здійснюється під час проведення акцій, конкурсів, виставок тощо та створення проектів для участі у різних конкурсах екологічного спрямування.

Проектна технологія відповідає за встановлення міцного зворотного зв'язку між теорією і практикою під час процесу навчання, виховання і розвитку особистості учня, формування міжкультурної комунікації. Метод проектів реалізує головний сенс і призначення навчання – створює умови для співпраці у співтоваристві дослідників і, цим самим, допомагає учневі реалізуватися, бути успішним, стати талановитим.

Найбільш перспективними видами проектної діяльності з огляду на її потенційні психолого-педагогічні можливості є колективні міжпредметні проекти, які виступають інтегруючим і систематизуючим фактором сучасної освіти і забезпечують максимальне наближення до реальних потреб життя, творчої самореалізації - відповідного розвитку учнівської особистості[4].

Інформаційні проекти дозволяють навчити учнів здобувати й аналізувати інформацію. Учні вивчають і використовують у різні методи отримання інформації (література, бібліотечні фонди, ЗМІ, бази даних, інтернет-ресурси), її обробки (аналіз, узагальнення, співставлення з відомими фактами, аргументовані висновки) і виконують презентації. Практичні проекти є систематичними на уроках хімії, біології, природознавства. Форма подання результатів різноманітна: вірші, твори, таблиці, схеми, виставки малюнків, фотографій, плакатів, буклетів, презентація [5].

Учні нашої гімназії зосереджують увагу на енергозберігаючих і екологічних проблемах котелевської громади. Учнівські малюнки пропагують активне використання людством ресурсів чистої енергії для створення комфортних умов проживання з метою збереження чистоти довкілля, природних ресурсів Землі і свідчать про глибоке розуміння підростаючим поколінням загроз, які нависли над планетою Земля.

Послідовний та систематичний підхід до формування екологічної свідомості учнів гімназії здійснюється постійно. Результатами роботи стала участь у багатьох екологічних конкурсах.

Всеукраїнський конкурс учнівських та педагогічних робіт «Здорова планета – здоровий ти», проект «Охорона навколишнього середовища» (номінація «Екологія» III місце) – з'ясували причини забруднення гідросфери, літосфери, атмосфери, негативний вплив на здоров'я людини, показали шляхи вирішення проблем; активізували діяльність учнів через створення віршів, казок, екологічні акції, дебати, як існування ноосфери.

Національний тур Міжнародного конкурсу молодіжних проектів з енергозбереження «Енергія і середовище – 2011», проект «Клімат

Котелевщини в наших руках» - вивчення явища «парникового ефекту», питання енергозбереження, акції, спрямованні на покращення клімату Котелевщини.

Всеукраїнський інтерактивний конкурс «МАН- Юніор» «Створення карти розташування смітників», Всеукраїнський конкурс «Цікава школа», проект «Котелевщина ... Вибір за кожним із нас» (диплом II ступеня МАН) – визначення місцезнаходження несанкціонованих смітників, прибирання їх, звернення уваги місцевої громади на шкоду довкіллю.

Всеукраїнський конкурс «До чистих джерел», проект «Вивчаємо й оздоровлюємо річку Котельва» - проведено рейд екологічної експертизи річки Котельва, внаслідок чого проведено ряд заходів з прибирання та укріплення берегів (висадка пагонів верби).

Національний тур Міжнародного конкурсу молодіжних проектів з енергозбереження «Енергія і середовище - 2013», проект «Надія є на наше покоління» (участь у фіналі Національного туру) – поради населенню з енергозбереження, викладені у поетичній формі, конкурс малюнків, виробів з вторинної сировини.

Проект Європейського Союзу та програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», проект «Клімат Котелевщини у наших руках» - вивчення та ознайомлення учнів та батьків з різними напрямками енергозбереження у побуті.

Національний тур Міжнародного конкурсу молодіжних проектів з енергозбереження «Енергія і середовище - 2014», проект «Сміття спалив - енергію згубив - довкілля забруднив» (участь у фіналі Національного туру) – вивчили шкідливі складові диму, провели акцію «Весна, осінь – без диму» (районна газета «Народна трибуна»), акцентували увагу громади на компостуванні біовідходів.

Проектна технологія у навчанні хімії, регіональний науково-методичний семінар:

проект «Альтернативні джерела енергії Котелевщини» (виділення з річкового мулу газу метану), проект «Електроліз – помічник у творенні краси», проект «Косметика: прикрашає чи губить здоров'я?», «Формули користі і шкоди у продуктах харчування» (харчові добавки та їх вплив на організм людини).

Національний тур Всеукраїнського конкурсу молодіжних проектів з енергозбереження «Енергія і середовище - 2017», проект «Безпровідне джерело енергії» (участь у фіналі Всеукраїнського туру).

Захист проекту «Наша Котельва-наша турбота» у місті Києві 2018р. на міжшкільній екологічній олімпіаді «Dream.Eco», у якому розробили заходи для збереження чистоти довкілля мешканцями селища.

Учні гімназії з задоволенням беруть участь у екологічних заходах та акціях, створенні проектів, переймаються проблемами погіршення клімату планети, використовують поради з енергозбереження вдома та у гімназії. За моїми спостереженнями екологічна свідомість підростаючого покоління значно якісніша у порівнянні з поведінкою старшого покоління, яке звикло до споживацького ставлення до природи. Тому моя діяльність спрямована на підтримання ініціатив, творчості, самореалізації та розвитку дітей з екологічного напрямку.

Підготовка і захист проектів є формою діяльності, яка ідеально відповідає практичному шляху здобуття навчального і соціального досвіду, активного залучення і реалізації життєвих планів особистості, екологічній комунікації.

Література:

1. Білявський Г. О., Фурдуй Р. С.. Основи екологічних знань. – К.:Либідь,1997.
2. Мельникова О. В., Праховбник А. В.. Енергозбереження: Посібник з раціонального використання ресурсів та енергії для учнів загальноосвітньої школи. – 2-ге вид. – К.:КВІЦ,2004.

3. Н. М. Філянiна доктор фiлософських наук, доцент, завідувач кафедри гуманiтарних наук Нацiонального фармацевтичного унiверситету
КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ ЕКООСВІТИ

4. М. В. Гриньова, Н. І. Шиян «Хімія: довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів: навчально-методичний посiбник», К.: «Літера ЛТД», 2009.

5. О. О. Буйдiна, Ю. В. Момот «Проектна технологія у навчанні хімії», Полтава: ПОППО 2009.

Лобнер Н.,
доктор політології,
председатель общественной организации
Gabriels Garten, г. Зальцбург, Австрия

ЗАГАЖИВАНИЕ ГНЕЗДА КАК ДИПЛОМАТИЧЕСКИЙ АКТ

На меня обрушивается бурный поток слов. Прерывать его сейчас, чтобы интерпретировать, вероятно, не очень хорошо для говорящего, и именно поэтому я валяюсь как в грязи в этом пузыре из слов и остаюсь в своей роли переводчицы. Потому что никто в этой комнате не ожидает, что я после этой речи должна занять позицию. С открытым, внимательным лицом я слушаю оратора, ничего не записываю, но смотрю ему в лицо и на руки, изучаю его тело в синей арестантской робе. Когда через несколько минут он останавливается или подходит к концу своей речи, я спрашиваю самым любезным голосом, доступным мне: «Вы хотите, чтобы я перевела то, что вы сказали?» «Нет, я сказал это вам». «Но я переводчица, и вы должны собственно разговаривать не со мной, а вот с этой дамой здесь. Она — ваш юрисконсульт». Тогда она вмешивается и спрашивает: «Могу я узнать, о чём вы двое говорите?» Теперь я оборачиваюсь к юстиц-советнице, которая сидит слева от меня. «Короче говоря, он сказал, что все австрийцы — плохие люди, потому что они так долго не помогали беженцам, а он был арестован, потому что он помогал беженцам и провозил их через границу, и теперь он будет наказан за это, хотя сама Австрия лишь несколько недель назад сама

провозила беженцев на поездах. Я спросила его, должна ли я это перевести. Но он сказал, что он сказал это мне".

"Я тоже не люблю Австрию", перевожу я со стороны юридического советника слева от меня в сторону задержанного направо, "и мы пришли к вам в качестве юридической консультации правозащитной организации, чтобы объяснить, что вы будете депортированы, и при этом получите запрет на въезд на три года. Это решение суда, которое мы уже не можем изменить". "Для меня это вообще не проблема, быть высланным. Я просто хочу вернуться домой к моей жене. Уже пару месяцев как меня тут заперли, и Австрия разрушила мой бизнес", перевожу я со стороны задержанного справа от меня в направлении юридического советника слева от меня. То, что я "бизнес" перевожу как "Bussines", а не как "Geschäft" — следует из самого контекста. "Ну, расскажите-ка мне немного о вашем бизнесе", предлагает юрисконсульт задержанному, чьё лицо и массивное тело наводят на меня страх. Я незаметно покосилась на нашего сопровождающего, языкового эксперта, который будет переводить в последующей юридической консультации другому заключенному. Наш сопровождающий со скрещёнными на груди руками в расслабленной позе привалился к подоконнику за юрисконсультом. И только знание о его прошлом, и что не менее важно для меня, о его устрашающем размере тела, воспринимается мной как защита от ярости заключенного в синей форме пенитенциарной системы. Хотя я и знаю, что судебная охрана следит за нашей беседой, но сейчас она кажется слишком далекой. «У меня была небольшая автобусная компания в Венгрии, с помощью которой я перевозил беженцев в Австрию», — звучит в текст-облачке заключенного в синем в ответ на вопрос юрисконсульта. В то время как я косилась на коллегу переводчика, я, вероятно, в то же время перевела, иначе синий гигант с правой стороны не произвёл бы текст-облачка. Теперь я вновь впрыгиваю в речевое облачко юрисконсульта: «Вы говорите, что это был бизнес, то есть, что вы требовали деньги с беженцев?» «Да конечно, я не мог себе позволить перевозить их

бесплатно». "Если бы вы не просили денег, если бы это была помощь при бегстве, вы, вероятно, не были бы осуждены. Но с тех пор, как вы извлекли из этого доход, это стало контрабандой. Это проблема. Вы не можете требовать денег у беженцев, потому что потом вас могут обвинить в эксплуатации их бедственной ситуации », звучат полные понимания слова из облачка слева. Справа возникает облачко-текст, содержащий повествование, в котором рассказывается, как полиция арестовала меня, когда я и беженцы в микроавтобусе вздремнули.

Влево - вправо - влево - вправо возникают облачки слов, и я сную между этими речевыми пузырями туда и сюда. По мере того как юридическая консультация подходит к концу, гигант в голубом еще раз объясняет нам, насколько лицемерны австрийцы и просит нас стать хорошими людьми. Я не могу вспомнить, подаю-ли я ему на прощание руку, а также не припоминаю, говорю я ему "До свидания" или "Всего хорошего". Я думаю, что я желаю ему всего наилучшего в его жизни, также как и всем остальным людям, для которых я до этого переводила на юридических консультациях. Слава богу, я всего лишь переводчик, а не судья, и не сотрудник охраны в правоохранительных органах, и не австриец, и не адвокат. Ярость в облачке из слов непреклонного помощника беженцев я забираю с собой, вложив в огромный пузырь из слов и текстов научного дискурса о социальной этике и справедливости. Затем я сажусь с этим пузырем под елью и протыкаю его иглой с дерева. Когда пузырь лопается, слова, слоги, буквы и пробелы разлетаются по всему лесу и падают на корни ели. В верхушках деревьев стоит щебет, строятся гнёзда. Это дерево даст мне свежие побеги следующей весной. Как и в предыдущем году выставленные на балкон банки с клейкими молодыми побегами, пересыпанными сахаром, будут ждать, пока солнце превратит их содержимое в сироп.

Луценко В.,
вихователь-методист Закладу дошкільної
освіти «Пролісок», смт. Котельва

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Управління інноваційною діяльністю у ДНЗ відбувається в рамках реалізації керівником основних управлінських функцій – прогнозування, планування, організації, контролю, аналізу та поліпшення. Інноваційна діяльність керівника ДНЗ підпорядковується такому алгоритму: ознайомлення з інноваційною технологією, авторською програмою; вивчення завдань, які передбачені нормативно-правовими документами; пошук додаткової інформації, аналіз практики і зіставлення отриманих у його процесі результатів; розробка моделей, рекомендацій щодо впровадження інновацій; теоретична, психологічна, методична підготовка педагогів; організація, контроль за ходом нововведення, внесення коректив у програму; збір інформації, аналіз, регулювання управління процесом впровадження інновацій. Паралельно з інноваційним процесом має діяти ефективна система експертної роботи.

Впровадження інновацій в діяльність дошкільного навчального закладу вимагає такого ж керівника, який має бути мобільним і конкурентоспроможним, володіти високим рівнем управлінської компетентності. Вказано, що управлінська компетентність керівника ДНЗ – це інтегроване особистісне утворення, що відображає єдність теоретичної та практичної готовності управлінця до ефективного здійснення різноманітних управлінських функцій (інформаційно-аналітичної, мотиваційно-цільової, планово-прогностичної, організаційної, контрольної-регулятивної). Відповідно до вказаного ефективна діяльність сучасного ДНЗ значною мірою залежить від управлінських якостей керівника, його професійної компетентності, і передбачає високий рівень управлінських знань, умінь, досвіду та завжди має особистісне забарвлення якостями конкретної людини.

До важливих якостей керівника ДНЗ, що забезпечують успішність його реалізації як професіонала та ефективність управлінської діяльності, належить готовність до інновацій. Готовність до інноваційної діяльності

включається в цикл параметрів, що визначають успішність роботи керівника дошкільного навчального закладу (готовність до здійснення інноваційної діяльності; інноваційна діяльність керівника; результативність інноваційної діяльності).

Показниками, які визначають готовність керівника навчального закладу до інноваційної діяльності є: усвідомлення ним потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці; інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи; зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність; готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності; володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових. Крім вказаного, керівник ДНЗ має не тільки сам володіти прагненням до втілення інновацій в освітній простір навчального закладу, а й вміти визначати готовність вихователів до залучення в інноваційну педагогічну діяльність.

До умов успішної інноваційно-управлінської діяльності керівника ДНЗ належать: вміння приймати інноваційне рішення, йти на певний ризик, успішно вирішувати конфліктні ситуації, що виникають при реалізації нововведення, знімати інноваційні бар'єри, які виникають у процесі впровадження інновацій в освітній простір НЗ. Керівник ДНЗ має вміти подолати бар'єри і психологічні стереотипи, які заважають здійсненню інноваційної діяльності, симулювати підлеглих педагогів до творчого пошуку застосування інновацій у навчально-виховному процесі, використовуючи різні засоби і методи підвищення мотивації персоналу до використання інноваційних технологій і підтримки його інноваційної діяльності у колективі.

Для виявлення стану готовності до інноваційної діяльності у майбутніх керівників дошкільної ланки освіти нами було проведено опитування дійсних та майбутніх керівників дошкільних закладів. Вибірку опитуваних склали 30

осіб – 10 завідувачів ДНЗ з різним управлінським стажем (від 5 до 10 років), 10 здобувачів вищої освіти другого рівня, які навчаються у ВНЗ за спеціальністю «Управління навчальними закладами», та 10 здобувачів вищої освіти другого рівня - випускників за спеціальністю «Дошкільне виховання». Для діагностики готовності респондентів до професійно-інноваційної управлінської діяльності було розроблено три авторських опитувальники: «Оцінка управлінської компетентності»; «Рівень сформованості готовності до інноваційної діяльності як керівника ДНЗ»; «Визначення когнітивної, практичної та мотиваційної готовності до інноваційної управлінської діяльності у ДНЗ».

На основі аналізу результатів дослідження встановлено, що більшість опитуваних мають середній і низький рівні управлінської компетентності (від 40% до 60% респондентів). Високий рівень управлінської компетентності властивий для 40% завідувачів ДНЗ, і не значної частини здобувачів вищої освіти другого рівня. При цьому серед здобувачів вищої освіти другого рівня спеціальності «Менеджмент» 40% опитуваних мають низькі прояви управлінської компетентності, що вказує на потребу підвищення якості їх підготовки до майбутньої професійно-управлінської діяльності.

Високий рівень готовності до інноваційної діяльності властивий для 30% опитаних завідувачів ДНЗ, а серед здобувачів вищої освіти другого рівня тільки 10-20% опитаних мають такі показники. При цьому низька готовність до інноваційно-управлінської діяльності спостерігається у більш, ніж половини опитаних здобувачів вищої освіти другого рівня.

При цьому завідувачі ДНЗ відрізняються високою когнітивною та мотиваційною готовністю до інноваційної управлінської діяльності, мають практичні вміння і навички використовувати інновації у власній роботі та керувати впровадженням інновацій у роботі педагогічного колективу. Високий рівень сформованості всіх показників готовності до інноваційної діяльності виявлено у 40-60% опитаних цієї підгрупи.

Для здобувачів вищої освіти другого рівня спеціальності «Менеджмент» характерні середні і низькі показники готовності до інноваційної управлінської діяльності у ДНЗ. Третина опитаних цієї підгрупи мають низький рівень сформованості когнітивної, практичної і мотиваційної готовності до інноваційної діяльності у ДНЗ. Здобувачі вищої освіти другого рівня спеціальності «Дошкільне виховання» мають переважно низький рівень сформованості готовності до інноваційної управлінської діяльності у ДНЗ (від 40% до 60% респондентів за всіма показниками).

Відповідно до вказаного встановлено потребу проведення додаткової психолого-педагогічної та навчальної роботи із здобувачами вищої освіти другого рівня «Менеджмент», яка була б спрямована на підвищення їх готовності до інноваційної діяльності та зростання їх управлінської компетентності.

Крім того, в ході формувальної роботи із здобувачами вищої освіти другого рівня - майбутніми керівниками навчальних закладів було проведено наступні заняття: «Успішний управлінець-керівник ДНЗ», «Освітні інновації в практичній діяльності керівника ДНЗ», «Протидія бар'єрам впровадження інновацій у роботу ДНЗ з позиції керівника», «Практичні навички роботи з вихователями з упровадження інновацій в їх роботу».

Реалізація даної методики формування готовності майбутніх керівників до інноваційної професійної діяльності відбувалась у процесі роботи із здобувачами вищої освіти другого рівня спеціальності «Менеджмент», які входили до експериментальної групи дослідження (10 осіб). Решта респондентів склали контрольну групу і до участі у тренінгових заняттях не запрошувались.

У ході обробки результатів контрольного опитування всіх респондентів дослідження ми порівняли результати «до» та «після» проведення формувальної роботи. За результатами опитування респондентів контрольної групи виявлено незначні зміни, що полягали у збільшенні кількості опитаних

із високими, оптимальними показниками готовності до інноваційної діяльності управлінця (на 5%).

Серед опитаних експериментальної групи встановлено позитивну динаміку змін. Зокрема, на 30% стало більше осіб з високим рівнем управлінської компетентності, і на 30% зменшилась їх кількість із низьким, недостатнім рівнем. Також серед них на 40% стало більше осіб із високим рівнем готовності до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності керівника ДНЗ. На 20% стало більше тих, хто володіє високим рівнем, і на 30% зменшилась кількість опитаних із низьким рівнем загальної готовності до інноваційної діяльності як керівника ДНЗ.

Відповідно до аналізу компонентного складу готовності до інноваційної управлінської діяльності – серед опитаних експериментальної групи на 20% стало більше осіб із високим рівнем когнітивної готовності, на 10% зростає кількість опитаних з високим рівнем сформованості практичних вмінь та навичок застосування інновацій у професійно-управлінській діяльності, на 20% стало більше респондентів, які мають високу мотивацію до використання інноваційних технологій у практичній діяльності керівника. Крім того, на 20% стало менше опитаних із низькими рівнями сформованості компонентів готовності до інноваційної професійно-управлінської діяльності.

Отже, проведена робота зі здобувачами вищої освіти другого рівня є результативною, а розроблена методика формування готовності майбутніх керівників до інноваційної управлінської діяльності є ефективною. Рекомендуємо розроблену та апробовану методику формування готовності керівників до інноваційної управлінської діяльності до включення у курс професійної підготовки майбутніх керівників навчальних закладів. Вважаємо, що за умови збільшення кількості занять та розширення їх тематики можна досягти вищих результатів у формуванні готовності майбутніх керівників до інноваційної управлінської діяльності.

Література:

1. Андрюкайтене Р. М. Управління навчальним закладом як концептуальна засада творення нової української школи / Р. М. Андрюкайтене Р. І. Олексенко Т. В. Чумак // Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю "Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації концепції нової української школи". – 2018.- С.16-18.
2. Афанасьєва Людмила. Світоглядно-ціннісний потенціал соціальності людини як чинник гармонізації культурно-освітнього простору / Л. Афанасьєва. *Versus* (3). – 2014 – С. 34-40.
3. Афанасьєва, Л. В. Компетентнісний підхід як освітня інновація у підготовці майбутніх менеджерів організацій / Л. В. Афанасьєва // Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка: педагогічні науки. – 2012. – № 7 (242), Ч. 1. – С. 40–44.
4. Застрожнікова І. В. Державна політика у галузі аграрної вищої освіти / І. В. Застрожнікова // Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, менеджменту, обліку та права» Ч.3. - 2018.С.36-37.
5. Молодиченко В., Афанасьєва Л. Аксіологічний вимір освіти: проблеми та потенційні можливості // *Versus*. – 2013. – №. 2. – С. 6-12.
6. Молодиченко В.В. Освіта, як цінність: зміна пріоритетів в епоху глобалізації / В.В. Молодиченко // Гілея. Збірник наукових праць. – 2009. – № 25 – С. 185-191.
7. Oleksenko R. I. Імідж викладача як основа підвищення конкурентоспроможності ВНЗ: парадигма сучасного освітнього процесу / R. I. Oleksenko, O. M. Sytnyk, I. G. Denisov // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2018. – №. 72. – С. 164-172.
8. Oleksenko R., Molodychenko V., Shcherbakova N. Neoliberalism in Higher Education as a Challenge for Future Civilization // *PHILOSOPHY AND COSMOLOGY-FILOSOFIYA I KOSMOLOGIYA*. – 2018. – Т. 20. – С. 113-119.

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВИ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Актуальність теми дослідження визначається тим, що рівень діяльності молодіжних організацій в країні є показником розвиненої демократії та якості життя суспільства. Процес демократизації спричинив активізацію молоді, можливість самостійної інтерпретації соціального існування та вибір стилю життя, що найбільше підходить до сповідування їхніх цінностей. Молодь є соціальною групою, котра найшвидше пристосовується до інновацій та нездатна терпіти несправедливість. Від стану і розвитку молодіжних організацій певною мірою залежить і рівень розвитку усього суспільства.

Саме тому молодіжний рух надзвичайно важливий для життєдіяльності держави. Він реалізує свою діяльність через організовані громадські, суспільно-політичні та інші структури. З появою численних молодіжних організацій зумовлене і зростання політичної активності у період 1980–1990 рр. Прагнення до демократії та незалежності мобілізувало молодь до акцій протесту. Це було продемонстровано молодими громадянами у 1991 р. під час “Революції на граніті”. Також під час Помаранчевої революції у 2004 р. молодь та молодіжні громадські організації були основою протесту.

Отже, зважаючи на те, що молодь є однією з рушійних сил суспільних трансформацій в Україні, доцільно і важливо вивчати суть призначення саме молодіжних громадських організацій, їх поведінку, проблеми та можливості активізації їхньої діяльності. Таке дослідження дасть змогу виробити кращі механізми функціонування міжнародних громадських організацій, так і дасть владі змогу виробити комплексний підхід до формування молодіжної політики. Молодіжна політика переживає сьогодні серйозні процеси трансформації, оскільки відбувається зміна політичної системи (перехід від радянського тоталітаризму до демократичних: реалії та перспективи

розвитку, випуск 24, 2012 46 європейських цінностей у побудові суспільства).

Саме на цьому етапі молодь є однією із основних соціальних груп, котра може інтегруватись у демократичну світові спільноту та сприйняти європейські цінності. Вона потребує необхідної політичної та фінансової підтримки.

Для цього у державі необхідно будувати принципово нову молодіжну політику, яка ґрунтується на партнерстві між державою та молоддю, а не на підпорядкуванні останньої державі. Сьогодні проблематика вивчення “молодіжних громадських організацій” (або як їх ще називають “неурядові” або “недержавні організації”, “організації третього сектору”) є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців. Варто виділити дослідження П. Германа, Г. Доманські, Е. Реверса, Дж. Лавілла, Ш. Фелдмана, Дж. Фішера. Серед українських учених проблематика молодіжних організації найповніше проаналізована М. Головатого, В. Головенько, Т. Голубоцької, О. Корнієнко, В. Кулика, В. Онищук, М. Саппа

Мета дослідження – здійснити класифікацію молодіжних громадських організацій, та на її основі виділити ключові аспекти і проблеми щодо ефективної діяльності молоді у житті суспільства та способи активізації громадської діяльності молодих громадян. Сьогодні в Україні існує понад 150 молодіжних громадських організацій. Вони мають різне спрямування та інтереси, проте їх об’єднує єдина ціль – покращати життя молоді у сучасному суспільстві.

Тому для нас важливо з’ясувати особливості молодіжних громадських організацій та їхні суспільні функції. Насамперед розглянемо суть поняття “молодіжної громадської організації”. Аналіз цього терміна потрібно починати з трактування загальнішого терміна “громадська організація”, оскільки молодіжні організації мають усі властивості громадської організації.

Відомий американський дослідник громадських організацій Дж. Фішер назвав громадські організації незалежним сектором. У його роботах

наголошується на ключовій ролі громадських організацій у формуванні взаємозв'язків між державою та народом [9, с. 10]. Ще одне визначення громадських організацій запропонував західний науковець Д. Льюїс. На його думку, громадські організації – це частина громадянського суспільства, що починає формуватись у багатьох країнах і слугує протиположністю до держави та ринку [10, с. 1]. Як бачимо, громадські організації виконують дві важливі суспільні функції: функцію посередництва і функцію протиставлення.

На нашу думку, важливо поєднати ці дві функції, адже лише за умови функціонування обох – можлива побудова громадянського суспільства та демократичної держави. Оскільки, будучи посередником, організація передає до влади вимоги та потреби суспільства, і навпаки, сприяє поширенню політики влади на населення. І водночас, здійснюючи функцію протиставлення, громадська організація здійснює контроль за діяльністю влади та забезпечує формування волі громадян. Враховуючи вищенаведені функції, можна виділити такі причини виникнення громадських організацій: – реакція – відповідь на політику державної влади та відстоювання власних інтересів і прав; – відновлення політико-культурних цінностей та реалізація проектів, які не здійснюють політичні партії та влада; – стрімкий розвиток усіх видів комунікацій, які полегшують спілкування людей та сприяють їхньому об'єднанню.

Отже, якщо громадські організації є посередниками між державою та громадськістю, то молодіжні громадські організації відповідно є посередниками між державою і молоддю. Вони створюються для відстоювання різноманітних потреб та інтересів молоді. Основними їхніми цілями є захист цих інтересів і потреб, а також мобілізація та інтеграція молодіжних структур на виконання соціально значущих завдань. Молодіжні громадські організації переважно виникають як наслідок об'єднання певної неформальної групи людей з одними ідеями та бажанням, щоб досягнути поставлених ними цілей та завдань. Далі ця група формалізується

(зареєструвавшись в Державному реєстрі) та відбувається статутне оформлення задекларованої мети.

На нашу думку, для активізації молоді необхідно здійснити: – впровадження інноваційних підходів щодо підтримки молодіжних ініціатив державними структурами; – вивчення іноземного досвіду, зокрема європейського, який характеризується сталими традиціями і різноманітними програмами молодих громадян та їхніх об'єднань; – здійснення відповідними державними органами контролю за використанням коштів та процесом їх розподілу під час конкурсів, а також надання організаціям фінансової незалежності і звільнення від сплати податків; – впровадження молодіжних дорадчих і консультативних структур при органах державної влади і місцевого самоврядування та надання можливості реального, а не фіктивного впливу; – створення інформаційно-просвітницьких грантів та програм, щоб молодіжні громадські організації мали змогу інформувати громадськість щодо своїх заходів, функцій та діяльності; – розроблення реального механізму делегування державою повноважень молодіжним громадським організаціям для можливості вирішення питань щодо молодіжних проблем. Як бачимо, молодіжні громадські організації є важливим чинником демократичних перетворень у кожній державі. І навіть організації, які на перший погляд не є політично заангажованими, все таки мають певний вплив на стан політичної ситуації в державі. Політична практика нашої держави показує відсутність комплексної державної молодіжної політики, спрямованої на активізацію молодіжного середовища, що часто спричиняє пасивність та зневіру серед молоді і становить перспективи для подальших досліджень цієї проблематики.

Література:

1. Бень О.Т. Етапи інституціоналізаційних процесів у молодіжних громадських організаціях / О.Т. Бень // Український соціум. – 2007. – №2 (19). – С. 129–138.
2. Гожієнко Ю. Механізми взаємодії регіональних державних органів та молодіжних організацій у сфері надання молоді

соціальних послуг) / Ю. Гожієнко // Вироблення державної політики. Аналітичні записки. – К.: Видавництво “К.І.С.”, 2003. – С. 197–205.

3. Головатий В. Ставлення молоді до громадського життя / В. Головатий // Молодь України у дзеркалі соціології / заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка. – К.: УІСД, 2001. – С. 125–133.

4. Закон України “Про молодіжні та дитячі громадські організації” // Урядовий кур’єр. – 1999. – 12 січня. – № 4. – С. 10.

5. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні / А. Карнаух // Політичний менеджмент. – 2005. – №4. – С. 63–69.

6. Корнієвський О. Молодіжний рух та політичні об’єднання в сучасній Україні / О. Корнієвський, В. Якушик. – К., 1997. – С. 31.

7. Кулик В. Сучасний організований молодіжний рух в Україні як об’єкт наукового дослідження / В. Кулик. – Режим доступу: <http://www.politika.org.ua..>

Лиходід А., магістрантка
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ В МУЗЕЙНІЙ СПРАВІ

Перехід від індустріального до постіндустріального суспільства в нашій державі, як і в усьому світі, супроводжується змінами в самій його структурі. Розвиток інформаційно-комунікативних технологій зумовив їх поширення в музейній сфері, що стало однією з головних причин трансформації музейних установ [2, с. 50].

В Україні музеї, продовжуючи бути центрами культурного відродження нації, також відчувають вплив інноваційних змін.

Поняття музейних “інновацій” розглядається як в широкому, так і у вузькому контексті. У широкому розумінні музейні інновації становлять докорінне переосмислення традиційних музейних практик, місця та ролі музеїв у суспільстві та культурі, що сприяє подальшій еволюції музею як особливого історично-культурного феномену, дає йому змогу належно

відповідати на виклики сучасності й залишатися актуальним насамперед для відвідувача, місцевої громади.

У сучасному світі, який прагне використовувати для свого розвитку всі засоби, музеї повинні вийти за межі традиційних завдань та функцій: ідентифікації, консервації й просвітництва – і перейти до виконання більш широких програм, які дають їм змогу активніше брати участь у житті суспільства й повніше інтегруватися в навколишнє середовище.

Для досяжності й залучення відвідувачів у свою діяльність, музеї повинні частіше звертатися до принципу міждисциплінарності, до застосування в культурнопросвітницькій діяльності новітніх методів комунікації та сучасних форм роботи з населенням [4, с. 55]. Інноваційний аспект нової музеології полягає у пріоритетності соціальної місії музеїв над їхніми традиційними функціями (забезпечення належних умов зберігання й експонування колекцій, обслуговування відвідувачів тощо).

Поняття “інновацій” у їх вузькому значенні можна звести до використання інтернет-ресурсів, аудіовізуальних, мультимедійних засобів у експозиційній та фондовій роботі музею.

Музей завжди пов’язаний з двома системами культурної практики – минулим і сьогоденням. Тому перед ним встає завдання їх об’єднання. Вирішуючи це завдання, музей повинен акумулювати збережену культурну специфіку і повертати її регіону [1, с. 72]. Сьогодні методи простого зібрання певних предметів музейного значення вже недостатні. В нових умовах музей повинен стати одним з найважливіших місцевих культурних центрів ,а музейна сіть регіону повинна об’єднуватись в самостійний культурно-господарський комплекс. Тобто це вже не той музей, що був у минулому. Музей має стати більш відкритим, здатним прийняти в свою систему все, навіть сучасне діюче підприємство.

Музей, замість пасивного відображення дійсності повинен активно впливати на неї. Мається на увазі, що творчі сили регіону, представники всіх професій , характеризуючи культурне життя краю, повинні об’єднати зусилля

для відродження національного культурно-історичного середовища. Для цього музей може використовувати цілий спектр різних методів : від консервації до безпосереднього втілення в сучасну практику реконструйованих елементів середовища.

Традиційні форми музейної роботи слід змінювати в таких напрямках:

- впровадження інноваційних технологій ;
- використання музейного менеджменту, маркетингу;
- застосування новітніх інформаційних технологій;
- створення віртуальних музеїв [5, с. 12].

Сьогодні до складу музеїв уже входять окремі пам'ятки природи і культури, парки, охоронні зони, які об'єднуються в музейні комплекси. Музей в цих умовах стає часткою культурно-історичного середовища [3, с. 17].

Таким чином, час суспільних і економічних змін висуває нові вимоги до музеїв. Сьогодні від них вимагають максимальної участі в рішенні актуальних проблем суспільства, відповідати соціальному замовленню, яке висуває народ.

Література:

1. Дукельський В. Ю. Віртуальний проект у просторі музею / В. Ю. Дукельський , А. В. Лебедев // Довідник керівника установ культури. – 2008. – № 1. – С. 83–84.
2. Знаменський А. В. Модернізація музейної діяльності / А. В. Знаменський // Довідник керівника установи культури. – 2003. – № 10. – С. 71.
3. Калініна Л. Л. Інформаційний простір музею / Л. Л. Калініна, І. В. Пролеткін , М. Є. Шпак. – 2006. – № 12. – С. 85.
4. Кокоріна Є. А. Інформатизація музеїв / Є. А. Кокоріна // Довідник керівника установ культури. – 2006. – № 5. – С. 60.

5. Лебедев А. В. Віртуальні експонати: Сучасні засоби відображення інформації в музейній експозиції / А. В. Лебедев // Довідник керівника установи культури. – 2006. – № 7. – С. 52.

Марущенко В.,
вчитель початкових класів, спеціаліст
Мелітопольська загальноосвітня
школа I-III ст. № 11

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В МОВАХ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

1. Міжкультурна комунікація - актуальна педагогічна проблема сучасності, що співвідноситься із загальною концепцією розвитку особистості.

2. Формування в учнів загальнолюдських норм культури поведінки і толерантних відносин у суспільстві може з успіхом досягатися через міжкультурне виховання.

3. Цілі міжкультурної освіти:

– розвиток здатності критично сприймати різні кліше, стереотипи, односторонні образи, що відносяться до інших людей і їх культур, і вироблення у школярів толерантного ставлення до них;

– розвиток терпимості по відношенню до чужого способу життя і стилю поведінки;

– усвідомлення того, що культурні відмінності і чужі культури в цілому впливають на емоційну сферу людини, стаючи джерелом її переживань;

– розвиток здатності диференціювати всередині чужої культури, вміння оцінювати системи цінностей і норм за ступенем їх історичної конкретної важливості для певних видів діяльності.

4. Перед міжкультурним вихованням саме учнів початкової школи стоять наступні завдання :

- розуміти і приймати багатокультурну ідентичність учнів;
- вивчати національно - культурну атмосферу в класі з метою визначення рівня національно - культурних відмінностей;
- створювати атмосферу толерантності, прийняття, поваги та затвердження культурних відмінностей;
- будувати взаємини між учнями і їх спілкування на основі поваги, взаєморозуміння, викликаючи взаємний інтерес до національної культури один одного;
- творчо, без застосування насильства вирішувати конфлікти і вчити цьому учнів.

5. Найбільш важливими функціями міжкультурної комунікації є:

- створення нового освітнього середовища як важливого стабілізуючого фактора громадянського суспільства;
- зниження міжетнічної напруженості;
- виховання толерантності у відносинах між представниками різних культур.

6. В розвитку міжкультурної комунікації намітилися стратегічні орієнтири зростання потенціалу особистості в умовах НУШ.

Література:

1. Ананьян Е. Генезис становлення і розвитку ідей полікультурної освіти / Е. Ананьян// Рідна школа. – 2006. -№2. –С.12-14.
2. Родюкова Л. Создание моделей поликультурного воспитания в условиях гимназии / Л. Родюкова // Дополнительное образование и воспитание . – 2009. - №3. – С. 9-13.
3. Трисберг К. Мультикультурна освіта: розвиток ідей і пошук шляхів її реалізації в сучасному світі / під ред. Л. Васильченко. – Тарту. 2004. – С. 7-12.

Марчук О.,
магістрантка МДПУ
імені Богдана Хмельницького

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА НОВОГО ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Упродовж тисячоліть люди сприймали природу як надзвичайно могутнього супротивника. Сьогодні – особливо це стосується клімату – людина визначає лице планети більш ніж коливання земної орбіти або змінам в активності нашого основного світила.

Сучасне суспільство характеризується, з одного боку, інтенсивним зростанням науки, промисловості і техніки, з іншого – наростанням екологічної кризи. Причому останній не є неминучим наслідком НТР. Домінуюча в суспільній свідомості позиція необмеженого споживання природних ресурсів веде до наростання техногенної та антропогенного навантаження на природні можливості конкретних територій. Першопричини кризи слід шукати в панівній ринкової системи господарювання, радикально змінює шкалу цінностей, норм, цілей в розумінні життя і місця в ній людини. Зміни поглядів і світогляду привели суспільство до кризи духовної культури. Виникає феномен «подвійного конфлікту цінностей» між розвитком і збереженням; між виробництвом і відтворенням; між глобальним і локальним; між лабораторно отриманими знаннями і публічної рефлексією. Екологічні та духовні цінності виступають сьогодні як інтегруючого фактора становлення екологічної культури.

Фундаментом як національного, так і світового розвитку повинна стати гармонія людини з навколишнім середовищем. На зміну колишнім, орієнтованим виключно на розвиток економіки, стратегіям, повинна прийти стратегія, в центрі якої знаходиться людина.

Екологічна культура постає як новий спосіб з'єднання людини з природою, примирення його з нею на основі більш глибокого її пізнання. У цьому сенсі екологічна культура є показником рівня екологічної свідомості.

Філософський підхід до екологічної культури, який досліджує явища загального характеру, дозволяє зіставити власне філософію і екологічну

культуру і через це зіставлення детально визначити особливості як філософії, так і екологічної культури. В результаті філософія постає як результат думки, а екологічна культура – як спосіб життя людини і суспільства в цілому. При всьому різноманітті підходів до трактування культури практично ніде не заперечується її протиставлення природі. Культура виникла як механізм адаптації перших людських спільнот до навколишнього природному середовищу. Культура існує всупереч і завдяки природі, гармонійність даного протиріччя – умова збереження культури.

Сучасні дослідження екологічної культури лежать на фундаментальній науковій базі, створеної представниками різних наук. Відокремлені теоретичні положення, що пояснюють процеси взаємодії суспільства та природи, знайшли обґрунтування в «соціологізмі» Е. Дюркгейма; теорії класової боротьби К. Маркса; протестантської етики М. Вебера та інших робіт представників класичної соціології.

Елементи соціально-екологічної теорії були відображені в 1920-х роках у США в межах Чиказької школи (Ю. Берджесс, Р. Парк та ін.), що дала початок соціологічній дисципліні – соціальну (людську) екологію, яка розвинулася до 1950-х років. Погляд на Всесвіт і людину як цілісну систему зі стійкою взаємодією відображений в працях А.Л. Чижевського, Л.Н. Гумилева, К.Е. Ціолковського та ін. Значний вплив на розвиток цього напрямку в науці зробила концепція переходу біосфери в ноосферу В.І. Вернадського.

Україна впродовж 5-6 років стрімкими темпами набуває вторинності у європейських енергетичних справах, як завдяки політиці дискредитації її з боку східного сусіда, так і в першу чергу, завдяки короткозорості, корумпованості та недолугості урядів, що змінювали одне одного в калейдоскопічному режимі, змагаючись за контроль над фінансовими потоками в інтересах тих чи інших кланово-олігархічних угруповань.

Зростаюча загроза національно-екологічної безпеки країни формує потребу регулювання пріоритетів державної екологічної політики. Важливою

її складовою повинні стати: збереження невідновлюваних природних ресурсів, пошук і впровадження природозберігаючих технологій; системний екологічний моніторинг, аналіз якого дозволить скласти уявлення про динаміку розвитку екологічних процесів, що відбуваються в природі і для прийняття оптимальних управлінських рішень, розробити обґрунтування, як в області охорони навколишнього середовища, так і для підняття якості і рівня життя населення.

Духовним началом в екологічній культурі є екологічна свідомість. Екологічна культура виступає як певний рівень розвитку екологічної свідомості суспільства, соціальної групи, особистості в двох головних формах:

1) теоретичної свідомості, що включає загальносвітоглядні і екологічні знання, ідеї, ідеали, погляди, уявлення, цілі, цінності, норми, традиції, зразки, стереотипи;

2) соціально-психологічні компоненти свідомості, що включають почуття, емоції, переконання, установки, які пов'язані як з теоретичною, так і з повсякденною свідомістю.

Термін «екологічна свідомість» традиційно позначає сукупність уявлень (як індивідуальних, так і групових) про взаємозв'язки в системі «людина – природа» і в самій природі, існуючого ставлення до природи, а також відповідних стратегій і технологій взаємодії з нею [1].

Основним засобом формування екологічної культури покликана стати цілеспрямована система екологічної освіти.

Завдання екологізації освіти сформульовано і в інших нормативно-правових актах, що стосуються еколого-техногенної сфери, зокрема в Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [4]. У Законі України «Про освіту» завдання екологічного виховання конкретно ставиться лише перед середніми навчальними закладами (ст. 35) [3]. Спроби прийняття Концепції екологічної освіти у 2000-2001 рр., не мали результатів. Пізніше у «Національній

доктрині розвитку освіти» пріоритетними завданнями освіти визнано виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих шляхом створення екологічно сприятливого середовища та виховання екологічної культури [2].

В умовах загострення екологічної кризи екологічна освіта та виховання екологічної свідомості мають стати пріоритетом забезпечення екологічно безпеки держави та формування умов для переходу України до збалансованого розвитку. Від успішності екологічної освіти, формування нового екологічного мислення великою мірою залежить майбутній стан природного середовища.

Література:

1. Екологічна криза як криза антропоцентричної свідомості / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/12090613/ekologiya/ekologichna_kriza_kriza_antropotsentrichnoyi_svidomosti

2. Про національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average>

3. Про освіту : Закон України від 23 травня 1991 року № 1060-XII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average>

4. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

Міщенко М., Окружна Т.,
вчителі історії ліцею №19 ММР ЗО

БАГАТОМІРНА МОДЕЛЬ ВНУТРІШНЬОЇ СТАЛОСТІ BASIC PH ЯК СТРАТЕГІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

Суспільство завжди стикається з певними викликами. В наш час – це революційні зміни, початок реформ, а також війна, яка зачепила всіх і тих, хто її покликав на нашу землю і тих, хто захищає Батьківщину. Ліцеїсти ідентифікують себе представниками більше як 20 національностей. Як створити безпечне середовище для подальшої комунікації в багатонаціональній учнівській спільноті, таким питанням задався педагогічний колектив Ліцею №19 Мелітопольської міської ради Запорізької області.

Вивчаючи це питання ми знайомилися із практичним досвідом держав, які з такою проблемою стикалися.

Найбільш прийнятною для застосування стала багатомірна модель внутрішньої сталості BASIC PH розроблена в Ізраїлі в 90-х годах ізраїльським ученим і практиком Мулі Лаадом.

Основою моделі є так званий «Міст над прірвою», бо саме у кризовій ситуації «Я» і «Світ» розриваються, їх потрібно з'єднати. Це можливо зробити через міст BASIC-PH. І саме в умовах Нової Української школи педагогічний колектив має формувати навички міжкультурної комунікації за допомогою багатомірної моделі BASIC-PH.

У кожної людини є шість каналів подолання стресу, але тільки два з них є домінуючими. В запропонованій моделі враховуються всі шість частин, з яких складається характерний для кожної людини стиль подолання:

1. Belief (віра): філософія життя, вірування та моральні цінності.
2. Affect (афект): почуття, емоції.
3. Social (суспільство): суспільний фактор – функція, приналежність, родина, друзі.
4. Imagination (уява): творчість, гра уяви, інтуїція.
5. Cognition (свідомість): знання, логіка, реальність, думки.
6. Physiology (фізіологія): фізична, чуттєва модальність та діяльність.

Психологічна служба ліцею почала багаторівневе дослідження щодо особливостей учнів в рамках застосування багатомірної моделі внутрішньої

сталості BASIC PH в освітньому процесі. Це забезпечить диференційований підхід, який є фундаментом основного поняття концепції НУШ - дитиноцентризму.

Для забезпечення багатомірності моделі BASIC PH, ще в лютому 2018 року були проведені стратегічні сесії, до яких вперше були залучені учні та весь педагогічний колектив. Пройшло загальне обговорення моделі під час весняної батьківської конференції. Спираючись на це, були розроблені заходи на I семестр навчального року 2018/2019. Сама система передбачає постійний моніторинг впровадження моделі та внесення коректив.

Ціннісний підхід. Віра (Belief) . Заходи зазначеного напрямку мають сприяти подоланню кризи, базуються на вмінні вірити: це може бути віра в Бога, в людей, в чудо чи в самого себе. Ми вважаємо необхідним закласти систему переконань, цінностей та смислів. Важлива будь-яка віра в щось. А для реалізації цього завдання ми застосовуємо притчи, тренінгові вправи щодо стабілізації самооцінки учнів під час уроків. Під час позакласних заходів укріплюємо ціннісні орієнтири наших вихованців - сімейні та духовні. Проведення Днів Європи закріплює впровадження європейських цінностей в реалії сьогодення. Інтеркультурне свято-ярмарок «Ми – рівні. Ми – різні. Ми – разом.» сприяє зростанню толерантного ставлення та вивченню традицій різних культур.

Емоційний підхід (AFFECT) передбачає використання елементів арт-терапії не лише на уроках мистецтва, але й більшості предметів гуманітарного циклу, або в якості окремих позакласних заходів. Це дозволяє учням зняти накопичену емоційну напругу, або негативні прояви та допомагає замінити спосіб сприйняття на більш урівноважений і здоровий. На думку вчених найефективнішими є малювання фарбами та ліпка.

Ми вважаємо досить важливими первинні емоційні переживання, оскільки конфлікти і фіксації мають вирішальний вплив на ставлення людини до світу. Тому для учнів ліцею з 7 по 11 клас розроблено ряд тренінгових

занять з ненасильницької комунікації, які передбачають засвоєння чотирьох основних компонентів:

- спостереження,
- ідентифікація почуттів,
- визначення потреб, які лежать в основі почуттів,
- формулювання прохання.

Суспільний фактор (Social). Даному способу притаманне прагнення до спілкування. Тому ми можемо звертатися за підтримкою до батьків, однолітків чи психологів. Самі допомагати тим, хто потребує турботи, занурюватися в суспільну роботу чи приймати участь у підготовці та реалізації заходів. Тобто, важлива соціальна включеність: прагнення бути серед людей, почувати себе частиною системи, організації і т.п. Знайти в інших людях підтвердження, що ти живий, чимось корисний, на щось впливаєш. Цей напрям найбільш популярний серед учнівської молоді ліцею. Це стало можливим завдяки успішній роботі учнівського самоврядування, системи тьюторства та менторства. Тим більше, що багаторічний досвід педагогічного супроводу в ролі тьюторів дає непогані результати. А такий новий спосіб підтримки як менторство дозволяє залучати і учнів до цього процесу передачі практичних знань та навичок.

Творчий фактор (Imagination). Цей спосіб апелює до творчих здібностей наших учнів. Завдяки уяві ми можемо мріяти, розвивати інтуїцію та пластичність, мінятися, шукати рішення у світі гри та фантазії, уявляти собі змінене майбутнє та минуле. Сюди ж відноситься почуття гумору, імпровізація, відволікання уваги, використання мистецтв і ремесел (рукоділья, гончарство тощо). З метою реалізації творчого фактору використовуються елементи форум-театру, творчі майстерні, гурткові заняття за різними напрямками, творчі конкурси поетів, журналістів, юних істориків, проектна діяльність тощо.

Розумовий фактор (Cognition). Діє через звернення до ментальних здібностей учнів, до вміння логічно та критично мислити, оцінювати ситуацію, пізнавати та осягати нові ідеї, планувати, навчатися, збирати інформацію, аналізувати проблеми та вирішувати їх. Сюди ж належить порядок переваг, пріоритети, альтернатива та розмова з самим собою. Цьому допоможе участь в німецько-українському проекті «Молодь дебатує», проведення учнівських конференцій, організація публічних дебатів, дискусій, участь в інтелектуальних змаганнях різних рівнів. А також регулярне використання під час уроків тренінгових прийомів, які сприяють розвитку особистісних якостей які дозволять учням в майбутньому приймати зовнішні виклики та швидко знаходити нестандартні рішення.

Фізичний фактор (Physiology). Реалізується через звернення до фізичної діяльності людського тіла, пов'язаний із такими здібностями, як здатність себе відчувати завдяки слуху, зору, нюху, дотику, смаку, відчуттям тепла та холоду, болі та задоволення, орієнтації на місцевості, внутрішньої напруги чи розслаблення. Цей спосіб включає в себе фізичні заняття різного виду (спорт та релаксація): зарядка чи виконання фізкультурних комплексів, ходьбу, фізичні зусилля чи роботу, прогулянку на природі, походи і т.д.

В ході розробки заходів щодо втілення багатомірної моделі внутрішньої сталості BASIC PH народилася нова традиція ліцею «Ігри патріотів» – спільні походи учнів, вчителів, батьків та представників міських громадських організацій, які об'єднують в собі всі вищезазначені фактори.

Попередження соціальних та міжнаціональних конфліктів – досить складний і необхідний процес, що дозволяє їх уникнути і не доводити неминучі конфлікти до стадії розгортання. Їх попередження пришвидшує процес суспільного розвитку учнів і допомагає уникнути його розгортання.

На нашу думку реалізація багатомірної моделі внутрішньої сталості BASIC PH є доцільною в якості стратегії міжкультурної комунікації в умовах «Нової української школи».

Митяй З.,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови МДПУ
імені Богдана Хмельницького

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ МОВ, КУЛЬТУР І ОСОБИСТОСТЕЙ В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Формування комунікативної компетентності учнів неможливе без усвідомлення ним мовної картини світу, зафіксованої в іноземній мові. В поняття “мовна картина світу” входять не лише граматичні явища, але й розмежування власне мисленнєвих структур, віддзеркалених у граматичній будові національної мови, і які формують основоположні принципи мовного коду.

Мисленнєві структури розуміємо як семантичні категорії, які вперше описав І. Мещанінов. Сучасні дослідження в межах прикладного дидактичного напрямку – функційно-комунікативній, лінгводидактичній моделі мови – доводить існування поняттєвих універсалій, на фоні яких чітко прослідковуються мовленнєві розбіжності в концептуалізації світу засобами різних мов на фоні мовних категорій.

Категорійні міжмовні розбіжності стосуються кількості граматичних категорій, статусу семантично однорідних мовних явищ, зокрема таких, як семантично-функційні поля, структури значень семантичних категорій. Вочевидь, ефективним вважається навчання лише при врахуванні рідної мови учня з урахуванням когнітивних стратегій і тактик. С. Кацнельсон вважав за необхідне виявлення спільних мисленнєвих основ і розмаїття способів їхнього вираження; “визначення і дослідження основних елементарних мисленнєвих категорій, що є підґрунтям граматичного ладу різних мов [2001, с. 551]. При навчанні іноземній мові носіїв типологічно далекої мови необхідно послуговуватися мовними (поняттєвими) універсаліями, що виявляють себе на рівні структур і категорій рідної мови

того, хто навчається. Відповідні дані можуть бути отримані в результаті контрастивного порівняльного аналізу мовних структур і механізмів мовної організації.

Вихід на рівень когніції передбачає розуміння міжкатегорійних зв'язків і функцій мовних засобів, використовуваних для номінації схожих значень. Викладач-практик повинен мати уяву про те, чого не зрозуміє учень - носій іншої мови і озброїти його алгоритмами перекодування універсальних семантичних значень із урахуванням для забезпечення комунікації міжкатегорійної взаємодії мовних засобів різних рівнів.

У лінгвістичних дослідженнях останніх десятиліть спостерігається інтеграційна тенденція, що виражається в повороті від лінгвоцентричної установки до антропоцентричної, де мова розглядається як система, невід'ємний органічний складник людської свідомості, культури, життя людського духу.

Антропоцентрична парадигма сучасного мовознавства зумовила актуальність лінгвістичних досліджень, присвячених національно-культурній своєрідності мови, - стверджує З.О. Митяй [мон., с. 7]. Лінгвістика звернулась до людського чинника в мові, до виявлення того, як суб'єкт мовлення використовує мову залежно від його комунікативного потенціалу, від фону загальних знань про світ. "Саме антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць, - стверджує В. Жайворонок, - збуджує зацікавленість до ролі мови як суспільного явища в системі духовних цінностей етносу... Адже не лише людина впливає на мову, але й мова великою мірою формує особистість" [13, с. 11]. Як вітчизняні, так і зарубіжні когнітологи нашого часу аналізують семантику слів, їх здатність взаємодіяти один з одним, визначаючи напрям акумуляції знань про навколишній світ у мові (Бабіна 2002, Кубрякова 2002, Філмор 1988). Порівняльне мовознавство приділяє в достатній мірі увагу порівняльному вивченню семантики лексичних одиниць мови (Аракін 1979, Бондаренко 1997, Воркачев 2005, Гак 1977, Колшанський 1984, Новикова 2000, Телія 2004 та ін.).

Людині як суб'єкту, що усвідомлює й говорить певною мовою, приписують активну роль у формуванні мовних одиниць. Як слушно зауважує В. Чабаненко, будь-яка жива мова функціонує й розвивається не в лінгвальному вакуумі, а в оточенні інших мов, у взаємозв'язках з іншими мовами [38, с. 199]. У контексті сучасних лінгвістичних досліджень антропоцентричність зосереджує увагу на особливості ролі людини, її свідомості, світобаченні в організації й використанні мови як засобу спілкування, зберігання, переробки й передачі знань. З позиції антропоцентричної парадигми людина пізнає світ шляхом усвідомлення себе, своєї теоретичної й предметної діяльності у ньому, визначаючи ієрархію цінностей, що проявляється в мові [Ткаченко33, с. 12].

Як універсальний засіб міжлюдської комунікації, засіб спілкування, мова виконує освітню, розвивальну, гуманістично-виховну, людинотворчу функцію. Завдяки мові здійснюється формування людини як особистості, а через оволодіння розмаїттям мов – сприйняття нею інших як собі рівних особистостей. Мова, таким чином, об'єднує людей, а разом з ними – об'єднує народи, допомагаючи їм розпізнати себе як однакових і одночасно як індивідуальних, особливих. Таїнство людинотворчої й об'єднавчої функції мови полягає в тому, що її лексичний склад містить у собі загальне – своєрідне відлуння “духу людства”, а також особливе – відлуння “духу народу” мовою якого вона є. Єдність двох субстанцій якраз і створює ту унікальну можливість ідентифікації себе з людством і одночасно із своїм власним народом, можливість розуміння іншого народу як рівнозначного представника людства, налагодження діалогу, а слідом за ним – взаємодії, співробітництва. Світовий досвід засвідчує, що в основі духовного єднання людей у певну спільноту лежить насамперед мова. Вона виконує такі функції: а) інтегровальну – мова об'єднує людей, створює в них відчуття групової єдності, групової ідентичності і, отже, сприяє перетворенню населення в суспільство; б) організувальну – мова виступає засобом планування, мобілізації зусиль, адекватної передачі волі від одних структур

суспільства до інших; в) регулювальну – мова забезпечує здатність підтримувати і відтворювати високу інтенсивність внутрішніх зв'язків, якими поширюються інтелектуальні й моральні імпульси, що пронизують суспільство [Тер-Мінасова 31, с. 29]. Ці функції мова найуспішніше поєднує тільки тоді, коли вона витворена даним суспільством, пристосована саме до його менталітету, до його умов існування, і стала спільним надбанням для всіх його членів. Духовна суть об'єднує всі мови всіх народів, хоча звукова й знакова відмінність між ними очевидна. Якби було інакше, жодних можливостей порозуміння між різномовними індивідами й народами не було б.

Відтак закономірним стало введення поняття “мовної особистості” з її поведінковими, мовленнєвоповедінковими, когнітивними й ціннісними характеристиками [Караулов15, с. 12]. Через те, що увага у лінгвістичних науках фокусується на носіїві мови, а самі когнітивні аспекти функціонування особистості, інтелект проявляються у мові, поняття мовної особистості стає в межах антропоцентричної парадигми одним з центральних.

У той же час необхідність лінгвістичних досліджень для взаєморозуміння народів, діалогу національних культур – факт загальноновизнаний. Мова має здатність впливати на формування і розвиток народної культури, яка, у свою чергу, персоналізується через особистість.

Актуальною стає проблема взаємодії мов, культур і особистостей в умовах світової інтеграції, бо саме з культури починається духовне спілкування людей, розуміння і співпраця народів, а діалог культур актуалізується саме у спілкуванні особистостей. У той же час проблематика кореляції понять “національний характер” та “мовна особистість” у контексті міжкультурної комунікації наразі є малодослідженою і, на нашу думку, потребує детального висвітлення.

Література:

1. Жайворонок Н. В. Українська етнолінгвістика: Нариси: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2007. – 262 с.
2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. М.: Наука, 1987. – 180 с.
3. Кацнельсон С.Д. Категории языка и мышления: Из научного наследия. - Москва : Наука, 2001. – 556 с.
4. Митяй З.О. Мова і мовний потенціал особистості в поліетнічному середовищі: монографія / За ред. З.О.Митяй, О.Г. Хомчак, І.М. Гапеева. - Мелітополь: ТОВ “Видавничий будинок ММД”, 2012. - С. 6-29.
5. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Русский язык, 2000. – 317 с.
6. Ткаченко О. Б. Українська мова і мовне життя світу / О. Б. Ткаченко. – К.: Спалах, 2004. – 272 с.
7. Чабаненко В. А. Вибрані праці з мовознавства / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя: «Дніпровський металург», 2007. – 505 с.

Молодиченко В.,
доктор філософських наук, професор
Молодиченко Н.,
кандидат педагогічних наук, доцент
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

УЧНІВ: РЕАЛІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП

В умовах міжнародної співпраці і співіснування країн все більш актуальною стає проблема міжкультурної комунікації особистості. Інтеграція української освіти в міжнародний простір передбачає створення концептуально нового підходу до організації освіти, спрямованого на формування міжкультурно грамотної особистості, яка при цьому не втрачає національної ідентичності

Розкриття проблем явищ комунікації та культури ми зустрічаємо у працях філософів XVII-XX ст. Ю. Габермаса, Г. Гадамера, І. Канта, Ф.

Ніцше, П. Сорокіна, І. Фіхте, З. Фройда, Ф. Шляєрмахера, О. Шпенглера та інших.

Саме поняття міжкультурної комунікації виникає в середині ХХ ст. і пов'язане з іменами таких учених: Е. Голл, К. Клакхон, А. Кребер, Р. Портер, Д. Трагер, Л. Самовар. До цього питання звертались у своїх працях дослідники К. Бергер, С. Гантінгтон, Е. Гірш, Е. Голл, Г. Гофстеде, С. Даль. Різні аспекти формування і розвитку міжкультурної комунікації досліджували такі науковці: П. Донець, В. Манакін, К. Мацик, І. М'язова, І. Наместнікова та інші. Наукові досягнення у рамках проблематики «міжкультурна комунікація» сьогодні в процесі формування, над ним працюють В. Андрущенко, Н. Висоцька, О. Гриценко, Л. Губерський, І. Дзюба, П. Донець, В. Євтух, А. Єрмоленко, Г. Касьянов, М. Кушнарьова, Л. Нагорна, М. Обушний, П. Скрипка [1].

При цьому нерозробленим залишається аспект процедурного втілення процесу формування навичок міжкультурної комунікації учнів. Нами запропоновано структурно-функціональну модель формування навичок міжкультурної комунікації учнів, яка може бути використана у навчально-виховному процесі. Модель складається з 1) мотиваційного, 2) реалізаційного (практично-діяльнісного); 3) прогностичного *компонентів. Метою моделі є формування навичок міжкультурної комунікації в учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.*

Основними визначеними в моделі *завданнями:* є сприяння розвитку міжкультурних особистостей, здатних до міжкультурного діалогу, які володіють знаннями про особливості міжкультурної комунікації і можуть забезпечити комунікативні потреби спілкування.

Важливими закономірностями процесу формування навичок міжкультурної комунікації у межах дослідження є: зумовленість формування навичок міжкультурної комунікації суспільними потребами; залежність формування навичок міжкультурної комунікації від вікових, психологічних особливостей учнів, а також від рівня їх мотивації. Визначені педагогічні

засади регламентують реалізацію концепції міжкультурної комунікації: ціннісно-сміслові визначення предмету міжкультурної взаємодії учнів, критеріїв, зростання міжкультурної комунікативності; інформаційно-технологічне та матеріально-технічне забезпечення реалізації міжкультурної взаємодії; методичне забезпечення діалогу культур (інформаційно-екзистенціальна взаємодія суб'єктів); готовність педагога до формування позитивного досвіду міжкультурної взаємодії в учнів; психолого-педагогічний супровід організації міжкультурної взаємодії в закладах освіти; організація взаємодії школи, сім'ї та громадських організацій як учасників полікультурного педагогічного процесу; організація спільної діяльності і спілкування учнів різних етнічних груп і національностей у міжкультурному середовищі учнів і стану готовності педагогів до здійснення означеного напрямку професійної діяльності.

Розроблена модель формування навичок міжкультурної комунікації учнів базується на таких педагогічних умовах: взаємодія та діалог культур як основа міжкультурного спілкування (розробка і використання методик міжкультурного спілкування); особливості міжкультурного спілкування учнів; міжкультурні знання та навички спілкування в процесі проведення занять і виховних заходів.

В нашому дослідженні ми дотримуємось визначення поняття «міжкультурна комунікація», подане Т. В. Купріною «багатогранний процес взаємодії в складному міжкультурному просторі, обумовлений відмінністю в поведінці комунікантів, стереотипами виховання, традиціями, звичаями, віруваннями, переконаннями, взаємодіючих культур» [2].

Концепти культури ми визначаємо як звички, звичаї, традиції, правила і закони спілкування певного соціуму, спільноти, на основі яких формуються установки, мотивації, форми поведінки, система цінностей тощо. При міжкультурній комунікації взаємодія концептів культури утворює своєрідну площину спільного і відмінного, в якій зустрічаються головні характеристики інтерактивних культур.

Весь процес міжкультурної комунікації спирається на відповідні знання, уміння, набутий і узагальнений досвід комунікативної діяльності співрозмовників. Тому метою підготовки студентів до міжкультурної взаємодії виступає досягнення адекватного сприйняття й усвідомлення переданої інформації, залежно від початкового значення, відповідна реакція на неї з використанням правильних стратегій, тактик, прийомів [1, с. 7]. Ключовими в даному випадку є задум, цілі, мотиви, інформація та знакові системи носіїв національної культури.

Процес формування навичок міжкультурної комунікації ми розглядаємо як цілісну та багаторівневу систему, тому важливим етапом нашої роботи є визначення, дослідження та забезпечення організаційно-педагогічних умов цього процесу.

Таким чином, вважаємо, що побудована модель з урахуванням всіх її взаємопов'язаних компонентів забезпечить ефективність процесу формування навичок міжкультурної комунікації учнів і сприятиме їх розвитку на новому якісному рівні.

Література:

1. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація : зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» /І. Ю. М'язова. - К., 2008.-18 с.

2. Развитие межкультурной коммуникативной толерантности студентов в полиязычной образовательной среде вуза /*А. П. Бекетова, Т. В. Куприна, А. Петрикова*/<https://doi.org/10.17853/1994-5639-2018-2-108-124>

Назарук Ю.,
викладач,
СП «Мелітопольський коледж ТДАТУ»

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ІСТОРИЧНИЙ ЧИННИК
РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ**

Поняття “міжкультурна комунікація” історично виникає як констатація факту взаємодії культур, і пояснює соціальний феномен, сутність якого полягає у конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур (національних та етнічних), субкультурами [1]. У центрі міжкультурних взаємодій перебуває людина, яка перебуває і як носій загальнолюдських історично-культурних універсалій, і як носій культурних особливостей кожної певної епохи, взаємодіючи з іншими і ґрунтуючись на цих закономірностях та особливостях у великій кількості контекстів спілкування. Як наднаціональний чинник взаємодії, міжкультурна комунікація накладає своєрідний відбиток і на розвиток українського суспільства, який визначається низкою суперечностей, що виникають в процесі набуття “європейської” ідентичності при одночасному збереженні власне української ідентичності:

- невідповідністю привнесених новацій існуючим традиціям;
- змінами у соціальній системі цінностей, що виявляється через протилежності соціального та особистісного, загальнолюдського та групового;
- переглядом та уніфікації як старих, так і набутих цінностей;
- формуванням нового типу особистості, яка здатна до творчого та ефективного використання культурних перспектив.

Як і кожній спільноті, українській притаманні також суперечності між індивідуальними та соціальними цінностями [3].

Ера інформаційного суспільства висуває перед соціумами різного рівня розвитку три парадигми (стратегії) дії: культурний ізоляціонізм, тотальне поглинання в аккультурації та мультикультуралізм (тобто оволодіння міжкультурною компетенцією). У зв'язку слід враховувати принципи міжкультурної комунікації як способу соціального розвитку сучасної людини - посередника діалогу між культурами. Оскільки зміни цінностей зумовлені самим їх переглядом, трансформацією або адаптацією до виникаючих умов, міжкультурна компетенція як інтегративна характеристика особистості

майбутнього фахівця, що відображає засвоєння певної кількості знань і навиків на загальнокультурному, національному, соціальному й професійному рівнях, стає значимим фактором його професійного самовизначення. Таким чином, комунікативна компетентність сьогодні стає неодмінним атрибутом освіченої особистості фахівців різних галузей, оскільки потребується високий рівень знань особливостей культури країн світового співтовариства й розходжень у системі цінностей, які в цілому й утворюють картину світу [4].

В основі *загальнокультурного компоненту такої компетентності* знання культури як сукупності результатів і процесів будь-якої соціальної діяльності людини. При цьому необхідно відзначити, що поняття “культура” може бути розглянуте з різних точок зору. Показниками сформованості міжкультурної компетенції вважаються: обсяг знань про особливості культури провідних країн світового співтовариства й відмінності у системі цінностей. Актуальними для сучасної української історичної науки в контексті російської агресії є розгляд латентних форм і деструктивних проявів етнокультурної свідомості особистості, що трактується категоріями “культурний конфлікт” та “конфлікт культур”. Культурний конфлікт визначається як зіткнення суб’єктів культури – носіїв різних культурних цінностей та норм, а тому він носить тимчасовий характер і, як правило, виникає на індивідуальному рівні. В його основі лежать окремі відмінності між представниками різних культур і, як наслідок, непорозуміння та протиріччя. Конфлікт культур – явище більш складне, що проявляє себе на груповому рівні. Це може бути постійний, сформований десятиліттями, детермінований географічними умовами, політичними та економічними чинниками, процес протистояння двох або більше культур, коли реальні відносини між індивідами та групами припускають наявність великої кількості взаємопроникних конфліктів, а тому лише знання або ж прийняття культурних відмінностей не є ключем до вирішення міжкультурних конфліктів.

Домінуючим у викладання матеріалів вітчизняної історії сьогодні стає підхід, що дозволяє виокремити дві групи цінностей, пов'язані з цінностями універсального і національного масштабу, і за якого загальнозначущі (вони ж базові, мінімальні, універсальні) цінності, що стосуються життя, гідності, здоров'ю, свободам і правам індивідів і спільнот, жодним чином не повинні протиставлятися цінностям, різним для різних суспільств і культур, вираження яких необхідне для збереження можливості всіх людей (індивідів, груп, спільнот) втілювати і здійснювати свої національні цінності [2].

Сучасні вимоги до цього балансу виражаються через такі базові цілі гуманітарної освіти: - загальнокультурна компетентність, - вільне світоглядне самовизначення, - відповідальність за загальнозначущі цінності, - відповідальність за загальнонаціональні (в нашому випадку – українські цінності). Тому значущість розвитку міжкультурної компетентності студентів і учнів засобами викладу історичних дисциплін набуває особливої ваги саме сьогодні, і є одним з головних засобів відновлення духовного, морального, інтелектуального потенціалу суспільства [5]. Відтак найважливішим вимогою до гуманітарної освіти, а значить і до викладання історії, є прищеплення учням поваги до сучасних загальнозначущих цінностям, в ідеалі – моральної відповідальності за їх здійснення. Таким чином, ґрунтуючись на закономірностях функціонування та еволюції ціннісних орієнтирів суспільства, реалізація компетентісних підходів до міжкультурної освіти уможливить, на нашу думку, ствердження пріоритету культурних загальнолюдських цінностей.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Київ: Довіра, 2007. – 205 с
2. Власов В. Як перевірити та оцінити історичну компетентність учнів//Історія в школах України. – 2010. - №4. – с. 3-17.

3. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку : Моногр. / В. О. Огнев'юк. - К. : Знання України, 2003. - 450 с.

4. Шайгородський Ю. Ж. Ціннісний конструкт міжкультурної комунікації // Український соціум. – № 1. – 2001.- С. 41-48.

5. Шпак Д.О. Розвиток історизму як важлива складова в процесі формування соціокультурної компетентності особистості при вивченні історії та інших дисциплін соціально гуманітарного циклу / THE UNITY OF SCIENCE: INTERNATIONAL SCIENTIFIC PERIODICAL JOURNAL 2015, № 2-1. С. 89-95 [Електронний ресурс] режим доступу: elibrary.ru/item.asp?id=25341998

Нестерова М.,

доктор філософських наук, професор кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності
НПУ ім. М.П. Драгоманова

СТРАТЕГИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ И ПРАКТИКИ СОЦИАЛЬНОЙ СПЛОЧЕННОСТИ ДЛЯ «НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ»

Кризис современного образования в Украине будет только усугубляться без реального, а не декларативного ценностно-ориентированного поворота к традициям гуманистической педагогики, которая всегда была ярко представлена в отечественной системе образования, в первую очередь среднего образования. Так, одним из ярких лидеров которой является Василий Александрович Сухомлинский, в работах которого особое внимание уделялось сплоченности, умению понять человека другой культуры и другого образа мысли. Конечно, выдающиеся педагоги не использовали термины «межкультурной коммуникации» и «технологии социальной сплоченности», но ценностная, нравственная основа и практические задачи, которые необходимо решить для успешного воспитания и образования

будущих членов общества были достаточно четко обозначены. Во многом их идеи перекликаются с нынешним подходом, который привел к созданию концепции «Новой украинской школы» (НУШ). Компетентностный подход в современных условиях обязательно затрагивает и умение работать в команде, и успешность межкультурных коммуникаций. Но концепция "Новой Украинской Школы" (НУШ) без структурных изменений в системе высшего педагогического образования превращается в формальный, выхолощенный проект. Очевидна необходимость подготовки как будущих педагогов, так и переподготовки уже работающих для целей НУШ. Но это задача коренного изменения требований к преподаванию в педагогических вузах, в первую очередь к личности, ценностно-компетентностной основе самого преподавателя высшей школы.

Процесс образования должен быть непрерывным не только в качестве постоянного прироста инструментариев и навыков, а в качестве становления ценностной основы личности. Ценностная основа должна быть "сквозной", начиная с дошкольного образования, и быть единой для всех участников образовательного процесса, соответствовать запросам и стратегиями развития общества. Именно на основе ценностей должны быть выстроены все модели компетенций, как для оценки качества преподавания, так и для оценки качества его результатов на различных уровнях системы образования. Духовность и нравственность становятся основными приоритетами в информационном, "цифровом" обществе, соответственно, приоритетами в педагогической сфере. Для решения этих актуальных и сложных задач необходимо кросс-культурное, междисциплинарное сотрудничество специалистов из разных стран, из разных профессиональных сфер - философов, педагогов, психологов, культурологов и т.п. Структурные инновации в высшей педагогической системе, привнесение международного, в первую очередь Европейского опыта (как это предусмотрено международными грантовыми программами Эразмус+ различных направлений), позволит как раз провести сложные междисциплинарные

проекты по оценке и развитию качества преподавания на основе ценностно-компетентного подхода, а не формальных показателей существующего мониторинга. Для эффективной реализации исследований необходимы совместные проекты с университетами Европы и Китая, где общественный вектор развития всегда учитывал ценностную навигацию. Межкультурная коммуникация в подобной экспертной деятельности сможет обогатить национальные системы образования, выстроить ключевые показатели для их стратегического развития.

Только в том случае, когда мы в процессе обучения будущих педагогов будем использовать ориентиры трансверсальных компетенций – как ключевой показатель эффективности обучения рассматривать социальную сплоченность и межкультурную коммуникацию, мы сможем внести необходимые изменения в систему и в результат подготовки кадров для Новой украинской школы. И тогда задачи НУШ по воспитанию будущего поколения, которое будет обладать этими необходимыми компетенциями, «навыками 21 века» могут успешно решаться.

На локальном уровне каждая страна формирует свою политику в соответствии с настоящих общих требований и трендов. И в Украине одной из задач Национальной стратегии развития образования на 2012-2021 определено формирование нового гражданина Украины и мира. Безусловно, очень ответственная задача для не только для НУШ, но и для высшего образования, ведь именно после окончания обучения студенты (в первую очередь будущие педагоги) выходят на ключевые позиции в социуме, а для этого их надо заранее научить уважению и толерантности по отношению к носителям разных языков и культур, с которыми они все чаще будут встречаться в своей профессиональной жизни [1].

Література:

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні 2012 – 2021 р. Режим доступу: http://meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia

ЕТНОКУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ ЯК ЧИННИК ПОЗИТИВНОЇ ЇХ АДАПТАЦІЇ ДО КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

У залежності від того, сукупність яких саме внутрішніх і зовнішніх факторів впливає на процес адаптації індивіда, міжетнічні комунікації можуть розвиватися по-різному. Міжетнічні комунікації являють собою обмін між двома або більше етнічними спільнотами матеріальними та духовними продуктами їх культурної діяльності, що здійснюється в різних формах. У вузькому сенсі – це міжособистісні відносини людей різної етнічної приналежності, які протікають у різних сферах спілкування - трудової, сімейно-побутової та інших неформальних видах взаємин. Таким чином, розгляд внутрішніх і зовнішніх чинників адаптації дозволяє пояснювати характер міжетнічних відносин, що складаються у мігрантів з іноетнічним оточенням [3]. На процес адаптації мігрантів до нового культурного середовища істотне вплив надають проблеми, з якими їм доводиться стикатися в новому іншоетнічному оточенні. До таких проблем можна віднести діяльність держави та її міграційну політику, діяльність громадських переселенських організацій, релігійних організацій, можливість працевлаштування, питання, пов'язані з пропискою та реєстрацією, роль ЗМІ і т.ін. [2].

Загальна кількість українців у Франції на початку ХХІ ст. оцінюється в 35 тис., у Парижі сьогодні близько 6 тисяч. Місцем їх постійних зустрічей, а також культурного та релігійного життя є українська греко-католицька церква в Парижі. Перед входом до неї стоїть велика дошка оголошень з повідомленнями про пошук роботи, сприяння у працевлаштуванні і навіть намірами купити роботу в інших. Церква робить все для того, щоб ці люди почували себе як вдома.

Поспілкувавшись з прихожанами, ми дізналися, що справді французька влада доволі ліберально ставиться до мігрантів і надає певний соціальний захист, з якого деякі українці навіть «умудряються» скористатися.

Що ж до проблем із документами, то, за словами Світлани, яка вже 8 років працює у Парижі, навіть якщо хтось потрапляє до жандармерії, що буває хіба у випадках хуліганства, то відсутність візи чи іноді навіть паспорта не стають причиною для депортації, як це буває у інших країнах. Відповідати доводиться тільки за вчинений злочин, адже хто б ти не був, закон – один.

Слова українців засвідчили, що засідання Соціальних тижнів Франції не просто балачки, і що французький уряд справді дуже лояльно ставиться до іммігрантів як зі Східної Європи, так і з країн Африки та Азії, ставлячи на перше місце гідність кожної людини [4].

Нові емігранти (четверта хвиля) – заробітчани. Але соціально походять вони з різних верств населення, між ними є багато осіб з вищою освітою, які працюють як звичайні робітники. Більшість працює нелегально. Деякі з них повертаються додому після двох-трьох років праці.

Нові емігранти практично не включаються у суспільно-громадське життя. Але більшість з них масово відвідує Українську греко-католицьку церкву, у ній активізуються щодо релігійного життя. Сотні інших українців згромаджуються в неділю біля церкви, щоб обмінятися новинами й передати через автобуси пакети для рідних в Україні [1].

Література:

1. Володимир Косик. Українці у Франції. //Культурні зв'язки Донеччини з українським зарубіжжям. Донецьк:Донецьке товариство "Україна-Світ", ТОВ "Східний видавничий дім", 2004, - 236 с.

2. Тітов В.М. Про формування пресою образу етнічного іммігранта (погляд соціолога) // Соціологічні дослідження. 2007. № 11.

3. Штрах М. та ін (2008) У порядку дискусії // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Етнічний фактор у процесі соціальних трансформацій». Єкатеринбург.

4. risu.org.ua/ua/index/exclusive/reportage/39612/

Орлов А.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ТВОРЧА ІНДУСТРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МІСТА ЯК ПРАКТИКА ІНТЕРКУЛЬТУРНОГО БРІДЖ-БІЛДЕНГУ

У світі все активніше розвивається нова концепція соціального та економічного розвитку, що висуває культурні ресурси та творчість на перший план сучасної, постіндустріальної економіки. Цей інноваційний сектор називають творчими, або креативними індустріями (creative industries). До творчих індустріях відносять музику, образотворчі мистецтва, кіно, виконуючі мистецтва, галерейний бізнес, моду, ремесла, видавнича справа, рекламу, дизайн, архітектуру, Інтернет і комп'ютерні технології, культурний туризм. Творчі індустрії з'єднують бізнес-навички та культурні практики, основою яких є творча, інтелектуальна складова та торкаються всіх сфер й напрямків розвитку сучасного міста.

На місто зараз прийнято дивитись як на згусток творчого потенціалу – невичерпне джерело креативу та інновацій. Саме тому такою популярною в останнє десятиліття є тема креативних індустрій, більшість з яких тісно пов'язані з міським середовищем. Недарма епіцентрами вільної творчої думки по всій Європі зараз є колишні індустріальні зони, закинуті свого часу та відновлені зараз у новій ролі – так звані креативні квартали (creative quarters). Чи не кожне європейське місто (не залежно від розміру) вважає за справу честі мати такий простір, що свідчить про наявність творчих активних мешканців, здатних придумувати та створювати щось нове.

З 1998 року концепція розвитку творчих індустрій стала пріоритетним напрямком державної політики Великобританії, що було зумовлено пошуком нових шляхів розвитку старих промислових міст, які прийшли в занепад внаслідок “відходу” з них промисловості в країни третього світу. Починаючи з цього часу, концепція знайшла поширення в багатьох країнах світу. На розвиток творчих індустрій орієнтовані економічні стратегії багатьох міст світу [1, с.36]. У США – Сіетл, Фрайбург, Остін; в Австралії – Мельбурн; у Європі – Глазго, Хаддерсфілд, Амстердам, Антверпен, Відень, Хельсінкі, Барселона, Берлін, Генуя, Мілан, Ліон, Роттердам, Париж, Краків, Прага, Болонья, Авіньон, Рейк’явік; у Китаї – Шанхай і Сінгапур тощо. З 1985 року в Європі реалізується проект, метою якого є оголошене зближення європейців на основі співробітництва в сфері культури і згідно з яким щорічно одне з європейських міст стає культурною столицею Європи [2, с.33].

В міжнародному масштабі творчі індустрії відкривають нові можливості економічного росту, підвищують конкурентноздатність країни, є ефективним антикризовим засобом. На відміну від традиційних сировинних і виробничих галузей, на розвиток яких орієнтована економіка країн третього світу, творчі індустрії сприяють інтеграції країни у світову економіку, що базується на розумінні розвитку на основі нових джерел, які не вичерпали себе.

Визначення креативних індустрій, на яке спирається сьогодні в більшість дослідників і фахівців з міського розвитку, було сформульовано, як вже зазначалося вище, Департаментом культури, медіа та спорту Уряду Великобританії в 1998 році: «Креативні індустрії - це діяльність, в основі якої лежить індивідуальне творче начало, навик або талант і яке несе в собі потенціал створення доданої вартості і робочих місць шляхом виробництва та експлуатації інтелектуальної власності» [3].

Словосполучення «креативні індустрії» не випадково вживається у множині. Це не єдина галузь. Галузі культурних індустрій (архітектура, мода,

образотворче мистецтво, кінематограф, видавнича справа і т. Д.) Мають різні можливості заробляти гроші, різну економічну логіку і динаміку розвитку.

Творчі люди сьогодні - це не тільки художники, письменники, артисти - представники творчих професій. Творчість і креативність затребуване в самих різних галузях життя - у промисловості, в бізнесі, в управлінні, і особливо в освіті.

Всередині нашої країни творчі індустрії допомагають вирішувати економічні й соціальні проблеми шляхом: створення ситуації затребуваності творчої праці; виникнення нових джерел фінансування для традиційних підприємств культури; розвитку послуг із надання ексклюзивних наукових розробок (архітектурних робіт, індивідуальних наукових досліджень); додання нового статусу підприємствам із виконання унікальних робіт (дизайну й оформлення приміщень, фоторобіт); розвитку інфраструктури туризму, розваг і відпочинку; підтримки традиційних ремесел; впровадження наукових розробок і продукції інтелектуальної праці в сфері, яка раніше була далекою від творчості (обслуговування, суспільне харчування); створення мережі дрібних підприємств (книжкових і сувенірних магазинів, інтернет-клубів, невеликих художніх галерей, кафе, ресторанів).

Креативні індустрії в Україні – це така форма соціально-культурних практик, інтегруючою домінантою яких є творча компонента, що часто граничить з експериментом, новаторством і тому не завжди переслідує комерційні цілі, але, завжди може виступати у ролі освітнього середовища, простору розвитку та самореалізації.

Саме тому у експертному середовищі прийнято говорити про те, що в Україні складається інша модель творчих індустрій, яка на відміну від креативних, у своїй основі має «індивідуальний творчий початок, навик або талант», але не завжди несе в собі потенціал створення доданої вартості і робочих місць» у сфері виробництва та започаткування й використання ресурсів освіти для поширення творчої складової у громадському просторі міст та регіонів.

В Україні досі не створена концепція становлення творчої індустрії як інноваційного напрямку розвитку країни, як напрямку формування інтеркультурного комунікативного простору, який, в свою чергу, може зорієнтувати громади українських міст й містечок на консолідацію через вільне самовираження.

Серед причин такого парадоксального явища можна виділити наступні:

1) немає розуміння значення творчих індустрій для розвитку культури й економіки країни; 2) не розроблена теоретична база розвитку творчих індустрій, українські дослідники практично не приділяють уваги цій темі; 3) не створена законодавча база, що включає правові, фінансові й податкові механізми підтримки та розвитку творчих індустрій; 4) немає професіоналів творчих індустрій, немає експертів і консультантів із питань як економіки культури, так і творчого бізнесу. Й на додаток, не закладені основи вільного творчого самовираження особистості через освітні практики.

І все це на фоні неспростовного факту, що багато українських освітніх, культурних, виробничих організації є ланками єдиної системи взаємодії, метою якої є не отримання прибутків та виконання планів, а формування простору громадського діалогу, обміну та взаємопорозуміння. Проте вони не позиціонуються як творчі індустрії, і у зв'язку з цим не розглядається їхня роль у розвитку країни.

Перспективним, у даній ситуації, є створення умов для розвитку і реалізації творчого потенціалу населення, і, перш за все, креативної молоді; створення особливого освітнього середовища, в якому акценти будуть поставлені на особове зростання, розкриття внутрішнього потенціалу особи, розвиток підприємництва і креативності у всіх областях діяльності. Головним у даному напрямі може стати створення системи підтримки інноваційних проектів, що розробляються, і технологій не тільки в науці, але й у сфері культури, художнього мистецтва, спорту і креативних індустрій.

Проблемним же залишається пошук механізмів реалізації концепції розвитку креативних індустрій з урахуванням інтеркультурної складової у

сучасних соціально-економічних умовах. І на даному етапі основним каталізатором «креативних» процесів повинне стати їх включення в стратегії і програми міського розвитку, та їхнє поширення через заклади освіти.

Література:

1. Высоковский А. Культура и город: исследования и программные разработки // 60 параллель. – 2004. – 3 (14). – С. 35-42.
2. Хвилер Я. Еще раз о культуре // Турбизнес. – 2004. – 8. – С. 30-35.
3. UK Creative Industries Taskforce, Creative Industries Mapping Document. November 1998.

Павленко В.,
магістрантка МДПУ
імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Останнім найсуттєвішим якісним зрушенням в глобальному економічному мисленні стало усвідомлення того, що вирішальними серед основних факторів виробництва є людські ресурси, а найбільш ефективними - інвестиції в людський капітал. Стратегічною перспективою і основною тенденцією сталого і динамічного соціально-економічного прогресу держав стає соціально орієнтований розвиток, одним із головних генераторів якого можуть і повинні стати соціальні інновації. До інноваційних технологій належать неординарні способи вирішення соціальних проблем, які не мали раніше аналогів. У сучасній соціальній державі саме соціальні інновації формують інноваційне середовище, яке сприяє науково-технічним, технологічним та інформаційним нововведенням, забезпечують їх

прискорення, підвищують ефективність використання нової техніки і технологій, скорочують інноваційні витрати. Соціальне підприємництво є тією соціальною інновацією, яка служить механізмом соціальних перетворень і сталого розвитку в рамках неприбуткової або прибуткової підприємницької діяльності. Місія соціального підприємництва набуває особливої цінності в період економічної кризи, оскільки, по-перше, в цей час загострюються соціальні проблеми і їх вирішення стає життєво важливим для існування суспільства. По-друге, соціальне підприємництво сприяє створенню сприятливого бізнесу.

Значний внесок у розробку та аналіз проблем, пов'язаних з розвитком соціального підприємництва внесли такі вчені як С. Алворд, Г. Діз, Б. Дрейтон, Дж. Майр, І. Марті, М. Маклін, А. Передо, Р. Спір та інші. Серед українських авторів, які досліджують проблеми соціального підприємництва, можна відзначити роботи З. Галушки, О. Кіреєвої, В. Удодової, В. Шаповал та інші.

Дослідники поки не виробили єдиного визначення поняття «соціальне підприємництво». Але найбільш поширене визначення соціального підприємництва належить Хелен Хох та Пол Трейсі: «Соціальне підприємство - засноване на самоокупній основі господарська діяльність із виробництва соціально значущого продукту або послуги із застосуванням інноваційних рішень, які перетворюють на користь суспільства саму послугу та механізми її економічної реалізації. Кінцева мета якої – не лише отримання прибутку, а й виробництво продукту або послуги, призначеної для вирішення суспільної проблеми» [3, с.7].

Таким чином, до соціального підприємництва можна віднести організації, для яких характерним є: соціальний вплив, інноваційність, самоокупність і фінансова стійкість, підприємницький підхід, що дозволяє знаходити можливості, розробляти інноваційні рішення, які надають стійкі позитивні впливи на суспільство. Соціальне підприємництво надає допомогу державі і благодійним фондам у вирішенні соціальних проблем. Звичайно, зі

всіма проблемами воно впоратися не може. Але ж соціальні та екологічні проблеми не вирішуються за допомогою разових дій. Потрібні системні зміни, що призводять до довгострокових переваг. Якраз такий тип змін є основним об'єктом роботи соціальних підприємців. Соціальні підприємці – це новатори, які використовують інноваційні ідеї та різні ресурси для вирішення соціальних проблем. Їхня діяльність у результаті приводить до стійких позитивних соціальних змін і поширюється на такі галузі як освіта, охорона довкілля, боротьба з бідністю, захист прав людини тощо [4, с.143].

У процесі становлення соціального підприємництва виникають також чинники, які стримують його розвиток. Серед таких проблем можна виділити такі: низька мотивація (соціальне підприємництво пов'язано з більшими ризиками, ніж одержання грантів та державних субсидій); низький зв'язок з соціальною місією (серед керівників НПО, державних органів та громадськості поширення сприйняття бізнес-підходів та підприємницької діяльності як якогось несумісного з соціальною місією, неприбутковим статусом чи використанням ресурсів на потреби основної діяльності); низька фінансова стабільність (більшість НПО не можуть діяти систематично без додаткових інвестицій); обмежений доступ до кваліфікованих спеціалізованих послуг [2, с.8].

В Європі соціальні підприємства часто асоціюються з соціальними кооперативами або асоціаціями, створеними для забезпечення зайнятості, і ґрунтуються на ідеї "активної участі". У Сполучених Штатах соціальні підприємства – це зазвичай будь-який вид неприбуткових організацій, які отримують дохід. Кооперативи та трудові колективи, які існують у США, рідко розглядаються як соціальні підприємства. Соціальні підприємства, розташовані у країнах Європи, надають менше видів послуг порівняно з широким спектром наявних у Сполучених Штатах. Як правило, європейські соціальні підприємства функціонують у конкретних галузях, у яких держава в певний період зменшила фінансування або яким ніколи не вистачало державного фінансування для повного задоволення потреб суспільства. Тому

розвиток соціальних підприємств у кожній з європейських країн, зокрема, залежав від загального добробуту й обставин у кожній європейській країні [1, с.33].

Діючи в Україні соціальні підприємства наразі сильно відрізняються від закордонних аналогів. Практично за кожним з них стоїть певний фонд або гранти, які надають стартовий капітал для того, щоб започаткувати бізнес. Досягнення прибутковості для більшості компаній, що займаються соціальним підприємництвом, – мета далекої перспективи: їх поточні завдання переважно стосуються виконання соціальних програм, а не розробки ефективних бізнес-підходів.

Відповідно до законодавства у більшості європейських країн державні органи (особливо на місцевому рівні) можуть надавати привілеї соціальним підприємствам з метою підтримки їх соціальної місії. Так, у Британії є багато грантів для проектів у соціальному підприємстві. Для підтримки соціальних підприємств працює Банк "Big Society Capital", заснований у квітні 2012 року. Загальний бюджет у 600 млн. фунтів стерлінгів повинен розподілятися через посередників на користь соціальних підприємств і громадських організацій. Інноваційним інструментом фінансування є акції громади: кожен член громади інвестує незначну суму в соціальне підприємство [5, с.107].

На жаль в українському господарському законодавстві «соціальне підприємство» не виділяється як окрема організаційно-правова форма, а «соціальне підприємництво» як окремий вид господарської діяльності. Саме тому потрібно популяризувати соціальне підприємництво, шляхом вивчення закордонного досвіду, розробки законодавчої бази та створення власної теоретичної бази.

Література:

1. Березяк І. І. Зарубіжний досвід та вітчизняні реалії становлення соціального підприємництва / І. І. Березяк // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка": збірник наукових

праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2014. – Випуск 25. – С. 31–36

2. Галушка З. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні / З. Галушка // Вісник КНУ ім. Т.Шевченка. Серія «Економіка». – 2013. – Вип. 148. – С. 16-17.

3. Кіреєва О. Б. Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики / Кіреєва О. Б. – Київ, 2010. - 13 с.

4. Свинчук А.А. Соціальне підприємництво як особлива форма організації господарської діяльності // Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. – Спец. вип. Стратегічні імперативи сучасного менеджменту: у 2 ч. – К.: КНЕУ, 2012. – Ч.2. – С. 141-148

5. Шаповал В.І. // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2013. – № 1042. – С. 105–108.

Павлова Л.М.,
методист вищої категорії
відділу інноваційної діяльності та
дослідно-експериментальної роботи
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України

ОСВІТНІЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТА АПРОБАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Експериментальна діяльність закладів освіти передбачає пошук інноваційних технологій, вибір та впровадження найдоцільніших педагогічних новацій щодо створення інноваційного освітнього простору, сприяє активізації професійного і творчого зростання вчителів, готовності більшості педагогічних колективів до розроблення моделей закладу освіти та участі в педагогічних експериментах.

Сьогодні у відділі інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України близько 100 закладів загальної середньої та позашкільної освіти є експериментальними закладами всеукраїнського рівня.

Теми наукових досліджень навчальних закладів різні, але вони актуальні, своєчасні, такі, які найбільш турбують педагогічні колективи, батьків та спрямовані на модернізацію освітнього процесу у рамках Нової української школи.

Проблеми формування та розвитку етнонаціональних, полікультурних, громадянських компетентностей особистості, міжкультурної взаємодії, входження молодого покоління у глобалізаційний динамічний світ, світовий інформаційно-культурний простір, інтеграція України у європейський простір глибоко турбують як педагогічну громадськість так і учнівські колективи. Саме з огляду на цю позицію заклади освіти України проводять наукові дослідження та експериментальну роботу. Так, Київська гімназія східних мов № 1 обрала тему дослідження «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів», а заклади загальної середньої та позашкільної освіти міста Мелітополя працюють над програмою експерименту за темою «Створення навчально-методичних засад формування у дітей навичок міжкультурної комунікації».

Працюючи над стратегією розвитку закладів освіти міста Мелітополя під керівництвом науковців Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького, за тематикою дослідження розроблено Концепцію створення навчально-методичних засад формування у дітей навичок міжкультурної комунікації. Провідною ідеєю Концепції є положення про те, що володіння навичками міжкультурної комунікації розглядається, як один із найефективніших засобів особистісного розвитку, а також як засіб, спрямований на досягнення мети цілеспрямованого й активного включення дитини в систему нових знань та способів дій щодо їх досягнень. Концептуальні положення передбачають: ціннісно-сміслову визначення предмету міжкультурної комунікації учнів, критерії сформованості в учнів навичок міжкультурної комунікації в освітньому процесі закладів освіти, інформаційно-технологічне та матеріально-технологічне забезпечення реалізації міжкультурної комунікації; методичне

забезпечення діалогу культур у процесі педагогічної діяльності вчителя; готовність вчителя до формування позитивного досвіду міжкультурної комунікації в учнів; ефективне управління формування міжкультурної комунікації в учнів; оптимальне поєднання форм і методів суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії; психолого-педагогічний супровід організації міжкультурної взаємодії в закладах освіти; організація взаємодії школи, сім'ї та громадських організацій як учасників полікультурного педагогічного процесу; організація спільної діяльності і спілкування учнів різних етнічних груп і національностей у межах освітнього процесу; залучення учнів до різних видів творчої, самостійної діяльності культурно-освітнього простору; збагачення змісту шкільної освіти інтеркультурною складовою – як основи синергетичної міжкультурної взаємодії; формування толерантності та ціннісного ставлення до плюралізму культур.

Концепцією визначено методологічні підходи до формування у дітей навичок міжкультурної комунікації, розроблено **Модель** формування в учнів навичок до міжкультурної комунікації, яка складається із організаційно-педагогічної структури; кадрового забезпечення; суб'єктів освітнього процесу; моніторингу та оцінювання. Модель зазначає чинники формування навичок міжкультурної комунікації учнів у закладах загальної середньої та позашкільної освіти та розроблено методичний інструментарій формування навичок міжкультурної комунікації учнів в освітньому процесі.

Розроблено форми організації навчання: рок-лекція, урок-диспут, урок-практикум, урок-дискусія, семінар; конференція, екскурсія, самостійна робота, консультації, робота в групах та парах, індивідуальні, науково-дослідна робота, презентації, дослідницькі та творчі проекти; методи навчання: розповідь, пояснення, бесіда, лекція, дискусія, демонстрація, ілюстрація, практична робота, ділова гра (дидактична, ситуативно-рольова, проблемно-рольова, дискусійна, творча, навчальна), метод вправ, кейс-метод, портфоліо, круглий стіл, мозковий штурм, мікрофон, тренінг, аналіз ситуацій, крос-культурні етюди; технології та засоби навчання.

Отже, експериментальна діяльність закладів освіти, в процесі якої відбувається апробація та широке впровадження Концепції, сприяє формуванню стратегії міжкультурної комунікації особистості учня та закріплення його міжкультурно-комунікативних навичок на уроках, у позаурочний і позанавчальний час, у втіленні результатів навчання і практики у власний досвід учнів та розвитку їх здатності до подальшого самостійного особистісного загальнокультурного зростання.

Прокопенко О.,
директор Малої академії наук учнівської молоді
Мелітопольської міської ради Запорізької області

СПЕЦИФІКА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ МАН ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У сучасному світі освіта є важливою складовою становлення особистості через формування цінностей. Освіта – це простір постійної культурної взаємодії, взаємопроникнення культур і обміну культурним досвідом.

Як наголошують вчені, «головною тенденцією розвитку сучасного світу є інтеграція. Економічні і соціокультурні процеси, єдиний інформаційний простір, соціальна мобільність, відкритість меж перетворюють людство в цілісну світову спільноту. За таких умов розвиток суспільства й, зокрема, сучасної освіти неможливий без формування культури спілкування, що передбачає більш глибоке знайомство з культурами різних країн, їхніми цінностями та ціннісними орієнтаціями. У полікультурному соціумі саме комунікація стає тим ключем, який відкриває реальну перспективу будівництва мостів взаєморозуміння і взаємодії між представниками різних країн» [1, с. 73 – 74].

Метою статті є висвітлення, аналіз та узагальнення досвіду формування міжкультурної комунікації у вихованців через залучення до освітнього процесу МАН.

Мала академія наук учнівської молоді Мелітопольської міської ради Запорізької області як позашкільний заклад має широкі можливості в створенні умов формування міжкультурної комунікації, що сприяє набуттю вихованцями готовності жити в багатонаціональному, багатоконфесійному середовищі. Освітній процес спрямований на залучення вихованців до науково-дослідницької діяльності. Велика увага приділяється з'ясуванню різних сторін міжкультурної взаємодії в житті нашого регіону і України загалом.

Наш заклад працює над реалізацією виховної теми «Формування у дітей навичок міжкультурної комунікації в навчально-виховному середовищі МАН». Кредо: ТАК! об'єднанню, НІ! роз'єднанню. Будь-яка культура несе в собі нормативний зміст. Ствердження «моя культура – нормальна», а інші – ні, є ІНСТРУМЕНТОМ агресивного наступу. Тому, STOP відчуженню культури іншого народу.

Специфічність умов освітнього середовища розвитку особистості вихованця полягає в різноманітті аспектів, напрямів, видів діяльності, враховуються вікові особливості, здібності та ступінь зацікавленості дитини. Гуртківці отримують необхідний соціальний досвід, знання, долучаються до масових, колективних та індивідуальних форм роботи.

Основним масовим заходом є конкурс-захист науково-дослідницьких робіт. У 2017/2018 навчальному році дослідженнями, пов'язаними з міжкультурною комунікацією, займалися вихованці різних секцій:

- Адоньєва Марія, вихованка секції «Філософія», стала учасницею Всеукраїнського конкурсу-захисту робіт МАН з темою «Полікультурність як джерело цивілізаційного розвитку багатоетнічної спільноти». Дослідження визнано актуальним фахівцями на національному рівні, тому що Україна як багатоетнічна спільнота все ще потребує значних зусиль у царині

міжетнічних, міжнаціональних відносин. У роботі Марії розкрито поняття та обґрунтовано шляхи реалізації принципу полікультурності, який визначає головні засади функціонування та співіснування в певному соціумі різноманітних етнокультурних спільнот. На думку вихованки та її наукового керівника, «вільний і відкритий доступ всіх і кожного до багатоманіття культурно-духовних практик міських громад надає нового поштовху розвитку традиційної складової етнокультурного буття полікультурної спільноти і дозволяє вважати полікультурність джерелом сучасних культуротворчих процесів і цивілізаційного розвитку».

- Шмалій Влада, вихованка секції «Філософія», провела дослідження з теми «Міжкультурна консолідація в контексті єднання українства». Робота дівчини присвячена проблемі подолання регіональної та соціокультурної роз'єднаності українського суспільства. Виходом з даної ситуації може бути тільки ведення діалогу культур, який, по-перше, забезпечує вільний розвиток і функціонування всіх культур, по-друге, сприяє процесу їх взаємодії, взаємовпливу і взаємозбагачення.

- Цікаве дослідження провела Корчака Рената, учениця Мелітопольської гімназії № 19, секція «Мистецтвознавство». Її робота з теми «Культові споруди різних релігійних конфесій м. Мелітополя у ретроспективі часу» дає уявлення про співіснування представників різних конфесій, громад та етносів на території нашого міста на всіх етапах його існування. Зміст дослідження значно сприяє усвідомленню значущості міжкультурної комунікації та консолідації на прикладі Мелітополя і в наш час.

- Пухка Вікторія, вихованка секції «Соціологія», виявила зацікавленість до молодіжних субкультур та їх місця в суспільстві. Її дослідження «Типи сучасних молодіжних субкультур на прикладі дослідження у м. Мелітополь» мало за мету дослідити особливості наявних у місті субкультур, їх носіїв у контексті взаємовпливів із суспільством. Як виявилось, велика кількість молоді є представниками тих чи інших

субкультур, і проблема взаємовідносин між ними та іншим соціумом залишається дуже актуальною.

- Дослідження стосовно культурних взаємовпливів між різними історико-етнографічними регіонами провела Донська Емма, вихованка секції «Етнологія», яке було представлено на Всеукраїнському конкурсі-захисті. В роботі з теми «Українська народна жіноча сорочка: спорідненість та регіональні особливості волинської, полтавської, приазовської сорочок» простежено проникнення культурних традицій створення жіночого одягу між західними, східними та південними українськими землями та пов'язаними з цим обрядовістю.

- Культурний обмін між українським та чеським народами в нашому краї досліджувала Сухомлінова Анастасія, учениця Мелітопольської гімназії № 19, секція «Фольклористика», в роботі з теми «Побутування чеського календарно-обрядового фольклору зимового циклу чехів Мелітопольщини». Доробок Анастасії засвідчує асимілятивні процеси. Широкого побутування набувають зразки чеських фольклорних творів, тематично споріднених з українськими. Водночас чехи зберігають самобутні традиції. Все це свідчить про позитивний вплив міжкультурної взаємодії в минулому і сучасності.

- Власенко Валерія, учениця Мелітопольської гімназії № 9, секція «Мистецтвознавство», в роботі з теми «Діяльність ансамблю єврейського танцю «Мааян» та його вплив на розвиток інтеркультурної Мелітопольщини» розкрила творчі особливості ансамблю, які впливатимуть на культуру та імідж м. Мелітополя як інтеркультурного міста далеко за його межами.

Науково-дослідницькі роботи вихованці Малої академії наук, окрім Всеукраїнського конкурсу-захисту, презентують на різних конференціях, форумах, круглих столах. Так, цього навчального року брали участь у 4-й регіональній конференції Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького «Людина і світ», науково-

технічній конференції Таврійського державного агротехнологічного університету, науково-практичній конференції МАН «Інтелект» тощо.

Основним інструментом комунікації людей є мова. Кожна культура має свою мовну систему, за допомогою якої носії спілкуються один з одним. Мова формує особистість людини, яка саме через мову сприймає менталітет, традиції і звичаї свого народу, а також специфічний культурний образ світу. Зв'язок мови, культури й комунікації є нерозривним [2, с. 71]. Залученню до української культури сприяє День української писемності, який традиційно відбувається 9 листопада. В 2017 році з нагоди свята була проведена міська інтелектуальна гра з українознавства для учнів 10-х класів освітніх закладів міста. В рамках заходу відбувся Всеукраїнський радіодиктант національної єдності під гаслом «Нас багато. Ми різні. Але нас об'єднує спільна мета».

Мала академія наук щорічно долучається до проведення Шевченківського тижня. До нашого закладу до зразкового музею Тараса Шевченка приходять не тільки учнівська молодь, а й батьки, представники громадськості. До цьогорічної програми Тижня були включені:

- екскурсія «Пам'ятники по всьому світу»;
- літературний вечір "Свіча, запалена від серця" (спільно з Централізованою бібліотечною системою), на якому на українській, російській, білоруській, татарській та болгарській мовах лунали рядки "Заповіту".

Урізноманітнюють процес формування навичок міжкультурної комунікації участь у нетрадиційних заходах. Вихованки МАН стали учасницями міської коннект-студії «Діалоги без кутів», метою якої є згуртування національних меншин навколо ідеї української державності, семінару-практикуму «Символ «Слово» через призму інтеркультурної комунікації».

З метою організації змістовного відпочинку, оздоровлення, дозвілля та зайнятості дітей функціонує профільний науково-дослідницький табір МАН з денним перебуванням «Соколятко». Форми роботи, що використовуються,

наступні: гурткові заняття, проектна діяльність, пізнавально-навчальні екскурсії, зустрічі з науковцями, ігри. Одним з провідних профілів 2018 року став соціально-економічний. Комплекс таких заходів як пізнавальна гра з географії «Наймогутніша держава», пошук інформації про культуру країн Європи, рухливі ігри народів світу, квести сприятимуть міжкультурній інтеграції.

У поточному навчальному році планується проведення в рамках Наукового марафону конкурсу «У кожної нації свої генії». Здобувачі освіти матимуть можливість презентувати відкриття і досягнення вчених різних країн світу. Захід має сприяти активізації інтересу до наукового пізнання, формувати усвідомлення важливості міжкультурної взаємодії на шляху до прогресу людства.

У травні 2019 року Мала академія наук учнівської молоді готується до проведення пізнавальної гри, приуроченої святкуванню Дня Європи в Україні. На нашу думку, подібні масові заходи сприятимуть розширенню світогляду, збагаченню культурним досвідом інших народів, створюють умови до поглиблення міжкультурних зв'язків.

Отже, освітній процес у Малій академії наук учнівської молоді дозволяє формувати у вихованців навички міжкультурної взаємодії через науково-дослідницьку діяльність, прищеплюючи розуміння багатогранності соціуму, взаємовпливу та взаємозбагаченню між представниками різних культур. І головне: міжкультурна комунікація вселяє оптимізм, створює атмосферу взаєморозуміння!

Література:

1. Сотер М. В. Сутність поняття "міжкультурна комунікація" / М. В. Сотер // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 69(1). – С. 73-78. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_69\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_69(1)_16)

2. Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ [Електронний ресурс]: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (21 березня 2017р.).—К.:КНЕУ, 2017. — 415с.

Прохорова Л.,

кандидат геологічних наук,
доцент кафедри фізичної географії і
геології МДПУ імені Богдана Хмельницького;

Непша О.,

старший викладач кафедри фізичної географії і
геології МДПУ імені Богдана Хмельницького;

Зав'ялова Т.,

старший викладач кафедри фізичної географії і
геології МДПУ імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ І МІСЦЕ ГЕОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ І УМІНЬ В ШКІЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ

Початок другого тисячоліття ознаменовано реформуванням природничо-наукової, в тому числі і геологічної, освіти в країнах різного рівня економічного розвитку. Основи геологічних знань, як складові змісту державної загальної освіти (географія) мають виняткову світоглядну і практичну значимість. Роль геології для України має виняткове значення, у зв'язку з тим, що мінеральні ресурси її території поки залишаються основою економічного розвитку. Стратегічним фактором економічного зростання країни найближчим часом повинна стати структурна перебудова національної економіки на основі наявних мінерально-сировинних ресурсів з метою істотного підвищення її ефективності [2; 7,с.11-15].

Геологія набуває також все зростаюче значення при вирішенні питань, що стосуються землекористування, охорони навколишнього середовища, збереження ґрунтів, вод, природних ресурсів, захисту від стихійних лих і катастроф, в тому числі антропогенних [5,с.177-179].

Зростання інтересу з боку суспільства до геологічних знань, тобто наявність соціального замовлення. Особлива роль шкільних геологічних знань обумовлена залученням до навчального процесу всього підростаючого покоління. Загальна середня освіта забезпечує базис, що є основою для розвитку творчих здібностей кожної людини, його самовираження і

самореалізації в різноманітних, динамічно змінюються сферах діяльності. В умовах ринкової економіки практично кожній людині доводиться не тільки часто знаходити нове місце роботи, але і протягом трудового життя змінювати професію. Геологічна підготовка на рівні основної загальної освіти надає додаткові можливості для професійного самовизначення учнів.

Система геологічних знань і умінь в курсах географії основної школи, безумовно, повинна відображати стан сучасної геологічної науки, беручи участь, тим самим, в формуванні наукової картини світу. Пройшовши тривалу еволюцію, геологія в даний час – багатогранна і багатогалузева наука, що вивчає склад, будову, походження і історію розвитку земної кори і Землі в цілому. Вона спрямована на реконструкцію конкретних етапів еволюції Землі і вироблення історико-геологічної основи ретрогнозів, прогнозів і пошуків родовищ корисних копалин, а також для вирішення інших технічних і природоохоронних завдань. Окремі напрямки геологічної науки склалися поступово, причому наукова думка розвивалася в тісній взаємодії з практикою. Все більшого значення геологія набуває при вирішенні проблеми охорони навколишнього середовища і захисту від природних і антропогенних катастроф [4,с.110-113; 6,с.238-240].

Значення геологічної складової в системі шкільної освіти визначається складною структурою сучасної геології і її багатосторонніми зв'язками з іншими науками, перш за все природничого циклу. Формування сучасного наукового світогляду без геології неможливо. Однак не меншу, а може бути і велику, роль відіграють геологічні знання у формуванні загальнокультурного рівня сучасної людини, що забезпечує геології певне місце в освіті [8,с.30-34].

З іншого боку, система геологічних знань і умінь в шкільних курсах географії повинна не просто відповідати сучасному рівню розвитку геології, а й реалізовувати цільові установки концепції модернізації шкільної освіти. Внаслідок цього при розробці методики вивчення елементів геології в школі найважливішими критеріями стають облік діяльнісного характеру освіти і

затребуваності його результатів в житті. При реалізації цих вимог принциповою методичною новацією є орієнтація на, так званий, компетентністний підхід, покликаний надати змісту освіти практико-орієнтовану спрямованість. Виняткова практична значущість знань геологічної науки і методів її дослідження обумовлює їх роль в посиленні компетентнісної спрямованості шкільної географії [1,с.28-30].

Вимоги до рівня геологічної підготовки школярів неодноразово змінювалися. Це було викликано як розвитком самої геологічної науки, так і потребами в кадрах, підготовлених в галузі природничих та технічних наук. У зв'язку з цим структура і зміст системи геологічних знань і умінь у шкільній освіті постійно вдосконалювалися [3,с.401-403].

Разом з тим геологічні знання є базовими для побудови всіх наступних географічних уявлень і як і раніше зберігають своє освітнє значення. Відсутність або недостатньо повно сформовані геологічні уяви про світ закономірно призводять до нерозуміння, неправильного пояснення багатьох географічних, а часто і в цілому природно-наукових явищ і процесів. Освоєння геологічних знань має істотну відмінність від методик навчання багатьох освітніх дисциплін. Ці відмінності виявляються як в області теоретичного, так і змістовного наповнення дисциплін географічної підготовки. Можна виділити найбільш значущі загальноосвітні питання, які вирішуються геологією і доповнюють методологічну специфіку шкільних географічних знань: час і простір охоплюють в геології процеси від субатомного рівня до утворення Всесвіту; виділяється міждисциплінарний значення для природних наук (географія, фізика, хімія, біологія, екологія та ін.); польові дослідження мають виняткову важливість і не мають аналогів в інших освітніх дисциплінах; в цілому формується природно-науковий матеріалістичний світогляд в процесі вивчення багатомільярдної історії Землі [8,с.30-34; 9,с.208-211].

Незважаючи на високу загальноосвітню цінність системи розглянутих знань, геологи, методисти та педагоги шкіл та ВНЗ відзначають їх

недостатній обсяг і невідповідність сучасним тенденціям розвитку геологічної науки, а також слабку увагу до формування практичних умінь. Остання проблема стоїть особливо гостро в зв'язку з орієнтацією змісту середньої загальної освіти на компетентнісний підхід і посилення практичної спрямованості, що має привести у відповідність масову школу і потреби ринку праці.

Література:

1. Григор'єва Н.В. Шляхи реалізації компетентнісного підходу до навчання географії. *Педагогічний пошук*. №4 (84). 2014. С. 28-30.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/
3. Зав'ялова Т.В., Непша О.В., Прохорова Л.А. Туристський похід з учнями по вивченню геології рідного краю. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи*: збірник матеріалів II-ої Міжнародної науково-практичної конференції. Баку-Ужгород - Дрогобич: Посвіт. 2017. С. 401-403.
4. Іванова В.М., Сапун Т.О. Елементи геології в шкільних курсах природознавства і географії. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи* Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В.. 2018. С.110-113.
5. Іванова В.М., Непша О.В. Екологічні проблеми використання геологічного середовища людиною. *Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді*: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. С.177-179.
6. Непша А.В., Сапун Т.А. Геоэкологические проблемы использования геологической среды человеком. *Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді*. Мелітополь: Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького. 2017. С.238-240.

7. Непша О.В., Дорошко Г.І. Велико-Токмацьке родовище марганцевих руд (Запорізька область): геологія, історія освоєння, сучасний стан та перспективи розвитку. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи*: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав-Хмельницький. 2016. вип. 7. С.11-15.

8. Половка С.Г. Геологія в шкільному курсі фізичної географії. Матер. Всеукр. Інтер.-конф. «Інформаційний банк і бази даних у підготовці майбутнього вчителя географії», 5 квіт. 2013 р. Умань, УДПУ. С. 30-34.

9. Прохорова Л.А., Непша О.В., Зав'ялова Т.В. Деякі прийоми та методи вивчення мінеральних ресурсів в школі. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2018. С.208-211.

Проценко А.,
кандидат педагогічних наук
старший викладач кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Загальновідомо, що підготовка майбутніх учителів у вищому педагогічному навчальному закладі відрізняється від підготовки фахівців у спеціалізованих вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту тим, що має базовий педагогічний компонент. Загальнопедагогічна підготовка майбутнього учителя фізичної культури являє собою процес і результат вивчення педагогічних дисциплін і проходження педагогічної практики, коли відбувається формування професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності в ЗОШ зі школярами як основної мети професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ [1, с.160-164; 4].

З метою аналізу змісту професійної підготовки здійснимо стислу характеристику гуманітарної, природничої, загально-професійної підготовки фахівця з фізичної культури в Україні.

Гуманітарна підготовка фахівця з фізичної культури включає цикл гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, до складу яких входять: іноземна мова, історія, філософія, психологія і педагогіка, соціологія. Встановлений перелік дисциплін і їх зміст дають комплексне уявлення про кожен з наук, їх місце в системі гуманітарного знання, про соціально-культурну сферу сучасного суспільства, орієнтують майбутнього вчителя на формування власного ціннісного відношення до визначальних процесів і явищ. Зміст даних дисциплін також спрямований на оволодіння майбутнім вчителем комплексом умінь і навичок, що формують активного суб'єкта соціального середовища. Дисципліни гуманітарного і соціально-економічного циклу націлені на осмислення культурологічних, соціальних і економічних проблем на теоретичному рівні, поповнення і систематизацію знань, виявлення домінуючих в тій або іншій галузі цінностей, формування навичок рефлексії і саморефлексії, актуалізацію творчого потенціалу. Саме дисципліни гуманітарного циклу здатні до розкриття людської екзистенції, до формування у фахівця в єдності особистісних і професійних якостей. Однією з основних проблем, навколо якої повинно інтегруватися знання з гуманітарних і соціально-економічних дисциплін у ВНЗ при підготовці майбутнього вчителя фізичної культури, є проблема людини, її інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій, його інтегральної природи. Ефективність гуманітарної складової в професійній підготовці фахівця з фізичної культури безпосередньо залежить від міцної теоретико-методологічної бази, створеної на основі вивчення антропогенних чинників професійної діяльності, що відповідає організації педагогічного процесу і соціокультурної інфраструктури освіти, впровадження нетрадиційних методів навчання, інформаційних технологій та ін. Таким чином, гуманітарні і соціально-економічні дисципліни, що відбивають гуманітарну підготовку майбутнього

фахівця з фізичної культури, націлені на управління процесом формування цінностей і установок, соціальних орієнтацій відповідно до цілей і завдань, домінуючих мотивами і суб'єктивними можливостями особистості і є найважливішим компонентом професійної підготовки і майстерності фахівця з фізичної культури.

Природничо-наукова підготовка фахівця з фізичної культури включає цикл загальних математичних і природничих дисциплін, до складу який входять: математика, інформатика, фізика, хімія, біологія з основами екології. Встановлений перелік дисциплін і їх зміст виконують в першу чергу світоглядну функцію, відбиваючи сучасну наукову картину світу, дають ряд практичних умінь і навичок у вирішенні професійних і соціальних проблем.

Загально-професійна підготовка фахівця з фізичної культури включає цикл загально-професійних дисциплін, в який входять: анатомія, фізіологія, біохімія, біомеханіка, гігієна, спортивна медицина, лікувальна фізична культура і масаж, історія фізичної культури і спорту, теорія фізичної культури і спорту, психологія фізичної культури і спорту, педагогіка фізичної культури і спорту, інформаційні технології у фізичній культурі і спорті, технології фізкультурно-спортивної діяльності тощо [2-4].

Література:

1. Котова Е.В. К вопросу о современном состоянии профессиональной подготовки учителя физической культуры. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків: ХДАДМ (ХХІІІ). 2007. № 6. С. 160–164.
2. Котова О.В. Непша О.В. Структурні компоненти підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ. 2018. Вип. 81. Том 1. С. 164-168.
3. Проценко А.А. Структура підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування професійних компетентностей. *Збірник наукових праць: Педагогічні науки*. № 76, т. 2. Херсон, 2017. С.121-125.

4. Проценко А.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики: автореф. Дис... канд.. пед.. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Кропивницький. 2018. 20 с.

5. Проценко А.А. Функциональное содержание профессиональной деятельности учителя физической культуры. *Вестник адукацыі (Вестник образования)*. № 10 (октябрь). Минск, 2017. С.18-25.

Романенко С.О.,
методист методичного кабінету
Управління освіти Мелітопольської міської ради
Запорізької області

ЕТНІЧНА СКЛАДОВА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Досвід взаємодії культур показує, що зміст і результати взаємодії, в різних формах, залежать від здібностей суб'єктів взаємодії розуміти один одного і досягати згоди. Взаєморозуміння і злагода (як зворотний зв'язок в культурній комунікації) обумовлюються культурою взаємодіючих сторін, психологією соціуму, які панують у ньому, цінностями і нормами. Поняття міжкультурної комунікації означає специфічний процес взаємодії різних варіантів культури на різних рівнях у процесі якої має місце взаємодія: а) культур, що передають своєрідність умов і специфіку культурного життя; б) мови, що відображає культуру народу і виступає певною формою культурної поведінки. На цій підставі науковці виділяють комунікативну складову культурної поведінки (реалізації правил спілкування за допомогою знаків, символів, культурних традицій, характерних для тієї чи іншої соціокультурної спільноти). Особливості формування міжкультурної компетентності в молодшому шкільному віці характерне тим, що молодший шкільний вік – найважливіший період в психосоціальному розвитку людини коли, згідно з Е. Еріксоном, відбувається ідентифікація особистості, результатом якої виступає етнічна самосвідомість «Етнічна самосвідомість –

найбільш стійка сторона самосвідомості особистості, яка формується в процесі соціального спілкування особистості через відштовхування від етнічного іншого і являє собою усвідомлення особистістю своїх зв'язків з даними етносом, утвердження свого " Я "в цих зв'язках» [4]. Етнічна ідентичність більш чітко усвідомлюється, а знання про відмінності між групами отримуються ще раніше, якщо соціалізація дитини проходить в поліетнічному середовищі. Однак, потрапляючи в інше культурне середовище, молодший школяр може розгубитися, тому що він орієнтований на свою культуру і на відповідну модель поведінки. Це несе велику небезпеку для становлення дитячої особистості. За багатьма даними, молодші школярі залишаються в більшості своїй неупередженими, але вже з 9 років емоційні переваги складаються в стійкі стереотипи. Якщо не втручатися у формування дитячої особистості в цей період – то існує великий ризик «осідання» негативних національних стереотипів в дитячу свідомість, коли здатність до критичного їх осмислення ще не сформована. Це несе велику небезпеку для становлення дитячої особистості. Для дітей іншої етнокультури дуже важливо знати, що мова і культурні цінності їх сім'ї шановані і прийняті в суспільстві, і це позитивно позначається на соціалізації дитини в групі однолітків і навіть на шкільних успіхах.

Відповідно до етапів психічного розвитку дитини пропонується виділяти наступні етапи становлення етнічної ідентичності:

- у 6-7 років дитина набуває перші фрагментарні несистематичні знання про свою етнічну приналежність. Ці знання він отримує від сім'ї і безпосереднього соціального оточення, а не від етнічної групи.

- у 8-9 років дитина вже ідентифікує себе зі своєю етнічною групою. Підставою для ідентифікації є національність батьків, місце проживання, рідна мова. У цьому віці у дитини прокидаються національні почуття.

- у 10-11 років етнічна ідентичність формується в повному обсязі, як особливостей різних народів дитина відзначає унікальність історії, специфіку традиційної побутової культури

Такий підхід до формування етнічної ідентифікації ґрунтується на рівні розвитку розумової діяльності. Практично всі психологи згодні з Ж. Піаже в тому, що реалізованої етнічної ідентичності дитина досягає в підлітковому віці, коли рефлексія себе має для людини першочергове значення [1, с.45]. Формування етнічної ідентичності молодшого школяра завершується тому випадку, коли його знання, переконання і погляди знаходять втілення у відповідних вчинках і поведінці, що відповідають етнокультурним нормам, мова йде про культурні компетентності[4]. Отже, для молодших школярів полікультурність повинна бути частиною навчання у ранньому віці. Науковцями встановлено, що вже до шести років у дитини виробляється не тільки початкове уявлення про расову належність, а й про причинно-наслідкового зв'язку фактора національності зі становищем у суспільстві. З іншого боку, сьогодні часто діти, змушені жити в ситуації етнічної напруженості, в районах міжнаціональних і міжрелігійних конфліктів, дуже рано усвідомлюють свою етнічну приналежність і стають особливо чутливими до засвоєння як позитивних, так і негативних національних стереотипів. Тому існуючі концепції полікультурної освіти, як показує скажімо педагогічний досвід Франції показує, наскільки важливо є охопити дітей дошкільним міжкультурним вихованням (Франція за цим показником знаходиться на одному з перших місць в світі (а це близько 85% дітей). Для груп дітей, чия рідна мова не є державною, разом з програмами адаптації в іншомовному середовищі провідною провідною парадигмою виховання і навчання, починаючи з раннього віку дитини вважається концепт материнської школи "école maternelle". Таким чином, вже на початковому ступені (а в Україні це 1-4 класи загальноосвітньої школи) мають бути закладені основи комунікативної компетенції, необхідні й достатні для їх подальшого розвитку дитини в середній школі. Аналіз спеціальної літератури, доповнений надбаннями позитивного педагогічного досвіду переконує в тому, що раннє міжкультурно-комунікативне виховання містить у собі вагомі психологічні передумови для оволодіння молодшими

школярами основами елементарної комунікативної компетенції. Особливо для молодших школярів у цей період важливими є такі чинники, як:

- вікові психофізіологічні і психічні характеристики учнів(з сильним відчуттям новизни і наявністю в учнів досить сильної мотивації,зумовленої потенційними можливостями міжкультурного навчання у початковій школі)

- значна стимуляція пізнавальної мотивації дітей і максимальної соціалізації кожної дитини, розвитку її особистості, підготовки до діалогу культур, набуттю навичок і вмінь навчальної діяльності, соціальної та соціально-психологічній орієнтації в дитячому колективі і взагалі в людському суспільстві.

Важливу психологічну передумову соціалізації молодших школярів становлять їхні особистісні характеристики: безпосередність, довірлива підлегливість авторитету вчителя, яскрава емоційність, реактивність, вразливість до новизни,естетичне ставлення до довкілля, допитливість, широта інтересів, сугестивність, розвинута уява.

Наведене вище вказує, що оскільки компетентність в міжкультурній комунікації особистості виявляється в поведінці, спілкуванні в різних соціальних сферах тощо, і є зовнішньою реакцією на діючі в суспільстві соціальні норми, вона потребує характеристики специфічної для вчителя початкової школи соціально-професійної діяльності у вигляді навичок і компетенцій, що дозволяють використовувати на уроках ефективні соціально спрямовані сучасні педагогічні технології, форми, методи й засоби, здійснювати міжпредметні зв'язки для соціалізації й соціальної комунікації та активізації учнів. Великої ваги набуває засвоєння ними соціальних цінностей, що утворюються з розвитком особистої ініціативи, емоційного спілкування з учителем, прийняття загальних рішень між учнями, формування толерантного ставлення до своїх ровесників, вирішення дитячих конфліктів [2].

Полікультурна освіта в початковій школі вимагає пильної уваги, так як

саме в цей час у дитини складаються погляди на світ, ціннісні установки і орієнтації, накопичується особистий досвід спілкування з однолітками. Нам видається важливим формувати міжкультурну компетентність, що передбачає введення молодшого школяра спочатку в рідну для нього культуру, а потім в інші культури. При цьому спочатку у дитини повинна бути сформована готовність визнавати міжкультурні відмінності як щось позитивне, потім ця готовність повинна розвинутися в здатність до міжетнічного взаєморозуміння і діалогу. Іншими словами, міжкультурна компетенція - це здатність і готовність брати участь в діалозі культур, за взаємної поваги, терпимості до культурних відмінностей і подолання культурних бар'єрів. Саме діалогічність особистості є важливим чинником її (особистості) розвитку і робить її, в результаті, здатною до участі в діалозі культур однак спершу в дитини повинна бути сформована готовність визнавати міжкультурні відмінності як щось позитивне, потім ця готовність повинна розвинутися в здатність до міжетнічного взаєморозуміння і діалогу, який буде основою для формування міжкультурної компетентності в середній і старшій ланках навчання.

Література:

1. Айгумова З.И. Этнокультурные особенности развития младшего школьника/ З. И. Айгумова // Начальная школа + до и после, 2014. т.№2.- С.44-47 О.
- 2.Варецька О. В. Критерії, показники та рівні розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти (когнітивний компонент) / О. В. Варецька // SCIENCE and EDUCATION a NEW DIMENSION: Pedagogy and Psychology, 2016. – № IV(47), Issua:101. – С.77-81.
3. Эриксон Э. Детство и общество. Пер. с англ. СПб.: "ЛЕНАТО", "АСТ", Фонд "Университетская книга", 1996. - 416 с.
4. Piaget J., Weil A.M. The development in Children of the Idea of the Homeland and of relations with other Countries // International Social Science

Романець А.,
вчитель початкових класів
Новенська ЗОШ I-III ступенів
Токмацького району Запорізької області

МЕТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В Концепції Нової української школи в першому розділі «Ключові компетентності для життя» відмічається: *«Екологічна грамотність і здорове життя. Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя»* [7].

Концепція модернізації української освіти передбачає розробку нової моделі початкової школи, яка відповідає актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави. Одна з них – здоров'я підростаючого покоління. Це важливий показник благополуччя суспільства. І хоча традиційно вважається, що основне завдання школи – дати необхідну освіту, не менш важливе завдання – зберегти в процесі навчання здоров'я дітей. Зі станом здоров'я пов'язана і успішність навчання. Все це вимагає уважного ставлення до організації шкільного життя: створення оптимальних гігієнічних, екологічних та інших умов, забезпечення організації освітнього процесу, що запобігає формуванню в учнів станів перевтоми [1,2,3].

«Здоров'язберігаючі технології» – це реалізація профілактичних заходів з дітьми, метою яких є збереження і примноження ресурсу здоров'я молодших школярів.

Мета та завдання здоров'язберігаючих технологій [6,с.90-92]:

Для дитини:

– виховання внутрішньої потреби усвідомленого та відповідального ставлення до власного здоров'я і людського життя в цілому;

– формування знань про здоровий спосіб життя;

– навчання практичним навичкам надання елементарної медичної самопомоги і допомоги.

Для дорослих – сприяти формуванню валеологічної свідомості у дитини, збереження здоров'я педагогів, організації просвітницьких лекцій і семінарів для батьків.

Основні групи заходів по збереженню здоров'я учнів

1. *Медико-профілактичні* – спрямовані на збереження здоров'я вихованців при безпосередній участі адміністрації школи і колективу медичних працівників.

Практичні заходи:

– проведення моніторингу дитячого здоров'я і підготовка рекомендацій для учнів. В обов'язковому порядку інформація про необхідність звернути увагу на проблеми здоров'я дитини доноситься до батьків за допомогою класного керівника;

– контроль рівня фізичного розвитку, дослідження якого проводять медики, і фізичної підготовленості, моніторинг здійснює вчитель фізичної культури;

– організація і контроль повноцінного харчування. За приміщення їдальні відповідає адміністрація школи, а якість і різноманітність меню забезпечує адміністрація їдальнею, контроль якості харчування здійснюють медики;

– пропаганда і поширення оздоровчих технік в освітніх установах (лекторії медиків і психологів, методичні семінари);

– організація необхідних умов відповідно гігієнічним стандартам – комфортна температура і свіжість повітря, достатній рівень освітлення кабінету.

2. *Фізкультурно-оздоровчі* – спираються на природні властивості рухової активності дитини, прагнуть до підвищення якісних характеристик фізичних даних, вихованню навичок турботи про здоров'я і формування фізичної культури учнів. Здійснення цих заходів вимагає створення спеціальних матеріально-технічних умов: комфортні класні кабінети з простором для фізичної активності, що мають музичні центри та інтерактивні дошки; зали для фізичної підготовки, оснащені необхідним обладнанням і інвентарем, тренажерами.

Практичні заходи: ранкова гімнастика; фізкультхвилинки, руханки; пальчикова гімнастика; звукова гімнастика; гімнастика для очей; оздоровчі процедури загартовування; профілактика проблеми плоскостопості і неправильної постави; вправи з дихальної гімнастики; вивчення технік масажу і самомасажу; рухливі ігри.

3. *Заходи, спрямовані на соціальну самореалізацію і збереження психологічного комфорту* учня – забезпечує психічне здоров'я вихованця. Основна мета цих методів роботи полягає в створенні позитивного настрою емоційного благополуччя і гармонійного психологічного самопочуття дитини в ситуації спілкування з оточуючими однолітками і дорослими.

Практичні заходи:

– відсутність авторитарного стилю роботи вчителя, пошук демократичних методів позитивного стимулювання активності учня.

– створення умов для релаксації, вчитель повинен вчасно звернути увагу на виникле перенапруження і втому у дітей і присвятити кілька хвилин зняттю розумового та емоційного напруження;

– навчальні психологічні тренінги та заняття для дітей з метою формування у них позитивної мотивації, навичок самоаналізу і надання професійної допомоги в розвитку сильних якостей особистості дитини;

– організовані зустрічі і бесіди на теми больових і проблемних психологічних станів: профілактичні бесіди про шкоду тютюну, алкоголю, наркотичних засобів для психіки людини, корекційні заняття для дітей, які

знають труднощів в освоєнні шкільної програми або спілкуванні з однолітками, батьками, вчителями);

- нестандартні уроки, впровадження педагогічних прийомів з використанням рольових і дидактичних ігор;

- сучасні інтерактивні методи навчання, які зацікавлять учнів, дозволять відчувати себе успішними і інтелектуально заможними і стануть профілактикою емоційного перенапруження, допоможуть отримувати задоволення від процесу навчання, створять комфортний емоційний клімат.

4. *Дбайливе ставлення до потенціалу здоров'я педагогічного колективу школи* – розвиток установ охорони професійної культури і популяризація світогляду здорового способу життя.

Практичні заходи:

- профілактика синдрому емоційного вигорання і хронічного стресу, проведення психологічного тестування, розробка рекомендацій педагогам;

- спортивно-оздоровчі заходи, організовані адміністрацією школи: спартакіади для вчителів, регулярне відвідування секцій і груп здоров'я, які проводяться в приміщенні школи;

- система лекторіїв та тренінгів на теми здорового способу життя;

- створення спеціальних умов для роботи: затишна вчительська, їдальня, спортивні та тренажерні зали, зручні класи;

- проведення днів здоров'я з виїздом на природу або базу відпочинку;

- створення здорового психологічного клімату в колективі (спільні вечори, свята) [1-6].

Здоров'язберігаючі технології вчать дітей жити без конфліктів. Навчають укріплювати, зберігати своє і цінити чуже здоров'я. Ці технології прищеплюють дітям принципи здорового способу життя, посилюють мотивацію до навчання. Учителі у тісному взаємозв'язку з учнями, батьками, медичними працівниками, практичними психологами, соціальними педагогами та соціальними працівниками, усіма тими, хто зацікавлений у

збереженні і зміцненні здоров'я дітей, спроможні створити здоров'язберігаюче освітнє середовище [1,с.102-105; 5,с.180-182].

Література:

1. Дубяга С.М. Роль фізичної культури для дітей молодшого шкільного віку. *Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2017. С. 102-105.

2. Карабанов Є.О., Купреєнко М.В., Непша О.В. Формування культури здоров'я в процесі фізичного виховання школярів. *Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. С. 134-136.

3. Ковальчук О.В., Непша О.В. Здоровий спосіб життя як складова культури здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл. *Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2017. С. 137-140.

4. Непша О.В. Фізична культура як середовище виховання школярів/О.В. Непша, В.С. Ушаков. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (20-21 квітня 2017 року): збірник тез. Бердянськ: БДПУ. 2017. С.309-310.

5. Непша О.В., Суханова Г.П., Іваненко В.В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві. *Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді*: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (02 грудня 2016 р.). Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. С.180-182.

6. Непша О.В., Суханова Г.П., Ушаков В.С. Формування навичок здорового способу життя учнів молодших класів засобами фізичної культури *Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах*:

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 23 березня 2018 року. Житомир: ПП «ДжіВіЕс». 2018. С.90-92.

7. Нова Українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf.

Семікін М.,
Начальник відділу культури
Мелітопольської міської Ради

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОГО СВІТУ В УМОВАХ БІФУРКАЦІЇ ТА СТОХАСТИЧНОСТІ

Сучасний глобалізований світ ставить цілу низку викликів і проблем. Особливою ж гостротою відзначається проблематика національної ідентичності, тісно пов'язані з нею процеси самоусвідомлення й світоглядні орієнтації сучасної особистості [9].

Стрімкі зміни світу, пов'язані зі зростаючими і вельми суперечливими процесами глобалізації, різко актуалізують і загострюють насамперед проблему національної ідентичності, оскільки розмивають її традиційні основи. Ніколи раніше у світовій історії ця проблема не стояла так доленосно, навіть фатально, як сьогодні. І ніколи раніше вона не торкалася практично всіх держав і народів світу. Криза національної ідентичності набула таких форм і масштабів, що її подолання для багатьох із них означає вже не тільки вибір адекватної конкурентноспроможної стратегії розвитку. Вона перетворилася у проблему національного виживання [1,3,4,8].

Замість національної ідентичності, котра миттєво начебто стала анахронізмом, активно почали говорити про космополітизацію, мультикультуралізм, претензії різних культур на визнання, цивілізаційні розломи і т. ін. Однак це не означає, що національна ідентичність як феномен зникла. Як слушно зазначає вітчизняна дослідниця Т. Воропай, швидше

змінився контекст, і більш-менш осмислену розмову про ідентичність можна сьогодні вести тільки враховуючи глобалізаційні реалії. Межі нації виявилися не лише тісними, вони виявилися нерелевантними" [6, с. 9].

Пошук національної ідентичності є загальною історичною і соціокультурною тенденцією сучасного світу, що вступив у глобалізаційну фазу розвитку. Як зазначає С. Гантінгтон, 90-ті роки ХХ ст. характеризувалися глобальним спалахом кризи ідентичності. Питанням про власну ідентифікацію переймалися не тільки країни "третього світу": ПАР, Сирія, Туніс, Алжир та ін., а й країни "першого світу" – США, Канада, Великобританія, Німеччина та інші. "Майже скрізь, куди не глянь, люди переймалися питаннями: "Хто ми такі?", "Звідки ми?" і "Хто не з нами?". Ці запитання є центральними не тільки для народів, що намагаються побудувати нові національні держави, але і для багатьох інших" [5, с. 148-149]. Проблеми ідентичності є особливо актуальними для так званих "розколотих країн", де значні групи людей ідентифікують себе з різними цивілізаціями.

Очевидно, що процеси глобалізації істотно впливають на національну та цивілізаційну самоідентифікацію посткомуністичних суспільств, котрі переживають складні й суперечливі трансформації соціально-економічної системи, культури, способу життя та мислення. Щодо пострадянських країн, які виникли після розпаду СРСР, то майже всі вони стикаються з гострими проблемами пошуку власної ідентичності (державної, політичної, етнічної, соціокультурної, інформаційної). Перехід до нової системи базових цінностей, способу життя, структури соціальних інституцій відбувається за умов невизначених політичних, соціально-економічних та соціокультурних орієнтирів, девальвації звичних ідеологем, консервації кризового стану, низької комунікативної культури соціуму. Звідси і виникають нестійкість політичних та соціокультурних орієнтацій у багатьох їхніх громадян, конфронтація між різними, часом несумісними формами самоідентифікації.

Наздвичайно гостро проблема національної ідентичності постає перед Україною, котра перебуває в силовому полі суперечливих соціально-

цивілізаційних тенденцій – глобалізації і національно-етнічного, державного уособлення, модернізації і постмодернізації, орієнтації на Захід чи на Схід. Сегментованість українського соціуму, яка відображає різноспрямованість устремлінь та наявність кількох субкультур, значно ускладнює внутрішньо національний діалог, зумовлює неузгоджені дії владних структур. Все це створює ситуацію "системної кризи суспільства", частиною якого є проблематичність національної, державної, культурної, соціальної та ідеологічної ідентичності [7].

Подолання таких чинників, які дезорієнтують національну ідентифікацію, є нагальною теоретичною і практичною проблемою. Йдеться не лише про національну ідентичність особистості, а й про ідентичність етносу в цілому, його матеріальної і духовної культури. Хто ми? Де наші корені? Які витoki нашого буття? Яке майбутнє чекає українську націю в умовах глобалізованого світу? Ці та інші питання неодмінно виникають у процесі формування соціальних інституцій незалежної України [2,7].

Отже, глобалізація надзвичайно актуалізувала й загострила проблему національно-культурної ідентичності, яка сьогодні перетворилася в одну з найважливіших проблем, що хвилює не лише теоретиків, а й політиків, громадських і релігійних діячів, представників усіх галузей знання. Нехтування важливістю національної ідентичності в умовах глобалізованого світу здатне породжувати нові міфологеми та непорозуміння особливо у тих випадках, коли виникають конфліктні ситуації [7].

Література:

1. Афанасьєва Л. Міжкультурний діалог в контексті єднання України / Л. Афанасьєва, Є. Музя, К. Колева, Р. Олексенко // Українознавчий альманах. - 2017. - Вип. 21. - С. 15-20.

2. Афанасьєва Л. В. Принцип полікультурності як основа цивілізаційного розвитку сучасного суспільства / Л. В. Афанасьєва, Р. І. Олексенко // Науково-практичний журнал «Актуальні проблеми філософії та соціології». – 2018. – №. 22. – С. 3-6.

3. Воронкова В.Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності // Гуманітарний вісник ЗДІА – 2009. – випуск 37. – с. 9-11.
4. Воронкова В.Г. Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зламі тисячоліть) - Запоріжжя: Павел, 2000.-176 с.
5. Гантінгтон Семюел П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Переклад з англійської Наталії Климчук. – Львів: Кальварія, 2006.
6. Глобализация и идентичность: Хрестоматия / Сост. Т. С. Воропай. – Харьков: Эксклюзив, 2007.
7. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с. ISBN 978-966-485-042-8
8. Молодиченко В. Свобода волі як підґрунтя морального вибору особистості / В. Молодиченко // Філософські обрії. – 2010. - № 23. – С. 174-186.
9. Олексенко Р. Мовна ідентичність як засіб самовизначення та самоідентифікації в умовах посттоталітарного суспільства / Р. Олексенко, Ю. Ситник // Ukrainian professional education = Українська професійна освіта : науковий журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2017. – Вип. 1. – С. 16-23.

Семчук Н.,
канд. філос.наук, старший науковий співробітник
відділ інноваційної діяльності та
дослідно-експериментальної роботи
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЯК ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ

З початку ХХ століття тема діалогу, відкритості до *Іншого* впевнено увійшла в культурну свідомість і одразу привернула увагу дослідників різних

сфер людського існування та широкого мислячого загалу. Феномен спілкування підлягав різному осмисленню – як на рівні окремої особистості, так і на міжкультурному, міжнаціональному. Прагнення зрозуміти інші культури, усвідомити спільні цінності, відмінності та причини протиріччя, налагодити взаєморозуміння набули особливої актуальності через глобалізаційні зрушення, зростання рівня агресії та напруженості у світі, зміну соціально-культурної і ціннісної парадигм. До того ж підтримка демократії, як постійного процесу, завжди вимагає збалансованого співіснування різних спільнот – етнічних, культурних, релігійних, соціальних, та створення відповідних умов для захисту їхніх інтересів. Комунікативний обмін в умовах різноманіття не тільки сприяє ефективній адаптації самої людини до навколишнього світу, а й формує повагу, уважне й толерантне ставлення і, найголовніше, – відновлює *довіру* у суспільстві, що, на думку Ф. Фукуяма, є визначальною універсальною культурною характеристикою, яка впливає як на економічні показники країни, так і на індивідуальне благополуччя [5].

Значуща роль у реалізації завдань з оздоровлення суспільного організму, відновлення довіри, миру на міжособистісному рівні всередині різних спільнот та між ними покладається на молоде покоління. Ціннісні орієнтири генерацій Y та Z, позначених розвитком цифрових та біотехнологій, пов'язані з майбуттям. Молодь демонструє готовність пробувати та відтворювати нові форми спілкування, відзначається гнучкістю мислення, відкритістю. Навчити її гідно витримувати протиріччя, якими сповнене сучасне життя, правильно реагувати на конфлікт, вміти чути і слухати, брати відповідальність за прийняття рішень, прагнути мирного співіснування з представниками інших спільнот (культурних, соціальних, релігійних тощо), – такі важливі завдання стоять сьогодні перед освітою як соціальним інститутом, відповідальним за формування особистості, її світогляду. Підвалинами успішної міжкультурної комунікації є міжкультурна освіта і

виховання, що вже стало пріоритетним напрямом освітньої політики багатьох країн світу.

Формувати міжкультурну компетентність учнів і студентів, сприяти подоланню труднощів під час повсякденного спілкуванні з представниками інших культур – з такими завданнями навчальна дисципліна з міжкультурної комунікації увійшла до шкільних та університетських освітніх програм у США в 1960 – 1970 роках (за ініціативи Е. Холла, основоположника теорії міжкультурної комунікації) і дуже швидко стала предметом наукових досліджень міждисциплінарного характеру. «Озброєний» ідеями Дж. Дьюї щодо демократії як вільного обміну думками в умовах культурного та політичного розмаїття, американський філософ освіти Н. Барбаліс відстоював у 1990-х роках практичну значущість діалогічної освіти. Фундаментальним завданням сучасної освіти, на думку вченого, є пошук шляхів залучення шкіл до творчого процесу створення та підтримання умов, за яких демократичний діалог рівних співрозмовників з важливих життєвих питань міг би виникати та розвиватися. Таке завдання є базовим як для індивідуального розвитку особистості, так і для розвитку соціально-політичних умов розвитку рівності та свободи. Як гуманітарна практика з довготривалою традицією, діалог передбачає (вимагає) наявність таких якостей як толерантність, відкритість, самообмеження, взаєморозуміння не менше, ніж когнітивних.

Європейські педагоги-практики зверталися до проблематики міжкультурної комунікації, актуалізуючи окремі країнознавчі аспекти розвитку культур. Інтерес свого часу до вивчення такої дисципліни в Німеччині (ФРН), наприклад, був зумовлений тогочасною міграційною політикою (залучення «гастарбайтерів» для відновлення економіки після II Світової війни і пов'язані з цим проблеми з адаптацією та асиміляцією їхніх дітей). Запровадження міжкультурної освіти із залученням місцевого населення, а не лише мігрантів, ставило за мету зниження ризиків міжкультурних конфліктів, напруги у суспільстві та надавало можливість

якнайшвидше адаптуватися мігрантам до особливостей життя та німецької культури. Міжкультурна освіта в Німеччині не обмежувалася виключно школою. Освітні програми з міжкультурної комунікації, що містили матеріали з етнографії, літератури, фольклористики, мали всі заклади освіти: від дитячого садка до університету, використовувалися різні форми і методи навчання, відповідно до вікових та психологічних особливостей. Наразі міжкультурна комунікація – одна з найбільш затребуваних дисциплін у Німеччині.

Варто пригадати, що ще наприкінці 70-х – початку 80-х років минулого століття харківські педагоги, однодумці та послідовники відомого філософа В. С. Біблера, започаткували «Школу діалогу культур» [1], що сприяло формуванню нового педагогічного напрямку, який на хвилі «перебудови» привернув увагу педагогічної спільноти не тільки в Україні [2]. Однак, попри доволі результативну роботу «Школи», інтерес до діалогічної освіти поступово згасав і, за свідченням історика і педагога І. Соломадіна, учасника інноваційного педагогічного проекту «Школа діалогу культур», став згодом професійною справою невеликої групи ентузіастів [5].

До діалогу як «сутнісного принципу нового історичного типу суспільних відносин і культури, який формується в нашу епоху» знову привернув увагу відомий філософ культури М. С. Каган у 2006 році. Апелюючи до попередження ООН щодо загрози нової світової війни та заклику «замінити насилля діалогом» як єдиної альтернативи цій загрозі, він зазначав, що «домінантним завданням виховання є формування у дітей, підлітків... імперативної поваги до самості, суверенності, соціальної цінності, свободи *Іншого*, що породжує установку на діалог з ним і потребує діалогу, оскільки в наш час, визначений поняттям «*мультикультуралізм*», Інший – це *Інші*» [3].

Пріоритетом нової освітньої політики в Україні є формування у зростаючого покоління життєвих компетентностей, покликаних якраз забезпечити створення (збереження) діалогового простору, оскільки саме діалог і є умовою для комунікації та спілкування. Усвідомлення ролі

ефективного спілкування; уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування; уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів; дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття; обізнаність та самовираження у сфері культури, глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших – ці життєві навички, визначені у Концепції «Нової української школи», конкретизують «домінантні завдання», реалізація яких у сучасному світі набуває особливої гостроти та актуальності.

Заклад освіти будь-якого рівня може стати тим місцем, де формується діалоговий простір, створюються умови для природної невимушеної міжкультурної освіти. Під час розроблення і реалізації стратегії розвитку міжкультурної компетентності учнівської молоді, освітніх програм з міжкультурної комунікації важливо усвідомлювати специфіку міжкультурного і міжнаціонального спілкування. Без наполегливих зусиль, спрямованих на розвиток його правових, моральних, духовно-ціннісних засад не варто й говорити про позитивне майбутнє українського соціуму.

Література:

1. Библер В.С. Диалог культур и школа XXI века // Школа диалога культур: идеи, опыт, проблемы / Под ред. В.С. Библера – Кемерово: Алеф, 1993. – 347 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Академвидав, 2004. – С. 160–170.
3. Каган М. С. Метаморфозы бытия и небытия. Онтология в системно-синергетическом осмыслении // Каган М. С. Избранные труды: в 7 т. – СПб. : Петрополис, 2013. – Т. VII: Последние труды, интервью, обращения. – С. 11.
4. Соломадин И. Учитесь диалогу, вовлекаясь в диалог // Культура диалога. Разрешение конфликтов. Примирение / Сост. И. Соломадин. – К.: Дух и литера, 2016. – С. 241 – 262 с.

5. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию: Пер. с англ. / Ф. Фукуяма. — М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. — 730.

6.

Суханова Г.,
старший викладач кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького
Ушаков В.,
старший викладач кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ФЕНОМЕН РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодні жодна сфера людської діяльності, не може залишатися без зв'язку з фізичною культурою, так як фізична культура і спорт найголовніші матеріальні і духовні цінності суспільства в цілому і кожної людини окремо. Здоров'я, найголовніше цінність кожної людини, а фізична культура сприяє збереженню здоров'я в найкращій формі. В останні роки все частіше йдеться про фізичну культуру не тільки як про самостійний соціальний феномен, але і як стійке значення в житті кожної особистості. Всі газети, журнали, книги, в сьогоднішні дні, пишуть про важливість спорту, фізичних занять. Багато людей все більше і більше дізнаються про користь фізичних дій для здоров'я. Формуються погляди, думки, про якість фізичних занять. Проте, фізична культура як феномен особистості вивчений далеко не повністю, хоча проблеми духу і тіла ставилися ще в епосі стародавніх часів [6,7,8].

Фізична культура є природним містком, що дозволяє з'єднати соціальне і біологічне значення в розвитку людини. Більш того, вона є найпершим і базовим видом культури, який формується в людині. Кожна людина повинна усвідомлювати, що спорт – невід'ємна частина нашого життя. Фізична культура з властивим, їй дуалізмом може значно впливати на стан організму, психіки, статус людини.

Одним із завдань фізичного виховання є всебічний, гармонійний розвиток людського організму. Людина повинна бути сильною, спритною, швидкою в рухах, витривалою в роботі, здоровою, загартованою. Щоб досягти всіх цих пунктів, людина повинна прийняти в своє життя тільки хороші звички, такі як правильне харчування, приділяти час для заняття спортом, і звичайно ж, відмова від поганих звичок. Так, кожна людина буде загартовувати організм, її тіло, і зміцнювати здоров'я, і це буде на благо майбутніх поколінь. Ідеалом людства завжди є всебічний розвиток особистості, в якому поєднується духовне багатство, інтелектуальні можливості і найголовніше, його фізична досконалість.

В останні десятиліття ХХ століття і на початку ХХІ століття одним з основних завдань вчених, що працюють у всіх областях науки, постало завдання розробки комплексу заходів, які б дозволили зберегти і зміцнити здоров'я людини, продовжити його активне життя, подолати різного роду хвороби. Але одні тільки досягнення в області медицини, генетики, екології не здатні зробити людину здоровою. Рішення такого завдання неможливо без підвищення значущості фізичної культури і спорту, без досягнення розуміння населенням важливості фізичної активності, без формування погляду на фізичну культуру, як на фактор здорового способу життя. В даний час стало загально визнаним фактом, що пріоритет у всій роботі, пов'язаної з розвитком фізкультурно-спортивного руху, повинен бути відданий фізичному вихованню та формуванню здорового способу життя дошкільників, учнів загальноосвітніх шкіл, студентської молоді [6,7,8].

Людині фізичні вправи та навантаження необхідні в усі періоди життя. У дитячому віці, так само як в юнацькі роки спорт – сприяє доброму розвитку організму, статури. У дорослому періоді життя, завдяки фізичним вправам удосконалюються морфофункціональний стан, підвищується працездатність, енергійність, так само сприяє збереженню здоров'я. У літньому віці затримує несприятливі вікові зміни і різного типу захворювання. Залучення населення до фізичної культури та фізичного

виховання породжує активні заняття спортом сучасної людини. Невід’ємна частина навчально-виховного процесу – фізичне виховання. При розробці норм для фізичної культури і спорту, перш за все, повинна бути поставлена мета зміцнення здоров’я, а потім досягнення спортивного результату. Заняття з фізичної культури має величезне значення в житті будь-якої людини. Заняття сприяє зміцненню дисципліни, підвищенню почуття відповідальності, розвитку наполегливості в досягненні поставленої мети. Це стосується всіх людей, незважаючи на їх вік, соціальний стан та професію. Фізична культура, є дуже складним громадським предметом, який включає в себе вирішення завдань фізичного розвитку, здатності і спорту, так само виконує і інші соціальні функції суспільства в області моралі, виховання, етики. Фізична культура не має соціальних, професійних, біологічних, вікових, географічних кордонів [4,5].

Завдяки прогресу в техніці (наприклад, автоматизація, електроніка та робототехніка на виробництві, автомобілі, ліфт, пральні машини) в побуті настільки знизилася рухова діяльність людини, що це вже повинно турбувати людство. У порівнянні з попередніми десятиліттями полегшилася трудова діяльність сучасної людини, за рахунок технологічних новинок. Потім скоротилася і діяльна активність людей. Так само погіршився стан нашого довкілля, що призводить до великих змін станів здоров’я [2,с.70;9,с.202-209].

Скорочення активності в житті людей, призводить до різних видів захворювань, до зниження функціональних можливостей людини. На даний момент фізична праця замінюється розумовою. Це сприяє зниженню працездатності організму. Недолік фізичних занять і витрат належних енергії призведе до зниження імунітету і погіршення обміну речовин. Але, не можна перестаратися і з фізичним навантаженням. Це, теж може привести до погіршення здоров’я. Тому і при розумовому, і при фізичній праці необхідно займатися оздоровчою фізичною культурою, зміцнювати організм. Фізична культура надає оздоровчий і профілактичний ефект, що є надзвичайно

важливим, так як на сьогоднішній день число людей з різними захворюваннями постійно зростає [5,с.180-182].

Ізраїльський вчений Моше Фельденкрайз одного разу сказав: «Рух – це життя. Життя – це процес. Вдосконаліть якість процесу, і ви удосконалили саме життя». Адже без руху жити не просто складно, а практично неможливо. Займаються спортом всі: діти і дорослі, чоловіки і жінки, банкіри і прості робітники, адже на сьогоднішній день він є невід’ємною частиною нашого життя [5].

Найголовніше цінність суспільства і кожної людини – здоров’я. Основа процвітання країни, благополуччя кожної людини, його нормального життя і довголіття. Вплив несприятливих факторів на стан здоров’я молодого організму настільки велике і об’ємне, що внутрішні захисні функції організму не в змозі з ними впоратися. Досвід десятків тисяч людей, які зазнали на собі вплив такого роду несприятливих факторів, показує, що кращою протидією їм є регулярні заняття фізичними вправами, які допомагають відновленню і зміцненню здоров’я, адаптації організму до умов зовнішнього середовища [1,с.105-107].

Головна регулююча сила особистості – потреба у фізичній культурі. Вона має широкий горизонт: проведенні вільного часу в колі близьких людей, розважаючись іграми, емоційної розрядки, потреба в русі, фізичного навантаження, в самоствердженні, зміцненні позицій, в пізнанні, в поліпшенні якості фізкультурно-спортивних занять.

Література:

1. Іваненко В.В., Купрєєнко М.В. Як зберегти своє здоров’я? *Філософія здоров’я – здоровий спосіб життя – здорова нація*. Херсон: ХДАУ. 2018. С.105-107.

2. Гришко С.В., Непша О.В., Стецишин М.М. Сучасний стан атмосферного повітря м. Запоріжжя на його вплив на здоров’я городян. *«Філософія здоров’я – здоровий спосіб життя – здорова нація»*. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ». 2018. С.70-74.

3. Моше Фельденкрайз. Осознание через движение. [Электронный ресурс] режим доступа: https://lifehacker.ru/wp-content/uploads/2017/02/to08_1486465664.pdf.

4. Купреенко М.В., Непша О.В. Використання фізкультурно-оздоровчих технологій в оптимізації рухової активності студентської молоді. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи*: збірник. Баку-Ужгород-Дрогобич: П'світ. 2017. С.433-435.

5. Непша О.В., Суханова Г.П., Іваненко В.В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві. *Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді*: Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. С.180-182.

6. Непша О.В., Суханова Г.П. Непша О.В. Формування навичок здорового способу життя учнів молодших класів засобами фізичної культури. *Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах*. Житомир: ПП «ДжіВіЕс». 2018. С.90-92.

7. Непша О.В., Ушаков В.С. Фізична культура як середовище виховання школярів. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали*. Бердянськ: БДПУ. 2017. С.309-310.

8. Непша О.В., Суханова Г.П. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою. *Фізичне та спортивне виховання у вищих навчальних закладах*. Запоріжжя: ЗНТУ. 2017. С.30-33.

9. Прохорова Л.А., Непша О.В., Зав'ялова Т.В. Якість поверхневих та підземних вод Запорізької області та її вплив на здоров'я населення. *«Філософія здоров'я – здоровий спосіб життя – здорова нація»*. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ». 2018. С.202-209.

Суханова Г.,
старший викладач кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького
Гусак П., магістрант
МДПУ імені Богдана Хмельницького
Куртбеков А., магістрант
МДПУ імені Богдана Хмельницького
Плещевенко В., магістрант
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Реформування закладів вищої освіти має на меті проблеми підвищення якості підготовки спеціалістів, здатних до ефективної роботи в умовах військового часу та ринкової економіки.

В умовах ускладнення та мобільності сучасного суспільного життя, розширення сфер педагогічної діяльності професійна підготовка вчителів у закладах вищої освіти не спроможна навчити вчителя фізичної культури раз і назавжди, оскільки сьогодення вимагає його професійного самовдосконалення протягом життя.

Підготовка вчителя представляє собою процес, спрямований на досягнення результату, обумовленого соціальним замовленням суспільства, який виражається у понятті “готовність вчителя до професійної діяльності та професіоналізм”.

На думку Є. Климова, професіоналізм необхідно розглядати не просто як якийсь високий рівень знань, умінь і результатів діяльності людини в певній сфері, а як певну системну організацію свідомості людини [3].

Дослідниця І.В. Шаповалова визначає, що професіоналізм – це найвищий рівень педагогічної майстерності, якого особистість досягає шляхом свідомого освоєння професії, компетентного виконання функціональних обов’язків і перманентного оновлення фахових знань. На високих рівнях професіоналізму педагог виявляє себе як ерудит, спеціаліст за покликанням, майстер, діагност, гуманіст, самодіагност, новатор, учасник педагогічного співробітництва, дослідник, який засвоїв акмеологічні

технології переходу на наступний рівень професіоналізму та зрілості [9, с. 33-342].

За словами А. Маркової [6], на шляху до професіоналізму педагог проходить ряд етапів: адаптації до професії; самоактуалізації у ній; вільного володіння нею на рівні майстерності; гармонізації вчителя з професією; вільного володіння нею на рівні творчості.

А. Сватєєв запропонував деталізоване визначення терміна «готовність»:

– інтегральна особистісна якість, що забезпечує цілеспрямоване вирішення педагогічних завдань;

– професійна якість, що є результатом цілеспрямованої підготовки фахівця у ВНЗ;

– особливий психічний стан, що забезпечує успішність професійної діяльності; – попередній стан: готовність суб'єкта розпочати професійну діяльність, бути в цій діяльності і знаходитися в ній тривалий час;

– активно-дієвий стан: результат особистісного зростання фахівця у своїй професії, котрий характеризується реальними діями щодо вдосконалення своєї майстерності; зростання особистості, що забезпечує швидку адаптацію, ефективну актуалізацію та використання у процесі практичної роботи набутих у ЗВО знань, умінь і навичок;

– стан новоутворення, що забезпечує оптимальне функціонування особистості в суспільстві, професійну адаптацію та сприяє успішній реалізації [7].

А.І. Щербаков [10] у структурі педагогічної діяльності поряд з конструктивною, організаційною і комунікативною функцією виокремлює ще інформаційну, розвивальну, орієнтаційну, мобілізаційну і дослідницьку (гностичну) функції.

Науковці Дьяченко М.И., Кандибович Л.А., інтерпретують готовність як якісний показник саморегуляції особистості на фізіологічному, психологічному, соціальному рівнях проходження процесів, якими

визначається поведінка людини. Вчені вважають, що готовність – це вибіркова прогнозуюча активність особистості на стадії її підготовки до діяльності, яка починається з моменту визначення мети на основі усвідомлення потреб та мотивів і розвивається відповідно до визначених особистістю плану, настанов, загальних моделей наступних дій, які втілюються у предметні дії і відповідають чітко визначеним засобам і способам діяльності [1, с. 101-103].

Готовність майбутніх фахівців фізичного виховання до професійної діяльності характеризується вченими як цілісний прояв особистості, комплекс необхідних знань, умінь і здібностей, результат професійної освіти та виховання, соціальної зрілості особистості, компонентами якої виступає психологічна, науково-теоретична, практична, фізична і психофізична готовність [2, 6].

Л.П.Сущенко [8, с.211] у науковий обіг вводить поняття «особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту» – це науково обґрунтована система суб'єкт – суб'єктної взаємодії студентів і професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти, в основу побудови якої покладено принцип особистісного підходу і яка інформаційно навантажена за змістом, індивідуалізована за формою, інтенсивна у часовому вимірі, має за мету формування смислової парадигми особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту.

Отже, аналіз наукової літератури з питань готовності вчителів до різних видів діяльності свідчить про те, що вчені по-різному підходять до визначення та характеристики її структурних компонентів. Дослідження готовності до різних видів педагогічної діяльності виявило, що домінантними елементами є мотиваційний, орієнтований, операційний, вольовий та оцінний компоненти. Інші вчені вважають, що готовність до педагогічної діяльності повинна складатися із конструктивного, організаційного, комунікаційного, а також мотиваційного, інформаційного, розвивального, орієнтаційного, мобілізаційного та дослідницького компонентів. Готовність вчителів

фізичної культури до професійної діяльності є системним утворенням і характеризується психологічною, науково-теоретичною, практичною, фізичною і психофізіологічною готовністю.

Література:

1. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск.: Изд-во БГУ, 1976. 176 с.
2. Карабанов Є.О., Купрєєнко М.В., Непша О.В. Формування культури здоров'я в процесі фізичного виховання школярів. *Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті*. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2017. С. 134-136.
3. Климов Е. А. Психология профессионала: избранные психологические труды. Москва: Изд-во «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «МОДЭК». 1996. 400 с.
4. Кузьмина Н.В. Методы системного педагогического исследования. Л.: ЛГУ, 1980. 170 с.
5. Котова О.В. Непша О.В. Структурні компоненти підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ. 2014. Вип. 81. Том 1. С. 164-168.
6. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 308 с.
7. Сватъев А. В. Підготовка майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності (теоретико-методичний аспект): монографія. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2012. 520 с.
8. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): Монографія. Запоріжжя: Запорізький державний університет. 2003. 442 с.
9. Шаповалова І. В. Модель підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до професійного самовдосконалення в умовах модернізації професійної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія «Педагогічні

науки»: зб. наук. праць. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2015. Вип. 15. С. 336-342.

10. Щербаков А.И. Психологические основы формирования личности советского учителя в системе высшего педагогического образования. М.: Просвещение, 1967. 266 с.

Таблер Т.
аспірант кафедри педагогіки
та педагогічної майстерності
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ДІАЛОГУ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ

Взаємодія вчителя та учнів на уроках математики сприяє проведенню продуктивного навчання. Розглядаючи діалог між вчителем та учнями на уроках математики, перш за все, звернемося до поняття методів навчання в методиці навчання математики. Українські дослідники, педагоги розглядали це поняття, тлумачили його та надавали класифікацію за різними ознаками.

Ми в своєму дослідженні спиралась на класифікацію українського дидакта Бевза Г.П. щодо методів навчання математики, які поділяються на методи учіння та методи навчання. Педагог виділяє дві групи методів учіння: репродуктивні (нетворчі) та продуктивні (творчі). До першої групи належать наслідування, копіювання та заучування. До другої групи належать метод спроб та помилок і дослідницький метод. Методами навчання називають найважливіші способи навчання. Таке визначення поняття методів навчання є досить ємним і немає строго означення. Оскільки навчання – діяльність учителя, то й методи навчання Бевз Г.П. співвідносить перш за все з цією діяльністю та виділяє наступні методи: методи активізації уваги учнів; методи викладу нового матеріалу; методи закріплення знань і вмінь; методи навчання розв'язування задач. Методи учіння не включаються до методів навчання [1]. З цього слідує, що методи учіння зосереджені навколо учня, де

вчитель контролює процес учіння, а методи навчання – це інструмент у руках вчителя, який використовується задля навчання учнів.

Найважливішими складовими процесу навчання є дії вчителя та учнів, їх взаємодія, тобто інтерактивність, термін походить від англійського слова *interaction*, яке в перекладі означає «взаємодію». Інтерактивність – поняття, яке розкриває характер і міру взаємодії між об'єктами. Інтерактивність – це двосторонній діалог між викладачами та учнями, мета якого допомогти учневі перетворити інформацію загального характеру в особисте знання [2].

Проаналізувавши поняття інтерактивних методів, методів учіння, навчання, ми пропонуємо наступну схему (рис.1.), де активний діалог між учнями та вчителем, тобто їх взаємодія, а отже і інтерактивні методи, є перетином продуктивних (творчих), іншими словами, активних методів учіння та активних методів навчання.

Рис.1. Класифікація методів навчання [складено автором]

Практика застосування комп'ютерів в освітньому процесі спонукала вчених ввести корективу до класифікації методів навчання, з урахуванням можливостей вчителів та учнів взаємодіяти за допомогою комп'ютерно-інформаційних технологій. Лапінський В.В. [2] розглядає поняття інтерактивності як безпосередню взаємодію, спілкування учасників навчального процесу, так і взаємодію, яка опосередкована сукупністю комп'ютерно-орієнтованих засобів. Отже, інтерактивність передбачає, перш за все, діалог, у процесі якого здійснюється взаємодія учня й учителя,

можливо опосередкована через програмно-апаратні засоби (комп'ютер, планшет, інтерактивна дошка), взаємодія учня й педагога-розробника авторського дидактичного засобу.

До сучасних інтерактивних програмних засобів відноситься авторський педагогічний програмний засіб «Конструктор інтерактивних плакатів» автори Бельчев П.В., Таблер Т.І., який призначений для створення електронних інтерактивних плакатів з математики з метою забезпечення високого рівня наочності навчального матеріалу. Впровадження цього комп'ютерного педагогічного програмного засобу відбулось під час роботи на сертифікаційних курсах серед вчителів математики міста Мелітополь. Вчителі підкреслили, що завдяки використанню на уроках інтерактивного плакату та інтерактивної дошки відбувається постійна взаємодія між учасниками освітнього процесу, учні проявляють зацікавленість до уроку, ведуть діалог як з вчителем так і з однокласниками, вони є більш відкриті до спілкування.

Так під час використання на уроках математики інтерактивного плакату учні самостійно відкривають матеріал в залежності від підготовки до уроку, вчитель виконує роль наставника та корегує його вибір, звертає увагу на підготовленість учнів до уроку, взаємодія відбувається через інтерактивний плакат. Під час використання інтерактивної дошки на уроках математики, приведемо приклад, де інтерактивність відбувається під час перевірки домашнього завдання: відскановане домашнє завдання обраного одного чи декілька учнів спроектувати на інтерактивну дошку, учні коментують розв'язок задачі та корегують отримане зображення; у випадку неправильної відповіді вчитель організує дискусію, занотовуючи та коментуючи думку кожного, що сприяє розвитку активності, комунікативності та відкритості кожного учня. Отже, сучасні технічні засоби навчання є помічником вчителя в реалізації інтерактивності засобів навчання математики.

Список використаних джерел:

1. Бевз Г.П. Методи навчання математики: навч.-метод, посіб. / Г.П. Бевз. - К.: Генеза, 2010. – 117 с.

2. Лапінський В. В. Навчальне середовище нового покоління та його складові [Електронний ресурс] / В. В. Лапінський//. – Режим доступу: http://www.i.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/13/05.pdf

3. Рябчич Т.І. Впровадження інтерактивної дошки Smart Board як новітнього комп'ютерно-орієнтованого засоба навчання на уроках математики в старшій школі/Т.І. Рябчич, П.В. Бельчев //Вища освіта України –К.: Додаток 2 до №3, том IV (29), 2011. – С.623-630

Тамбовцев Г.,

кандидат географічних наук, доцент
доцент кафедри фізичної географії і геології
МДПУ імені Богдана Хмельницького

Іванова В.,

старший викладач кафедри фізичної географії і геології
МДПУ імені Богдана Хмельницького

Сапун Т.,

асистент кафедри фізичної географії і геології
МДПУ імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ЕКСКУРСІЙ В ПРИРОДУ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

Екологічна освіта – безперервний процес навчання, самоосвіти, накопичення досвіду і розвитку особистості, спрямований на формування ціннісних орієнтацій, норм поведінки і отримання спеціальних знань з охорони навколишнього природного середовища та природокористування, реалізованих в екологічно грамотній діяльності [6,143-146].

Екологія протягом всього часу існування зазнала бурхливий розвиток, у міру якого з приватної біологічної дисципліни вона перетворилася на всеосяжну, що включає питання, як більшості природничих наук, так і багатьох гуманітарних таких як – географія, біологія та ін. [4,с.136-138].

Надзвичайно високий рівень міждисциплінарності ускладнює розуміння екології без володіння знаннями різноманітних наук. Крім того, міждисциплінарність означає, що існує безліч питань, які знаходяться на стику наук і недостатньо розглянуті кожна з них. Тому екологічна освіта вимагає узгодження викладанні різних навчальних дисциплін, введення в них відповідних розділів, необхідних для розуміння екологічних проблем, і в той же час розробки ряду спеціальних курсів для вивчення і практичного освоєння міждисциплінарних питань [2,с.17-20].

В даний час перед системою екологічної освіти стоїть завдання забезпечити можливість отримання безперервної освіти, тобто освіти протягом усього життя.

Екологічна освіта – надпредметний напрямок зміни загальної середньої освіти, спрямований на вирішення сучасних соціально-екологічних проблем, що створює умови для самореалізації та розвитку особистості в соціоприродному середовищі, що швидко змінюється, мета екологічної освіти визначається як навчання молоді управлінню якістю життя, усвідомлення об'єктивно існуючих екологічних можливостей і обмежень економічного розвитку і необхідності адаптації до них. Завданнями екологічної освіти є: формування надпредметних знань, умінь, навичок і способів діяльності на основі розуміння основних законів екології та концепції сталого розвитку; створення умов для усвідомленої мотивації навчально-дослідницької та соціально-значимої діяльності, спрямованої на поліпшення стану навколишнього середовища і підвищення якості життя [8,с.96-100].

Таким чином, основна мета освіти в умовах становлення інформаційного суспільства – не тільки зберегти, але і посилити «людське в людині», забезпечити повноцінний розвиток особистості, яке може виражатися в екскурсійній діяльності.

Екскурсії – один з видів занять і основна форма організації роботи з екологічного виховання, одна з трудомістких і складних форм навчання.

Проводяться екскурсії, як позашкільною програмою, так і для закріплення отриманого матеріалу на уроках. Це свого роду заняття під відкритим небом [1,с.44-47; 5,с.6-10].

На екскурсіях діти знайомляться з ґрунтами, гірськими породами, корисними копалинами, гідрологічними об'єктами, рослинами, тваринами та умовами їх проживання, а це сприяє утворенню первинних уявлень про взаємозв'язки в природі [3,с.110-113; 7,с.208-211].

Екскурсії сприяють розвитку спостережливості, виникненню інтересу до природи. У процесі екскурсій закладається фундамент конкретних уявлень про природу свого рідного краю. Діти знайомляться з усім багатством її фарб, звуків, запахів, форм у розвитку і зміні. Пізнання природного оточення починається чуттєвим шляхом, за допомогою зору, слуху, дотику, нюху. Чим більше органів чуття беруть участь в такому пізнанні, тим більше ознак і властивостей виділяє дитина в досліджуваному об'єкті, явищі, а отже, багатше стають його уявлення.

Екскурсії в природу сприяють формуванню моральних якостей. Виховне значення екскурсій – навчити дітей бачити і розуміти красу природи, насолоджуватися нею, передавати свої враження в різних видах художньої діяльності.

Література:

1. Даценко Л.М., Зав'ялова Т.В., Непша О.В., Самек Ю.І. Місце екскурсій і походів у вивченні корисних копалин в шкільному кірсі географії. *Географія та екологія: наука і освіта*. Умань: СПД Сочінський. 2008. С. 44-47.
2. Іванова В.М., Непша О.В. Види міжпредметних зв'язків в шкільному курсі географії. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи*. Переяслав-Хмельницький. 2018. Вип. 18. С.17-20.
3. Іванова В.М., Непша О.В., Сапун Т.О. Елементи геології в шкільних курсах природознавства і географії. *Особистісно-професійний*

розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи.
Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2018. С.110-113.

4. Зав'ялова Т.В., Непша О.В., Прохорова Л.А. Екологічна освіта в міжпредметних зв'язках географії і біології. *Екологічна стратегія майбутнього: досвід і новації.* Умань: Видавець «Сочинський М.М.». 2017. С.136-138.

5. Непша О.В., Яровой Д.В. Особливості організації та проведення географічних екскурсій. *Актуальные научные исследования в современном мире.* Сб. научных трудов. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вып. 7(27), ч. 1. С. 6-10.

6. Прохорова Л.А., Зав'ялова Т.В., Непша О.В. Екологічна освіта та виховання молоді як основа екологічної культури суспільства. *Дискурс в умовах мінливості соціокультурного простору.* Мелітополь: Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького. 2018. С.143-146.

7. Прохорова Л.А., Зав'ялова Т.В., Непша О.В. Деякі прийоми та методи вивчення мінеральних ресурсів в школі. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи.* Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2018. С.208-211.

8. Прохорова Л.А., Зав'ялова Т.В., Непша О.В. Готовність майбутніх вчителів географії до екологічного виховання учнівської молоді у сучасній загальноосвітній школі. *Екологія – філософія існування людства: зб. наук. Праць.* Мелітополь: ТОВ «Колор Принт». 2018. С.96-100.

Троїцька Т.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії;
МДПУ імені Б.Хмельницького,

Тараненко Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
суспільно-гуманітарних наук ТДАТУ

КОМУНІКАТИВНО-ДІАЛОГІЧНИЙ ПОВОРОТ В ОСВІТІ ЯК ПРЕДМЕТ ОСМИСЛЕННЯ ФІЛОСОФІВ

Суттєві зрушення в освіті, що відбуваються в усьому світі, достатньо чітко виявилися в необхідності її ціннісно-сислової переорієнтації та когнітивно-комунікативної інтеграції навчання і виховання усіх суб'єктів освіти. Невипадково у 2011 році у Празі було засновано Центрально-європейське товариство з філософії виховання (CEUPES), діяльність якого спрямована на об'єднання взаємодії фахівців з різних гуманітарних наук і представників суспільства, які зацікавлені спільно тематизувати актуальні проблеми виховання і навчання в країнах Центральної Європи.

Товариство, як зазначає Б.Кудлачова – одна з його ініціаторів і засновників – є важливою платформою, що відкриває простір і можливості для зустрічі, дискусій, спільної діяльності фахівців у даній царині..., що було наслідком довготривалого усвідомлення певної дезорієнтації в царині освіти, з одного боку, а, з іншого – вічна цінність виховання і можливості його визначення в контексті традиції європейського мислення [1, с. 298]. Професорка пише, що «... як засновники, ми усвідомлювали тогочасну фрагментарність постмодерного плюралістичного мислення, а також редукцію цінності лише до просвітницької парадигми раціональності та ефективного діяння, які вважаємо за проблемні. Тому, з нашої точки зору, необхідно обмірковувати онтологічні, епістемологічні та етичні основи європейської культури, виховання і навчання та критично переосмислювати їхні зміни в умовах суспільства знань. Окрім розвитку традиції модерної науки сьогодні потрібна також критична реконструкція інших джерел європейської духовності, грецької турботливості про мислення (logos) і

християнського інтеріоритету... Ми також маємо на меті шукати спільні цінності, на яких заснована виховна і навчальна традиція в окремих країнах Центральної Європи, та розвивати можливості міжкультурного і міждисциплінарного діалогу» [1, с. 299].

В огляді виступів на міжнародному симпозіумі Центрально-європейського товариства філософів освіти в Словаччині 2016 року, тема якого – «Континентальна педагогіка: її проблеми та виклики крізь призму історії та філософії» український філософ І.Предборська, висвітлюючи роботу секцій, пише: «Становлення континентальної педагогіки як наукової дисципліни, витoki якої сягають доби Просвітництва, в кожній європейській країні відбувалося з урахуванням розвитку національної ідентичності та національної культури. зокрема питання освітньої термінології, змістовної структури і спрямованості навчальних програм у галузі педагогіки, питання підготовки вчителів тощо. «Зустріч» різних освітніх традицій, на думку учасників симпозіуму, сприятиме більш чіткому визначенню ідентичності сучасної континентальної педагогіки» [2, с. 306].

Для комунікативних стратегій в освіті у такому розумінні пріоритетними векторами постають плюралітет концептуальних засад окремих досліджень, взаємний діалог, що веде до підтримки і розвитку духовної творчості, поєднання і зустрічі усіх традицій інтелектуальної спадщини і мудрості, поваги до різноманітності, виховання у формі співбуття та діалогу, а не конфронтації різних підходів і поглядів тощо.

На цьому ж симпозіумі український філософ Л. Горбунова звернула увагу на формування в умовах інформаційної та комунікаційної революції нового типу раціональності – трансверсального, здатного досягнути різноманітність сучасного світу, що, в свою чергу, порушує питання про релеватність освітніх стратегій. На її думку, в умовах глобального суспільства потрібна транскультурна освіта, яка б забезпечувала транскультурну компетентність, що включає критичне та номадичне мислення, здатність до трансгресії, контекстуальне розуміння відмінностей,

комунікативну етику, здатність взаємодіяти в мультикультурному середовищі та ін. Дослідниця, спираючись на програмні цілі ЮНЕСКО, обґрунтувала також й потребу у формуванні трансверсальної компетентності, що зумовлено поворотом в освіті від когнітивних до комунікативно-когнітивних цілей. Вона визначила транскультурні та трансверсальні компетентності як орієнтир освітніх стратегій [2, с. 310].

Завершуючи тези доповіді, зазначимо, що безліч комунікативних стратегій, практик, методик, засобів і технологій мають спиратися саме на ці концептуальні засади, щоб ніколи організація освітніх практик не стояла вище, ніж сутність навчання і виховання.

Література:

1.Кудлачова Бланка. Центральньо-європейсько товариство з філософії (CEUPES) //Філософія освіти.Philosophiy of Education. – 2017. – №1. – С. 298-303.

2.Предборська І.М. Континентальна педагогіка очима учасників симпозіуму CEUPES (17-18 жовтня 2016 року) // Філософія освіти. Philosophiy Education . – 2017. – №1. – С. 304-312.

Троїцька Т.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії;

Троїцька О.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії;

Богданова О.,
аспірант кафедра філософії
МДПУ імені Богдана Хмельницького

КОМУНІКАТИВНО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР ЦІННІСНИХ ІДЕЙ У РЕЛІГІЙНИХ ВІРУВАННЯХ

Найважливішим питанням, що поставало часто предметом суперечок і духовних розломів в суспільстві, в усі часи і у всіх народів було питання

цінностей. До того ж, як свідчить аналіз сучасних релігійних практик, ніщо не викликає стільки роздумів, інтелекту і рефлексії, зокрема у процесі засвоєння соціальної, культурної і релігійної спадщини, скільки є їх у питаннях вірування [2].

Зрозуміло, що багато людей вважають себе в силу свого власного внутрішнього і зовнішнього досвіду, своїх власних інсайтів, своїх власних суджень про факти і цінності достатньо знань, щоб оцінювати погляди і вірування інших людей. Але це іманентно породжене знання становить лише малу частину того, що вважає для себе необхідним кожна цивілізована людина. Дійсно, шлях людини до зрілої віри є складним і набуття віри, як процес, має не приватний, а публічний характер, тобто стає значною мірою контекстуальним, хоча і являє собою щось самотрансцендироване власними судженнями про факти і цінності.

Відомий канадський філософ і теолог, найвидатніший представник трансцендентального томізму Б. Лонерган зазначає з цього приводу: «Я не можу дати іншій людині свої очі, щоб вона дивилась ними, але я можу правдиво повідомити про те, що я побачив, і вона може мені вірити. Я не можу дати іншій людині своє розуміння, але я можу правдиво повідомити про те, що я розумію, і вона може мені вірити. Я не можу передати іншому власну здатність судити, але я можу повідомити про те, що я стверджую і що заперечую, і вона може мені вірити. Таким є перший крок. Його робить не той, хто вірить, а той, кому вірять» [1, с. 315].

Усі подальші кроки вірування теолог пов'язує із здобуванням знання у спільній діяльності з іншими людьми, в історичному і в соціальному вимірах, відтак, у комунікативно-когнітивній дії. Проте на цьому шляху значну роль відіграє спочатку приватне ціннісне судження (розгляд достовірності джерела, повідомлення; компетентності експерта, обґрунтованості судження вчителя, поради, начальника, чиновника, авторитету тощо), а потім – рішучість вірити (вибір, що наступає за загальними і приватними ціннісними

судженнями, коли людина приймає ризикованість вибору, але це незаперечно краще, ніж інший варіант поведінки).

Разом з тим, практика свідчить про складність комунікації в релігії, тим більш у високо диференційованій і спеціалізованій рефлексії, яка відбувається за складним алгоритмом інтелектуальних і етичних роздумів віруючої людини від аналізу фактів до ціннісно-сміслових пріоритетів і універсалій, які пов'язують сенс і онтологію. Саме цей аспект потребує подальших теоретичних досліджень, адже онтологічні аспекти спрямовують будь-який зміст незалежно від його носія, вони виявляються на всіх різноманітних стадіях сенсу, у всіх різноманітних культурних традиціях, в будь-яких формах свідомості.

В якості висновків слід зазначити, що рух людини до релігійної зрілості не може не бути комунікативно-когнітивним за характером і зростанням до онтологічних універсалій – за суттю. В аналізі і здійсненні релігійних практик думку Б. Лонергана про те, що основна роль теології складається з можливості виступати посередницею між культурної матрицею і релігією всередині цієї матриці.

Література:

1. Лонерган Б. Метод в теології. – М.: Інститут філософії, теології та історії св. Фоми, 2010. – 400 с. [Електронний ресурс: Режим доступу: platonanet.net >Бібліотека > Книги по философии > Философия религии]

2. Троїцька Т.С., Троїцька О.М. Діалог між представниками релігійних ідентичностей у культурно-освітніх практиках народів Північного Приазов'я // Кол.монографія за загред. Л.Ю. Москальової. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. – 195 с. – С. 8-50.

Ушаков В.,
старший викладач кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького
Проценко Г., магістрант
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ПРОФЕСІЙНІ УМІННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Конституцією України права громадян на розвиток особистості та охорону здоров'я проголошені невід'ємними, а турбота про розвиток фізичної культури та спорту визнана обов'язком держави. Відповідно, освітнє законодавство розглядає фізичний розвиток і формування здорового способу життя учнів серед пріоритетних завдань освіти і виховання.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні до 2021 року окреслює наступні кроки щодо їх вирішення [5]:

- формування здорового способу життя як складової виховання, збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді, забезпечення їх збалансованого харчування, диспансеризації;
- збільшення рухового режиму учнів шкільного віку за рахунок уроків фізичної культури, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в позаурочний час;
- удосконалення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в навчальних закладах (розширення кількості спортивних гуртків, секцій і клубів з обов'язковим кадровим, фінансовим, матеріально-технічним забезпеченням їх діяльності);
- оновлення методології фізичного виховання дітей та молоді з безпосереднім валеологічним супроводженням усього процесу навчання і виховання дітей з різними фізичними та освітніми можливостями.

Лише за 2015-2016 рік прийнято Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, Постанову Кабінету Міністрів України про порядок проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України, схвалено Концепцію Державної

цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. Така державна увага до фізичного виховання та спорту свідчить про труднощі їх реалізації у змінених умовах соціально-культурного та політично-економічного розвитку країни, а отже, висуває нові вимоги до професійної компетентності вчителів фізичної культури. Слід зазначити, що хоча феномен «професійна компетентність» є доволі визначеним, в умовах динамічного розвитку компетентнісного підходу як освітньої парадигми відбувається постійне оновлення його понятійного апарату.

Сучасні словникові та енциклопедичні видання [1,3,8,9] визначають компетентність як:

– властивість, за значенням «компетентний» – такий, що ґрунтується на знанні, кваліфікований, який має певні повноваження; повноправний, повновладний; сукупність знань, необхідних для ефективної професійної діяльності;

– володіння знаннями, вміннями та нормами, що необхідні для виконання своїх професійних функцій, а також психічними якостями для їх виконання;

– реальна професійна діяльність відповідно до еталонів і норм; особливий тип організації знань і досвіду, що забезпечує здатність до прийняття ефективних рішень;

– здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективної професійної діяльності та демонструвати належні особисті якості, мобілізуючи для цього відповідні знання, вміння, навички, емоції, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації, ставленнях, моральних і етичних цінностях та досвіді, усвідомлюючи обмеження у своїх знаннях і вміннях та акумулюючи інші ресурси для їх компенсації.

У спеціальних дослідженнях [2,4,6,7,10] з проблем професійної підготовки в умовах модернізації освіти професійна компетентність

тлумачиться, зокрема як: певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, як оволодіння людиною здатністю й уміннями виконувати визначені професійні функції. Здатність спеціаліста до досягнення чітко визначеної мети, ефективного здійснення професійної праці у певній галузі діяльності. Компетентність – це особистісна характеристика, яка засвідчує реальну здатність до виконання професійних дій. Здатність фахівця якісно й безпомилково виконувати свої функції, як у звичайних, так і в екстремальних умовах, успішно опановувати нові знання й швидко адаптуватися до змінних умов

Література:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь. 1997. 376 с.
2. Дубяга С.М. Формування комунікативної компетенції майбутнього вчителя початкової школи в закладах вищої освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* №19. 2018. С.52-59.
3. Енциклопедія освіти /Академ. Пед.. наук України; гол. Ред.. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер. 2008. 609.
4. Котова О.В. Непша О.В. Структурні компоненти підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки.* Херсон: ХДУ. 2014. Вип. 81. Том 1. С. 164-168.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс] Режим допуску: zakon.rada.gov.ua/go/344/2013.
6. Проценко А.А. Особливості формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету Серія: Педагогіка.* 2017. Вип. XVIII / 1(18). С.183-190.
7. Проценко А.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики:

авторeref. Дис... канд.. пед.. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Кропивницький. 2018. 20 с.

8. Професійна освіта: словник: навч. посіб. /уклад. С.У. Гончаренко та ін., за ред. Н.Г. Ничкало. К.: Вища школа. 2000. 380 с.

9. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. // Укладач О.Є. Антонова. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2014. 100 с.

10. Ушаков В.С., Проценко А.А. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи*. Житомир. 2014. С. 157-160.

ХомчакО.,

кандидат філологічних наук, доцент

ВолковаІ.,

кандидат педагогічних наук, доцент
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ЕТНОКУЛЬТУРНІ КОНСТАНТИ

В МОВНІЙ КАРТИНИ СВІТУ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

Мета нашої розвідки – дослідити етнокультурну природу концептуальних образів у творчості Т. Г. Шевченка, у тому числі й тих, що об'єктивують народно-календарну обрядовість церковних свят, які є елементами національної картини світу українців.

Саме в поетичному тексті Тараса Григоровича Шевченка є багато етнолексем на позначення релігійних свят. Змальовуючи тогочасні події, поет пов'язує їх із святами народно-християнського календаря, як: *Великдень, Пречиста, Петрівка, Пилипівка, Маковія, Миколая* та ін. Наприклад: *А в Пилипівку, сірома, / Христа ради просить!* [3, Т. 2., с. 55]. Із лексемою *Великдень* у текстах Т. Г. Шевченка пов'язана об'єктивація семантики, що відображає язичницькі ритуали: фарбування яєць, ігри й

розваги молоді, звичай купувати новий одяг тощо. Наприклад: *На Великдень на соломі, / Против сонця діти / Грались собі крашанками / Та й стали хвалитися / Обновами* [3, Т 2., с. 182].

В авторській картині світу Т. Г. Шевченка послідовно реалізуються лексеми на позначення свят *Трійці, Пречистої Богородиці, Зимових та Зелених Святків* та деяких інших. Поет неодноразово вживає лексему *Святки*, яка об'єктивує передусім два етнокультурні смисли: святкові дні (переважно *Великодні*) і *Зелені святки* (Зелені свята) [1, с. 532]. Порівняємо а) і б): а) *Тому к святкам / З лиштвою пошили / Сорочечку* (вірш «На Великдень на соломі») [3, Т. 2., с. 182]; б) *...В неділю, / Та на зелених ще й святках, / Під хатою в сорочці білій / Сидів, з бандурою в руках, / Старий козак* [2, Т. 1., с. 208-209].

В тексті Т. Г. Шевченка народна обрядовість знаменувала завершення весняного та початок літнього календарного циклу: *До зеленої неділі / В байраках білили / Сніги білі* [3, Т. 2., с. 61].

Зауважимо, що й сама неділя як назва сьомого дня тижня здавна в українців вважалася святим днем (етимологічно означає «не діло», «неробота»). Тому традиційно в неділю прийнято було не працювати а відпочивати. Як один із номенів досліджуваного концепту, вказана лексема також експлікує подібну семантику: *А в неділеньку святую / Мундир надіває, / І медаль і хрест причепить... / Та й пошкандибає / У храм Божий* [3, Т. 2., с. 47-48].

Водночас у поетичній картині світу Т. Шевченка окремі контексти, в яких реалізується образ *неділеньки святої*, набувають соціального звучання, як у випадку, коли поет із чужини плаче-тужить за Україною: *Як я тепер у неволі / Караюся брате... / Вертаюсь, крадуся... / Отак я, друже мій, святкую / Отут неділеньку святую* [3, Т. 2., с. 47-48].

Із лексемою *Покрова*, що також номінує одне із свят на честь *Пресвятої Богородиці*, у поетичному тексті Т. Шевченка пов'язана експлікація етнокультурного смислу «Та, що є покровителькою весіль» [1,

с. 463]: *Уже, либонь, після Покрови / Вертався з Дону я та знову / (Бо я вже двічі посилав / До дівчини за рушниками) / Послать і втретє міркував* [3, Т. 2, с. 59].

Поет досить часто у своїх творах звертається до образу *Святого Петра*, а отже, як носій української етнокультури, добре знав і про свято на його честь. Поет надає перевагу назві *Петра*: *Хоч Петра діждати, / Хоч Зеленої неділі...* [2, Т. 1., с. 216-217].

Серед інших етнокультурних номенів у Шевченківському поетичному тексті привертає увагу лексема *Спас*. У наведеному вище прикладі з нею пов'язана об'єктивація уявлень про свято *Першого Спаса*, що асоціюється з проводами літа та знаменує початок *Спасівського посту*.

Загалом Т. Шевченко згадує у своїх творах різні пости: і *Спасівку* (двотижневий піст), і *Петрівку* (піст перед Петровим днем), і *Пилипівку* (Різдвяний піст), наприклад: *А в Петрівку і Спасівку / Не спочине в школі, / Бере заступ і лопату, / Шкандибає в поле* [3, Т. 2, с. 55].

Отже, церковний та народний календар свят у поетичному тексті Т. Шевченка відіграє досить важливу роль. Семантика етнолексем має глибинні етнокультурні нашарування. Етнокультурна інформація шевченківського поетичного тексту є величезною базою смислових елементів на позначення релігійних свят:

- архетипові смислові елементи *Ісус Христос, Господь, Пресвята Богородиця, хрест, храм Божий, сонце, сніг*;

- базові концепти (ядро концепту *свято*) *Великдень, Трійця, три Пречисті, Петрівка, Пилипівка, Маковія, Спас, Миколая, Святки*;

- складники базових концептів *великі дзвони, крашанки, обнови, сорочка, рушники, лиштва, бандура*.

В мовній картині світу Т. Г. Шевченко семантична багатогранність етнокультурного простору, репрезентованого численними назвами, засвідчує його аксіологічну значущість, зв'язок із культурним контекстом, що відкриває перспективи для подальших ґрунтовних досліджень як цієї, так і

інших етнокультурних концептуальних одиниць в Шевченківський національно-мовній картині світу.

Література:

1. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: нариси: [навч. посіб.] К.: Довіра, 2007. 262 с.
2. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: [у 12 т.] [редкол.: Є.П. Кирилюк (гол.) та ін.]. К.: Наук. думка, 1990. Т. 1. Поезія 1837-1847. 527 с.
3. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: [у 12 т.] [редкол.: Є.П. Кирилюк (гол.) та ін.]. К.: Наук. думка, 1991. Т. 2. Поезія 1847-1861. 590 с.

Христова Т.,
доктор біологічних наук
професор кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спортивних дисциплін
МДПУ імені Богдана Хмельницького

ПРІОРИТЕТ ЗДОРОВ'Я У СТРУКТУРІ СВИТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ РІЗНИХ КРАЇН

Різні аспекти здоров'я молодого покоління є однією з глобальних проблем сучасності. Вона виникає разом з людиною і видозмінюється відповідно до руху людської культури. Здоров'я - це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не просто відсутність хвороб і фізичних вад. Одним з найважливіших показників стану здоров'я є рівень функціонального розвитку адаптивних систем організму. Здоров'я є процесом збереження та розвитку фізіологічних, біологічних і психічних функцій, оптимальної трудової та соціальної діяльності за максимальної тривалості активного творчого життя.

В світі розповсюджується епідемія хронічних неінфекційних захворювань серед населення самого активного віку. Ці захворювання є основною причиною смерті. Така ситуація спостерігається й в Україні, вона складає загрозу національній безпеці держави. Саме медико-соціальний

статус студентської молоді в майбутньому визначить якість трудового, економічного, репродуктивного та оборонного потенціалу країни. Здоров'я молоді України характеризується високим рівнем захворюваності, інвалідності та смертності. Захворюваність студентів 17–18 років в період 2011–2012 рр. досягла 8521,4 випадків на 10 тис. населення [1, с. 14].

Мета роботи: проаналізувати рівень стану здоров'я молоді закладів вищої освіти України та Білорусі.

Спираючись на сучасну парадигму здоров'я можна констатувати, що здоров'я - це цілісна багатовимірна динамічна система певної структури. Розроблена нами структурна модель здоров'я включає фізичну складову (біоритми Землі та інших планет, екологічна сфера, особливості харчування), психічну складову (інтелектуально-емоційна сфера, соціальне оточення) та духовну складову (загальнолюдські цінності).

Формування здорового способу життя, культури здоров'я, підвищення їх виховних можливостей потребує максимальної уваги до мотиваційної сфери молоді у прагненні бути здоровими. Мотивація молоді на здоровий спосіб життя – це система світоглядних ціннісних орієнтацій до збереження, відновлення і зміцнення здоров'я.

Аналіз наукових публікацій показує, що проблема здоров'я молодих людей знаходиться в полі зору багатьох вчених. Незважаючи на високий рівень загального показника якості життя за основними компонентами, близько 30 % студентів вузів Білорусі наприкінці навчання перебувають на диспансерному обліку. Вивчення захворюваності студентів Білоруського державного медичного університету показало, що перше місце займають захворювання органів дихання (33,4 %), друге - нервової системи і органи чуття (27,4 %), третє - сечостатевої системи (10,3 %). Відсоток захворювань органів травлення, опорно-рухового апарату та сполучної тканини складає приблизно по 5,0 % [2, с. 62].

Такі ж закономірності спостерігаються й серед студентів вишів України [1, с. 357]. Головними чинниками, які сприяють розвитку серцево-

судинних захворювань у вітчизняної молоді є: нераціональне харчування, низька рухова активність, нервово-емоційні стреси, шкідливі звички.

На основі узагальнюючого системно-логічного підходу встановлено, що вплив несприятливих соціально-гігієнічних чинників під час навчання призводить до негативних тенденцій у стані здоров'я студентів різних країн.

Результати дослідження дозволяють констатувати, що рівень розповсюдженості захворювань у 2013-2017 рр. серед студентів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького складає 585,9 %. Вивчення структури захворюваності в залежності від курсу навчання показало, що у першокурсників найбільший відсоток складають захворювання органів дихання, на другому місці – порушення опорно-рухового апарату (ОРА), далі – хвороби органів травлення, нервової системи. У студентів четвертого курсу спостерігається інша закономірність: на першому місці – патології серцево-судинної системи, на другому – порушення ОРА, далі – захворювання сечостатевої системи.

Узагальнений аналіз характеру захворювань студентів північно-західного Приазов'я за п'ять років свідчить, що перше місце займають патології серцево-судинної системи – 35-45 % (від загальної кількості захворювань); друге – зміни ОРА (20–26 %). Майже на одному рівні за ці роки знаходяться захворювання сечостатевої системи (8–12 %), органів зору (6–10 %). Інші захворювання коливаються в межах 5–15 %. Показники захворюваності зростають в процесі навчання, і на четвертому курсі в 1,4 рази вище, ніж в групах першокурсників. За період навчання у вишах спостерігається негативна динаміка стану здоров'я студентів: на першому курсі до групи здорових віднесено 32,5 % студентів, на четвертому – 22,6 %.

Отже, нами показано, що стан здоров'я молоді північно-західного Приазов'я погіршується, зокрема до 45 % (від загальної кількості захворювань) складають патології серцево-судинної системи, до 26 % – порушення ОРА.

Основні елементи відпочинку студентів університету у вільний час характеризуються переважанням пасивних форм, лише 12,5 % молодих людей займаються спортом. Разом з тим, 72,5 % студентів відмічають, що практично не мають вільного часу, а 88,2 % – не задоволені способами його проведення. Переважна більшість студентів (74,9 %) займаються спортом лише на заняттях фізкультури. Серед перешкод для частіших занять фізкультурою 77,6 % студентів зазначають нестачу вільного часу, 18,4 % – неорганізованість.

В сучасних соціально-економічних умовах стан здоров'я студентів залишається однією з найбільш гострих медико-соціальних проблем. Використання цілісного підходу до проблеми збереження здоров'я молоді сприяло розробці нами комплексної реабілітаційної програми, яка включала такі компоненти: блок організаційно-діагностичних заходів (лабораторна, функціональна діагностика захворювань), блок інформаційно-профілактичних заходів (інформаційне забезпечення з питань здорового способу життя), блок лікувально-корекційних заходів (лікувальна фізкультура, гідрокінезотерапія, працетерапія; режим труда та відпочинку; загартовування; гігієна харчування, сну), блок оцінки ефективності проведених заходів. Реалізація цієї програми дозволить підвищити рівень здоров'я молоді, сформувати стійку мотивацію здорового способу життя.

Отже, для підвищення рівня здоров'я нації необхідний системний підхід, який базується на сучасній парадигмі здоров'я: впровадження комплексних реабілітаційних програм, які передбачають створення умов для реалізації здорового способу життя (заняття фітнесом, раціональне харчування, відмова від шкідливих звичок, загартовування, охорона довкілля від забруднення).

Література:

1. Айстраханов Д.Д. Узагальнені тенденції змін стану здоров'я дорослого населення України / Д.Д. Айстраханов, Г.В. Курчатова, М.Ф. Гаврилюк // Україна. Здоров'я нації. – 2013. – № 1(5). – С. 12-19.

2. Радзевич-Грун И. Двигательная активность и здоровье молодежи, проживающей в Беларуси, Польше и Украине / И. Радзевич-Грун // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 2–3. – С. 60–64.

3. Христова Т.Е. Состояние здоровья студентов: проблемы и пути решения / Т.Е. Христова // Transformations in Contemporary Society: Social Aspects: monograph. - Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. - P. 355-360.

Цюрупа М.,

доктор філософських наук,
професор кафедри гуманітарних дисциплін

Піщана В.,

старший виклад кафедри гуманітарних дисциплін
Державного університету інфраструктури та технологій

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНЦІЯ В СТРУКТУРІ ДІЛОВИХ ЯКОСТЕЙ ПЕДАГОГА (ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Закріплення європейського зовнішньополітичного та внутрішнього курсу України породжує не тільки позитивне вирішення економічних та соціально-політичних питань, але й загострює проблему міжкультурної чи кроскультурної взаємодії. Європейська спільнота ще не завершила здійснення чергового «культурного проекту»: переходу від мультикультурності до інтеркультурності, вказують дослідники МГПІ імені Богдана Хмельницького, серед яких ми виділили доробок Л. Афанасьєвої, Н. Глинської та інших.

Оволодіння здобутками міжкультурної компетенції представників педагогічних колективів стає все більш актуальним в аспекті культурологічного підходу до складних соціальних явищ, коли не тільки взаємодіють, але й перетинаються корінні інтереси представників різних культур, продуктивний діалог між якими вкрай необхідний. Французький мислитель Є. Левінас писав, що на обличчі кожного начебто написано: «не вбивай» [5,]. В цих умовах зіткнення, взаємодії або конвергенції культур народів на європейському просторі можливим стає запровадження у

науковий обіг нового поняття „міжкультурна компетентність”, як різновиду культури педагогічного процесу. Бути компетентним означає бути на висоті завдань не тільки боротьби за знання, а й конструктивного діалогу всіх учасників навчально-виховного процесу, носіїв конкретних, замкнених за А. Тойнбі, культур.

Завданням нашої роботи є не винайдення відповідей на міжкультурні виклики реальності сумісного життя, а осмислення категоріального апарату в процесі. Беручи до уваги значущість тези т. Гоббса щодо важливості починань розмірковування вченого з дефініцій, або пояснень, тих імен, котрими вони користуються, будемо розкривати, конкретизувати смисл понять заявленої теми [1, с.329].

Проблема культури у широкому її розумінні як особливої сторони перетворюючої людської діяльності на зразкових засадах і попередніх досягненнях спільноти стає однією із домінант розвитку цивілізації, а перший рік нового XXI століття ООН оголосило роком «культури миру». Феномен культури починає розглядатись у більш широкому контексті - як чинник, що сприяє збереженню людства. Слушною є думка, що не тільки кліматичні зміни, глобальний тероризм, поширення ядерної зброї, а криза духовної культури стала основною загрозою існування світової спільноти.

Системоутворюючі чинники культури пов'язані з історичною пам'яттю, культурними кодами, культурними архетипами, тобто із спадковими моментами людського життя. Водночас не слід недооцінювати реальності сучасного глобалізованого світу, який модифікує національні культури в єдиний всесвітній простір, що уможлиблює міжкультурний діалог, але насторожує тим, як після 11 вересня 2001 року розуміти тезу: «Кожна культура має свої цінності, якими вона керується»?

Складний термін «культура» визначають в різних модусах, що свідчить про її широке використання для опису багатьох сфер людського життя, діяльності та поведінки особистості. У дисертаційній роботі Н. Громова,

посилаючись на дослідження таких західних вчених, як Кребер, Клухольн, Беррі, Сегал та Дасен, наведено шерег визначень [2].

Найпоширеніші спроби визначення цього терміну дослідниками в галузі культурології, педагогіки та психології відбуваються через такі мисленеві конструкти: «соціальний спадок» (Лінтон), «моделі поведінки, переданої за допомогою символів» (Кребер, Клухольн), «правила, значення і поведінка» (Яхода), система обмежень (Пуртинга), єдиний усталений образ життя певної групи людей (Беррі, Пуртинга, Сегалл і Дасен), «система нормативних конвенцій, які обслуговують тип соціальної солідарності і соціокультурної ідентичності людей» (Флиер, 2000), сукупність не успадкованої інформації (Ю.М. Лотман), знаки і символи (К.П. Ханзен), соціальна дійсність, семіозис та творчість людини (В.М. Розін) [3, с. 93-95].

Виходячи з існування сотень визначень культури, пропонуємо власне визначення у контексті заявленої теми – це сукупність психологічних і соціальних феноменів (стандартів), загальноприйнятих в певній групі людей, які засвоюються ними протягом життя, утворюють їх картину світу і виражаються в усталених формах поведінки. Такими психологічними і соціальними феноменами ми вважаємо цінності, уявлення, смисли, установки, які керують поведінкою людини, утворюють її життєву позицію і пристосовують до умов виживання в сфері соціальної боротьби.

Серед основних чинників, що впливають на формування культури, є чинник виживання, що допомагає вибрати поведінку, адекватну умовам виживання, ресурси і матеріальний добробут, стан економічних відносин, використання технологій, клімат, життєвий досвід тощо. Таким чином, утворюється парадоксальна зв'язка «культура - боротьба».

За структурним виглядом культура уособлює багаторівневу ієрархію, як складається з декількох основних рівнів: загальнолюдська культура, притаманна людству всієї планети, супранаціональна культура, що належить представникам континентів, національні та етнічні культури, субкультури та

ідіокультури, тобто індивідуальні культури, побутова, культура війни та миру тощо.

Проблема міжкультурної компетенції висвітлена в роботах зарубіжних і вітчизняних авторів: Milton J. Bennett, Alvino E. Fantini, R.S. Hanvey, H. Ned Seelye, Н.Д. Гальскової, М.В. Гараєвої, Г.В. Елизарової, В.Г. Костомарова, А.Ю. Муратова, В.Д. Попкова, А.П. Садохіна, В.В. Сафонової, Е.Ф. Тарасова, С.Г. Тер-МінасОВОЇ, А.Я. Флієра, В.П. Фурманової, та інших.

Культурна компетенція передбачає опанування на високому рівні системи прихованих смислів, які містяться в концептах мови різних етносів і складають інформаційний шар носіїв цієї мови - комунікантів. У цьому аспекті вимога знати англійську мову на достатньо високому рівні виглядає глибоко теоретично обґрунтованою. Річ у тому, що як довів ще у ХІХ столітті наш земляк, філософ та мовознавець О. Потебня, мова та культура найтіснішим чином пов'язані між собою.

Структура міжкультурної компетенції складається зі знання власної культури, інших культур, знання рідної мови, іноземних мов, повага до рідної культури, повага і толерантність до інших культур, опанування здобутками рідної культури, розуміння інших культур, толерантна оцінка інших культур, здатність до діалогу, зрештою - позитивна ідентифікація (як результат вищезазначеного).

Формування культурної компетенції зазнає змін протягом всього життя під впливом оточення, процесу виховання та освіти. Основи спілкування з іншими людьми та спільного проживання з ними індивід отримує в умовах сімейного виховання, а особливості соціального та історичного втілення цих норм поведінки містяться в літературі різних жанрів, засобах масової інформації, навчальній (освітній) програмі. Таким чином, тип культурної компетентності певного індивіда повинен відповідати соціокультурному типу певного суспільства і уможливити його адекватне існування в цьому суспільстві. Розвиток міжкультурної компетенції утворює новий образ світу,

модифікуючи попередній і узгоджуючи існуючу систему знань і концептів з новими, розширюючи межі світосприйняття особистості.

Найбільш загальний підхід до проблеми компетенції полягає у тому, ще це є така сукупність знань, навичок, вмінь, яка дозволяє опанувати професійну діяльність на рівні професійної культури. З цього приводу можна зазначити, що міжкультурна компетенція культура є *система культурних цінностей*, які носять неперехідний, навіть можна сказати, абсолютний характер.

Міжкультурна компетенція складається з наявності фонового знання про певну культуру, здатності особистості до діалогу і толерантного, емпатійного ставлення до чужорідної культури та її представників, що приводить до виникнення позитивної ідентифікації. В результаті цього керівник сфери педагогічного процесу набуває певного рівня «соціальної адекватності» його суперечливому оточенню.

В освітянському просторі ми позитивно сприймаємо навчання основам соціального управління колективами студентами різних країн в одному навчальному закладі, використання інтерактивних методів навчання типу «ділових ігор», здатності вирішувати крос культурні конфлікти [4, с. 155].

Література:

1. Гоббс. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского // Антология мировой философии. – М.: Наука, 1970. Том. 1. - 720 с.

2. Громова Н.М. Формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами. Автореф. дис. на здобуття ступеня канд.. психол. н.- К.: Інститут психології НАН України ім.. В. Костюка, 2011.- 18 с.

3. Флиер А.Я. Культурная компетентность личности: между проблемами образования и национальной политики // *Общественные науки и современность*, 2000, №2. - С. 75-105.

4. Халеева И.И. Интеркультура - третье измерение межкультурного взаимодействия? (Из опыта подготовки переводчиков) // *Актуальные проблемы межкультурной коммуникации*. М., 1999. – С. 153-167.

5. Ян А. Ключовський. Філософія діалогу. – К.: Дух і Літера, 2013. – 221 с.

Ченцов О.,
учитель вищої категорії, учитель методист
Мелітопольська загальноосвітня школа
I-III ступенів №4 ММР ЗО

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА В МІСЬКІЙ ГРОМАДІ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО ВІДНОШЕННЯ МОЛОДІ ДО ПРЕДСТАВНИКІВ ЕТНІЧНИХ СПІЛЬНОТ

Проблеми міжетнічної толерантності у різних її вимірах давно вже є предметом розгляду не тільки науковців, політиків, соціологів, але й привертає до себе увагу громадських та міжнародних організацій, а також урядів багатьох країн. Нетерпимість є однією з найбільших глобальних проблем сучасності і загроза її поширення, пов'язана з ксенофобією, екстремізмом та насильством.

Актуальність проблеми толерантності для нашої країни пов'язана, перш за все з тим, що сучасне українське суспільство високо сегментоване, в ньому яскраво виражені нашарування різних типів культур, ментальностей, релігій, що і зумовлює проблему культури міжетнічних відносин. Особливої значущості вона набуває в молодому віці, коли йде активний процес вибору цінностей і світоглядних орієнтирів, проектування основного вектору своєї особистісної і професійної спрямованості. З огляду на це, неможливо не оцінити і роль соціального середовища, під впливом якого молоде покоління

засвоює необхідний життєвий досвід. Відтак, виступаючи і суб'єктом, і результатом суспільних відносин, особистість формується через її активні громадські дії, свідомо перетворюючи і навколишнє середовище, і саму себе в процесі цілеспрямованої діяльності.

І оскільки, унікальність соціального простору Мелітополя багато в чому визначається "гармонією розмаїття" - дивовижним поєднанням культур багатьох народів, то продовження і розвиток цих традицій - одне із першочергових завдань для сучасного покоління.

Саме тому, на наш погляд, важливо на принципах міжнаціональної злагоди та порозуміння, віднайти шляхи формування інтеркультурного середовища в міській громаді Мелітополя, в якій молоде покоління зможе протиставити етнічному націоналізму громадянську націю з пріоритетом прав особисті.

Для виявлення впливу міського середовища Мелітополя на формування у молоді толерантного відношення до представників різних етнічних спільнот Центр соціологічних досліджень МДПУ провів соціологічне опитування серед молоді міста. В якості гнізд були обрані загальноосвітні школи, коледжі та ВНЗ.

Результати опитування виявили, що близькій сприйняття Іншої людини у не залежить від етнічного походження. В більшості респонденти під *поняттям «наші»?* розуміють родину та родичів (53,2%), людей їхнього кола знайомства, однакових інтересів (43,5%), однокласників, однокурсників (41,1%), однодумців (23,4%), громадян країни (20,6%), для 2,8% - це однопартійці. Оскільки лише для 14,9% опитаних дане поняття асоціюється з людьми своєї національності, чи одновітцями (1,6%), то можна з зробити висновок, що молодь міста має достатній рівень етнічної толерантності і оцінює іншого перш за все за особисті чи загальнолюдські якості. Водночас, для більшості молодих людей, які навчаються в вищих навчальних закладах (Мелітопольський державний педагогічний університет, Таврійський аграрний університет) та медичному коледжі, питання національної приналежності є

важливим, на відміну від опитаних, які навчаються у загальноосвітніх школах та професійно технічних закладах освіти. Можна припустити, що усвідомлення важливості приналежності до певного етносу у дитини формується у юнацькому віці коли потрібно робити вибір професії, майбутнього, здобувати знання. Тому освіта є тією платформою, яка орієнтує молоду людину у просторі культурного розмаїття. (див. таб.1).

Таб.1.

Наскільки важливо особисто для Вас відчувати свою приналежність до етнічної групи? * В якому навчальному закладі ви навчаєтесь? (%)

	В якому навчальному закладі ви навчаєтесь?					
	В загальноосвітній школі	В гімназії, ліцеї	В професійно-технічному училищі (ПТУ)	В коледжі	У вищому навчальному закладі (ВНЗ) МДПУ	У вищому навчальному закладі (ВНЗ) ТДАТУ
Дуже важливо	-	4,3	6,5	22,9	19,0	11,9
Скоріше важливо, ніж ні	33,3	32,6	6,5	35,4	33,3	28,8
Скоріше не важливо	4,2	10,9	29,0	18,8	11,9	11,9
Для мене це не має значення	37,5	26,1	22,6	10,4	21,4	18,6
Взагалі не замислювався над цією проблемою	25,0	26,1	35,5	12,5	14,3	28,8

Також, в ході порівняльного аналізу було встановлено, що важливим відчуття своєї національної приналежності є для представників таких етносів як вірмени, болгар, грузини та караїми, на відміну від більшості молодих албанців, білорусів, греків, поляків, татар.

Хоча Мелітополь є інтеркультурним містом, але ж культурі міжетнічних стосунків потрібно навчати молодь ще з дитинства. За даними опитування більша половина молодих людей (68,9%) не зустрічалися з фактом **недружнього ставлення до представників своєї національності** (білоруси, греки, грузини, поляки, татари, росіяни, українці, вірмени та болгар), проте значний відсоток (25,9%) – зазначили, що стикалися з епізодичними випадками недружнього ставлення до них (албанці, караїми, вірмени, росіяни, українці, татари). Занепокоює й той факт, що 5,2% опитаних зустрічаються з цим постійно. Із проявами недружнього ставлення до себе переважна більшість респондентів (69,3%) стикаються під час випадкових контактів на вулиці та в громадському транспорті, в домі, дворі (12,0%), в колі однолітків (8,0%), в колективі де вони навчаються (6,7%), та навіть в державних установах (4,0%).

Поряд з цим, нам цікаво було дізнатися, чи існує напруженість у міжетнічних відносинах у колективах, де навчаються наші респонденти. Так, 63,3% респондентів вважають, що не існує, а 14,9% опитаних не визначилися з цим питанням. Водночас 21,3% визнали існування напруженості у їхніх колективах (більшість у загальноосвітніх школах). Це переважно представники таких національностей як азербайджанці, албанці, вірмени, караїми, євреї (див.таб.2).

Таб.2.

Як Ви вважаєте, чи існує проблема міжетнічних відносин у колективі, де Ви навчаєтесь? * В якому навчальному закладі ви навчаєтесь? (%)

	В якому навчальному закладі ви навчаєтесь?					
	В	В	В	В	У	У
	загальн	гімназ	професій	кол	вищому	вищому

	освітній школі	її, ліцеї	но-технічному училище (ПТУ)	еджі	навчальному закладі (ВНЗ) МДПУ	навчальному закладі (ВНЗ) ТДАТУ
Так, існує, і стоїть дуже гостро	-	10,9	6,5	-	5,0	3,3
Так, існує, але не можна сказати що вона стоїть досить гостро	16,7	30,4	-	14,6	12,5	20,0
Ні, не існує	62,5	50,0	67,7	75,0	67,5	61,7
Важко відповісти	20,8	8,7	25,8	10,4	15,0	15,0

Поряд з цим, значна відповідальність за формування культури міжетнічної толерантності лягає не тільки на освітні заклади, а і на соціальне середовище міста, засоби масової інформації оскільки інформаційний простір, перш за все, повинен протидіяти національній нетерпимості та ізоляції.

Отже, на основі аналізу результатів опитування проблеми формування інтеркультурного середовища міста як засобу виховання міжнаціональної толерантності молоді можна рекомендувати шляхи її вирішення, а саме:

1. Освітнім закладам більше уваги приділяти вихованню толерантності у молодого покоління;
2. Засобам масової інформації зважено подавати інформацію щодо міжнаціональних та міжконфесійних процесів на принципах толерантності;

3. Національно-культурним товариствам постійно популяризувати досягнення своєї культури;
4. Органам місцевого самоврядування потрібно розробляти комплекс цілеспрямованих заходів, щодо при проведенні масових заходів залучати представників різних національностей.

Отже, формування міжнаціональної толерантності молоді залишається сьогодні важливою проблемою суспільства і вимагає спільних зусиль всіх соціальних інститутів у її вирішенні. Адже саме молодь є тією рушійною силою, яка визначатиме напрямок і стиль майбутнього розвитку українського суспільства.

Література:

1. Соціологічне опитування «Особливості міжетнічної толерантності учнівської молоді загальноосвітніх шкіл міста» // Центр соціологічних досліджень МДПУ ім.Б.Хмельницького, 2016.

2. Букрєєва І. Толерантність як світоглядна компонента виховання учнівської молоді / І.Букрєєва, О.Ченцов // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, 2016. – №2. – С.21-25

Шабанова Т.,
Директор Костянтинівського районного
навчально-виховного об'єднання
«Гімназія – Мала академія наук №1 «Таврія»
Мелітопольської районної ради Запорізької області,
Балахонова О.,
заступник директора з науково- методичної роботи

**ПОЛКУЛЬТУРНА СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ
І ПІДЛІТКІВ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ПРИШКІЛЬНИХ ТАБОРІВ В
КОСТЯНТИНІВСЬКОМУ РАЙОННОМУ НАВЧАЛЬНО-
ВИХОВНОМУ ОБ'ЄДНАННІ
«ГІМНАЗІЯ – МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК №1 «ТАВРІЯ»)**

Виховання та освіта повинні сприяти тому, щоб, з одного боку людина розуміла своє коріння і тим самим могла визначити місце, яке вона займає в сучасному світі, а з іншої — прищеплювати повагу до інших культур та засвоїла культурні скарби свого народу та поважно ставилася до культурних цінностей інших національностей.

Полікультурне виховання дітей є актуальною проблемою сучасної педагогічної практики. Воно ґрунтується на принципах рівності і недискримінації у всебічному розвитку особистості та на створенні навчальним закладом умов для збереження і розвитку національних мов та культур.

Полікультурність майбутнього громадянина виховується не тільки і не стільки під час навчального процесу. Мова йде про встановлення доброзичливих, позитивних взаємовідносин між учнями різних національностей, відпрацювання навичок поведінки, які базуються на розумінні, терпимості, компромісі, самоповазі та повазі до оточуючих.

Діти - це наше майбутнє. Кожен навчальний день, тиждень, місяць і рік учителі працюють над вихованням свідомої, соціально та духовно сформованої особистості. Але навчально-виховний процес - це не лише час навчання, а й канікул.

У системі безперервної освіти канікули в цілому, а літні особливо, грають важливу роль для розвитку, виховання і оздоровлення дітей і підлітків. Літо - це свого роду місток між навчальним роком, що завершується, і майбутнім. Виховна цінність літнього відпочинку полягає в тому, що вона створює умови для педагогічно доцільного, емоційно привабливого дозвілля школярів, відновлення їх здоров'я, задоволення потреб в новизні вражень, творчій самореалізації, спілкуванні і самодіяльності в різноманітних формах, що включають працю, пізнання, мистецтво, культуру, гру і інші сфери можливого самовизначення

Пришкільний табір - одне із місць, де можна відпочити, змістовно провести час, побувати на різноманітних екскурсіях, взяти участь у цікавих

конкурсах: інтелектуальних, спортивних, гумористичних, мистецьких, музичних тощо. Для багатьох батьків із різних причин такий спосіб літнього відпочинку дітей є єдино можливим. Далеко не кожна сім'я може відправити свою дитину на відпочинок, адже така путівка вимагає значних матеріальних витрат. Оздоровлення ж у пришкольньому таборі стає доступним кожній сім'ї.

Дитина – це, перш за все, творча особистість, яка потребує постійної реалізації своїх задумів і планів. Тільки правильно спланована, з урахуванням потреб дітей у самореалізації, робота пришкольного оздоровчого табору може дати можливість цікаво, весело та з користю для здоров'я провести час, позбавити вихованців нудьги та відкрити в собі нові таланти.

В Костянтинівському районному НВО №1 «Таврія» вже 7 років поспіль працюють 3 табори денного перебування різного тематичного спрямування: для учнів початкової ланки табір «Веселка», мовний табір «Смайлики» для учнів 3-5 класів, спортивно-туристичний «Чемпіон» для учнів 5-8 класів. Тому можна стверджувати, що в НВО створено оздоровчо-виховний комплекс літнього відпочинку та оздоровлення дітей з метою:

- забезпечення комплексного оздоровлення дітей, які перебувають в таборі через використання традиційних та інноваційних форм роботи;
- формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, розуміння його переваг;
- забезпечення систематичних занять фізичною культурою та спортом;
- формування цілеспрямованого інтересу до історії, традицій, екології рідного села;
- формування іншомовної комунікативної компетенції у мовному таборі через використання традиційних та інноваційних форм вивчення іноземної мови;
- виховання дітей, здатних до ефективної життєдіяльності в багатонаціональному і полікультурному середовищі, що володіє загостреним

почуттям розуміння і поваги до інших культур, вміння жити в мирі та злагоді з людьми різних національностей, рас, вірувань.

- формування позитивної мотивації до занять фізичною культурою та спортом, сприяння гармонійного розвитку особистості, виховання морально-вольових та фізичних якостей.

Ураховуючи всі об'єктивні та суб'єктивні можливості, рівень розвитку й вихованості та реальні запити учнів, виховна робота у пришкільних таборах НВО «Таврія» має на меті комплексну реалізацію пріоритетних напрямів виховання, зокрема патріотичного, морального, естетичного, фізичного, екологічного, які тісно взаємопов'язані, доповнюють одне одного.

Педагогічний колектив, плануючи роботу таборів, продумує всі можливості для розкриття потенціалу кожної дитини, при цьому вихователі враховують бажання і улюблені розваги дітей, чуйно реагують на запити, інтереси, настрої дітей. Перш за все дітей привертають змістовні культурно-масові заходи, яскраві дієства та особиста участь у всіх справах.

Щоденна робота таборів розпочиналася з ранкової лінійки, на якій вихованці табору ознайомлювалися з планом роботи на день і презентували свої загани та проводили ранкову гімнастику на свіжому повітрі в затишних куточках шкільного подвір'я під веселу музику. А учасники мовного табору виконують вправи під пісні, які лунають різними мовами.

Особливою популярністю користується у вихованців художньо-естетичний напрям роботи, бо саме заходи такої спрямованості сприяють розвитку обдарованості, дозволяють учням реалізувати свої творчі можливості, спробувати себе в різних ролях, проявити свій творчий потенціал. Незабутніми були подорожі вихованців таборів на джерела села Терпіння, де, крім відпочинку біля цілющої води, вони довідалися про історію цього джерела, його лікувальні властивості.

Спортивно-туристичний табір завжди зустрічає своїх вихованців навчально-тренувальними заняттями зі спортивного орієнтування і туризму, блицтурніром з міні футболу, волейболу, екскурсією до міського парку

культури та відпочинку, грою на місцевості в парку села «Знайди клад», турнірами з бадмінтону, настільного тенісу, з шахів «Біла ладдя». Підлітки отримують практичні навички та вміння зі спортивного орієнтування, спортивного туризму, екології та краєзнавства.

В спортивно-туристичному таборі «Юний олімпієць» під час проведення заходів систематично і цілеспрямовано здійснюється полікультурне виховання гімназистів.

В день олімпійського руху учні ознайомилися з давньогрецькими олімпійськими іграми, як визначним культурним досягненням. Також гімназисти знайомляться з олімпійським рухом та хронологією Олімпійських ігор. Дізнавались про країни, в яких відбувались змагання, про особливості проведення літніх та зимових ігор, про культурні відмінності у проведенні цих заходів.

Сьогодні немає потреби когось переконувати у важливості оволодіння іноземною мовою. Знання мов – вимога часу. Це розуміють всі. Але інформаційні обсяги, які повинен подолати сучасний учень, неосяжні. Тому можливість попрактикуватись в мовленнєвій діяльності за межами шкільного уроку під час невимушеного спілкування іноземною мовою з однолітками та вихователями на побутові теми, в ігровій діяльності збагачує мовленнєвий досвід підлітків.

Кожний день в мовному таборі «Смайлики» тематичний. Розпочалась робота табору Днем знайомств. Вихованці розповідали про себе іноземною мовою, а учні 5-6 класів, які володіють двома мовами, намагалися представити себе і англійською і німецькою.

У день дружби «Смайлики» написали листа одноліткам з Англії та Німеччини і тепер з задоволенням ведуть з ними листування.

В день іноземної мови гімназисти узагальнили і систематизували знання про країни Англію та Германію (вихователі провели краєзнавчу вікторину «Що ми вже знаємо про Германію та Англію?». Вихованці ще раз побачили герби, прапори, почули гімни цих країн, ознайомилися з

письменниками, художниками, композиторами. Цікаво те, що наші діти зустрілися з представниками чеської, німецької, єврейської, караїмської общин.

Найбільш цікавими та незабутніми були заходи в таборах протягом 6 років з участю вчителів волонтерів з Америки: Алекс Марією Едвардс, Джесікою Холлом, та Крістен Хартмен.

В день музики учні ознайомилися з музичними інструментами, дізналися про походження їх назв, а також прослухали національні мелодії, виконанні на цих інструментах.

В день гумору прозвучали твори різних національностей, які висміюють недоліки в характері та поведінці людей.

В день свят та традицій діти взнають багато цікавого про Англію, Німеччину, Італію, Україну: так на початку зими по всій Німеччині проходить зимовий карнавал; другий за величиною в святі Берлінський Кінофестиваль проходить в лютому; чудові Джазові фестивалі щорічно влаштовуються в Штутгарті (у квітні) і в Берліні (у листопаді).

Незабутнє враження залишилося у дітей, які були присутні на дні національної кухні: крім того, що вихованці почули багато теоретичного інформаційного матеріалу про особливості національної кухні татар, українців, росіян, болгар, циган, євреїв, вони мали змогу поласувати татарською пахлавою, українськими варениками, грузинською сациві з куриці, єврейський цімес.

Звичайно, при організації роботи пришкільних таборів є багато труднощів.

Перебування дітей в оздоровчо-виховному комплексі пришкільних таборів, який працював цього літа в Костянтинівському районному НВО №1 «Таврія», подарувало дітям море емоцій та неабиякий заряд енергії на цілий рік. Ми із впевненістю можемо сказати, що діти цікаво провели час. У кожного з них склалися свої враження від захоплюючих пригод, цікавих поїздок, нових знайомств та зустрічей. Уже на закритті зміни усі цікавилися,

чи працюватимуть наступного року ці табори, плануючи свій майбутній червневий відпочинок. А ми з впевненістю дали відповідь, що чекаємо їх з радістю і наступного року, ще з цікавішими ідеями.

Ядловська О.,
доцент, к. іст. н.,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

ЕТНІЧНИЙ КОНФЛІКТ ЯК НАСЛІДОК ВПЛИВУ ІСТОРИЧНИХ ЧИННИКІВ

Протягом двох десятиліть незалежності в Україні утвердилась думка про відсутність етнічних конфліктів на території держави. Частково це пояснюється ментальними настановами – толерантністю, терплячістю, частково підтверджується дійсно відсутністю відкритих етнічних конфліктів. З іншого прослідковуються конфлікти у мовному питанні, а також приховані сепаратистські погляди окремих груп громадян та територіальні претензії. Події від 2014 р. і зовнішня загроза висвітлили більш гострі кути щодо поставлених питань. Слід зазначити, що українські науковці поступово розробляють теоретичні та методологічні основи етнічної конфліктології, а також провадиться вивчення конкретних проявів етнічних конфліктів та шляхів їх вирішення. Разом з тим, відчувається дещо запізніле звернення до етнічного конфлікту як предмета і об'єкта наукового пошуку, що знайшло свій вияв і в суспільному житті.

Етноконфліктологія перебуває у полі зору ряду дослідників, зокрема в окремих працях зарубіжних спеціалістів з етнонаціональних відносин – У. Алтерматта, У. Бімена, Г. Брунера, Е. Смітта. Проблема виходу з етнічних конфліктів, їх урегулюванню та вирішенню присвячено праці Е. Азара, Дж. Александера, Ф. Дюкса, Дж. Коуклі, Б. Оліарі, Р. Макгаррі, М. Рабі, М. Росса, Т. Саати та ін. В Україні питання природи і сутності етнічного конфлікту, шляхів його розв'язання розробляють А. Гірник,

В. Євнух, О. Кортунов, В. Котигоренко, М. Пірен, Л. Нагорна, Т. Сенюшкіна, Л. Шкляр.

Специфіка сучасних міжетнічних конфліктів полягає у тому, що процес глобалізації водночас руйнує колишню замкненість майже 2000 етносів, що живуть на Землі, і разом з тим не зменшує прагнення етносів утворити самостійні держави [Вязова, с.30]. Недооцінка етнічного фактору на початку ХХ століття обійшлася народам різних країн надто дорого. Етнічність, як виявилось, не зникла в міру глобалізації та універсалізації світу. Є підстави вважати, що відродження етнічності вже наприкінці ХХ століття було викликане реакцією вже на процеси замовчування окремішності етнічної самоідентифікації – у кращому випадку, або переслідувань, репресій чи депортацій за етнічним чинником – у гіршому. Історична пам'ять спрацьовує своєрідним бумерангом, коли десятиліття гноблень за етнічним чинником стають рушієм до самоідентифікації та етнічної окремішності, і нерідко ці процеси супроводжуються й етнічними конфліктами.

Етнічний конфлікт фактично стає підґрунтям як економічних, так і духовних чинників мобілізації етнічних спільнот – культурних, психологічних, релігійних тощо. Адже етнічний конфлікт є особливим видом суспільного конфлікту, що виникає й існує як криза етнічного протиріччя чи протиріч в одній або більше сферах суспільства і проявляється у вигляді гострого протистояння й суперництва сторін (з яких щонайменше одна представлена носієм етнічної ідентичності з власними інтересами) [1, с. 31]. Однією з причин конфлікту виступає мовно-культурний конфлікт, зокрема, це тенденції етномовної динаміки українського суспільства, забезпечення мовних прав кримських татар, мовне питання у ракурсі використання російської мови у т. зв. російсько-мовних регіонах та угорської мови на Закарпатті; це спроби утвердження різними етнічними спільнотами домінування своїх цінностей над цінностями інших груп (хоча такі процеси не мають широко розповсюдження, вони швидко інституалізуються, а тому й не набувають гостроти та подальшого розвитку); це етноконфесійні

відносини, які підступно використовуються ще й в ракурсі розпалювання окремішності спільнот та екстраполюється й на етнічне питання. Загалом, етнічний конфлікт доречно виводити в окремий вид конфлікту, який проявляється різними формами боротьби суб'єктів етнічних відносин за політичні, переважно владні засоби задоволення своїх інтересів. Також слід зазначити, що у типології етнічних конфліктів виділяють внутрішні та зовнішні етнічні конфлікти (або внутрідержавні та міжнародні етнічні конфлікти, відповідно), також ці два види конфліктів можуть пересікатись.

Слушною, на наш погляд, є думка про використання терміну «етнічний конфлікт» і у вузькому розумінні, що дасть можливість відокремити власне етнічний конфлікт від близьких до нього і навіть відмінних явищ. Описові критерії дають можливість виділити характерні риси етнічної спільноти або групи, що є основним учасником конфлікту. Більшість сучасних дослідників визнає, що етнічні групи мають «приписувані» риси, такі як: назва, спільне походження, спільна історична спадщина і культура, історична територія і певний рівень групової солідарності. Критерій системи дає можливість відокремити етнічний конфлікт від міжнаціонального чи міжнародного конфліктів. Під системою тут слід розуміти систему окремої країни, що, як правило, співпадає з кордонами держави. З цієї точки зору етнічним буде лише внутрідержавний конфлікт, суть якого визначають відносини «більшості» та «меншості», або держави та однієї або більше етнічних меншин [3, с. 8]. У цьому ракурсі небезпечно нігілістично ставитись до історії титульної нації, а також до забезпечення саме її самоідентифікації. Натомість проведення толерантної політики стосовно національних меншостей та більша самореалізація етнічних спільнот унеможливають конфлікт як такий, адже спільноти заявляють про себе, що спонукає стати на шлях вирішення тих чи інших її проблем.

Можна виділити чотири вектори впливу історичного чинника на ступінь розвитку міжетнічних стосунків. По-перше, значення історії приєднання. Сюди належать історичні події, в результаті яких склалися

стосунки між народами: «історичний шлейф» або історична спадщина контактуючих народів, реакція на розпад СРСР, наявність або відсутність етнічної напруженості і конфліктів. По-друге, відіграє значення історії депортації. До цього вектору можна віднести історичні події, які набувають символічного, знакового значення: депортації «покараних народів» у період Другої світової війни, державні закони і постанови, спрямовані на врегулювання та вирішення даного питання на державному, правовому, політичному рівні. І, по-третє, в окрему групу виділяють значення історії розвитку взаємин. Тут слід згадати особливості історико-соціального розвитку народів, що контактують: характер колонізації – незаселені («порожні») території чи відбувається асиміляція з корінним населенням або ж навіть заселення територій, звідки депортовано чи виселено громадян; особливості колективізації, голодоморів, репресій, наявність або відсутність воєн за державність і незалежність, наявність або відсутність міжетнічної напруженості. Ще один вектор значення історії включає найпоширеніші види міграцій: природна і вимушена, їх соціальні наслідки, макро- і мікросоціальні рівні прояву [4, с. 643-644].

Однак не усі дослідники погоджуються з вищезазначеними причинами виокремлення етнічних конфліктів. Існують різні підходи до розуміння етнічного конфлікту. На відміну від «традиціоналістського» (за якого етнічний конфлікт – це результат соціальної взаємодії), інший підхід – «інструментальний» – наголошує на тому, що етнічність не історичне явище, а радше наслідок мінливих обставин. З цієї точки зору етнічний конфлікт є одним з проявів групового конфлікту, у якому етнічність є ресурсом групової мобілізації. «Інструментальний» підхід розглядає етнічність як засіб в руках окремих індивідів, груп чи еліт для досягнення певних, часто матеріальних цілей. У подальшому етнічний конфлікт стає найвищою фазою процесу політизації етнічності, особливо в умовах розвинутого індустріального суспільства та урбанізації [1, с. 38]. Не складно спрогнозувати, що у такому

ракурсі етнічні конфлікти радше використовуються в політиці і часто не враховують історичні аспекти розвитку етносу і навіть нації.

Разом з тим, практика врегулювання конфліктів показує, що незалежно від обраної стратегії і підходів позитивний результат можливий у разі виконання певного набору вимог, зокрема інституалізації конфлікту та подальшої легітимізації. Тобто необхідно встановити чітку процедуру врегулювання відносин протистояння. При інституалізованому конфлікті несумісність сторін виражається в межах встановлених у суспільстві норм і правил, звідси поведінка учасників стає передбачуваною. Також цей підхід передбачає не тільки прийняття широкого діапазону юридичних актів, а й наявність добровільної згоди, готовності людей додержуватись встановлено порядку [2, с. 5].

На сучасному етапі суспільного становлення одним з ефективних шляхів подолання етнічних конфліктів є формування та розвиток толерантності та культури міжетнічного спілкування, встановлення безпосередньої взаємодії з представниками інших культур (семінари, наукові заходи, виставки народної творчості, робота товариств та їх діалог органами самоврядування, освітніми закладами, громадськістю), а також увага до історичної долі етнічних меншин, що представлені та мешкають у нашій державі та врахування історичних уроків щодо їх появи та розвитку на теренах країни. Однак і представники меншин повинні виявляти повагу до державницької ідеї, до титульної нації, її самоідентифікації та дотримуватись толерантного ставлення до громадян різних національностей, їх культури. Етнічні відмінності завжди стають підґрунтям конфлікту в середині держави, тому важливо проводити зважену й збалансовану політику: захищати державницькі ідеї, а також впроваджувати превентивні механізми прогнозування етнічних конфліктів та їх уникнення.

Література:

1. Вязова Р.В. Концепції етнічного конфлікту / Р.В. Вязова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Вип. 38. – Запоріжжя : 2009. – С. 30-40.
2. Макаренко Е.М. Особливості управління етнічними конфліктами в сучасному світі / Е.М. Макаренко // Електронний ресурс. – URL: academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Makarenko.pdf. – С. 1-6.
3. Мацієвський Ю. Етнічний конфлікт – вивчений феномен? / Ю. Мацієвський // Електронний ресурс. – URL: <https://eprints.oa.edu.ua/104/1/ethnicconflict.pdf>. С. 2-13.
4. Семенів Н.М. Чинники впливу на становлення та розвиток міжетнічної взаємодії / Н.М. Семенів // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Вип. 29. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. – С.636-646.

ЗМІСТ

Абдуллаєв А., Ребар І. «Психолого-педагогічні аспекти розвитку силових якостей юних борців».....	3
Авер'янова Н. «Національна ідентичність у контексті консолідації українства».....	6
Андрюкайтене Р., Олексенко Р. «Культурне планування «міської екзистенції» як способу самопізнання міських громад та формування їх іміджу».....	10
Андрющенко А. «Філософсько-антропологічні виміри ментального простору поліетнічного міста».....	15
Атаманчук О. «Оцінка навчальних досягнень учнів як інструмент управління та комунікації».....	20
Атаманюк Ю. «Волонтерський рух, як фактор розвитку соціальної активності молоді».....	23
Афанасьєва Л. «Національно-культурні спільноти Мелітополя як медіатори інтеркультурної взаємодії та діалогу».....	27
Бессараб Н. «Розвиток міжкультурної толерантності учнів початкової школи в процесі вивчення Англійської мови».....	33
Білогур В. «Роль спорту у формуванні національної ідентичності».....	38
Бірюк Д. «Міжкультурна комунікація майбутнього вчителя і сучасні практики освітянського менеджменту».....	43
Богослав І., Тарасенко О. «Інноваційні процеси формування міжкультурної комунікативної компетентності педагогів і учнів в умовах полікультурного освітнього середовища».....	48
Брендлігтенер К. «Соціокультурна ідентичність в системі комунікативно-адаптивних механізмів соціальної інтеграції».....	56
Букрєєва І. «Актуальність полікультурної освіти для сучасної молоді».....	57
Вельчева Л., Пюрко О. «Розвиток міжкультурної комунікації учнів при вивченні	шкільного курсу

біології».....	61
Вишневська Л. «Міжкультурна комунікація підлітків в контексті полікультурного освітнього середовища: до постановки проблеми».....	64
Глебова Н. «Соціологічні аспекти дослідження соціальної компетентності в професійно-освітніх практиках».....	69
Глинська Л. «Етномовна ситуація в поліетнічному регіоні».....	74
Гнедашев В. «Становление современной самоидентификации болгарской и гагаузской общин в Акимовском районе Запорожской области».....	80
Горущкіна А. «Актуальна проблема наявності безпритульних тварини на вулицях міста Мелітополя».....	85
Горячева Ю. «Роль та значення сільського зеленого туризму в процесі модернізації соціокультурного простору Херсонщини».....	89
Грабовська І., Польова Г., Талько Т., Щербак Н. «Європейське майбутнє як фактор формування колективної ідентичності сучасних українців в глобалізованому світі».....	92
Дика А. «Методологія аналізу креативності в культурних практиках дитячих ігор: можливості і межі».....	98
Добровольська Л., Окса М. «Деякі психологічні умови перебудови міжкультурного спілкування в навчальному процесі».....	103
Євдокімова С. «Гастрономічний туризм, як фактор збереження етнічних традицій».....	110
Євдокімов О. «Соціальні аспекти здорового способу життя в українському освітньому просторі».....	114
Єфименко І. «Бібліотеки в інтеркультурному місті».....	115
Жарков В. «Інтеркультурне місто як точка відліку культурного буття».....	119
Засць Н., Ткач Ю. «Міжкультурна комунікація в системі формування особистості учнів початкової школи».....	123
Іваненко В., Купрєнко М. «Сучасні соціокультурні аспекти фізичної культури і спорту».....	127

Идрисов Б. «Методологические аспекты формирования коммуникативной компетентности студентов».....	130
Идрисова Н. «Применение методов межкультурной коммуникации в физическом воспитании школьников».....	134
Карабанов Є., Непша О. «Фізична культура як фактор міжкультурної комунікації».....	139
Карабанов Є., Єфремов А., Керімов А., Лічний Є. «Фізична культура як складова здорового способу життя».....	142
Кіян О. «Формування громадянських компетентностей в учнів молодшого підліткового віку на засадах педагогіки партнерства».....	146
Кірсєва О. «Дитячі центри розвитку як додаткове навчання дітей дошкільного віку – засіб самореалізації творчих амбіцій».....	151
Кірсанова С. «Особенности формирования міжособистісних взаємин студентської молоді в умовах полікультурного середовища педагогічного університету».....	154
Колева К. «Стратегия болгарии в межкультурной коммуникации в центре болгаристики МДПУ».....	157
Котова О., Лябах Н., Асланова В. «Актуальні питання фізичного виховання покращення фізичних здібностей студентської молоді».....	160
Кучеренко Г. «Роль бібліотеки у процесі модернізації соціокультурного простору населення».....	165
Лійко С. «Формування екологічної свідомості учнів через проектні технології навчання».....	169
Лобнер Н. «Загаживание гнезда как дипломатический акт».....	174
Луценко В. «Формування готовності майбутнього керівника дошкільного навчального закладу до інноваційної діяльності».....	177
Луценко С. «Проектна діяльність як засіб розвитку соціальної ініціативи молодіжних організацій».....	183

Лиходід А. «Інноваційні практики в музейній справі».....	187
Марущенко В. «Міжкультурна комунікація учнів початкової школи в умовах «нової української школи».....	190
Марчук О. «Екологічна культура як складова нового екологічного мислення».....	191
Міщенко М., Окружна Т. «Багатомірна модель внутрішньої сталості basic ph як стратегія міжкультурної комунікації в умовах «нової української школи».....	195
Митяй З. «Проблема взаємодії мов, культур і особистостей в умовах міжкультурної комунікації».....	200
Молодиченко В., Молодиченко Н. «Формування навичок міжкультурної комунікації учнів: реалізаційний етап».....	204
Назарук Ю. «Міжкультурна комунікація як історичний чинник розвитку громадянської ідентичності особистості».....	207
Нестерова М. «Стратегии межкультурной коммуникации и практики социальной сплоченности для «новой украинской школы».....	211
Нікандрова Н. «Етнокультурна ідентичність українських мігрантів як чинник позитивної їх адаптації до культурного середовища».....	214
Орлов А. «Творча індустрія українського міста як практика інтеркультурного брідж-білденгу».....	216
Павленко В. «Соціальне підприємництво як інноваційний спосіб вирішення соціальних проблем».....	220
Павлова Л.М. «Освітній експеримент як чинник формування та апробації стратегії розвитку закладу освіти».....	224
Прокопенко О. «Специфіка освітнього процесу ман як чинник формування навичок міжкультурної взаємодії».....	227
Прохорова Л., Непша О., Зав'ялова Т. «Роль і місце геологічних знань і	

умінь в шкільній географічній освіті».....	233
Проценко А. «Характеристика змісту професійної підготовки фахівця з фізичної культури в Україні».....	237
Романенко С. «Етнічна складова міжкультурної комунікації в учнів молодших класів».....	240
Романець А. «Мета здоров'язберігаючих технологій в початковій школі в умовах реалізації концепції нової української школи».....	245
Семікін М. «Національна ідентичність як соціокультурна тенденція сучасного світу в умовах біфуркації та стохастичності».....	250
Семчук Н. «Формування і розвиток міжкультурної компетентності учнів як пріоритетні завдання освіти виховання».....	253
Суханова Г., Ушаков В. «Фізична культура і спорт як феномен розвитку особистості в сучасному суспільстві».....	258
Суханова Г., Гусак П., Куртбеков А., Плещевенко В. «Проблема готовності вчителів фізичної культури до професійної діяльності»....	263
Таблер Т. «Практика організації діалогу вчителя та учнів на уроках математики із застосуванням інтерактивних технічних засобів».....	267
Тамбовцев Г., Іванова В., Сапун Т. «Роль і значення екскурсій в природу в екологічному вихованні школярів».....	270
Троїцька Т., Тараненко Г. «Комунікативно-діалогічний поворот в освіті як предмет осмислення філософів».....	274
Троїцька Т., Троїцька О., Богданова О. «Комунікативно-практичний вимір ціннісних ідей у релігійних віруваннях».....	276
Ушаков В., Проценко Г. «Професійні уміння як складова професійної компетентності вчителя».....	279
Хомчак О., Волкова І. «Етнокультурні константи в мовній картини світу Т. Г. Шевченка».....	282

Христова Т. «Пріоритет здоров'я у структурі світоглядних орієнтацій студентів різних країн».....	285
Цюрупа М., Піщана В. «Міжкультурна компетенція в структурі ділових якостей педагога (психологічний аспект)».....	289
Ченцов О. «Формування інтеркультурного середовища в міській громаді як засіб виховання толерантного відношення молоді до представників етнічних спільнот».....	294
Шабанова Т., Балахонова О. «Полікультурна складова організації відпочинку дітей і підлітків (з досвіду роботи пришкільних таборів в костянтинівському районному навчально-виховному об'єднанні «гімназія – мала академія наук №1 «таврія»)».....	299
Ядловська О. «Етнічний конфлікт як наслідок впливу історичних чинників».....	305